

Nuotraukos autorė: Gintarė Grigėnaitė

ISTORINĖS ATMINTIES INICIATYVŲ, ĮSKAITANT HOLOKAUSTO IR SOVIETINĖS OKUPACIJOS TEMAS, ĮGYVENDINIMO POVEIKIO ANALIZĖ

Galutinė vertinimo rezultatų ataskaita

2023 m. birželio 23 d.

Vilnius

Užsakovas

Lietuvos Respublikos kultūros ministerija

Paslaugų teikėjas

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“ ir VšĮ Socialinių inovacijų institutas

Pagrindiniai ekspertai

Darius Dulskis

Edmundas Piesarskas

Ingrida Gečienė

Lilija Kublickienė

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“, J. Jasinskio g. 16 B, Vilnius LT- 03163, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

VšĮ „Socialinių inovacijų institutas“, Saulėtekio al. 15, Vilnius LT-10224, T. +37068621641, info@sii.lt, www.sii.lt

TURINYS

IVADAS.....	5
SANTRAUKA	9
SUMMARY.....	12
01 VALSTYBINIŲ ŠVENČIŲ, ATMINTINŲ DIENŲ IR ATMINTINŲ METŲ ORGANIZAVIMAS.....	15
1.1. Teisinis reguliavimas ir organizavimo vertinimas.....	15
1.1.1. Bendrieji strateginiai istorinės atminties minėjimo iniciatyvų įgyvendinimą reglamentuojantys dokumentai.....	15
1.1.2. Konkrečias istoriškai atmintinų, valstybei reikšmingų įvykių šventimo / minėjimo formas – valstybės šventes, atmintinas dienas, atmintinus metus – reglamentuojantys dokumentai.....	19
1.2. LRS paskelbtų atmintinų metų, susijusių su istorinės atminties tema, programų ir jose patvirtintų veiklų analizė	28
1.3. Istorinės atminties išsaugojimo iniciatyvų įgyvendinimo koordinavimo mechanizmo analizė.....	32
02 ESAMOS TYRIMŲ SITUACIJOS APŽVALGA	43
2.1. Atliktų tyrimų analizė.....	43
2.2. Situacijos apžvalga ir visuomenės pokyčio analizė.....	45
2.3. Pasitikėjimas žiniasklaidos priemonėmis ir dezinformacija.....	50
2.4. Tapatinimasis su vertybėmis.....	53
03 ISTORINĖS ATMINTIES MINĖJIMO INICIATYVŲ VERTINIMO TYRIMAS.....	58
3.1. Interviu analizė.....	58
3.2. Sutelktų grupių diskusijų analizė.....	98
3.2.1. Patirtis ir požiūris į valstybinių švenčių ir atmintinų dienų bei atmintinų metų (2020–2022 m.) minėjimo iniciatyvas, jų turinio ir formų įtraukumą ir efektyvumą.....	98
3.2.2. Pasiūlymai dėl istorinės atminties minėjimo iniciatyvų efektyvumo, tikslinių grupių dalyvavimo minėjimo iniciatyvose didinimo	108
04 FINANSUOTŲ ISTORINĖS ATMINTIES MINĖJIMO INICIATYVŲ VERTINIMAS.....	123
4.1. Iniciatyvų apimtis ir vertinimo metodika.....	123
4.2. Iniciatyvų vertinimas.....	124
05 NACISTINĖ IR SOVIETINĖ OKUPACIJA	137
5.1. Sovietinė okupacija	138
5.2. Nacistinė okupacija	146
06 UŽSIENIO ŠALIŲ PRAKTIKA	153
Estija	153
Suomija.....	157
Čekija	163
Nyderlandai	169
Latvija.....	176
Airija.....	185
Lenkija.....	189
07 VALSTYBINIŲ ŠVENČIŲ IR ATMINTINŲ DIENŲ POVEIKIO DIDINIMAS.....	198
08 IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	199
8.1. Išvados	199
8.2. Rekomendacijos.....	204
PRIEDAI	213
1 PRIEDAS	213
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	213
2 PRIEDAS	214
LENTELIŲ SĄRAŠAS	214
3 PRIEDAS	216
ATMINTINŲ DIENŲ IR VALSTYBIŲ ŠVENČIŲ SĄRAŠAS	216
4 PRIEDAS	222
NUTARIMAI DĖL ATMINTINŲ METŲ	222
5 PRIEDAS	227

ESAMOS SITUACIJOS TYRIMŲ APŽVALGOS GRAFIKAI IR LENTELĖS	227
6 PRIEDAS	236
INTERVIU MATRICA.....	236
7 PRIEDAS	237
INTERVIU KLAUSIMYNAS.....	237
8 PRIEDAS	238
KM FINANSUOTI PROJEKTAI.....	238
9 PRIEDAS	241
URM FINANSUOTI PROJEKTAI	241
10 PRIEDAS	243
LKT FINANSUOTI PROJEKTAI	243
11 PRIEDAS	245
LIETUVIŲ FONDO FINANSUOTI PROJEKTAI	245
12 PRIEDAS	246
RENGINIAI SKIRTI GEDULO IR VILTIES BEI OKUPACIJOS IR GENOCIDO DIENOMS MINĖTI	246
13 PRIEDAS	249
KOMUNIKACINIAI APRAŠAI	249

SUTRUMPINIMAI	PAAIŠKINIMAS
DA	Diplomatinės atstovybės.
Ekspertų komisija	Valstybei reikšmingų minėjimų ekspertų komisija.
ES	Europos Sąjunga.
JK	Jungtinė Karalystė.
KAM	Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija.
KM	Lietuvos Respublikos kultūros ministerija.
Komisija	LRS Laisvės kovų ir valstybės istorinės atminties komisija.
Koncepcija	Valstybinių jubiliejų ir kitų sukakčių minėjimo koncepcija.
LKT	Lietuvos kultūros taryba.
LR	Lietuvos Respublika.
LRS	Lietuvos Respublikos Seimas.
LRV	Lietuvos Respublikos Vyriausybė.
Rekomendacijos	Rekomendacijos dėl reikšmingų istorinių įvykių arba reiškinų ir nusipelnusių asmenybių sukakčių minėjimų.
Rekomendacijų projektas	Rekomendacijų dėl Lietuvos valstybės ir jos kūrėjų svarbiausių sukakčių minėjimo nacionaliniu ir tarptautiniu mastu ir atmintinų metų minėjimo planų rengimo ir jų įgyvendinimo, atsiskaitymo už suplanuotų veiklų įgyvendinimą projektas
Strateginės gairės „Globali Lietuva“	Lietuvos diasporos politikos strateginės gairės „Globali Lietuva“ 2022–2030 m.
Taryba	Visuomeninė taryba.
TS	Techninė specifikacija.
Tyrimas	Istorinės atminties minėjimo iniciatyvų, įskaitant nacistinės ir sovietinės okupacijos temas, įgyvendinimo poveikio analizės parengimo paslaugų tyrimas.
URM	Užsienio reikalų ministerija.
Valstybei reikšmingų sukakčių sąrašas	Reikšmingų istorinių įvykių arba reiškinų ir nusipelnusių asmenybių sukakčių minėjimo sąrašas.
Valstybei reikšmingos sukaktys	Atmintinų metų bei reikšmingų istorinių įvykių arba reiškinų ir nusipelnusių asmenybių sukaktys.

ĮVADAS

Istorinės atminties minėjimo iniciatyvų, įskaitant Holokausto ir sovietinės okupacijos temas, įgyvendinimo poveikio analizės parengimo paslaugų (toliau – Tyrimas) techninėje specifikacijoje (toliau – TS) pateikiama numatoma tyrimo apimtis. Nors tyrimo pavadinime ir TS vartojama Holokausto sąvoka, tačiau pačiame tyrime yra žvelgiama plačiau ir vartojamas nacistinės okupacijos apibūdinimas, siekiant platesnio vertinimo ir atsižvelgiant į darbo grupės narių išsakytus pastebėjimus. Įvadinė dalis skirta apibrėžti tyrimo ataskaitos pateikiamą turinį, struktūrą bei apimtį, kurie iš esmės aprašomi TS pirmojoje dalyje „Pirkimo kontekstas“.

Visų pirma konstatuojama, kad Lietuva patiria įvairaus pobūdžio grėsmių, kurių įrankiu naudojama kultūra ir šalies istorija. Suklastoti istoriniai naratyvai, visuomenės poliarizavimas, nepasitikėjimo valstybe formavimo veiklos, nukreiptos mažinti patriotizmo jausmą. Tai patvirtinama Valstybės saugumo departamento¹ (VSD) ir Antrojo operatyvinių tarnybų departamento prie Krašto apsaugos ministerijos pateikiamose ataskaitose², kuriose pažymima, kad vien tokių veiklų demaskavimas nėra pakankama priemonė jų poveikiui neutralizuoti. Būtina skleisti ir siekti įtvirtinti objektyviais faktais pagrįstą istorijos pasakojimą ir visuomenei būdingas vertybes, taip telkiant įvairias Lietuvoje gyvenančias bendruomenes. „Pirkimo kontekstas“ skyriuje konstatuojama, kad Valstybinės šventės, atmintinos dienos ir Lietuvos Respublikos Seimo (toliau – LRS) skelbiami atmintini metai yra svarbūs formuojant Lietuvos Respublikos (toliau – LR) piliečio identitetą. Aktyvus dalyvavimas bei įsitraukimas į įvairių sukakčių minėjimą stiprina tapatybę ir didina atsparumą priešingą suvokimą formuoti siekiančioms veikloms.

Lietuvos Respublikos Kultūros ministerija (toliau – KM) administruoja Istorinės atminties išsaugojimo iniciatyvas įgyvendinančių projektų finansavimo programą. Viena iš Lietuvos kultūros tarybos administruojamų programų yra „Atminties įprasminimas ir pilietinis ugdymas“. TS pastebima, kad šiuo metu valstybei reikšmingų švenčių ir minėjimų iniciatyvos galimai nepakankamai prisideda prie pilietiškumo bei atsparumo grėsmėms formavimo, palaikymo ir ugdymo. Taip pat išskiriama Rytų ir Pietryčių Lietuvos regionų svarba ir galimai nepakankamas ten gyvenančių bendruomenių įtraukimas į minėtas iniciatyvas³. Valstybei reikšmingų švenčių ir minėjimų indėlis į pilietinės valios stiprinimą įtvirtinamas ir LRS 2022 m. gegužės 17 d. nutarimu Nr. XIV-1102 patvirtintoje Nacionalinėje darbotvarkėje „Lietuvos Respublikos piliečių rengimo pilietiniam pasipriešinimui strategija“⁴.

---

¹ Šaltinis: Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas (vsd.lt)

² Šaltinis: 2020aotd_vva.pdf (kam.lt)

³ Šaltinis: <https://www.lrytas.lt/lietuvsodiena/aktualijos/2014/07/06/news/salcininkai-pamirso-apie-valstybes-svente-pareigunai---primine-4616331>

⁴ Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/12723dc0db3111ec8d9390588bf2de65> [Žiūrėta 2022-06-16].

Pateikiamas kontekstas ir Tyrimo sąsajos su Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – LRV) programos nuostatomis, kitais aktualiais strateginiais dokumentais, aiškiai suponuoja analizės kryptį. TS suformuotas tyrimo tikslas yra „parengti istorinės atminties minėjimo iniciatyvų, įskaitant nacistinės ir sovietinės okupacijos temas, įgyvendinimo poveikio analizę ir siūlymus dėl šių iniciatyvų efektyvesnio įgyvendinimo ir koordinavimo mechanizmo tobulinimo“.

Šiuo atveju *poveikis* bei *efektyvumas* suprantami kaip ir kiek Valstybinių švenčių, atmintinų dienų ir atmintinų metų minėjimas prisideda prie visuomenės ir atskirų jos grupių pilietinės valios (patriotiškumo bei atsparumo grėsmėms) didinimo ir kaip šie minėjimai gali būti geriau panaudojami minėtiems tikslams.

TS numatoma Tyrimo apimtis įvardija tris konkrečias poveikio bei efektyvumo analizėje nagrinėtas istorinės atminties minėjimo iniciatyvų grupes:

- 1. Atmintinos dienos.** Atmintinas dienas reglamentuoja LR ATMINTINŲ DIENŲ ĮSTATYMAS⁵. Atmintina diena apibrėžiama kaip reikšminga diena, susijusi su esminiais Lietuvos valstybingumo kūrimo ir įtvirtinimo faktais ir (ar) įvykiais, visuotinių vertybių propagavimu, atminimo kultūros ir gyvosios istorijos išsaugojimu. Minėtame įstatyme įvardijamos 77 Atmintinos dienos. Ne visos jos aktualios Tyrimo kontekste. Bendras Atmintinų dienų sąrašas išskiriant aktualias Tyrimo kontekste pateikiamas Priede Nr. 3.
- 2. Švenčių dienos.** Šias dienas įtvirtina LR darbo kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas, nustatantis 14 švenčių dienų, iš kurių 3 yra aktualios Tyrimo kontekste. Bendras Švenčių dienų sąrašas, išskiriant tyrimui aktualias, pateikiamas Priede Nr. 3.
- 3. Atmintini metai.** Atmintinus metus LRS savo nutarimais patvirtina kiekvieniems metams. Iki 2022 m. į Atmintinų metų sąrašus buvo įtraukiamas didelis minimų istorinių įvykių skaičius. Nuo 2023 m. numatoma, kad paprastai per metus bus skelbiami treji atmintini metai. Tokiu būdu siekiama daugiau dėmesio skirti pagrindiniams įvykiams, kuriuos numatoma paminėti konkrečiais metais. Kaip atmintinų dienų ir valstybinių švenčių atveju, ne visi atmintini metai yra susiję su istoriškai svarbiais įvykiais. Bendras Atmintinų metų sąrašas, išskiriant aktualius minėjimu, pateikiamas Priede Nr. 4.

Pateikiamos atminties iniciatyvų grupės laikytinos skirtingomis dėl kelių priežasčių:

- Skirtingas reglamentavimas, lemiantis skirtingą jų organizavimo ir koordinavimo mechanizmą.
- Skirtinga prigimtis ir organizavimas. Atmintinos ir Švenčių dienos yra įtvirtintos įstatymuose ir minimos kiekvienais metais, o Atmintini metai skirti konkrečioms datoms ir jų turinys nuolat kinta.

---

⁵ Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.41597/asr> [Žiūrėta 2023-01-16].

Tyrimė minėtos istorinės atminties minėjimo iniciatyvų grupės (arba formos) analizuojamos atskirai, tiek vertinant jų koordinavimo mechanizmą, tiek poveikį, tiek ir jų efektyvesnio panaudojimo galimybes. Konkrečios dienos nėra analizuojamos individualiai kaip atskiri vienetai, šių dienų minėjimo praktika analizuojama kaip pavyzdžiai, kurie leidžia kompleksiskai vertinti visos iniciatyvų grupės koordinavimą, poveikį ir galimas efektyvumo didinimo priemones.

Be įvardytų istorinės atminties minėjimo iniciatyvų grupių Lietuvoje yra ir kitų minimų datų ar įvykių, kurie galimai yra aktualūs Tyrimo tikslo kontekste. Paminėtinos dvi grupės:

- LRS skelbiamos rezoliucijos dėl minėtinų datų, kurios pateikiamos kiekvienais metais aktualioms datoms. Išskirtinis šių datų bruožas yra jų finansavimo modelis – šiems minėjimams papildomas finansavimas neskiriamas ir iniciatyva paliekama įvairioms institucijoms ar įstaigoms, kurioms šios datos yra aktualios.
- Naujos iniciatyvos, kurios priklauso nuo konkrečių institucijų iniciatyvos. Naujas minėtinąs iniciatyvas gali teikti įvairių lygių institucijos ir jų realizavimas daugiausia priklauso nuo lyderystės. Tokių iniciatyvų įgyvendinimo procesas nėra reglamentuojamas, nors jos vėliau gali tapti tradicinėmis ir ši „iš apačios“ kylanti grupė yra itin svarbi.

Pagrindinis Tyrimo dėmesys sutelktas į tris anksčiau paminėtas istorinės atminties minėjimo iniciatyvų grupes, tačiau šios papildomos iniciatyvų grupės, nors tiesiogiai ir nepatenka į Tyrimo apimtį, gali būti analizuojamos kaip atskiri pavyzdžiai, iliustruojantys galimai identifikuotas gerąsias praktikas jas vertinant Tyrimo tikslo kontekste.

Pagal TS, atskiras dėmesys skiriamas nacistinės ir sovietinės okupacijos temoms. Atitinkamai pasirinkta išsamiau analizuoti šias atmintinas dienas – Žydų genocido dieną, Romų genocido dieną, Laisvės gynėjų dieną, Gedulo ir vilties dieną.

Tyrimo apimties gylis išplečiamas didesnę dėmesį skiriant Rytų ir Pietryčių Lietuvos regionams, kuriuose gausu tautinių mažumų gyventojų, galimai pasižyminčių specifiniu požiūriu į istorinės atminties minėjimo iniciatyvas.

Analizuotinas laikotarpis yra dar vienas parametras, apibrėžiantis Tyrimo apimtį. TS numato, kad turi būti analizuojami per pastaruosius 5-erius metus finansuotų istorinės atminties išsaugojimo iniciatyvų, įskaitant nacistinės ir sovietinės okupacijos temas (TS 2.3.3. uždavinys). Kitų temų analizė turi apimti 3-erius metus (LRS paskelbtų atmintinų metų (TS 2.3.3. uždavinys), aktualių tyrimų analizė (TS 2.3.4. uždavinys)).

Apibrėžus Tyrimo objektą bei apimtį, toliau pateikiamas trumpas ataskaitos struktūros pristatymas:

1. Pirmoji ataskaitos dalis skiriama istorinės atminties minėjimo iniciatyvų aprašymui tiek, kiek jis yra pateikiamas strateginiuose bei teisiniame dokumentuose. Šioje dalyje siekiama atskleisti istorinės atminties minėjimo iniciatyvų paskirtį, organizavimo principus remiantis tuo, kaip jie suformuluoti aktualiuose dokumentuose. Taip pat analizuojami istoriškai svarbių datų minėjimų koordinavimo bei organizavimo modeliai. Bendras analizuojamų iniciatyvų organizavimo modelis išskaidomas į keturis pagrindinius etapus: iniciavimas, planavimas, vykdymas ir vertinimas. Atitinkamai pateikiamas esamo koordinavimo mechanizmo modelio vertinimas, situacijos apžvalga.
2. Antroji dalis skiriama esamų turimų bei atliktų tyrimų ir analizių apžvalgai. Pristatomi aktualūs rezultatai ir pateikiamas jų vertinimas.
3. Remiantis atlikta analize, formuojamas ir atliekamas tyrimas, taip kaip apibrėžta TS. Trečioji dalis skiriama detaliam jo aprašymui, pradedant tikslais bei uždaviniais, metodika ir baigiant tyrimo rezultatais.
4. Ketvirtoji dalis skiriama finansuotų istorinės atminties minėjimo iniciatyvų vertinimui, analizuojamos jų apimtys, finansuojami projektai ir jų tikslai.
5. Penktoji dalis skirta nacistinės ir sovietinės okupacijoms skirtų iniciatyvų apžvalgai ir vertinimui, analizuojama nacistinės ir sovietinės okupacijos minėjimo renginių svarba visuomenei.
6. Šeštoji dalis skirta užsienio šalių praktikos apžvalgai. Pradžioje pateikiami pasirinkimo kriterijai, kuriais remiantis buvo pasirinktos šalys, apžvelgiama jų istorinės atminties minėjimo iniciatyvų įgyvendinimo patirtis ir identifikuojamos praktikos, kurios gali būti aktualios Lietuvoje.
7. Atlikus tyrimą ir remiantis turima analize, pateikiamas konkrečių istorinės atminties minėjimo iniciatyvų ir jų konsoliduotų grupių poveikio bei efektyvumo vertinimas. Tam skirta septintoji ataskaitos dalis, kurioje pateikiami komunikacinių aprašų principai ir jų pavyzdžiai.
8. Pabaigoje pateikiamos apibendrintos išvados ir rekomendacijos. Siūlomos galimos efektyvumo didinimo priemonės tobulinti koordinavimo procesus ir integruoti galimas gerąsias praktikas.

SANTRAUKA

2023 m. atliktas tyrimas „Istorinės atminties minėjimo iniciatyvų, įskaitant Holokausto ir sovietinės okupacijos temas, įgyvendinimo poveikio analizė“, inicijuotas KM, siekiant įvertinti, kas yra svarbu Lietuvos didžiųjų miestų ir regionų gyventojams, jaunimui, tautinių mažumų bendruomenėms (kokie visuomenės veikėjai ir naratyvai joms yra svarbūs, su kuo jos save asocijuoja, kiek jos tapatinasi su Lietuvos valstybei svarbia vertybių sistema), taip pat išsiaiškinti, kokiais būdais piliečiams ir bendruomenėms būtų galima aktyviau įsitraukti į valstybei reikšmingų švenčių ir minėjimų veiklas ir jaustis visaverčiais minėjimo proceso dalyviais.

Pastebima, kad valstybei reikšmingos datos švenčiamos ir minimos inertiškai, tradiciškai, neieškoma šiuolaikiškų, patrauklių, įvairias visuomenės grupes įtraukiančių formų, paprastai sumanymai tarsi „nuleidžiami“ iš viršaus, trūksta bendruomenių iniciatyvos. Pasigendama aiškiai suformuluotos šventės, minėjimo koncepcijos. Tradiciškai didesnė dalis valstybės švenčių ir minėjimų renginių, finansuojamų valstybės biudžeto lėšomis, koncentruojama Vilniuje. Nepakankamai įvertinta Kauno kaip laikinosios Lietuvos sostinės, kitų reikšmingų istorinių vietovių, taip pat gausiai tautinių mažumų gyvenamų Rytų ir Pietryčių Lietuvos regionų svarba. Vis dėlto išlieka būtinybė įvertinti, ar valstybei reikšmingų švenčių ir minėjimų iniciatyvos pasiekia įvairias visuomenės grupes, kokie yra šių grupių lūkesčiai.

Šio tyrimo tikslas – parengti istorinės atminties minėjimo iniciatyvų, įskaitant nacistinės ir sovietinės okupacijos temas, įgyvendinimo poveikio analizę ir siūlymus dėl šių iniciatyvų efektyvesnio įgyvendinimo ir koordinavimo mechanizmo tobulinimo.

Tyrimo metu buvo atlikta LR įstatymų, strateginių dokumentų, kitų teisės aktų ir dokumentų, susijusių su valstybinėmis šventėmis, atmintinomis dienomis, atmintiniais metais ir jų minėjimo programų sudarymu ir įgyvendinimu, analizė, kuri leido nustatyti koordinavimo mechanizmo problemines sritis, teisinio reguliavimo spragas. Atlikta pastarųjų 3-ųjų metų LRS paskelbtų atmintinų metų, programų ir jose patvirtintų veiklų analizė ir gautais analizės rezultatais remiantis įvertintas atmintinų metų minėjimo programų poveikis visuomenei ir efektyvumas ugdant Lietuvos piliečių tapatybę ir patriotizmą.

Atlikta situacijos apžvalgos ir visuomenės pokyčio analizė, parodžiusi visuomenės įsitraukimą į svarbių Lietuvai datų minėjimo renginius ir reikalingus pokyčius norint mažinti atskirtį regionuose, pritraukti jaunimą, gerinti renginių turinį, įtraukti papildomus rodiklius į „Gyventojų pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimą“ tolimesnei stebėsenai.

Buvo įvertintos įvairių institucijų finansuotos istorinės atminties išsaugojimo iniciatyvos, kurios teikia naudą visuomenei. Iš finansuotų projektų suorganizuoti renginiai prisideda prie visuomenės sutelkimo, ypač mažesniųjų miestų, kaimų, gyvenviečių bendruomenių, skatina jaunimo įsitraukimą, teikia naudą tiek Lietuvos diasporos atstovams, tiek bendram Lietuvos pristatymui ir garsinimui užsienyje. Taip pat stiprina visuomenės pilietiškumą, skatina piliečius aktyviau dalyvauti kultūriniame gyvenime, stiprinti istorinės atminties įprasminimo iniciatyvas, ugdo pilietines vertybes, gebėjimą priešintis įtakoms, pažinti šiuolaikines grėsmes.

Siekiant nustatyti skirtingų visuomenės grupių patirtį, požiūrį, lūkesčius dėl valstybinių švenčių, atmintinų dienų ir atmintinų metų, minėjimo iniciatyvų turinio, formų, įtraukimo ir efektyvumo, identifikuoti pagrindines problemas buvo atlikti pusiau struktūruoti interviu. Iš viso buvo atlikta 30 (2 interviu atlikti su lietuvių diaspora) interviu su tikslinių grupių atstovais pagal šiuos klasifikacijos požymius: teritorinis skirstymas (didieji miestai, vidutiniai miestai, mažieji miestai ir kaimai); gyventojų skirstymas pagal amžiaus grupes (iki 29 m., 30–65 m. ir vyresni kaip 66 m.); gyventojų skirstymu pagal tautybę. Šio kokybinio tyrimo metu buvo nustatytos kryptys atskiroms amžiaus, tautinių mažumų grupėms ir bendrosios priemonės, siekiant pritraukti gyventojus į valstybinių švenčių, atmintinų dienų ir atmintinų metų minėjimus. Apibendrinant atlikto tyrimo rezultatus išryškėjo, kad Valstybinės šventės minimos dažniausiai, rečiau minimos atmintinos dienos, o rečiausiai – atmintini metai, kurių minėjimas labiau priklauso nuo kiekvieno respondento tam tikriems atmintiniams metams teikiamos asmeninės reikšmės. Valstybinės šventės, atmintinos dienos / metai minimi įvairiais būdais ir formomis: organizuojami renginiai mieste, mokyklose ir bažnyčiose. Taip pat vykdomos įvairios asmeninės, visuotinės ir tarptautinės iniciatyvos, kampanijos. Džiugina ir tai, kad Lietuvos valstybinių švenčių svarba išlieka net gyvenant užsienyje, ir iniciatyvų joms paminėti netrūksta. Švenčių minėjimas padeda ugdyti patriotiškumą, meilę tėvynei. Tautinė simbolika, tradicijos ir dalyvavimas valstybinės svarbos minėjimo renginiuose kuria bendrystės ir patriotiškumo jausmus. Švenčių metu formuojamas ir tautinis, pilietinis tapatumas. Neigiamas švenčių atitikimo lūkesčiams vertinimas kartais priklauso nuo lankytojų politinių pažiūrų, valstybės ar savivaldybių valdžios atstovų vertinimo, o kartais nuo pačios minėjimų organizacijos ar informacijos nepakankamumo. Taip pat atlikus šią tyrimo dalį, pateikiamos siūlomos priemonės, svarbios siekiant pritraukti daugiau gyventojų į minėjimus ir padidinti renginių kokybę.

Naudojantis skirtingų visuomenės grupių atstovų apklausos ir jos analizės rezultatais, buvo atliktos 3 sutelktų grupių diskusijos, bendradarbiaujant su istorikais, renginių organizatoriais, ministerijų darbuotojais (koordinuojančiais sritis, susijusias su Tyrimo tikslu), kultūros centrų darbuotojais, tautinių mažumų, jaunimo organizacijų atstovais. Šio kokybinio tyrimo metu buvo išsiaiškintos ekspertų patirtys ir požiūris į valstybinių švenčių ir atmintinų dienų, atmintinų metų minėjimo iniciatyvas, jų turinio ir formų įtraukimą

bei efektyvumą; identifiikuotos galimybės ir pasiūlymai dėl tikslinių grupių dalyvavimo didinimo minint istoriškai svarbius įvykius.

Taip pat tyrimo metu buvo išanalizuoti ir įvertinti 7 pasirinktų šalių (Lenkijos, Latvijos, Airijos, Čekijos, Estijos, Nyderlandų ir Suomijos) atvejai ir gerosios praktikos švenčiant / minint valstybei reikšmingas šventes; įvertinti tokių švenčių administravimo procesai, koordinavimo modeliai, už įgyvendinimą atsakingos institucijos, visuomenės pasiekiamumas ir įtrauktis. Galima pastebėti, kad daugumoje šalių populiari valstybinių švenčių minėjimo forma – iškilmingi paradai (dažniausiai karinio pobūdžio); svarbių švenčių minėjimo metu įprasta dėti vainikus, uždegti žvakutes, organizuoti pamaldas, ceremonijas, kurių metu valstybės vadovai sako kalbas. Švenčių ir atmintinų datų minėjimo renginių metu įprasta skleisti žinutę, stiprinančią tautinę savimonę, pilietiškumą. Daugelyje valstybių nėra vienos visų švenčių ar atmintinų datų minėjimo renginių organizuojančios institucijos. Gerai pasiteisinęs organizavimo principas „iš apačios į viršų“ labiau įtraukia gyventojų bendruomenes savaip minėti šventes ir skatina gyventojų bendrakūrą. Dienomis, kai vyksta šventės ar minėjimai, be oficialių, institucijų organizuojamų renginių, daugelyje šalių esama ir bendruomenių ar nevyriausybinų organizacijų rengiamų minėjimų tradicijų.

Galiausiai, apibendrinus visas tyrimo dalis, buvo parengti valstybinių švenčių (Vasario 16-osios, Kovo 11-osios ir Liepos 6-osios) ir atmintinų dienų (Sausio 13-osios, Birželio 14-osios ir Rugsėjo 23-osios) komunikaciniai aprašai, aktualizavimo metmenys, įskaitant pasiūlymus dėl valstybinių švenčių ir atmintinų dienų atpažinimo simbolių, minėjimų vietų, formų ir veiklų, kurios atlieptų tikslinių grupių interesus ir lūkesčius, skatintų aktyvų piliečių, bendruomenių įsitraukimą, tampant visaverčiais valstybei reikšmingų švenčių ir minėjimų dalyviais.

SUMMARY

In 2023 the study "Impact Analysis of the Implementation of Historical Commemoration Initiatives, including the Holocaust and the Soviet Occupation", initiated by the Ministry of Culture of the Republic of Lithuania, was conducted to assess what is important to the residents of Lithuania's major cities and regions, young people, and national minority communities (which public figures and narratives are important to them, what they associate themselves with, to what extent they identify with the system of values that are important for the Lithuanian state), as well as to find out how citizens and communities could be more actively involved in celebrations and commemorations of national significance, and how they could feel that they are full participants in the process of celebration.

It is noticeable that important national dates are celebrated and commemorated in an inert and traditional way, that modern, attractive and inclusive forms are not sought, that ideas are usually "dropped" from the top, and that there is a lack of community initiative. There is a lack of a clearly articulated concept of celebration and commemoration. Traditionally, the majority of public holidays and commemorations financed by the state budget are concentrated in Vilnius. The importance of Kaunas as the provisional capital of Lithuania, other important historical sites, and the regions of Eastern and South-Eastern Lithuania inhabited by a large number of national minorities is underestimated. However, there is still a need to assess whether initiatives to celebrate important national holidays and commemorations are reaching different groups in society and what the expectations of these groups are.

The aim of this study is to provide an analysis of the impact of the implementation of initiatives to commemorate historical memory, including the themes of the German (Nazi) and Soviet occupations, and to make suggestions for improving the implementation and coordination mechanism of these initiatives.

The study included an analysis of the laws of the Republic of Lithuania, strategic documents, other legal acts and documents related to public holidays, commemorative days, commemorative years, and the development and implementation of programmes to commemorate them, which enabled the identification of the problematic areas of the coordination mechanism, as well as of the gaps in the legal regulation. An analysis of the commemorative years, programmes and activities adopted by the Lithuanian Parliament in the last 3 years was carried out and the results of the analysis were used to assess the impact of the commemorative year commemoration programmes on the society and the effectiveness of the commemorative year programmes in fostering the identity of the citizens of Lithuania and the sense of patriotism.

An analysis of the situation overview and societal change was carried out, which showed the public's involvement in events, which celebrate important dates for Lithuania, and the changes needed to reduce exclusion in the regions, to attract young people, to improve the content of the events, and to incorporate additional indicators in the "Population Satisfaction with Cultural Services Survey" for further monitoring.

Historic preservation initiatives funded by various institutions and benefiting society were assessed. The events organised by the funded projects contribute to the mobilisation of the society, especially the communities of smaller towns, villages and settlements, encourage the involvement of young people, and benefit both the representatives of the Lithuanian diaspora and the overall presentation and promotion of Lithuania abroad. It also strengthens public citizenship, encourages citizens to participate more actively in cultural life, strengthens initiatives to make sense of historical memory, fosters civic values, the ability to resist influences, and the knowledge of contemporary threats.

Semi-structured interviews were carried out to determine the experiences, attitudes and expectations of different groups in society with regard to the content, forms, inclusiveness and effectiveness of public holidays, commemorative days and commemorative years, and the content, forms, inclusiveness and effectiveness of commemorative initiatives, as well as to identify the main problems. A total of 30 (2 interviews were conducted with the Lithuanian diaspora) interviews were conducted with representatives of the target groups according to the following classifications: territorial distribution (large cities, medium-sized cities, small cities and villages); population by age groups (under 29, 30-65 and over 66); and population by nationality. This qualitative research has identified trends for different age groups, national minorities and general measures to attract people to celebrate public holidays, commemorative days and commemorative years. Summarising the results of the survey, it was found that National Holidays are the most frequently commemorated, Memorial Days are less frequently commemorated, and Memorial Years are commemorated the least frequently, with commemorations of these holidays being more dependent on the personal importance that each respondent attaches to the particular Memorial Year. National holidays and commemorative days / years are commemorated in various ways and forms: events are organised in the city, schools and churches. There are also various personal, global and international initiatives and campaigns. It is also encouraging to note that the importance of Lithuanian public holidays remains even when living abroad, and there is no shortage of initiatives to commemorate them. Celebrating holidays helps to foster patriotism and love for your homeland. National symbols, traditions and participation in events of national importance create feelings of community and patriotism. During the celebrations, national and civic identity is also formed. The negative assessment of the conformity of the celebrations with expectations sometimes depends on the political views of the visitors, on the assessment of the state or municipal authorities, and sometimes on the organisation of the celebrations themselves or

the lack of information. This part of the study also provides suggestions for measures to attract more people to the commemorations and improve the quality of the events.

Using the results of the survey and its analysis, 3 focus group discussions were conducted with the participation of historians, event organisers, ministry staff (coordinating areas related to the aim of the Study), cultural centre staff, representatives of national minorities and youth organisations. This qualitative research explored experts' experiences and attitudes towards initiatives to commemorate public holidays and commemorative days, commemorative years, as well as the inclusiveness and effectiveness of their content and forms; and identified opportunities and suggestions for increasing the participation of target groups in commemorations of historically significant events.

The study also analysed and evaluated the cases and good practices of 7 selected countries (Poland, Latvia, Ireland, the Czech Republic, Estonia, the Netherlands and Finland) in celebrating / commemorating celebrations of national significance, assessing the processes of administering such celebrations, the coordination models, the institutions in charge of their implementation, and the outreach to the public and the involvement of the public. In most countries, the most popular form of commemorating public holidays are parades (of a military nature); wreath-laying, candle-lighting, prayers and ceremonies with speeches by heads of state. It is customary to spread a message that strengthens national consciousness and citizenship during celebrations of holidays and commemorative dates. In many countries, there is no single institution that organises all the celebrations or commemorations. The well-established bottom-up approach to organising the celebrations is more likely to involve residents' communities in their own celebrations and foster co-creation. In addition to official, institutional events, many countries have traditions of commemorations organised by communities or non-governmental organisations on days of celebration or commemoration.

Finally, after summarising all parts of the research, communication descriptions and outlines for the actualisation of public holidays (February 16th, March 11th and July 6th) and commemorative days (January 13th, June 14th and September 23rd) were prepared, including proposals for symbols, places, forms and activities for the recognition of public holidays and commemorative days, which would reflect the interests and expectations of the target groups, encourage active involvement of citizens and communities, and encourage them to become full-fledged participants in public holidays and commemorations of national importance.

01 VALSTYBINIŲ ŠVENČIŲ, ATMINTINŲ DIENŲ IR ATMINTINŲ METŲ ORGANIZAVIMAS

Šioje dalyje vertinamas teisinis reguliavimas ir organizavimas, analizuojami su valstybinėmis šventėmis, atmintinomis dienomis, atmintiniais metais susiję įstatymai, teisės aktai, strateginiai ir kt. dokumentai; pateikiama LRS paskelbtų atmintinų metų, susijusių su istorinės atminties tema, programų ir jose patvirtintų veiklų analizė ir istorinės atminties išsaugojimo iniciatyvų įgyvendinimo koordinavimo mechanizmo analizė.

1.1. Teisinis reguliavimas ir organizavimo vertinimas

Analizuojant su valstybinėmis šventėmis, atmintinomis dienomis, atmintiniais metais susijusius įstatymus, teisės aktus, strateginius ir kt. dokumentus, skirtini:

- bendrieji strateginiai istorinės atminties minėjimo iniciatyvų įgyvendinimą ir pilietiškumo, atsparumo ugdymą reglamentuojantys dokumentai;
- konkrečias istoriškai atmintinų, valstybei reikšmingų įvykių šventimo / minėjimo formas (valstybinės šventės, atmintinos dienos, atmintini metai) reglamentuojantys dokumentai.

1.1.1. Bendrieji strateginiai istorinės atminties minėjimo iniciatyvų įgyvendinimą reglamentuojantys dokumentai

Bendrieji strateginiai dokumentai akcentuoja istorinės atminties aktualizavimo, įprasminimo (nepriklausomai nuo formos) svarbą ir įtvirtina pagrindines šių iniciatyvų įgyvendinimo kryptis bei priemones (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Istorinės atminties minėjimo iniciatyvų įgyvendinimą reglamentuojantys bendrieji strateginiai dokumentai

Dokumentas	Dokumento punktai, susiję su istorinės atminties minėjimo iniciatyvų įgyvendinimu
2021–2030 METŲ NACIONALINIS PAŽANGOS PLANAS ⁶	4 strateginis tikslas „Stiprinti tautinį ir pilietinį tapatumą, didinti kultūros skvarbą ir visuomenės kūrybingumą“ 4.1 uždavinys. Skatinti gyventojus dalyvauti kultūrinėse veiklose ir prisidėti prie kultūros plėtros; 4.3 uždavinys. Skatinti visapusišką tautinių mažumų integraciją; 4.5 uždavinys. Stiprinti istorinės atminties aktualizavimą visuomenėje.

⁶ Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c1259440f7dd11eab72ddb4a109da1b5/asr> [žiūrėta 2023-01-16].

	<p>10 strateginis tikslas „Stiprinti nacionalinį saugumą“.</p> <p>10.3. uždavinys Stiprinti visuomenės kritinį mąstymą ir atsparumą informacinėms atakoms bei informuotumą ir pasirengimą krizėms, mobilizacijai, gynybai ir pilietinam pasipriešinimui.</p>
AŠTUONIOLIKTOSIOS LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS PROGRAMA⁷	<p>76.4. iniciatyva. Projektas „Visiems prieinama ir įtrauki kultūra“: „Istorinės atminties aktualizavimas ir įprasminimas“ – stiprinsime pilietiškumą, patriotiškumą ir pasididžiavimą savo šalimi skatinančių valstybės švenčių ir atmintinių dienų minėjimus ir šventes, skatindami naujas formas, kūrybišką meninį įprasminimą ir sklaidos būdus, pasiekiančius įvairius visuomenės sluoksnius.</p>
AŠTUONIOLIKTOSIOS LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS PROGRAMOS NUOSTATŲ ĮGYVENDINIMO PLANAS⁸	<p>I misija (prioritetas) „Asmenybės ir visuomenės gyvenimo kokybę keičianti kultūra“.</p> <p>Vyriausybės programos projektas – Visiems prieinama ir įtrauki kultūra.</p> <p>2.3 Projektas – „VISIEMS PRIEINAMA IR ĮTRAUKI KULTŪRA“</p> <p>2.3.7 Veiksmas: Atlikti istorinės iniciatyvų, įskaitant Holokausto ir sovietinės okupacijos temas, įgyvendinimo poveikio analizę, siekiant nustatyti istorinės atminties aktualizavimo visuomenėje lūkesčius bei efektyvumą ir sukurti istorinės atminties aktualizavimo metmenis bei istorinės atminties minėjimo iniciatyvų įgyvendinimo koordinavimo mechanizmą"</p> <p>2.5 Projektas „KULTŪRINĖ DIPLOMATIJA, VALSTYBĖS ĮVAIZDIS IR TARPTAUTIŠKUMAS. TAI, KUO TURIME DIDŽIUOTIS“</p> <p>2.5.6 Veiksmas: Stiprinti pasididžiavimą savo šalimi, jos istorija ir nacionaline kultūra – prisidėti prie valstybei reikšmingų datų ir sukakčių (Vilniaus 700-ųjų metinių, M. K. Čiurlionio 150-ųjų gimimo metinių ir kt.) paminėjimo"</p> <p>XI misija (prioritetas) „Stipri ir saugi Lietuva“. Vyriausybės programos projektas – Piliečių atsparumas ir aktyvus dalyvavimas stiprinant nacionalinį saugumą.</p>
NACIONALINĖ DARBOTVARKĖ „LIETUVOS RESPUBLIKOS PILIEČIŲ RENGIMO PILIETINIAM PASIPRIEŠINIMUI STRATEGIJA“⁹	<p>Prioritetas „Atsparumo stiprinimas“:</p> <p>16.2. uždavinys. Didinti informacinių grėsmių atpažįstamumą, skatinti visuomenės gebėjimą kritiškai vertinti informaciją, ugdyti piliečių raštingumą informacijos ir žiniasklaidos srityje.</p> <p>Prioritetas „Pilietinės valios stiprinimas“:</p> <p>17.10. uždavinys. Tęsti valstybės švenčių, istorinių datų, nusipelnusių asmenybių jubiliejų minėjimų, Partizanų pagerbimo, kariuomenės ir visuomenės vienybės dienos renginių organizavimą, įgyvendinti kultūrinės edukacijos programas, parengti edukacines priemones, akcentuojančias Lietuvos istorijos ir kultūros pasiekimus, skatinančias piliečius aktyviau dalyvauti kultūriniame gyvenime.</p> <p>17.11. uždavinys. Stiprinti istorinės atminties įprasminimo iniciatyvas, skatinti kultūrinius projektus, skiepijančius pasididžiavimą Lietuvos valstybe.</p> <p>17.15. uždavinys. Stiprinti pasaulio lietuvių tapatybės ir bendruomeniškumo jausmą, sudaryti sąlygas pasaulio lietuviams pažinti nacionalinę kultūrą ir naudotis jos ištekliais, siekti aktyvesnio diasporos įsitraukimo į Lietuvos gyvenimą ir gerovės joje kūrimą.</p>

⁷ Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/973c87403bc311eb8c97e01ffe050e1c> [žiūrėta 2023-01-16].

⁸ Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/d698ded086fe11eb9fecb5ecd3bd711c> [žiūrėta 2023-01-16].

⁹ Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/12723dc0db311ec8d9390588bf2de65> [žiūrėta 2023-01-16].

<p>LIETUVOS KULTŪROS POLITIKOS STRATEGIJA „KULTŪRA 2030“¹⁰</p>	<p>Trečias strategijos tikslas – formuoti savo tapatumą kuriančios visuomenės kritinį mąstymą ir pilietiškumą.</p> <p>Trečiojo tikslo uždaviniai:</p> <p>Pirmas uždavinys – stiprinti gyventojų ir institucijų atsparumą informacinėms grėsmėms, pilietinį aktyvumą ir žinias;</p> <p>Trečias uždavinys – plėtoti nacionalinį sąmoningumą, istorijos ir kultūros paveldo pažinimą šiuolaikinėje visuomenėje.</p> <hr/> <p>Ketvirtas Strategijos tikslas – kurti tvarią socialinę ir ekonominę kultūros vertę nacionalinei pažangai.</p> <p>Ketvirtojo tikslo uždaviniai:</p> <p>Pirmas uždavinys – užtikrinti kultūros politikos vaidmenį formuojant ir įgyvendinant nacionalinius prioritetus.</p>
<p>LIETUVOS RESPUBLIKOS KULTŪROS MINISTRO VALDYMO SRIČIŲ 2022–2024 METŲ STRATEGINIS VEIKLOS PLANAS¹¹</p>	<p>Kultūros ir visuomenės informavimo valstybės veiklos srities programa „Kultūra ir kūrybingumas“:</p> <p>08-001-04-05 uždavinys. Stiprinti istorinės atminties aktualizavimą visuomenėje.</p> <p>Priemonės:</p> <p>2.3.5. Stiprinti komunikacinius veiksmus istorinėmis ir kultūrinės atminties temomis, skatinti visų visuomenės grupių refleksiją ir įsitraukimą;</p> <p>2.3.7. Atlikti istorinės atminties minėjimo iniciatyvų, įskaitant Holokausto ir sovietinės okupacijos temas, įgyvendinimo poveikio analizę, siekiant nustatyti istorinės atminties aktualizavimo visuomenėje lūkesčius bei efektyvumą ir sukurti istorinės atminties aktualizavimo metmenis bei istorinės atminties minėjimo iniciatyvų įgyvendinimo koordinavimo mechanizmą.</p>
<p>LIETUVOS DIASPOROS POLITIKOS STRATEGINĖS GAIRĖS „GLOBALI LIETUVA“ 2021-2030¹² ir VEIKSMŲ PLANAS 2023-2025 M.¹³</p>	<p>1 strateginė kryptis – Užsienio lietuvių vienijančios tautinės tapatybės puoselėjimas;</p> <p>Uždavinio 8.5. Istorinės atminties veiklos užsienyje puoselėjimas ir plėtra siekis 8.5.5. Remti kitas su istorinės atminties išsaugojimu ir perdavimu jaunajai kartai susijusias veiklas</p> <p>4 strateginė kryptis – Komunikacija.</p> <p>Uždavinio 13.2. Efektyvi išorinė (viešoji) komunikacija siekis 13.2.4 Didinti diasporos atsparumą dezinformacijai, ugdyti gebėjimus kritiškai vertinti informaciją ir puoselėti istorinę atmintį</p>

Šaltinis: sudaryta autorių

Taip pat prie bendrųjų įvairaus pobūdžio istorinės atminties aktualizavimo formų (valstybės švenčių, atmintinų dienų, atmintinų metų) įgyvendinimą reglamentuojančių dokumentų priskirtinas Kultūros ministerijos finansuojamų projektų tvarką nusakantis dokumentas – ISTORINĖS ATMINTIES IŠSAUGOJIMO INICIATYVAS ĮGYVENDINANČIŲ PROJEKTŲ DALINIO FINANSAVIMO IŠ VALSTYBĖS BIUDŽETO LĖŠŲ

¹⁰ Prieiga internete: https://e-seimas.lrs.lt/rs/lasupplement/TAP/8e579f21682011e99684a7f33a9827ac/afd14f50730d11e99ceae2890faa4193/format/ISO_PDF/ [žiūrėta 2023-02-19].

¹¹ Prieiga internete: <https://rkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/KM%20SVP%202022%E2%80%932024.pdf> [žiūrėta 2023-02-08].

¹² Prieiga internete: https://urm.lt/uploads/default/documents/Isakymas_del%2Bstrategini%C5%B3%2Bgairi%C5%B3%2BGL%2Bpatvirtinimo_paskelbtas%20TAR.pdf [žiūrėta 2023-04-21].

¹³ Prieiga internete: https://urm.lt/uploads/default/documents/20232025%20m_%20GL%20veism%C5%B3%20planas.pdf [žiūrėta 2023-04-21].

TAISYKLĖS¹⁴ (toliau – Taisyklės). Šiose taisyklėse apibrėžti projektų finansavimo kriterijai ir prioritetai, paraiškų pateikimo ir svarstymo tvarka, lėšų skyrimo ir atsiskaitymo tvarka. Patvirtinta istorinės atminties išsaugojimo iniciatyvas įgyvendinančio projekto dalinio finansavimo paraiškos forma, sutarties forma; išlaidų sąmatos forma, projekto įvykdymo rezultatų ataskaitos forma, projekto įvykdymo faktines išlaidas patvirtinančių dokumentų sąrašo forma.

Taisyklės numato, kad projektų paraiškas svarsto ir kultūros ministru projektus finansuoti siūlo komisijos, kurias įsakymu tvirtina kultūros ministras ir kurias sudaro ne mažiau kaip 5 kompetentingi institucijų deleguoti specialistai (komisijos tvirtinamos trejų metų kadencijai). Taisyklėse nenurodyta, kokios konkrečiai komisijos kompetentingos priimančios projektų finansavimo sprendimus, tačiau sprendžiant pagal Kultūros ministro įsakymus dėl projektų dalinio finansavimo iš 2022 m. valstybės biudžeto lėšų¹⁵, galima daryti išvadą, kad paraiškas vertina ir siūlymus dėl finansavimo skyrimo teikia *Valstybės švenčių dienų minėjimo organizavimo komisija* (dėl valstybinių švenčių renginių projektinio finansavimo, pvz., 2022-01-28 įsakymas Nr. JV-94) ir *Valstybei reikšmingų minėjimų ekspertų komisija* (dėl atmintinų metų, atmintinų sukakčių ir atmintinų dienų renginių projektinio finansavimo, pvz., 2022-11-07 įsakymas Nr. JV-838¹⁶).

Pažymėtina, kad analizuojant viešai prieinamą informaciją apie istorinės atminties išsaugojimo iniciatyvas įgyvendinančių projektų dalinį finansavimą iš valstybės biudžeto lėšų, pastebimos tam tikros jos prieinamumo / pateikimo spragos:

- Nepakankamai aiškiai apibrėžtos Valstybei reikšmingų minėjimų ekspertų komisijos atsakomybės – jai pavesta „teikti Lietuvos Respublikos kultūros ministru rekomendacijas dėl Valstybei reikšmingų minėjimų įgyvendinimo ir finansavimo“¹⁷, nekonkretizuojant, kokių būtent renginių projektinio finansavimo sprendimus ši komisija priima. Tik analizuojant ministro įsakymų pagrindimus (kokios Komisijos rekomendacijomis remiamasi) ir juos gretinant su priimtais projektų finansavimo sprendimais, išryškėjo Valstybei reikšmingų minėjimų ekspertų komisijos kompetencijų apimtis. Kita vertus, esamos organizacinės sistemos suvokimas palengvėtų, jeigu *Istorinės atminties išsaugojimo iniciatyvas įgyvendinančių projektų dalinio finansavimo iš valstybės biudžeto lėšų taisyklių* 14–15 punktuose būtų aiškiai įvardyta, kokios komisijos svarsto projektų paraiškas, teikia jų finansavimo rekomendacijas, šalia to būtų išsamiai aprašytos įvardytų Komisijų veiklos sritys.
- Tam tikrų neaiškumų sukelia *Atmintinų dienų ir istorinių datų minėjimo ekspertų komisijos* statusas. Oficialioje LRS e-dokumentų sistemoje¹⁸ kultūros ministro įsakymas „Dėl atmintinų dienų

¹⁴ Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/780d96001d3411e6acbed8d454428fb7/asr> [žiūrėta 2023-01-14].

¹⁵ Prieiga internete: <https://lrkm.lrv.lt/lt/veikla/istorines-atminties-issaugojimo-iniciatyvas-igyvendinanciu-projektu-finansavimas> [žiūrėta 2023-02-19].

¹⁶ Prieiga internete: <https://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/10.pdf> [žiūrėta 2023-02-10].

¹⁷ Įsakymas „Dėl Valstybei reikšmingų minėjimų ekspertų komisijos sudarymo“, 2021 m. gegužės 7 d., Nr. JV-587. Prieiga internete: <https://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/LIETUVOS%20RESPUBLIKOS%20KULT%C5%AAROS%20MINISTRAS.docx> [žiūrėta 2023-01-16].

¹⁸ Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/afeb3060dc9911e3b272e0e81c552d38/asr> [žiūrėta 2023-02-19].

ir istorinių datų minėjimo ekspertų komisijos sudarymo“ paskelbtas kaip nuo 2016-02-24 galiojanti suvestinė redakcija, tačiau 2018 m. balandžio 16 d. kultūros ministro įsakyme Nr. JV-358 „Dėl valstybei reikšmingų minėjimų ekspertų komisijos sudarymo“¹⁹, nurodyta, kad šis įsakymas pripažįsta netekusiais galios LR kultūros ministro 2014 m. gegužės 9 d. įsakymą Nr. JV-337 „Dėl Atmintinų dienų ir istorinių datų minėjimo ekspertų komisijos sudarymo“ ir LR kultūros ministro 2015 m. sausio 29 d. įsakymą Nr. JV-52 „Dėl Lietuvos kultūrai ir istorijai nusipelnusių asmenybių atminimo įprasminimo komisijos sudarymo“ su visais papildymais ir pakeitimais. Taigi darytina prielaida, kad kultūros ministro įsakymas „Dėl atmintinų dienų ir istorinių datų minėjimo ekspertų komisijos sudarymo“ yra negaliojantis ir jo įgyvendinimo funkcijos perduotos Valstybei reikšmingų minėjimų ekspertų komisijai.

1.1.2. Konkretūs istoriškai atmintinų, valstybei reikšmingų įvykių šventimo / minėjimo formas – valstybės šventės, atmintinas dienas, atmintinus metus – reglamentuojantys dokumentai.

Valstybinės šventės

Lietuvoje valstybinių švenčių dienas (2 lentelę) nustato LIETUVOS RESPUBLIKOS DARBO KODEKSO PATVIRTINIMO, ĮSIGALIOJIMO IR ĮGYVENDINIMO ĮSTATYMO²⁰ 123 straipsnis „Švenčių dienos“. Pagal šio Įstatymo suvestinę 2023.01.01 – 2023.05.31. redakciją Lietuvoje yra išskirta 14 šventinių dienų.

2 lentelė. Lietuvos valstybinių švenčių dienos

Šventės pavadinimas	Data
Naujųjų metų diena	sausio 1-oji
Lietuvos valstybės atkūrimo diena	vasario 16-oji
Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo diena	kovo 11-oji
Krikščionių Velykų (pagal vakarietiškąją tradiciją) dienos	sekmadienis ir pirmadienis
Tarptautinė darbo diena	gegužės 1-oji
Motinos diena	pirmasis gegužės sekmadienis
Tėvo diena	pirmasis birželio sekmadienis
Rasos ir Joninių diena	birželio 24-oji
Valstybės (Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo) ir Tautiškos giesmės diena	liepos 6-oji
Žolinė (Švč. Mergelės Marijos ėmimo į dangų diena)	rugpjūčio 15-oji
Visų Šventųjų diena	lapkričio 1-oji
Mirusiųjų atminimo (Vėlinių) diena	lapkričio 2-oji
Kūčių diena	gruodžio 24-oji

¹⁹ Prieiga internete:

https://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/2018_%C4%AFsakymas%20d%C4%97l%20valstybini%C5%B3%20Min%C4%97jim%C5%B3%20komisijos.docx [žiūrėta 2023-01-14].

²⁰ Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/f6d686707e7011e6b969d7ae07280e89/asr> [žiūrėta 2023-01-14].

Kultūros ministerija, vykdydama į istorinės atminties aktualizavimo visuomenėje nukreiptas programas, rengia, dalyvauja rengiant ir, bendradarbiaudama su kitomis institucijomis, koordinuoja parengtų minėjimo programų įgyvendinimo priemones, susijusias su tokiomis valstybės šventėmis kaip:

- Lietuvos valstybės atkūrimo diena (vasario 16 d.);
- Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo diena (kovo 11 d.);
- Valstybės (Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo) ir Tautiškos giesmės dienomis (liepos 6 d.)²¹.

Už šių valstybės švenčių organizavimą, administravimą ir koordinavimą atsakinga VALSTYBĖS ŠVENČIŲ DIENŲ MINĖJIMO ORGANIZAVIMO KOMISIJA²², sudaryta LR Prezidento Dekretu. Jame nenurodyta komisijos gyvavimo trukmė, bet jos sudėtis keičiama beveik kasmet (2018 m. Dekretas²³, 2019 m. Dekreto pakeitimas²⁴, 2020 m. Dekretas²⁵ ir 2021 m. aktualus Dekretas). Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad institucinė Komisijos sudėtis iš esmės nekinta (nuo 2018 m. iki 2021 m. varijavo įtrauktų didmiesčių savivaldybių atstovų skaičius), keičiasi personalinė sudėtis. Komisijai įprastai pirmininkauja kultūros ministras, 2 nariai atstovauja LR Prezidento kanceliarijai, po 1 narį iš LRS ir LRV. Taip pat Komisijos sudėtyje yra 2 Kultūros ministerijos atstovai ir po vieną atstovą iš Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos, Užsienio reikalų ministerijos, Finansų ministerijos ir Krašto apsaugos ministerijos. Į Komisijos sudėti įtraukti ir Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos, Policijos departamento, didmiesčių savivaldybių atstovai.

Valstybės švenčių dienų minėjimo organizavimo komisijos veiklos tikslus, funkcijas, teises ir darbo organizavimo, sprendimų priėmimo tvarką apibrėžia LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS ŠVENČIŲ DIENŲ MINĖJIMO ORGANIZAVIMO KOMISIJOS DARBO REGLAMENTAS, patvirtintas LR valstybės švenčių dienų minėjimo organizavimo komisijos 2021-01 posėdyje Nr. VŠ-1²⁶.

3 lentelė. Valstybės švenčių dienų minėjimo organizavimo komisijos funkcijos teisės ir darbo organizavimo tvarka

Komisijos veiklos aspektai	Komisijos veiklos apibūdinimas
----------------------------	--------------------------------

²¹ Lietuvos Respublikos Kultūros ministro valdymo sričių 2021–2023 metų strateginis veiklos planas. Prieiga internete:

https://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/KM%202021%E2%80%932023%20m_%20SVP.pdf [žiūrėta 2023-01-16].

²² Lietuvos Respublikos Prezidento Dekretas dėl valstybės švenčių dienų minėjimo organizavimo komisijos sudarymo, 2021 m. sausio 25 d. Nr. 1K-504, galiojanti suvestinė redakcija (nuo 2021-04-30). Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/036233a25f4d11eb9954cfa9b9131808/asr> [žiūrėta 2023-01-14].

²³ Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/be875ed3498911e89197e1115e5d8bece?jfwid=eornpbuvi> [žiūrėta 2023-01-14].

²⁴ Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/1b188da01db911e9bd28d9a28a9e9ad9?jfwid=eornpbuvi> [žiūrėta 2023-01-14].

²⁵ Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/487976913bc411eabd71c05e81f09716?jfwid=eornpbuvi> [žiūrėta 2023-01-14].

²⁶ Prieiga internete: <https://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/PATVIRTINTA.doc> [žiūrėta 2023-01-16].

Komisijos veiklos tikslas	Patvirtinti valstybės švenčių dienų minėjimo programas.
Komisijos funkcijos:	<ul style="list-style-type: none"> – inicijuoti ir koordinuoti valstybės švenčių dienų paminėjimą, formuojant tradicijas, skatinant ir telkiant valstybės, savivaldybių institucijas, nevyriausybinės organizacijas ir kitas visuomenės iniciatyvas, susijusias su valstybės švenčių, naujų tradicijų kūrimu; – pagal LR Prezidentūros siūlymus sudaryti ir tvirtinti minimų Vasario 16-osios – Lietuvos valstybės atkūrimo dienos ir Liepos 6-osios – Valstybės (Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo) dienos minėjimo programas; – pagal LRS siūlymus sudaryti ir tvirtinti Kovo 11-osios – Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dienos minėjimo programą.
Komisijos teisės:	<ul style="list-style-type: none"> – teikti rekomendacijas LR kultūros ministrui dėl Programų projektų dalinio finansavimo; – sudaryti darbo grupes iš Komisijos narių arba Komisijos narių deleguotų atstovų; – kviešti į Komisijos posėdžius valstybės, savivaldybės institucijų, įstaigų, organizacijų vadovus bei kitus asmenis; <p>Komisijos sudaromos darbo grupės įgaliojimus nustato Komisija. Darbo grupei suteikiamos Komisijai priskirtos teisės.</p>
Tikslinės lėšos Komisijos / darbo grupės parengtos Programos priemonėms	<ul style="list-style-type: none"> – lėšos numatomos kiekvienais metais KM biudžete; – lėšos skiriamos Kultūros ministro įsakymu, atsižvelgiant į Komisijos / darbo grupės rekomendacijas.

Šaltinis: sudaryta autorių

Atmintinos dienos

Atmintinas dienas nustato LIETUVOS RESPUBLIKOS ATMINTINŲ DIENŲ ĮSTATYMAS²⁷, kuris atmintiną dieną apibrėžia kaip reikšmingą dieną, susijusią su esminiais Lietuvos valstybingumo kūrimo ir įtvirtinimo faktais ir (ar) įvykiais, visuotinių vertybių propagavimu, atminimo kultūros ir gyvosios istorijos išsaugojimu.

Pagal galiojančią suvestinę šio Įstatymo redakciją (nuo 2023.01.05), dabartiniu metu minimos 77 atmintinos dienos (žr. 3 priedą). LRS, priėmęs paskutines Atmintinų dienų įstatymo pataisas, į Atmintinų dienų sąrašą įtraukė 7 naujas dienas (Bausmių vykdymo sistemos pareigūnų dieną (vasario 11 d.); Lietuvos žydų gelbėtojų dieną ir Pasaulinę vartotojų teisių dieną (kovo 15 d.); Prokuratūros dieną (kovo 30 d.); Pasaulinę intelektinės nuosavybės dieną (balandžio 26 d.); Tarptautinę valstybės tarnautojų dieną (birželio 23 d.); Teismo ekspertų dieną (spalio 29 d.). Pastebėtina, kad tarp naujai patvirtintų atmintinų dienų, tyrimui aktuali tik Lietuvos žydų gelbėtojų diena.

Akivaizdu, kad tik dalis Atmintinų dienų gali būti tiesiogiai siejamos su istoriškai atmintiniais ir valstybei reikšmingais įvykiais. Pavyzdžiui, remiantis Kultūros ministerijos 2021–2023 metų strateginiu veiklos

²⁷ Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.41597/asr> [žiūrėta 2023-01-10].

planu²⁸, ministerija, siekdama aktualizuoti istorinę ir kultūrinę atmintį, rengia minėjimo programas ir koordinuoja jų įgyvendinamas priemones, pažyminčias tokias atmintinas dienas:

- Lietuvos vėliavos dienos (sausio 1 d.);
- Laisvės gynėjų dienos (sausio 13 d.);
- Gedulo ir vilties dienos (birželio 14 d.);
- Okupacijos ir genocido dienos (birželio 15 d.);
- Romų genocido atminimo dienos (rugpjūčio 2 d.);
- Laisvės dienos (rugpjūčio 31 d.);
- Lietuvos žydų genocido atminimo dienos (rugsėjo 23 d.).

Jau buvo minėta, kad dalis atmintinų dienų minėjimo renginių gali būti įgyvendinami per jiems skirtų projektų dalinį finansavimą iš valstybės biudžeto lėšų ir sprendimus dėl šių projektų paraiškų vertinimo ir lėšų skyrimo priima Valstybei reikšmingų minėjimų ekspertų komisija. Vadovaujantis ISTORINĖS ATMINTIES IŠSAUGOJIMO INICIATYVAS ĮGYVENDINANČIŲ PROJEKTŲ DALINIO FINANSAVIMO IŠ VALSTYBĖS BIUDŽETO LĖŠŲ TAISYKLĖMIS, šią Komisiją turi sudaryti ne mažiau kaip 5 kompetentingi institucijų deleguoti specialistai pavestiems uždaviniams spręsti ir ji kultūros ministro įsakymu tvirtinama trejų metų kadencijai. Taisyklėse taip pat nurodyta, kad Komisijos nariai, vykdydami jiems pavestas užduotis, dirba neatlygintinai. Nors, remiantis Kultūros ministerijos ekspertų informacija, dalis Komisijos narių už šią veiklą gauna atlygį.

Remiantis Valstybei reikšmingų minėjimų ekspertų komisijos ataskaitomis, Valstybei reikšmingų minėjimų įgyvendinimo projektų, gavusių dalinį finansavimą, skaičius 2020–2022 m. augo, taip pat didėjo jiems skirtų lėšų sumos (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. 2020–2022 m. Valstybei reikšmingų minėjimų ekspertų komisijos posėdžiai ir priimti sprendimai

Metai	Komisijos posėdžių sk.	Projektų skaičius, kuriems rekomenduotas dalinis finansavimas	Projektams įgyvendinti skirtos lėšos, Eur
2020 m. ²⁹	17	48	n/d
2021 m. ³⁰	7	66	735817
2022 m. ³¹	10	77	832554

²⁸ Lietuvos Respublikos Kultūros ministro valdymo sričių 2021–2023 metų strateginis veiklos planas. Prieiga internete: https://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/KM%202021%E2%80%932023%20m_%20SVP.pdf [žiūrėta 2023-01-16].

²⁹ Prieiga internete: https://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/Valstybei%20reik%C5%A1ming%C5%B3%20min%C4%97jim%C5%B3%20ekspert%C5%B3%20k%20omisija_.docx [žiūrėta 2023-02-19].

³⁰ Prieiga internete: <https://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/Valstybei%20reik%C5%A1ming%C5%B3%20min%C4%97jim%C5%B3%20ekspert%C5%B3%20k%20omisijos%20ataskaita%20u%C5%BE%202021%20m.docx> [žiūrėta 2023-02-19].

³¹ Prieiga internete: <https://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/Valstybei%20reik%C5%A1ming%C5%B3%20min%C4%97jim%C5%B3%20ekspert%C5%B3%20k%20omisijos%20ataskaita%20u%C5%BE%202022%20m.docx> [žiūrėta 2023-02-19].

Svarbu pažymėti, kad Valstybei reikšmingų minėjimų ekspertų komisija priima sprendimus ne tik dėl atmintinų dienų, bet ir dėl atmintinų metų programas įgyvendinančių projektų finansavimo, todėl nėra galimybės įvertinti, kokią dalį Komisijos veiklos rezultatų galima būtų priskirti būtent atmintinių dienų minėjimo iniciatyvoms.

Taip pat pastebėtina, kad nepavyko rasti dokumentų, kurie reglamentuotų atmintinų dienų inicijavimo, įgyvendinimo ar koordinavimo mechanizmus. Remiantis kultūros ministro įsakymu, Valstybei reikšmingų minėjimų ekspertų komisija atsakinga tik už programas įgyvendinančių projektų vertinimą, o programų / planų rengimo bei aprobavimo ar atmintinų dienų minėjimo inicijavimo ir koordinavimo funkcijos jai nepriskirtos, skirtingai nei Valstybės švenčių dienų minėjimo organizavimo komisijai. Tikėtina, kad pagal veiklos sritį su atmintinų dienų tematika susijusios ir už minėjimo veiklą / renginių organizavimą atsakingos institucijos turi nusistovėjusią tokių iniciatyvų įgyvendinimo tradicinę praktiką, tačiau išorinio, dokumentų analize pagrįsto, vertinimo požiūriu, konstatuotinas viešai prieinamos informacijos apie atmintinų dienų įgyvendinimo ar koordinavimo mechanizmus trūkumas.

Atmintini metai

Vienas svarbiausių atmintinų metų minėjimą reglamentuojančių programinių dokumentų – 2021 m. rugsėjo 10 d. LRS priimtas nutarimas DĖL LIETUVOS KULTŪROS POLITIKOS KAITOS GAIRIŲ ĮGYVENDINIMO 2021–2024 METŲ PRIORITETŲ APRAŠO PATVIRTINIMO³². Šiame nutarime identifikuoti 3 Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių įgyvendinimo 2021–2024 metų prioritetai:

1. valstybės įsipareigojimų kultūros srityje išgryninimas ir įteisinimas;
2. kultūros politikos valdymo demokratizavimo užbaigimas;
3. Lietuvos valstybės ir jos kūrėjų svarbiausių sukakčių minėjimo nacionaliniu ir tarptautiniu mastu programų sudarymo ir įgyvendinimo modelio sukūrimas ir įdiegimas.

Trečiasis prioritetas tiesiogiai susietas su atmintinų metų minėjimu. Siekiant įgyvendinti 3-įjį prioritetą, nutarime numatyta, kad teisės aktais turi būti sukurtas ir įteisintas aiškus, tvarus, optimalus, finansiškai pagrįstas Lietuvos valstybės ir jos kūrėjų svarbiausių sukakčių minėjimo nacionaliniu ir tarptautiniu mastu organizavimo modelis, kuris užtikrintų kokybišką, sklandų, darnų ir nuoseklų tokių sukakčių minėjimo programų ir priemonių planų rengimo, koordinavimo ir įgyvendinimo procesą.

---

³² Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a7777400122b11ecad9fbbf5f006237b?jfwid=-1crxf25cvn> [žiūrėta 2023-01-16].

Aptariant atmintinų metų iniciatyvų iškelimo ir jų įgyvendinimo principus, organizacinius mechanizmus, tikslinga nagrinėti tokius reglamentuojančius dokumentus kaip LR Kultūros ministro patvirtinta VALSTYBINIŲ JUBILIEJŲ IR KITŲ SUKAKČIŲ MINĖJIMO KONCEPCIJA³³, REKOMENDACIJOS DĖL REIŠKINGŲ ISTORINIŲ ĮVYKIŲ ARBA REIŠKINIŲ IR NUSIPELNIUSIŲ ASMENYBIŲ SUKAKČIŲ MINĖJIMŲ³⁴ ir LRS nutarimas DĖL ATMINTINŲ METŲ SKELBIMO TVARKOS³⁵.

Galima pastebėti, kad nurodyti abu Kultūros ministerijos patvirtinti dokumentai – Valstybinių jubiliejų ir kitų sukakčių minėjimo koncepcija (toliau – Koncepcija) ir Rekomendacijos dėl reikšmingų istorinių įvykių arba reiškinų ir nusipelnusių asmenybių sukakčių minėjimų (toliau – Rekomendacijos), skirti nustatyti pasiūlymų skelbti atmintinus metus atrankos kriterijus, kurie svarbūs Kultūros ministerijai sudarant rekomenduojamą reikšmingų istorinių įvykių arba reiškinų ir nusipelnusių asmenybių sukakčių minėjimo sąrašą. Iš esmės, Rekomendacijas galima vertinti kaip Koncepcijos redakciją, atkreipiant dėmesį į tai, kad Rekomendacijose pateikiamas atnaujintas (2021–2025 m.) minėtinų reikšmingų istorinių įvykių sąrašas (žr. 5 lentelę).

5 lentelė. „Valstybinių jubiliejų ir kitų sukakčių minėjimo koncepcijos“ ir „Rekomendacijų dėl reikšmingų istorinių įvykių arba reiškinų ir nusipelnusių asmenybių sukakčių minėjimų“ palyginimas

Valstybinių jubiliejų ir kitų sukakčių minėjimo koncepcija	Rekomendacijos dėl reikšmingų istorinių įvykių arba reiškinų ir nusipelnusių asmenybių sukakčių minėjimų
<p>Atmintinų metų skelbimo kriterijai:</p> <ul style="list-style-type: none"> – įvykio ar asmenybės minima jubiliejinė sukaktis (minėtina įvykio ar asmenybės gimimo (mirties) sukaktis apskaičiuojama nuo įvykio dienos (metų) arba asmenybės gimimo (mirties, žūties) dienos šia kalendorine seka: Lietuvoje valstybingumui, nacionalinei kultūrai svarbios istorinės datos minimos pradedant 20-osiomis metinėmis iki 100-ųjų metinių – kas dešimt metų, nuo 100-ųjų iki 200-ųjų metinių – kas 25 metai, nuo 200-ųjų metinių – kas 50 metų, nuo 500-ųjų metinių – kas 100 metų; nusipelnusių Lietuvos valstybingumui, mokslui, menui ir kultūrai jubiliejai pradedami minėti nuo 100-ųjų metinių iki 200-ųjų metinių, minint kas 25 metus, nuo 200-ųjų metinių – kas 50 metų. – valstybinis ir visuomeninis reikšmingumas: <ul style="list-style-type: none"> ✓ įvykis (reiškinys) turėjo lemtingos įtakos valstybės istorijai, mokslo raidai, kultūros pokyčiams, švietimo (ugdymo) sistemai; ✓ asmenybės veikla (politiniai sprendimai, kūrybiniai ir mokslo darbai) pranoko amžininkų veiklą, parodė lyderystę nacionaliniu mastu ir turi poveikio naujoms kartoms (yra kartotina minima švietimo, mokslo, meno, politikos, paveldo komunikacijos šaltiniuose ir dokumentuose); 	<p>Valstybei reikšmingų sukakčių išskyrimo kriterijai:</p> <ul style="list-style-type: none"> – reikšmingo istorinio įvykio arba reiškinio ar nusipelnusios asmenybės minima sukaktis apskaičiuojama nuo įvykio arba reiškinio dienos (metų) arba asmenybės gimimo (mirties, žūties) dienos šia kalendorine seka: reikšmingo istorinio įvykio arba reiškinio svarbios istorinės datos minimos pradedant 20-osiomis metinėmis iki 100-ųjų metinių – kas dešimt metų, nuo 100-ųjų iki 200-ųjų metinių – kas 25 metai, nuo 200-ųjų metinių – kas 50 metų, nuo 500-ųjų metinių – kas 100 metų; nusipelnusių asmenybių sukaktys pradedamos minėti nuo 100-ųjų metinių iki 200-ųjų metinių, minint kas 25 metus, nuo 200-ųjų metinių – kas 50 metų. – vaidmuo stiprinant visuomenės tautinį ir pilietinį tapatumą ugdant pagarbą nacionalinei kultūrai ir valstybės istorijai; – valstybinis ir visuomeninis reikšmingumas, pagrįstas naujausiais ir (ar) aktualiausiais moksliniais tyrimais: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Reikšmingas istorinis įvykis arba reiškinys turėjo lemtingos įtakos valstybės istorijai, mokslo raidai, kultūros pokyčiams, švietimo (ugdymo) sistemai; ✓ Nusipelnusios asmenybės veikla (politiniai sprendimai, kūrybiniai ir mokslo darbai) pranoko

³³ Prieiga internete: [https://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/Koncepcija\(2\).pdf](https://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/Koncepcija(2).pdf) [žiūrėta 2023-01-14].

³⁴ Prieiga internete: <https://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/Acrobat%20Document2.pdf> [žiūrėta 2023-01-16].

³⁵ Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a1f56cd22ced11ec99bbc1b08701c7f8?fwid=642ah3gvr> [žiūrėta 2023-01-14].

<ul style="list-style-type: none"> ✓ sprendimas dėl įvykio ar asmenybės sukakties valstybinio ir visuomeninio reikšmingumo priimamas, įvertinus naujausius mokslinius tyrimus. <p>– Tarptautiškumas:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ įvykio (reiškinio), asmenybės sukaktis teikiama įtraukti ar yra įtraukta į tarptautinių organizacijų kalendorių (pvz., Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija UNESCO); ✓ įvykio (reiškinio), asmenybės reikšmė yra oficialiai pripažinta užsienio valstybėje mokslo, meno, politikos institucijų, kurios gali būti minėjimo partneriu; ✓ kai įvykio (reiškinio), asmenybės veikla (politiniai sprendimai, kūrybiniai ir visuomeniniai darbai) yra ar buvo žinoma tarptautiniu mastu, t. y. teigiamai vertinama užsienio bendrijose ir šalyse. <p>Pasiūlymas skelbti atmintinus metus nenagrinėjamas, jeigu:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ asmenybė skelbė idėjas ar laikėsi principų, kurie prieštarauja Lietuvos valstybingumo sampratai; ✓ įvykis (reiškinys) yra žinomas tik tam tikros srities specialistams. 	<p>amžininkų veiklą, parodė lyderystę nacionaliniu mastu ir turi poveikio naujoms kartoms (yra kartotinai minima švietimo, mokslo, meno, politikos, paveldo komunikacijos šaltiniuose ir dokumentuose).</p> <p>– Tarptautiškumas:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Reikšmingo istorinio įvykio arba reiškinių, Nusipelnusios asmenybės sukaktis teikiama įtraukti ar yra įtraukta į tarptautinių organizacijų kalendorių (pvz., Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija UNESCO); ✓ Reikšmingo istorinio įvykio arba reiškinių, Nusipelnusios asmenybės reikšmė yra oficialiai pripažinta užsienio valstybėje mokslo, meno, politikos institucijų, kurios gali būti minėjimo partneriu; ✓ kai Reikšmingo istorinio įvykio arba reiškinių, Nusipelnusios asmenybės veikla (politiniai sprendimai, kūrybiniai ir visuomeniniai darbai) yra ar buvo žinoma tarptautiniu mastu. <p>Reikšmingo istorinio įvykio arba reiškinių ar nusipelnusios asmenybės minima sukaktis į Valstybei reikšmingų sukakčių sąrašą neįtraukiama, jeigu:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Nusipelnusios asmenybės vykdė veiklą ar skelbė idėjas, kurios prieštarauja Lietuvos valstybingumo sampratai; ✓ Reikšmingas istorinis įvykis arba reiškiny yra žinomas tik tam tikros srities specialistams.
<p>Minėjimo plano sudarymo ir tvirtinimo tvarka:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Vykdamas LR Prezidento, LRS, LRV pavedimus, KM, rengia atmintinų metų minėjimo planą. atmintinų metų minėjimo planas tvirtinamas Vyriausybės nutarimu ar kultūros ministro įsakymu. – Atsižvelgus į patvirtintą sukakčių sąrašą, KM, pagal poreikį suderinusi su LR švietimo ir mokslo ministerija, gali rengti konkretaus Lietuvos valstybei reikšmingo istorinio įvykio (reiškinio) ar nusipelnusios asmenybės sukakties minėjimo planą; – Konkrečios sukakties minėjimo planą rengia kultūros ministro įsakymu sudaryta komisija ar darbo grupė, kuri nustato minėjimo plano rengimo gaires. 	<p>Rekomendacijų įgyvendinimo laukiami rezultatai:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Vykdamas LR Prezidento, LRS, Vyriausybės pavedimus dėl Valstybei reikšmingų sukakčių minėjimo, Kultūros ministerija, bendradarbiaudama su suinteresuotomis institucijomis, rengia minėjimo programą, kuri tvirtinama Vyriausybės nutarimu ar kultūros ministro įsakymu. – Vadovaujantis rekomenduojamu Valstybei reikšmingų sukakčių sąrašu, Kultūros ministerija gali inicijuoti konkrečios Nusipelnusios asmenybės ar Reikšmingo istorinio įvykio ar reiškinių sukakties paminėjimą.
<p>Priedas: Rekomenduojamas 2019–2023 metais minėtinų Lietuvai reikšmingų įvykių (reiškinų) ir nusipelnusių asmenybių sukakčių sąrašas.</p>	<p>Priedas: Rekomenduojamas 2021–2025 metais minėtinų reikšmingų istorinių įvykių arba reiškinių ir nusipelnusių asmenybių sukakčių minėjimo sąrašas.</p>

Šaltinis: sudaryta autorių

Matome, kad esminių skirtumų tarp analizuojamų dokumentų beveik nėra (neskaitant terminijos pasikeitimų), nebent tai, kad Konceptijoje išreikštas pasiūlymas LRS atmintinus metus skelbti ne vėliau kaip dveji metai iki sukakties paminėjimo, o Rekomendacijose įtvirtintas papildomas Valstybei reikšmingų sukakčių išskyrimo atrankos kriterijus „vaidmuo stiprinant visuomenės tautinį ir pilietinį tapatumą ugdamas pagarbą nacionalinei kultūrai ir valstybės istorijai“. Taip pat, skirtingai nei Konceptijoje, Rekomendacijų p.

4 pažymėta, kad, remiantis nustatytais kriterijais, *Istorinės atminties išsaugojimo iniciatyvas įgyvendinančių projektų dalinio finansavimo iš valstybės biudžeto lėšų taisyklėse* nurodyta ekspertų komisija rengia ir teikia kultūros ministruui tvirtinti rekomenduojamą Valstybei reikšmingų sukakčių sąrašą, kuris sudaromas 5-eriems metams. Kultūros ministerija, vadovaudamasi rekomenduojamu Valstybei reikšmingų sukakčių sąrašu, gali inicijuoti konkrečios Nusipelnusios asmenybės ar Reikšmingo istorinio įvykio ar reiškinio sukakties paminėjimą.

Dera pažymėti, kad Rekomendacijose nustatyta Valstybei reikšmingų sukakčių sąrašo sudarymo tvarka turi tam tikrų neapibrėžtumų, nes, kaip jau buvo minėta, *Istorinės atminties išsaugojimo iniciatyvas įgyvendinančių projektų dalinio finansavimo iš valstybės biudžeto lėšų taisyklėse* ekspertų komisijos nėra konkretizuotos. Vadovautis prielaida, kad šiuo atveju referuojama į *Valstybei reikšmingų minėjimų ekspertų komisiją*, galima pastebėti, jog, anot kultūros ministro 2021 m. gegužės 7 d. įsakymo Nr. JV-587 „Dėl Valstybei reikšmingų minėjimų ekspertų komisijos sudarymo“, šios komisijos funkcijos siejamos su rekomendacijų teikimu dėl Valstybei reikšmingų minėjimų *įgyvendinimo ir dalinio finansavimo* ir nenumato rekomenduojamo Valstybei reikšmingų sukakčių sąrašo sudarymo.

Taip pat galima pastebėti, kad analizuojamuose dokumentuose vartojamos dvi skirtingos sąvokos „minėjimo planas“ (Konceptija) ir „minėjimo programa“ (Rekomendacijos). Rekomendacijose sąvoka „minėjimo programa“ neapibrėžta, tačiau pagal abiejų dokumentų bendrą kontekstą galima spręsti, kad šios sąvokos vartojamos sinonimiškai. Tą patį galima pasakyti ir apie kitus dokumentus – LRS nutarimuose dėl atmintinų metų paskelbimo LRV siūloma iki tam tikros datos parengti atmintinų metų „programą“ (2 str.), tačiau LRV savo nutarimais tvirtina atmintinų metų „planus“. Tikslinga būtų suvienodinti sąvokų vartojimą arba aiškiai apibrėžti, kad jos vartojamos sinonimiškai.

Konkreči atmintinų metų skelbimo tvarka apibrėžta 2021 m. spalio 14 d. priimtame LRS nutarime DĖL ATMINTINŲ METŲ SKELBIMO TVARKOS³⁶ (nauja 2017 m. LRS nutarimo „Dėl atmintinų metų nustatymo tvarkos“ redakcija). Šis dokumentas iš dalies atkartoja Kultūros ministerijos dokumentuose įtvirtintus atmintinų metų skelbimo principus, tokius kaip „jubiliejinės sukakties nustatymo“ ir „atminties kultūros reiškinų aktualinimo“, bet kartu įtraukia ir naujus principus:

- „konsolidavimo (vienijimo)“ – kelios valstybės istorijai reikšmingos datos tais pačiais metais minimos jas jungiant bendru pavadinimu ir bendra programa;
- „paskelbimo datos nustatymo“ – atmintini metai skelbiami ne vėliau kaip likus dvejiems metams iki atmintinų metų pradžios (ši nuostata taikoma nuo 2025 m., o 2023 ir 2024 metais atmintini metai skelbiami ne vėliau kaip likus pusei metų iki atmintinų metų pradžios;

---

³⁶ Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a1f56cd22ced11ec99bbc1b08701c7f8?jfwid=642ah3gvr> [žiūrėta 2023-01-16].

- „visuotinum“ – atmintini metai minimi visoje LR teritorijoje.

Svarbu tai, kad *Atmintinų metų skelbimo tvarka* sankcionuoja per vienerius metus skelbiamų atmintinų metų skaičių – „paprastai per metus skelbiami treji atmintini metai“. Vadovaudamasis šia nuostata, LRS 2023 m. paskelbė: 1) Lietuvos sostinės Vilniaus ir Gedimino laiškų metais; 2) Klaipėdos krašto metais ir 3) Šventojo Juozapato metais.

Taip pat *Atmintinų metų skelbimo tvarka* apibrėžia ir institucinę funkcijų pasiskirstymą reglamentuojant, kad LRS pateiktus nutarimų dėl atmintinų metų skelbimo projektus svarsto LRS Švietimo ir mokslo komitetas, taip pat Laisvės kovų ir valstybės istorinės atminties komisija, kuri, bendradarbiaudama su kitomis institucijomis, numato atmintinų metų minėjimo programos metmenis bei kryptis ir jų pagrindu siūlo LRV parengti ir patvirtinti skelbiamų atmintinų metų minėjimo programas ir planuojamas priemones, numatyti jų finansavimą.

Reikia pažymėti, kad LRS nutarimas *Dėl atmintinų metų skelbimo tvarkos* vertintinas kaip vienas iš detaliausiai atmintinų metų skelbimo ir jų minėjimo projektų rengimo procesus apibrėžiančių galiojančių dokumentų.

Siekiant optimizuoti atmintinų metų skelbimo bei minėjimo įgyvendinimo procesus, 2023 m. pradžioje Kultūros ministerijos teikimu buvo įteisinta Vyriausybės komisija *Lietuvos valstybės ir jos kūrėjų svarbiausių sukakčių minėjimo nacionaliniu ir tarptautiniu mastu ir atmintinų metų minėjimo klausimais*³⁷ (arba Tarpinstitucinė komisija). Šią komisiją sudaro Vyriausybės kancleris (komisijos pirmininkas), Kultūros ministerijos atstovas (komisijos pirmininko pavaduotojas), taip pat po vieną Finansų, Krašto apsaugos, Švietimo, mokslo ir sporto, Užsienio reikalų ministerijų, Lietuvos kultūros instituto, Lietuvos savivaldybių asociacijos, VŠĮ „Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija“ atstovą ir po du Prezidento, Vyriausybės ir LRS kanceliarijų atstovus. Komisijos personalinę sudėtį tvirtina Vyriausybės kancleris. Numatyta, kad prireikus Komisija pasitelks nepriklausomus ekspertus.

Pagal LRV nutarimą, komisijai pavestos tokios užduotys:

- koordinuoti tarpinstitucinius klausimus, susijusius su Lietuvos valstybės ir jos kūrėjų svarbiausių sukakčių minėjimo nacionaliniu ir tarptautiniu mastu ir atmintinų metų minėjimo planų rengimu ir įgyvendinimu;

---

³⁷ Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/d9342445925211edb55e9d42c1579bdf?jfwid=-1crxf259t4> [žiūrėta 2023-02-08].

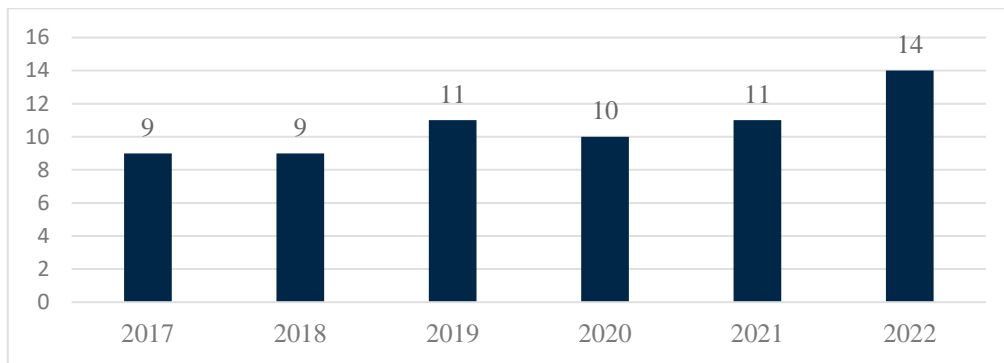
- svarstyti atsakingų institucijų parengtus minėjimo planų projektus, spręsti dėl jų atitikimo LRS nutarimuose dėl atmintinų metų minėjimo nustatytoms kryptims, teikti siūlymus dėl minėjimo planų tobulinimo;
- rengti ir viešai skelbti minėjimo planų rengimo ir jų įgyvendinimo, atsiskaitymo už suplanuotų veiklų įgyvendinimą rekomendacijas LRV kanceliarijos interneto svetainėje;
- teikti siūlymus Vyriausybei dėl kitų klausimų, susijusių su Lietuvos valstybės ir jos kūrėjų svarbiausių sukakčių minėjimu nacionaliniu ir tarptautiniu mastu ir atmintinų metų minėjimu, padėti valstybės, savivaldybių institucijoms ir įstaigoms spręsti šiuos klausimus.

Aptariant atmintinų metų minėjimo planų rengimo ir įgyvendinimo reglamentavimą, svarbu paminėti jau parengtą, bet dar neįsigaliojusį dokumentą (kuris šiuo metu yra derinimo stadijoje) – REKOMENDACIJAS DĖL LIETUVOS VALSTYBĖS IR JOS KŪRĖJŲ SVARBIAUSIŲ SUKAKČIŲ MINĖJIMO NACIONALINIU IR TARPTAUTINIU MASTU IR ATMINTINŲ METŲ MINĖJIMO PLANŲ RENGIMO IR JŲ ĮGYVENDINIMO, ATSISKAITYMO UŽ SUPLANUOTŲ VEIKLŲ ĮGYVENDINIMĄ. Šių rekomendacijų projekto patvirtinimas būtų itin reikšmingas, kadangi jis numato nustatyti ne tik minėjimo planų rengimo principus, jų kūrimo, suderinimo, tvirtinamo eigą, bet svarbiausia tai, kad jos taptų vieninteliu dokumentu, reglamentuojančiu minėjimo planų stebėseną ir atsiskaitymą už jų įgyvendinimą. Rekomendacijų projekte numatyta, kad minėjimo plano rengėjai ir vykdytojai būtų įpareigoti pateikti plano įgyvendinimo ataskaitas, nurodydami biudžeto lėšas, kurios buvo tikslingai panaudotos plano veikloms įgyvendinti, bendrą įgyvendintų veiklų skaičių, jų pobūdį, pasiektus rezultatus (lankytojų, dalyvių, sukurtų kultūros produktų ir paslaugų skaičių ar kt.), informaciją apie veiklų įgyvendinimo metu sukurtos medžiagos prieinamumą ir saugojimą, pateiktų bendrą minėjimo plano įgyvendinimo rezultatų įvertinimą.

Be to, Rekomendacijų projekte aptartas LRV komisijos Lietuvos valstybės ir jos kūrėjų svarbiausių sukakčių minėjimo nacionaliniu ir tarptautiniu mastu ir atmintinų metų minėjimo klausimais vaidmuo bei funkcijos. Šiuo požiūriu aktualiu taps ir kitų iki 2023 m. parengtų atmintinų metų paskelbimą ir minėjimo įgyvendinimą reglamentuojančių dokumentų atnaujinimas, inkorporuojant naujai sukurtos LRV komisijos vaidmens apibrėžimą ir įtraukiant minėjimo planų stebėsenos ir atsiskaitymo už jų įgyvendinimą nuostatas.

1.2. LRS paskelbtų atmintinų metų, susijusių su istorinės atminties tema, programų ir jose patvirtintų veiklų analizė

Analizuojant kiekvienais metais LRS priimamus nutarimus dėl atmintinų metų paskelbimo, galima pastebėti, kad vidutiniškai per vienerius metus skelbiama apie dešimt atmintinų metų, nors 2022 m. jų skaičius išaugo iki 14 (žr. 1 pav.).

1 pav. LRS priimtų nutarimų dėl 2022–2017 atmintinų metų skaičius

Kultūros ministerijai tenka didžiausias su atmintinų metų programų rengimu ir jų įgyvendinimu susijęs krūvis: 2022 m. Kultūros ministerija buvo įpareigota įgyvendinti septynis iš 14 LRS nutarimų dėl atmintinų metų paskelbimo, 2021 m. – šešis iš 11 LRS nutarimų, 2020 m. – penkis iš 10 nutarimų (žr. 4 priedą). Taigi Kultūros ministerija gyvendina apie 50 proc. LRS nutarimų dėl atmintinų metų, rengdama atmintinų metų minėjimo programas ir jas koordinuodama. Šiuo pagrindu Valstybinių jubiliejų ir kitų sukakčių minėjimo koncepcijoje pažymima, kad dėl atmintinų metų gausos Kultūros ministerijai sudėtinga paskirstyti žmogiškuosius ir finansinius išteklius, užtikrinant deramą minėjimo planų parengimą ir jų priemonių įgyvendinimą³⁸.

Taip pat Kultūros ministerija atkreipia dėmesį, kad kai kurie LRS nutarimai dėl atmintinų metų paskelbimo priimami likus mažai laiko iki sukakties minėjimo pradžios. Pavyzdžiui, nutarimas *Dėl 2021 metų paskelbimo Lietuvai pagražinti draugijos metais* buvo priimtas 2020 m. lapkričio 10 d., įpareigojant minėjimo programą parengti iki 2020 m. gruodžio 31 d. Maža to, Lietuvai pagražinti draugijos metų minėjimo planas buvo patvirtintas tik 2021 m. gegužės 5 d.

Apskritai, analizuojant LRS nutarimais nustatytų programų parengimo terminus ir realias planų pavirtinimo datas, galima pamatyti jų neatitikimą, kuris kartais siekia iki 5–6 mėn. (pvz., LRV nutarimo projektas *Dėl Archyvų metų minėjimo 2021 m. plano patvirtinimo*³⁹, LRV nutarimas *Dėl Juozo Zikaro metų minėjimo 2021 m. plano patvirtinimo*⁴⁰, LRV nutarimas *Dėl Lietuvos Steigiamojo Seimo šimtmečio minėjimo 2019–2020 m. plano patvirtinimo*⁴¹ ir kt.). Didžiąja dalimi šį neatitikimą lemia tai, kad LRS nutarimuose numatomos nerealistiškos minėjimo programų parengimo datos ir minėjimo planų rengėjams trūksta papildomų žmogiškųjų išteklių. Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad dažnai minėjimo planai patvirtinami jau atmintiniams metams prasidėjus. Taip iš 2021 m. paskelbtų 11 atmintinų metų keturių metų minėjimo

³⁸ Prieiga internete: [https://rkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/Koncepcija\(2\).pdf](https://rkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/Koncepcija(2).pdf) [žiūrėta 2023-01-14].

³⁹ Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/b24e50d0aa1a11ea8aadde924aa85003?jfwid=3d176803j> [žiūrėta 2023-02-19].

⁴⁰ Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/4ba116045bd211eba1f8b445a2cb2bc7?jfwid=-pd74p6jzb> [žiūrėta 2023-02-19].

⁴¹ Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/cbc236e044d011e9a221b04854b985af> [žiūrėta 2023-02-19].

planai buvo patvirtinti 2021 m. (LRV nutarimas Dėl Vytauto Mačernio metų minėjimo 2021 m. plano patvirtinimo⁴², LRV nutarimas Dėl Juozo Zikaro metų minėjimo 2021 m. plano patvirtinimo⁴³, LRV nutarimas Dėl kardinolo Vincento Sladkevičiaus metų minėjimo 2021 m. plano patvirtinimo⁴⁴, LRV nutarimas Dėl Lietuvai pagražinti draugijos metų minėjimo 2021 m. plano patvirtinimo⁴⁵). 2020 m. trys iš 10 atmintinų metų minėjimo planų buvo patvirtinti prasidėjus 2020 metams (žr. 4 priedą).

Svarbu pažymėti, kad 2022 m. situacija pasikeitė ir sprendimų priėmimo bei planų tvirtinimo procedūros buvo unifikuotos – praktiškai visi LRS nutarimai dėl atmintinų metų paskelbimo (išskyrus levos Simonaitytės metus) buvo priimti vienu kartu, t. y. 2021 m. gegužės 13 d. ir visuose sprendimuose buvo numatyta, kad jų minėjimo programos turės būti parengtos iki 2021 m. spalio 1 d. Šių atmintinų metų minėjimo planai taip pat buvo patvirtinti vieną dieną, t. y. 2021 m. gruodžio 1 d., nors neatitikimas tarp LRS nutarimuose numatytų programų parengimo datos ir minėjimo planų patvirtinimo datos išliko.

Analizuojant 2020–2022 m. atmintinų metų programas (planus), galima konstatuoti, kad programos turi tipinę struktūrą – visos numatomos veiklos ar renginiai klasifikuojami, skiriant tokias pagrindines kategorijas: viešinimo ir leidybos veiklos, minėjimai ir konferencijos, kultūriniai, edukaciniai ir pažintiniai renginiai, atminimo įamžinimo veiklos. Priklausomai nuo konkrečios minimos progos, šiose kategorijose numatomi renginiai, nurodant, kokia įstaiga ar institucija atsakinga už jų įgyvendinimą. Renginių skaičius kiekvienoje iš kategorijų varijuoja. Apžvelgiant pasirinktus, t. y. tiesiogiai su istorinės atminties įamžinimu susijusių atmintinų metų planus, išaiškėjo, kad renginių / veiklų skaičius gali skirtis gana stipriai. Pavyzdžiui, Ateitininkų metų minėjimo 2020 m. plane buvo numatyta 16 įvairių veiklų ar renginių, o Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metų minėjimo 2020 m. planas apėmė net 4 kartus daugiau veiklų, t. y. 69 veiklas / renginius (žr. 6 lentelę).

6 lentelė. Tiesiogiai su istorinės atminties įamžinimu susijusių 2020–2022 m. atmintinų metų planuose numatytos veiklos (renginiai) pagal kategorijas

	Viešinimo ir leidybos veiklos	Minėjimai, konferencijos	Kultūriniai, edukaciniai, pažintiniai renginiai	Atminimo įamžinimo veiklos	Iš viso
2022 m.					
Romo Kalantos metų minėjimo 2022 m. planas	5	1	19	-	25
Lietuvos valstybės Konstitucijos metų minėjimo 2022 m. planas	16		18	-	34

⁴² Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/9e00bec4563011eba1f8b445a2cb2bc7?jfwid=-pd74p6k5b> [žiūrėta 2023-02-19].

⁴³ Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/4ba116045bd211eba1f8b445a2cb2bc7?jfwid=-pd74p6jzb> [žiūrėta 2023-02-19].

⁴⁴ Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/2e8d6754563011eba1f8b445a2cb2bc7?jfwid=-pd74p6jtk> [žiūrėta 2023-02-19].

⁴⁵ Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/7f200200b15611eba871a26c1fc3fbc1> [žiūrėta 2023-02-19].

Pranciškaus Skorinos metų minėjimo 2022 m. planas	11	3	22	-	36
Sūduvos metų minėjimo 2022 m. planas	16		30	-	46
„Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos“ metų minėjimo 2022 m. planas	10	7	21	-	38
Lietuvos karaimų metų minėjimo 2022 m. planas	23	4	7	4	38
2021 m.					
Jono Karolio Chodkevičiaus metų minėjimo 2021 metais programa (planas)	9	2	9	-	20
Abiejų Tautų Respublikos Gegužės 3-iosios Konstitucijos ir Tarpusavio įžado metų minėjimo 2021 m. planas	4	9	8	4	25
	valstybiniai renginiai ir vizitai	švietimo ir mokslo renginiai	kultūros renginiai ir komunikacija		
Lietuvos totorių istorijos ir kultūros metų minėjimo 2021 metais planas	2	10	21	6	29
2020 m.					
Lietuvos Steigiamojo Seimo šimtmečio minėjimo 2019–2020 m. planas	5	11	22		38
Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metų minėjimo 2020 m. planas	20	6	31	12	69
Ateitininkų metų minėjimo 2020 m. planas	5		9	2	16
Čiunės Sugiharos metų minėjimo 2020 m. planas	8	5	12		25

Šaltinis: sudaryta autorių

Kaip jau minėta, visų analizuotų programų struktūra unifikuota, išsiskyrė tik Abiejų Tautų Respublikos Gegužės 3-iosios Konstitucijos ir Tarpusavio įžado metų minėjimo 2021 m. planas, kuriame dėl minimos datos ypatumo buvo papildomai išskirta kategorija „Valstybiniai renginiai ir vizitai“ (tai apėmė Lenkijos ir Lietuvos Prezidentų, Parlamentų pirmininkų ir Ministrų pirmininkų tarpusavio vizitus; iškilmingus posėdžius; Konstitucinio teismo susitikimus ir užsienio reikalų ministerijų konsultacijas).

Apibendrinant galima konstatuoti, kad atmintinų metų programos (kaip ir atmintinų dienų ar valstybinių švenčių) – planuojamų veiklų, renginių sąrašo išvardijimas. Tačiau renginių skaičius nėra pakankamas matas, pagal kurį galima būtų vertinti Programų efektyvumą ar poveikį. Visų pirma lieka neaiškus numatomų renginių turinys, nes tokios veiklos kaip „surengti parodą“, „surengti koncertą“ ar pan. yra tik scheminis apibūdinimas, nieko nesakantis apie renginio kokybę.

Tikslinga būtų atmintiniams metams (kaip ir kitoms istorinės atminties minėjimo formoms) parengti išplėstines minėjimo programas, kuriose šalia numatomų veiklų sąrašo būtų apibrėžti bendri programos įgyvendinimo tikslai, konkretizuoti juos įgyvendinantys uždaviniai ir numatytas siekiamas poveikis visuomenei (identifikuojant konkrečius poveikio matavimo rodiklius).

Taip pat, siekiant užtikrinti turininės atmintinų metų, susijusių su istorinės atminties tema, programų analizės galimybes, svarbu būtų reglamentuoti Programų įgyvendinimo ataskaitų rengimo būtinybę (šiuo metu galima rasti tik dalinį finansavimą iš valstybės biudžeto gavusių projektų ataskaitas, kuriose dažniausiai pateikiami finansiniai duomenys, kai kuriais atvejais dalyvių / žiūrovų skaičiai). Tai dar kartą patvirtina naujai parengto projekcinio dokumento (Rekomendacijų dėl Lietuvos valstybės ir jos kūrėjų svarbiausių sukakčių minėjimo nacionaliniu ir tarptautiniu mastu ir atmintinų metų minėjimo planų rengimo ir jų įgyvendinimo, atsiskaitymo už suplanuotų veiklų įgyvendinimą) patvirtinimo svarbą.

1.3. Istorinės atminties išsaugojimo iniciatyvų įgyvendinimo koordinavimo mechanizmo analizė

Svarbu pažymėti, kad skirtinas tarptautinio, nacionalinio ir vietos (savivaldybių) lygmens istorinės atminties išsaugojimo iniciatyvų įgyvendinimo koordinavimas.

Tarptautinio masto iniciatyvas, skirtas įamžinti istoriškai svarbias datas bei įvykius, įgyvendina įvairios institucijos. Reikšmingą vaidmenį tarptautiniu lygiu puoselėjant istorinę atmintį vaidina Užsienio reikalų ministerija, kuri, pavyzdžiui, 2021 m. koordinavo Abiejų Tautų Respublikos ir Tarpusavio įžado 230-ųjų metinių paminėjimą, bendradarbiaujant su partneriais iš Lenkijos visame pasaulyje⁴⁶. Taip pat Užsienio reikalų ministerija remia ir koordinuoja įvairias istorinės atminties įtvirtinimo veiklas užsienyje, įgyvendindama diasporos politiką (pagal Lietuvos diasporos strategines gaires „Globali Lietuva“ 2022–2030 m.). Tarptautinio masto iniciatyvas istorinės atminties išsaugojimo srityje plėtoja ir Kultūros ministerija – jos koordinuojama Lietuvos kultūros paveldo išsaugojimo ekspertų grupė turi ilgamečio bendradarbiavimo su Lenkijos ekspertais patirtį. Dvišalių Lietuvos ir Lenkijos kultūros paveldo išsaugojimo ekspertų grupės susitikimų tikslas – užtikrinti nuolatinį dialogą dėl abiem šalims reikšmingo kultūros paveldo ir sudaryti palankias sąlygas bendriems projektams įgyvendinti. Dėl šio bendradarbiavimo įgyvendinti bendri projektai Lietuvoje ir Lenkijoje 2023 m. minint Vilniaus 700 metų jubiliejų, planuojama tęsti bendradarbiavimą rengiantis 2025 m. paminėti Mikalojaus Konstantino Čiurlionio 150-ies metų jubiliejų ir Žydų mokslo instituto Vilniuje (YIVO) 100-ąjį jubiliejų⁴⁷. Bendrus su užsienio partneriais projektus inicijuoja bei įgyvendina ir tyrimų institucijos. Taip 2023 m. Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras ir Estijos istorinės atminties institutas pasirašė bendradarbiavimo sutartį, kuria siekiama glaudžiau prisidėti prie totalitarinių režimų tarptautinio suvokimo, organizuojant istorinius, teisinius, sociologinius ir kultūrinius komunistinio ir nacių režimų bei jų poveikio tyrimus ir išsaugoti jų aukų atminimą⁴⁸.

---

⁴⁶ Prieiga internete: https://www.urm.lt/uploads/default/documents/2021%20m_%20URM%20veiklos%20ataskaita_03_10.pdf

⁴⁷ Prieiga internete: <https://www.delfi.lt/kultura/naujienos/lietuva-ir-lenkija-tesia-dialoga-del-bendro-kulturos-paveldo-issaugojimo-93534831>

⁴⁸ Prieiga internete: <https://www.lrt.lt/naujienos/kultura/12/1864359/pasirasyta-bendradarbiavimo-sutartis-su-estijos-istorines-atminties-institutu>

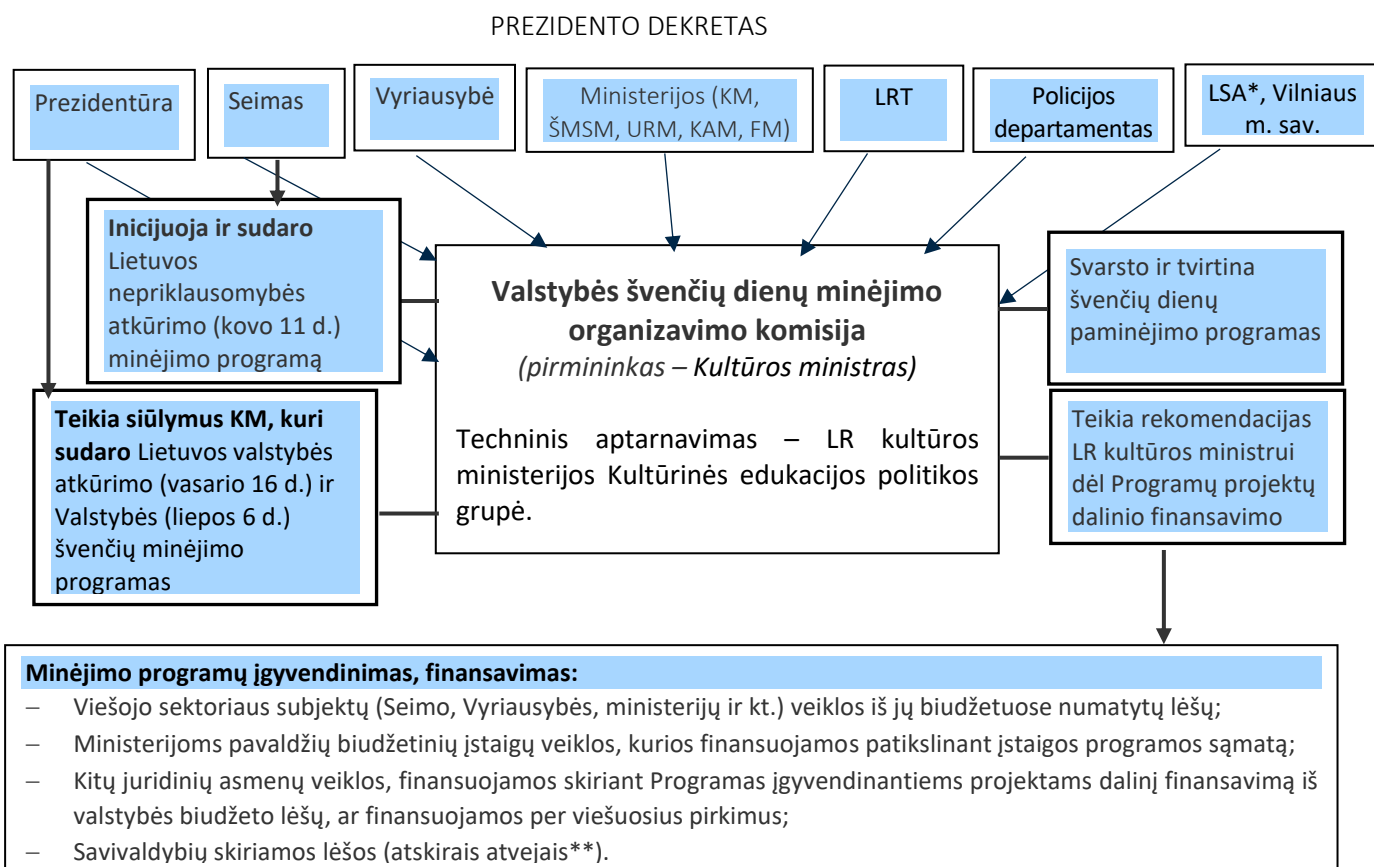
Vietos lygmeniu istoriškai svarbių datų minėjimus organizuoja savivaldybės, taip pat įgyvendinamos ir atskirų organizacijų iniciatyvos (pvz., mokyklų, muziejų, bendruomenių centrų ir kt.). Apžvelgiant savivaldybių koordinavimo mechanizmus, galima pastebėti, kad jie yra gana skirtingi, priklauso nuo savivaldybės dydžio ir gyvenamosios vietovės pobūdžio (kaimas, miestas, didmiestis). Kai kuriose savivaldybėse už renginių organizavimą atsakingi savivaldybės administracijos kultūros skyriai, koordinuojantys kitų savivaldybei pavaldžių įstaigų (kultūros centrų, muziejų, bibliotekų ir kt.) iniciatyvas. Kitose savivaldybėse pagrindinę koordinavimo funkciją atlieka kultūros centrai. Savivaldybių kultūros centrų veikla taip pat organizuojama skirtingai – vienais atvejais veikia pagrindinis kultūros centras, turintis smulkesnius teritorinius padalinius, kitais – savivaldybėje veikia keli vienas nuo kito nepriklausantys kultūros centrai. Išsamiai regioninio (savivaldybių) lygmens istorinės atminties išsaugojimo iniciatyvų įgyvendinimo koordinavimo mechanizmo analizei būtų reikalingas atskiras tyrimas.

Šiame tyrime nagrinėjami nacionaliniu mastu organizuojamų švenčių / minėjimų mechanizmai, nesusiję su individualių savivaldybių ar įstaigų bei organizacijų iniciatyvų.

Konkrečių istorinės atminties išsaugojimo iniciatyvų – valstybinių švenčių, atmintinų dienų ir atmintinų metų įgyvendinimo mechanizmai įvairuoja. Atskirai apžvelgsime kiekvienos iš istorinės atminties išsaugojimo formos organizavimo ir koordinavimo ypatumus.

Remiantis istorinės atminties išsaugojimo iniciatyvas reglamentuojančiais dokumentais ir ekspertų pateikta informacija apie susiklosčiusią istoriškai svarbių datų minėjimų organizavimo praktiką, valstybinių švenčių ir atmintinų datų koordinavimo mechanizmai pateikiami juos atvaizduojant schematiškai.

VALSTYBĖS ŠVENČIŲ ORGANIZAVIMO IR KOORDINAVIMO MECHANIZMAS

* Lietuvos savivaldybių asociacija

** Pavyzdžiui, Alytaus m. savivaldybė (kaip Lietuvos kultūros sostinė) 2022 m. skyrė lėšų Tautiškos giesmės giedojimo aplink pasaulį renginiams, švenčiant Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo dieną.

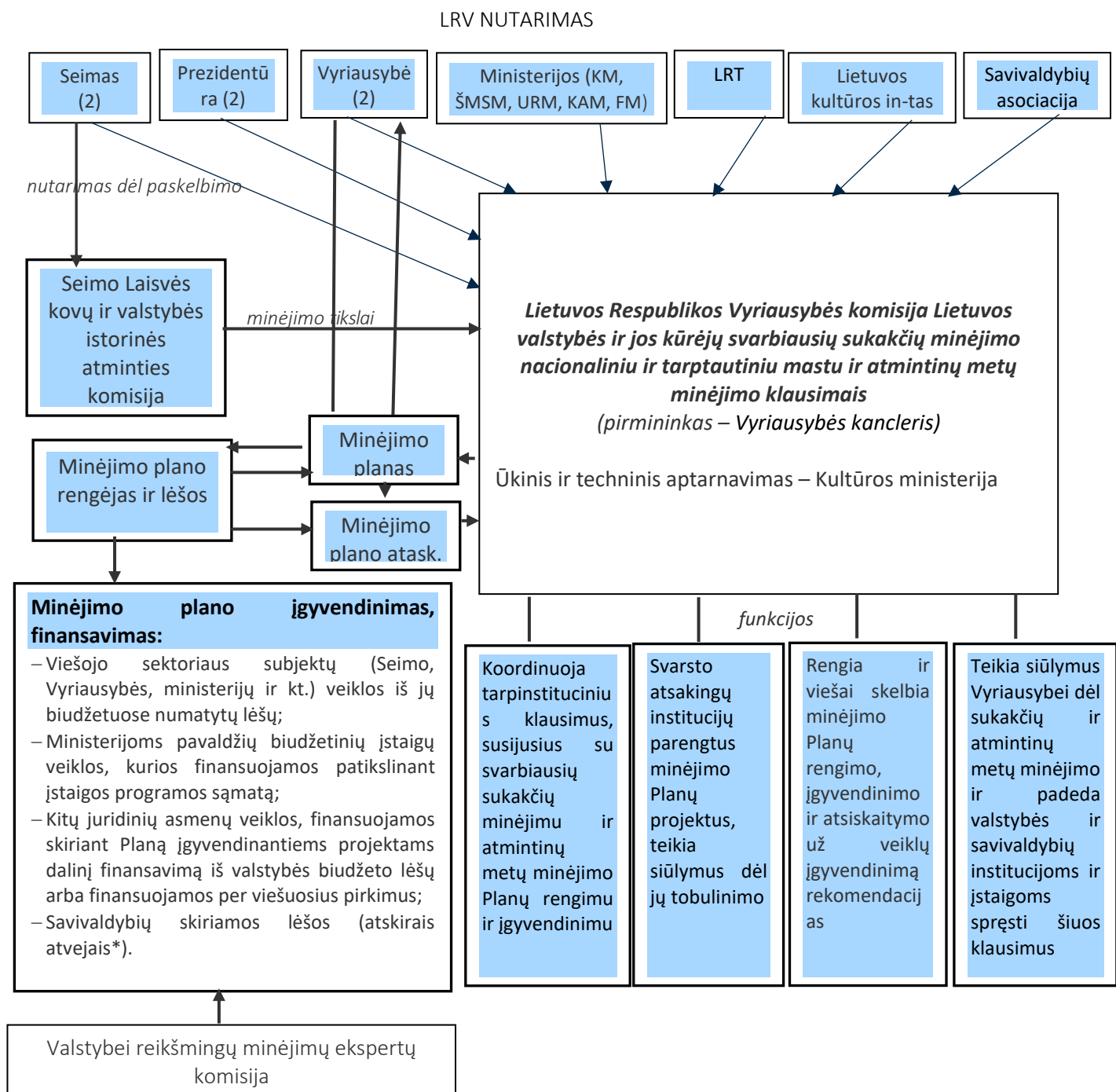
Apibendrinimai ir rekomendacijos:

- ✓ LR valstybės švenčių dienų minėjimo organizavimo komisijos darbo reglamentas (toliau – Reglamentas) gana aiškiai apibrėžia valstybinių švenčių organizavimo ir koordinavimo sistemą, kurios branduolį sudaro tarpinstitucinė Valstybės švenčių dienų minėjimo organizavimo komisija, vykdanči gana plačias funkcijas, apimančias beveik visas su valstybinių švenčių organizavimu susijusias veiklas – minėjimo Programų inicijavimą ir sudarymą, jų įgyvendinimo koordinavimą, Programų projektų vertinimą ir rekomendacijų dėl dalinio finansavimo teikimą. Pažymėtina, kad valstybinės šventės turi tradiciškai susiklosčiusią jų minėjimo Programų bazinę struktūrą, kuri kasmet atnaujinama.
- ✓ Tikslinga būtų, sudarant ir tvirtinant valstybinių švenčių minėjimo programas, kartu numatyti ir Valstybės švenčių dienų minėjimo organizavimo komisijoje patvirtinti jų įgyvendinimui būtinas lėšas.
- ✓ Naudinga būtų didesnė patvirtintų valstybės švenčių minėjimo Programų sklaida, jas viešinant visų įgyvendinime dalyvaujančių institucijų tinklapiuose, pasitelkiant socialinius tinklus, žiniasklaidos priemones (įskaitant ir regioninę spaudą), tokiu būdu pasiekiant platesnes auditorijas.
- ✓ Šalia prioritетinių, planavimo būdu numatomų veiklų, tikslinga būtų skatinti iniciatyvas „iš apačios“, didinant platesnių visuomenės sluoksnių įtraukimą į valstybinių švenčių minėjimą. Todėl rekomenduotina parengti Programas įgyvendinančių projektų pateikimo daliniam finansavimui

tvarką, organizuojant viešus projektų paraiškų teikimo kvietimus ir nustatant projektų tikslus, keliamus reikalavimus (pvz., horizontalusis tautinių mažumų įtraukimo į veiklą įgyvendinimą principas ir kt.), vertinimo ir atsiskaitymo sistemą. Taip pat svarbu būtų viešinti kvietimų rezultatus, pateikiant informaciją apie gautas projektų paraiškas, jų vertinimo rezultatus, skirtą finansavimą. Svarstyta galimybė šią funkciją paskirti Kultūros tarybai.

- ✓ Svarstytinas „konceptualių“ (arba, kaip jau minėta, išplėstinių) švenčių minėjimo programų parengimo poreikis, apibrėžiant bendrus švenčių organizavimo tikslus ir uždavinius, siekiamą poveikį visuomenei, tokiu būdu nubrėžiant švenčių kryptį ir turinį, formuojant bendranacionalinę poziciją. Šio siūlymo aktualumas išryškėtų bandymo keisti įsitvirtinusias švenčių tradicijas atveju, pavyzdžiui, jeigu būtų nuspręsta atsižvelgti į visuomenės nuomonę, kad Lietuvos šventės mažai akcentuoja linksmybes. Tokia programa taip pat būtų naudinga užtikrinant geresnį vietos lygmens valstybės švenčių organizatorių iniciatyvų koordinavimą.
- ✓ Naudinga būtų inicijuoti visuomenės nuomonės apie valstybines šventes tyrimus, siekiant išsiaiškinti įvairių socialinių demografinių gyventojų grupių pageidavimus ir lūkesčius, įvertinti esamą šventinių renginių efektyvumą, jo pokyčius. Šiuo tikslu rekomenduotina būtų į nuosekliai (kas 3-ejus metus) vykdomą Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimą įtraukti klausimus, susijusius su konkrečių valstybės švenčių vertinimais. Taip pat svarbu būtų nustatyti grįžtamojo ryšio sistemą, t. y. rengiant valstybinių švenčių Programas įvertinti, kaip jose atspindima gyventojų nuomonė.
- ✓ Rekomenduotina būtų numatyti švenčių minėjimo programų įgyvendinimo ataskaitų parengimą, apibendrinant visų Programos vykdytojų (tiek viešojo sektoriaus subjektų, tiek dalinį finansavimą gavusių projektų vykdytojų, tiek per viešuosius pirkimus nupirktų paslaugų teikėjų ir kt.) įgyvendintas veiklas ir joms skirtas lėšas, pritrauktų dalyvių / žiūrovų skaičių, sukurtus kultūros produktus bei paslaugas. Šis reikalavimas turėtų būti reglamentuotas su valstybinių švenčių organizavimu susijusiuose dokumentuose, nustatant, pvz., metinių ataskaitų pateikimą ir svarstymą. Kartu tikslinga būtų numatyti, kas turėtų būti atsakingas už ataskaitų rengimą (pvz., konkretus Kultūros ministerijos padalinys, techniškai aptarnaujantis Valstybės švenčių dienų minėjimo organizavimo komisiją, ar Komisijos sudaryta konkrečios šventės organizacinė darbo grupė), ir išplėsti Valstybės švenčių dienų minėjimo organizavimo komisijos veiklos sritis, įtraukiant valstybinių švenčių minėjimo programų įgyvendinimo ataskaitų svarstymo ir efektyvumo vertinimo funkciją.

ATMINTINŲ METŲ MINĖJIMŲ ORGANIZAVIMO IR KOORDINAVIMO MECHANIZMAS

* Pavyzdžiui, Vilniaus m. savivaldybė 2023 m. skyrė lėšų Vilniaus 700 metų jubiliejaus renginiams; Klaipėdos m. savivaldybė prisidėjo minint Klaipėdos krašto prijungimo prie Lietuvos šimtmetį.

Apibendrinimai ir rekomendacijos:

- ✓ Sukurta tarpinstitucinė LRV komisija Lietuvos valstybės ir jos kūrėjų svarbiausių sukakčių minėjimo nacionaliniu ir tarptautiniu mastu ir atmintinų metų minėjimo klausimais (toliau – LRV komisija) sudaro prielaidas optimaliausiai atmintinų metų minėjimo koordinacijai.
- ✓ LRV komisija ir jai priskirtos funkcijos nėra atspindėtos šiuo metu galiojančiuose dokumentuose, apibrėžiančiuose atmintinų metų paskelbimo, minėjimo programų sudarymo, koordinavimo ir

sklaidos principus bei tvarką (Valstybinių jubiliejų ir kitų sukakčių minėjimo koncepcija, Rekomendacijos dėl reikšmingų istorinių įvykių arba reiškinų ir nusipelnusių asmenybių sukakčių minėjimų, Atmintinų metų skelbimo tvarka). Tačiau pažymėtina, kad dabartiniu metu parengtas naujas dokumentas – Rekomendacijų dėl Lietuvos valstybės ir jos kūrėjų svarbiausių sukakčių minėjimo nacionaliniu ir tarptautiniu mastu ir atmintinų metų minėjimo planų rengimo ir jų įgyvendinimo, atsiskaitymo už suplanuotų veiklų įgyvendinimą projektas, kuris yra finalinėje derinimo stadijoje. Šiame dokumente apibrėžtas LRV komisijos vaidmuo ir atsakomybės bendrame atmintinų metų Planų rengimo ir jų įgyvendinimo koordinavimo procese.

- ✓ Pastebėtina, kad atmintinų metų minėjimo organizavimo ir koordinavimo mechanizmo „išgryninimui“ būtų naudinga į naujai rengiamą dokumentą inkorporuoti aktualias šiuo metu galiojančių 3 dokumentų nuostatas, suformuojant vieną galiojantį atmintinus metus reglamentuojantį dokumentą (ankstesnius paskelbiant negaliojančiais).
- ✓ Taip pat būtų tikslinga aiškiau apibrėžti LRV komisijai priskirtas funkcijas⁴⁹, jas konkretizuojant ir suderinant su naujai parengtomis Rekomendacijomis dėl Lietuvos valstybės ir jos kūrėjų svarbiausių sukakčių minėjimo nacionaliniu ir tarptautiniu mastu ir atmintinų metų minėjimo planų rengimo ir jų įgyvendinimo, atsiskaitymo už suplanuotų veiklų įgyvendinimą.
- ✓ Apibendrinant LRV komisijai priskirtas funkcijas galima pastebėti, kad ji užtikrina tarpinstitucinį sutarimą dėl atmintinų metų minėjimo planų rengėjų ir lėšų nustatymo, minėjimo planų patvirtinimo. Tai svarbi optimalaus koordinavimo prielaida. Vis dėlto, siekiant vengti praktikos, pagal kurią pagrindinė atmintinų metų minėjimo planų rengimo, įgyvendinimo ir atsiskaitymo našta tenka ministerijoms kaip minėjimo planų rengėjoms, siūlytina plačiau taikyti tokį koordinavimo modelį, pagal kurį minėjimo planų rengimo bei įgyvendinimo funkcija būtų deleguojama konkreitiems atmintiniems metams paminėti sudarytai Darbo grupei, įtraukiančiai įvairių institucijų atstovus. Tokiu būdu būtų ne tik sumažinta ministerijoms tenkanti administracinė našta, bet ir praktiniu lygmeniu sustiprintas tarpinstitucinis minėjimo planų įgyvendinimo dėmuo.

---

⁴⁹ LRV komisijos funkcijų tikslinimo pasiūlymai:

1) Pagal Rekomendacijų dėl Lietuvos valstybės ir jos kūrėjų svarbiausių sukakčių minėjimo nacionaliniu ir tarptautiniu mastu ir atmintinų metų minėjimo planų rengimo ir jų įgyvendinimo, atsiskaitymo už suplanuotų veiklų įgyvendinimą projektą, LRV komisija svarsto klausimus dėl minėjimo planų rengėjų ir lėšų poreikio planams įgyvendinti, teikia siūlymus atsakingų institucijų parengtiems minėjimo Planų projektams bei svarsto minėjimo planų įgyvendinimo ataskaitas. Todėl, remiantis Rekomendacijų projekte nustatyta tvarka, LRV komisijos funkciją „*koordinuoti tarpinstitucinius klausimus, susijusius su svarbiausių sukakčių minėjimo ir atmintinų metų minėjimo planų rengimu ir įgyvendinimu*“ tikslinga būtų konkretizuoti ją išdėstant sekančiu būdu: „*tarpinstituciniu lygiu koordinuoti minėjimo planų rengėjų ir lėšų poreikio planams įgyvendinti nustatymo klausimus, teikti siūlymus minėjimo Planų projektams bei svartyti minėjimo planų įgyvendinimo ataskaitas*“;

2) Plačiau formuluoti funkciją „*rengti ir viešai skelbti minėjimo Planų rengimo, įgyvendinimo ir atsiskaitymo už veiklų įgyvendinimą rekomendacijas*“, ją apibrėžiant kaip, pvz. „*rengti/ tobulinti atmintinų metų paskelbimą, minėjimo programų sudarymą, koordinavimą, atsiskaitymą ir sklaidą reglamentuojančius dokumentus*“;

3) Išsamiau paaiškinti funkciją „*teikti siūlymus Vyriausybei dėl kitų klausimų, susijusių su svarbiausių sukakčių ir atmintinų metų minėjimu ir padėti valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms spręsti šiuos klausimus*“, ypač jos antrą dalį. Neaišku, kokius būtent klausimus LRV komisija gali padėti spręsti valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms (pavyzdžiui, ar tai apima renginių finansavimo klausimus). Kita vertus, neapibrėžta, kaip pagalba bus teikiama.

- ✓ Pastebėtina, kad tikslinga būtų numatyti LRV komisijos narių kadencijos trukmę, tokiu būdu užtikrinant didesnę požiūrių ir idėjų įvairovę.
- ✓ Atkreiptinas dėmesys, kad šiuo metu derinimo procese esantis Rekomendacijų dėl Lietuvos valstybės ir jos kūrėjų svarbiausių sukakčių minėjimo nacionaliniu ir tarptautiniu mastu ir atmintinų metų minėjimo planų rengimo ir jų įgyvendinimo, atsiskaitymo už suplanuotų veiklų įgyvendinimą projektas – vienintelis istorinės atminties minėjimo iniciatyvas reglamentuojantis dokumentas, kuriame numatyta minėjimo planų įgyvendinimo stebėseną ir atsiskaitymas. Rekomendacijose numatyta, kad atmintinų metų minėjimo plano įgyvendinimo ataskaitos apibendrins informaciją apie panaudotas lėšas, įgyvendintas veiklas, pasiektus rezultatus ir sukurtos medžiagos prieinamumą ir saugojimą. Būtų tikslinga šias nuostatas pritaikyti ir kitoms istorinės atminties minėjimo iniciatyvoms (valstybės šventėms ir atmintinoms dienoms).
- ✓ Kaip ir valstybės švenčių organizavimo atveju, įgyvendinant atmintinų metų minėjimo planus būtų tikslinga šalia prioritetinių, planavimo būdu numatomų veiklų, skatinti iniciatyvas „iš apačios“, parengti minėjimo planus įgyvendinančių projektų pateikimo daliniam finansavimui tvarką, organizuojant viešus projektų paraiškų teikimo kvietimus, nustatant projektų tikslus, keliamus reikalavimus (pvz., horizontalusis tautinių mažumų įtraukimo į veiklų įgyvendinimą principas ir kt.), vertinimo, atsiskaitymo ir viešinimo sistemą. Šią funkciją būtų galima priskirti Kultūros tarybai.
- ✓ Remiantis tuo, kad atmintinų metų planų įgyvendinimo ataskaitose numatomas reikalavimas pateikti informaciją apie Plano įgyvendinimo eigoje sukurtos medžiagos prieinamumą ir saugojimą, svarstyтина galimybė sukurti bendrą istorinės atminties minėjimo iniciatyvų duomenų bazę (žr. Nyderlandų patirtis), kurią administruotų LRV kanceliarija.

ATMINTINŲ DIENŲ MINĖJIMŲ ORGANIZAVIMO IR KOORDINAVIMO MECHANIZMAS

Atmintinų dienų koordinavimo mechanizmas nereglamentuotas jokiais dokumentais. Nepavyko rasti ir dokumentų, nustatančių, kokios institucijos atsakingos už konkrečių atmintinų dienų minėjimo programų parengimą. Viešojoje erdvėje atmintinų dienų minėjimų programas galima rasti įvairiuose šaltiniuose. Pavyzdžiui, LRS interneto tinklapyje⁵⁰ išskirtos 6 atmintinos dienos⁵¹ ir pateiktos dalies jų įvairių metų programos. Atskirų atmintinų dienų programas galima rasti Krašto apsaugos ministerijos interneto svetainėje⁵², Vilniaus m. savivaldybės interneto puslapyje⁵³.

⁵⁰ Prieiga internete: https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=36630&p_k=1

⁵¹ Sausio 13-oji – Laisvės gynėjų diena, Gegužės 15-oji – Lietuvos Steigiamojo Seimo susirinkimo diena, Birželio 14-oji ir 15-oji – Gedulo ir vilties bei Okupacijos ir genocido dienos, Liepos 31-oji – Medininkų žudynių, Lietuvos Respublikos pareigūnų žūties, diena, Rugsjūčio 21-oji – parlamento gynėjo, kario savanorio Artūro Sakalausko žūties diena, Rugsjūčio 23 d. – Europos diena stalinizmo ir nacizmo aukoms atminti ir Baltijos kelio diena.

⁵² Prieiga internete: <https://kam.lt/lietuvoje-minima-laisves-gyneju-diena-sausio-13-oji-2/>

⁵³ Prieiga internete: : <https://vilnius.lt/lt/2022/01/11/sausio-13-osios-laisves-gyneju-dienos-programa/>

Nesant dokumentinės informacijos, galima pasiremti tik Kultūros ministerijos specialistų ekspertine informacija, anot kurios institucijų atsakomybė rengiant atmintinų dienų programas yra tradiciškai pasiskirsčiusi tokiu būdu, kaip pavaizduota žemiau esančioje lentelėje.

7 lentelė. Nacionaliniu mastu minimos atmintinos dienos ir už programų parengimą bei įgyvendinimą atsakingos institucijos

Atmintina diena	Institucija, atsakinga už atmintinos dienos programos parengimą ir jos įgyvendinimo koordinavimą
Lietuvos vėliavos diena (sausio 1 d.)	KAM
Laisvės gynėjų diena (sausio 13 d.)	LRS
Gedulo ir vilties (birželio 14 d.), okupacijos ir genocido (birželio 15 d.) dienos	LRS
Romų genocido atminimo diena (rugpjūčio 2 d.)	Tautinių mažumų departamentas prie LRV
Laisvės diena (rugpjūčio 31 d.);	KAM
Lietuvos žydų genocido atminimo diena (rugsėjo 23 d.).	KM
Europos diena stalinizmo ir nacizmo aukoms atminti, Baltijos kelio diena (rugpjūčio 23 d.)	LRS

Šaltinis: sudaryta autorių

Tačiau daugelio kitų istoriniai atminčiai svarbių dienų minėjimo iniciatorius ir programų sudarytojus nustatyti gana sudėtinga.

Kalbant apie atmintinų dienų minėjimo programų įgyvendinimą, galima konstatuoti (sprendžiant iš viešai prieinamų programų turinio), kad jų veiklose dalyvauja įvairios institucijos. Pavyzdžiui, 2019 m. Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjungos tinklapyje⁵⁴ paskelbta Lietuvos laisvės gynėjų dienos minėjimo programa numato, kad atskirų veiklų rengėjais buvo Kultūros ministerija, Krašto apsaugos ministerija, Vilniaus miesto savivaldybė, LRS kanceliarija ir kt. Iš to seka, kad atmintinų dienų minėjimo programų įgyvendinimas susijęs su tam tikru organizacinio ir koordinacinio darbo krūviu, kuris paprastai tenka atmintinos dienos minėjimo programos rengėjui. Kita vertus, reikia atkreipti dėmesį ir į tai, kad dalis atmintinų dienų minėjimo renginių įgyvendinama per įvairių institucijų projektus, skiriant jiems dalinį finansavimą iš valstybės biudžeto lėšų. Šiuos projektus vertina ir rekomendacijas skirti paramą teikia Valstybei reikšmingų minėjimų ekspertų komisija.

SKYRIAUS APIBENDRINIMAS

Strateginiai, teisiniai ir kt. dokumentai

⁵⁴ Prieiga internete: <http://kariuomeneskurejai.lt/2019-m-laisves-gyneju-dienos-minejimo-programa/>

Analizuojant istorinės atminties minėjimo iniciatyvų įgyvendinimo poveikį, svarbu įvertinti tiek istoriškai svarbių datų minėjimo organizavimą reglamentuojančius dokumentus, tiek taikomas praktikas. Galima pastebėti, kad, siekiant šių iniciatyvų efektyvesnio įgyvendinimo ir koordinavimo, **tikslingas būtų strateginių, teisinių ir kitų dokumentų, susijusių su valstybinėmis šventėmis, atmintinomis dienomis, atmintiniais metais, suderinimas / tikslinimas / papildymas** ir kt., atkreipiant dėmesį į tokius tobulintinus aspektus:

- *būtų rekomenduotina optimizuoti istoriškai svarbių datų minėjimo organizavimą reglamentuojančių dokumentų apimtį (kai kuriais atvejais perteklių, kitais – trūkumą).*

Pavyzdžiui, šiuo metu atmintinų metų minėjimą reglamentuoja 3 aktualiai galiojantys dokumentai ir derinimo procese yra ketvirtas dokumentas, todėl naudinga būtų į naujai rengiamą dokumentą inkorporuoti visas svarbias šiuo metu galiojančių dokumentų nuostatas, suformuojant vieną galiojantį atmintinų metų reglamentuojantį dokumentą (ankstesnius paskelbiant negaliojančiais). Kita vertus, atmintinų dienų minėjimo iniciatyvos įgyvendinamos remiantis nusistovėjusia tradicine praktika, kuri neregamentuota jokiais teisiniais ar programiniais dokumentais, todėl, siekiant efektyvesnio atmintinų dienų minėjimų inicijavimo, įgyvendinimo bei koordinavimo, svarbu būtų tokį dokumentą parengti;

- *tikslinga būtų atnaujinti galiojančius dokumentus, suderinant juos su naujai priimtais sprendimais (ir paskelbti negaliojančiais neaktualius dokumentus).*

Pavyzdžiui, 2023.01.11. nutarimu sukurta LRV komisija Lietuvos valstybės ir jos kūrėjų svarbiausių sukakčių minėjimo nacionaliniu ir tarptautiniu mastu ir atmintinų metų minėjimo klausimais ir jai priskirtos funkcijos nėra atspindėtos šiuo metu galiojančiuose dokumentuose, apibrėžiančiuose atmintinų metų paskelbimo, minėjimo programų sudarymo, koordinavimo ir sklaidos principus bei tvarką. Kitas pavyzdys, teisės dokumentais panaikintas kultūros ministro įsakymas „Dėl atmintinų dienų ir istorinių datų minėjimo ekspertų komisijos sudarymo“ oficialioje LRS e-dokumentų sistemoje paskelbtas kaip nuo 2016.02.24 galiojanti suvestinė redakcija, tai potencialiai sukelia neaiškumą ir apsunkina teisės dokumentų analizę;

- *būtų svarbu suderinti skirtinguose dokumentuose įtvirtintas nuostatas.*

Pavyzdžiui, „Rekomendacijose dėl reikšmingų istorinių įvykių arba reiškinų ir nusipelnusių asmenybių sukakčių minėjimų“ nurodyta, kad rekomenduojamą Valstybei reikšmingų sukakčių sąrašą rengia ir kultūros ministrui tvirtinti teikia „Istorinės atminties išsaugojimo iniciatyvas įgyvendinančių projektų dalinio finansavimo iš valstybės biudžeto lėšų taisyklėse“ nurodyta ekspertų komisija, tačiau minėtose taisyklėse ekspertų komisijos nėra konkretizuotos.

- *naudinga būtų mažinti istoriškai svarbių įvykių minėjimą reglamentuojančių dokumentų neapibrėžtumą, konkretizuoti įtvirtintas nuostatas.*

Pavyzdžiui, „Istorinės atminties išsaugojimo iniciatyvas įgyvendinančių projektų dalinio finansavimo iš valstybės biudžeto lėšų taisyklėse“ tikslinga būtų įvardyti paraiškas svarstančias ir projektus finansuoti siūlančias komisijas ir aiškiai apibrėžti, kokios komisijos už kokių projektų vertinimą atsakingos. Kitas pavyzdys, LRV nutarime „Dėl LRV komisijos Lietuvos valstybės ir jos kūrėjų svarbiausių sukakčių minėjimo

nacionaliniu ir tarptautiniu mastu ir atmintinų metų minėjimo klausimais sudarymo“ šios komisijos funkcijas naudinga būtų apibrėžti konkrečiau.

- *būtų rekomenduotina suvienodinti įvairiuose dokumentuose vartojamas sąvokas.*

Pavyzdžiui, kai kalbama apie švenčių organizavimą, yra rengiamos Programos, o kalbant apie atmintinus metus – Planai. Be to, skirtinguose atmintinus metus reglamentuojančiuose dokumentuose vartojamos skirtingos sąvokos: „minėjimo planas“ (Valstybinių jubiliejų ir kitų sukakčių minėjimo koncepcija) ir „minėjimo programa“ (Rekomendacijos dėl reikšmingų istorinių įvykių arba reiškinų ir nusipelnusių asmenybių sukakčių minėjimų). Tas pats stebima LRS nutarimuose dėl atmintinų metų paskelbimo LR Vyriausybei siūloma parengti atmintinų metų „programą“ (2 str.), tačiau LR Vyriausybė savo nutarimais tvirtina atmintinų metų „planus“.

Istoriškai svarbių įvykių minėjimo (valstybinės šventės, atmintinos dienos ir atmintini metai) organizavimo koordinaciniai mechanizmai:

- Valstybinių švenčių ir atmintinų metų minėjimo koordinavimo užtikrinimui svarbų vaidmenį vaidina sukurtos tarpinstitucinės komisijos (Valstybės švenčių dienų minėjimo organizavimo komisija ir LRV komisija Lietuvos valstybės ir jos kūrėjų svarbiausių sukakčių minėjimo nacionaliniu ir tarptautiniu mastu ir atmintinų metų minėjimo klausimais), kurios sukuria prielaidas politinio lygmens sprendimams įgyvendinti. Atmintinų dienų minėjimo programų inicijavimas, rengimas ir jų įgyvendinimo organizavimas remiasi nusistovėjusia atsakingų institucijų praktika, kuri yra menkai reglamentuota ir neturi sukurtos koordinacinės struktūros;
- Todėl optimizuojant atmintinų dienų minėjimo koordinavimą, būtų tikslinga sukurti tarpinstitucinę atmintinų dienų minėjimo komisiją (kaip ir valstybinių švenčių bei atmintinų metų atveju);
- Būtų rekomenduotinas tokios atmintinų dienų minėjimo sistemos sukūrimas, kai viena jų dalis (pačios svarbiausios) būtų minimos ir įgyvendinamos nacionaliniu mastu, kitų atmintinų dienų minėjimo įgyvendinimas būtų pavestas (pasirinktas) labiausiai su minima data susijusių institucijų, įstaigų, organizacijų atsakomybei⁵⁵, o tam tikros atmintinos dienos, pavyzdžiui, Baltijos kelio diena, Abiejų Tautų (Lietuvos ir Lenkijos) tarpusavio įžado paskelbimo diena, 1791 m. pirmosios rašytinės Konstitucijos Europoje diena, ir kt. būtų minimos tarptautiniu lygiu, į koordinavimą įtraukiant Užsienio reikalų ministeriją. Nors didelė dalimi atmintinų dienų minėjimai vyksta būtent tokiu principu, rekomendacijos esmė – aiškus atsakomybių už konkrečios atmintinos dienos įgyvendinimą įvardijimas, užtikrinant, kad nė viena istoriškai svarbi data neliktų be dėmesio;
- Būtų tikslingas istoriškai svarbių minėjimų „konceptualių“ arba išplėstinių programų parengimo poreikis (šalia numatomų renginių sąrašo), apibrėžiant bendruosius minėjimų organizavimo tikslus

---

⁵⁵ pvz., lapkričio 30 d. – Mažosios Lietuvos prisijungimo prie Didžiosios Lietuvos akto dienos minėjimą koordinuotų Šilutės r. sav., liepos 13 d. – Durbės mūšio dienos – Telšių r. sav., rugsėjo 28 d. – Tuskulėnų aukų atminimo dienos – Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, gegužės 14 d. – Pilietinio pasipriešinimo dienos – Lietuvos jaunimo organizacijų taryba ir t. t.

ir uždavinius, siekiamą poveikį visuomenei, tokiu būdu nubrėžiant švenčių / atmintinų dienų, metų minėjimų kryptį bei turinį ir formuojant bendranacionalinę poziciją;

- Minint istoriškai svarbias datas, šalia prioritetinių, planavimo būdu numatomų veiklų, būtų tikslinga skatinti iniciatyvas „iš apačios“, kurios svarbios siekiant didinti platesnių visuomenės sluoksnių įtraukimą, ieškant naujų minėjimo formų. Šiuo tikslu rekomenduotina organizuoti viešus Programas įgyvendinančių projektų paraiškų teikimo kvietimus, nustatant Programos tikslus, projektams keliamus reikalavimus (pvz., horizontalusis tautinių mažumų įtraukimo į veiklų įgyvendinimą principas ir kt.), jų vertinimo ir atsiskaitymo sistemą (svarstyтина galimybė šią funkciją paskirti Kultūros tarybai). Kita vertus, vietos iniciatyvos galėtų būti skatinamos organizuojant „įdomiausio“ / „originaliausio“ / „įtraukiausio“ ir pan. minėjimo ar šventės organizavimo konkursus ar sugalvojant kitas aktyvinimo formas (svarstyтина galimybė šią funkciją paskirti Lietuvos nacionalinės kultūros centrai);
- Siekiant tobulinti esamą istoriškai svarbių datų minėjimų koordinacinį mechanizmą, būtų rekomenduotina numatyti minėjimo programų įgyvendinimo ataskaitų parengimą, apibendrinant visų Programos vykdytojų (tiek viešojo sektoriaus subjektų, tiek dalinį finansavimą gavusių projektų vykdytojų, tiek per viešuosius pirkimus nupirktų paslaugų teikėjų ir kt.) įgyvendintas veiklas ir joms skirtas lėšas, pritrauktų dalyvių / žiūrovų skaičių, sukurtus kultūros produktus bei paslaugas. Šis reikalavimas palengvintų minėjimo programų įgyvendinimo efektyvumo vertinimo funkciją.

02 ESAMOS TYRIMŲ SITUACIJOS APŽVALGA

Šiame skyriuje atliekama situacijos apžvalga ir visuomenės pokyčio analizė remiantis 2017 m. ir 2020 m. atliktais Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimais, 2017–2018 m. Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio minėjimo tyrimais, 2018–2021 m. Lietuvos diasporos apklausų duomenimis. Kiekvieno tyrimo vertinimas atliktas analizuojant klausimus, susijusius su:

- lankymusi istorinės atminties įprasminimo renginiuose;
- ryšiu tarp dalyvavimo kultūroje ir patriotiškumo;
- ryšiu tarp asmeninio tapatumo ir Lietuvos kultūros;
- tautinio ir pilietinio tapatumo puoselėjimu;
- įsitraukimu į Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio minėjimą;
- lietuviybės (tautinio identiteto) išlaikymu užsienyje.

2.1. Atliktų tyrimų analizė

Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimas

Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimas⁵⁶ – vienintelis išsamus kultūros paslaugų vertinimo Lietuvoje tyrimas, nuo 2014 m. atliekamas kas trejus metus (2014 m., 2017 m., 2020 m.). 2017 m. organizavo KM, 2020 m. tyrimas organizuotas Lietuvos kultūros tarybos ir atliktas „KOG instituto“ ir UAB „Norstat LT“. 2014 m. tyrimą atlikusių ekspertų sudaryta tyrimo metodika ir tyrimo klausimynas buvo pagrindas tolimesniam 2017 m. tyrimui. 2020 m. tyrimas buvo grindžiamas 2017 m. tyrimo ataskaitoje pateikta metodologija bei klausimynu. **Pagrindiniai tyrimo tikslai:**

- nustatyti gyventojų nuomonę apie kultūros produktų / paslaugų prieinamumą ir kokybę;
- nustatyti gyventojų kultūros produktų / paslaugų vartojimo lygį, dalyvavimą kultūrinėje, meninėje veikloje.

Tyrimuose pristatomi viešosios nuomonės apklausos dėl gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis rezultatai ir jų detalesnė analizė (t. y. dalyvavimo ir pasitenkinimo priklausomybė nuo socialinių-demografinių gyventojų charakteristikų). Atlikta gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo gautomis paslaugomis analizė prisideda prie įrodymais grįsto valdymo plėtros kultūros sektoriuje tiek Lietuvoje, tiek ES.

---

⁵⁶ Šaltinis: [Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis 2017 - Kultūros tyrimai \(kulturostyrimai.lt\)](#)

Tyrimo imtis – 1200 gyventojų. Tyrimo metodologija įgalino užtikrinti reprezentatyvumą ir atspindėti gyventojų pasiskirstymą pagal gyvenamosios vietovės kriterijus.

Atlikus 2017 m. ir 2020 m. gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimų analizę, apžvelgiama dalyvavimo kultūroje situacija. Iš visų tyrimo klausimų buvo atrinkti šie 4 klausimai, parodantys Lietuvos gyventojų istorinės atminties ir tautinio tapatumo puoselėjimą:

- 1) „Ar per pastaruosius 12 mėn. iki karantino paskelbimo (iki 2020 m. kovo 16 d.)... (lankėtės istorinės atminties įprasminimo renginiuose)?“;
- 2) „Ar pritariate teiginiui, kad jūsų asmeninis tapatumas yra tvirtai susijęs su Lietuvos kultūra?“;
- 3) „Ar sakytumėte, kad puoselėjate savo pilietinį ir tautinį tapatumą, pvz., giedate himną, švenčiate valstybines šventes, skatinate šeimos narius ar draugus būti pilietiškais ar ugdyti savo tautiškumą?“;
- 4) „Esu didesnis mūsų šalies patriotas todėl, kad dalyvauju kultūriniame gyvenime ir kultūrinėse veiklose?“.

Svarbu paminėti, kad 3 iš 4 klausimų (apie lankymąsi istorinės atminties įprasminimo renginiuose, tapatumo siejimą su Lietuvos kultūra, pilietinio ir tautinio tapatumo puoselėjimą) buvo įtraukti tik į 2020 m. tyrimo klausimyną, todėl palyginimas su 2017 m. neįmanomas, tačiau 2017 m. situacija apžvelgiama kitu kampu – kiek dalyvavimas kultūroje siejamas su patriotiškumu.

Valstybės šimtmečio minėjimo tyrimas

„Kantar“ 2017–2018 m. vykdė Valstybės šimtmečio minėjimo tyrimai⁵⁷ leidžia pažvelgti į nagrinėjamą klausimą kitu kampu nei „Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis“ tyrimas, kuriame kalbama apie dalyvavimą apskritai, kai Valstybės šimtmečio minėjimo tyrimai parodo valstybinių švenčių minėjimo renginių žinomumą ir svarbą Lietuvos gyventojams. Tyrimai buvo vykdomi trimis bangomis: 2017 m., 2018 m. balandžio ir gruodžio mėn. Tikslinė grupė – 18–65 m. amžiaus Lietuvos gyventojai. Apklausa vykdyta internetu (CAWI) naudojant „Kantar TNS“ interneto panelę. Imties dydis – 500 respondentų. Atrankos metodas – reprezentatyvi atranka (respondentų pasiskirstymas pagal demografines charakteristikas atitinka Lietuvos gyventojų statistinį pasiskirstymą). Tyrimo tikslas – išsiaiškinti Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio žinomumą ir įsitraukimą į šios šventės renginius. Tyrime buvo 20 klausimų, iš kurių 12, susijusių su Valstybės atkūrimo šimtmečio minėjimo renginių žinomumu ir svarba, analizuojami šioje ataskaitoje.

Lietuvos diasporos apklausa

---

⁵⁷ Tyrimo dokumentai buvo gauti iš užsakovo

Nuo 2012 m. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos (toliau – URM) užsakymu vykdomos Lietuvos diasporos (užsienyje gyvenantys LR piliečiai ir lietuvių kilmės asmenys, taip pat nelietuvių kilmės asmenys, kildinantys save iš Lietuvos, siejantys save su Lietuva istoriniu, kultūriniu, socialiniu, ekonominiu ar politiniu ryšiu) apklausos⁵⁸ apie jos atstovų santykį su Lietuva ir ketinimus stiprinti ryšį su ja. **Šios apklausos tikslas** – geriau pažinti Lietuvos diasporą, sužinoti nuomonę apie lietuviškos tapatybės, ryšių su Lietuva išlaikymą ir stiprinimą, grįžimo galimybes, tobulinti Lietuvos diasporos politiką ir jos įgyvendinimą.

Apklausos atranka tikslinė. Kvietimas dalyvauti apklausoje platinamas pasitelkus Lietuvos diplomatinės atstovybės (toliau – DA) ir Lietuvos diasporos organizacijas, juo dalytasi URM, Lietuvos DA ir konsulinių įstaigų „Facebook“ paskyrose. Kiekvienais metais apklausoje dalyvauja skirtingas skaičius (nuo ~1800 iki ~2000) Lietuvos diasporos (18 m. ir vyresni, gyvenę užsienyje ne trumpiau kaip 6 mėn.), gyvenantys 60–70 šalių.

Tyrimo analizei naudoti 2017–2021 m. tyrimo rezultatų duomenys, analizuotos lietuviybės ir lituanistinio ugdymo (vaikų ugdymas) sritys. Tačiau apklausos metu užduodami klausimai kasmet šiek tiek skiriasi, todėl tam tikrais atvejais sudėtinga daryti palyginimus pagal skirtingus metus.

2.2. Situacijos apžvalga ir visuomenės pokyčio analizė

Apibendrinant visus tris analizuotus tyrimus (duomenis ir grafikus žr. Priede Nr. 5): Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimus (2017, 2020 m.), Valstybės šimtmečio minėjimo tyrimus (2017–2018 m.) ir Lietuvos diasporos apklausas (2017–2021 m.), galima daryti šias išvadas:

Remiantis 2017 m. „Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis“ tyrimo duomenimis, gyventojai ***nėra linkę sieti dalyvavimo kultūriniame gyvenime su patriotiškumu***, tačiau kai kalbama apie ***asmeninio tapatumo ir kultūros siejimą, tam pritarančių gyventojų procentas yra didelis – 81 proc.*** Didžioji dalis gyventojų – 70 proc. – taip pat ***linkusi puoselėti savo pilietinį ir tautinį tapatumą***, t. y. giedoti himną, švęsti valstybines šventes, skatinti šeimos narius ar draugus būti pilietiškais ar ugdyti savo tautiškumą. Tai daryti linkę ne tik Lietuvos gyventojai, bet ir užsienyje gyvenantys Lietuvos diasporos atstovai. Remiantis Lietuvos diasporos tyrimų duomenimis, ***2018 m. daugiau nei pusė apklaustųjų planavo paminėti Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmetį***: dalyvauti renginiuose ir projektuose Lietuvoje ar savo gyvenamojoje valstybėje.

---

⁵⁸ Šaltinis: Lietuvos diasporos apklausų rezultatai. Prieiga internetu: [Lietuvos diasporos apklausų rezultatai](#) | Lietuvos diasporos politika | Globali Lietuva | Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija ([urm.lt](#))

Nors dauguma Lietuvos diasporos sutiko, kad gyvenant užsienyje yra sąlygos išlaikyti lietuviybę, tačiau respondentai sutinka, kad gyvenant užsienyje turėtų būti daugiau galimybių lietuviybei išlaikyti. **Siekiant išsaugoti lietuviybę, daugiau dėmesio reikėtų teikti šioms priemonėms įgyvendinti:**

- Steigti daugiau lietuviškų mokyklų;
- Įteisinti daugybines pilietybes;
- Lietuvos institucijoms skirti daugiau dėmesio, aktyviau įgyvendinti ambasadų veiklą / skirti dėmesį;
- Labiau finansuoti lietuviškus centrus;
- **Rengti daugiau, įvairesnių renginių ir ne tik sostinėse;**
- Skatinti bendruomenių aktyvumą;
- Įgyvendinti nuotolines priemones (ugdymas, renginiai, programos).

Matome, kad lietuviškų švenčių minėjimo renginiai yra viena svarbių priemonių lietuviybei išsaugoti, 2020 m. **net 76,1 proc. respondentų savo lietuviybę siekia išsaugoti puoselėdami lietuviškas tradicijas, švęsdami lietuviškas šventes.** Tai parodo, kad valstybines šventes svarbu organizuoti ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje. Geras pavyzdys – 2018 m. vykę Šimtmečio metų renginiai, kai užsienyje vyko daugiau nei 100 renginių, pristatančių šalies kultūrą, meną ir pasiekimus⁵⁹.

Nors tautinį ir pilietinį tapatumą puoselėja didelis procentas gyventojų, tačiau **dalyvavimas istorinės atminties įprasminimo renginiuose nėra pakankamai aukštas** – 2020 m. 46 proc. respondentų lankėsi valstybinėse šventėse, minėjimuose. Svarbu paminėti ir tai, kad **istorinės atminties įprasminimo renginiai lankomi dažniau nei muziejai, galerijos ar parodos** (40 proc.). Tai galima sieti su tuo, kad dažniausiai valstybinių švenčių renginiai yra nemokami, palyginti su muziejais ar galerijomis, todėl lankomumas yra didesnis. Taip pat galima manyti, kad muziejų lankymo tikslas – sužinoti ką nors naujo, o švenčių – pramoga. Remiantis 2020 m. „Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis“ tyrimo duomenimis, kai kurios respondentų grupės – 70 m. ir vyresni respondentai, įgiję pradinį ar pagrindinį išsilavinimą, kaimo vietovių gyventojai, asmenys, gaunantys žemas pajamas, t. y. socialiai pažeidžiamos gyventojų grupės – muziejų prieinamumą vertina prastai. Muziejų ir galerijų prieinamumo sumažėjimą dažniau jaučia pensininkai ir žemų pajamų kategorijai priskiriami gyventojai, tačiau čia ir vėl galima grįžti prie to, kad šventiniai renginiai būna nemokami ir dėl to lengviau prieinami.

Apžvelgiant valstybinių švenčių minėjimo renginių žinomumą ir svarbą, 2018 m. **Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio žinomumas siekė 99 proc.** Vertinant šventės minėjimui skirtus renginius visuomet geriausiai žinomi koncerto, eitynių ir himno giedojimo tipo renginiai, mažiausiai žinomi ir atitinkamai mažiausiai susidomėjimo sulaukia akcijų pobūdžio renginiai. Nors **geriausiai apie šimtmečio minėjimą buvo informuoti**

---

⁵⁹ Šaltinis: Tyrimas: Valstybės atkūrimo šimtmetį šventėme sėkmingai | LR Vyriausybės kanceliarija

18–25 m. respondentai, galima pastebėti, kad *informuotumas gerokai išaugo ir kitose amžiaus grupėse* (26–40 m. ir 41–65 m.). Vertinant tyrimo rezultatus pagal gyvenamąją vietovę, nors ir nedideliu skirtumu, bet *geriausiai apie šimtmečio minėjimą jautėsi informuoti kaimo gyventojai*.

Kalbant apie Lietuvos valstybės atkūrimo dienos svarbą, 2018 m. reikšmingai išaugo gyventojų dalis, kurie Lietuvos valstybės atkūrimo dieną laiko svarbia jiems asmeniškai ir jų artimiems žmonėms. *Didžiausias augimas fiksuotas jaunimo grupėje (iki 25 metų)* – nuo 58 iki 77 proc. Gyventojams *Vasario 16-oji yra svarbesnė už kitas Lietuvai reikšmingas šventes* – Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dieną (kovo 11 d.) ir Valstybės dieną (liepos 6 d.), bet mažiau svarbi už tokias šventes kaip Kalėdos ir Velykos. Palyginti nedidelė dalis – 41 proc. – manančiųjų, kad Lietuvos valstybės atkūrimo diena (vasario 16 d.) – ypatinga, šventinė diena, kitiems tai tokia pati diena kaip kiti laisvadieniai. *Jaunimo grupė (18–25 m.) išsiskiria tuo, kad Vasario 16-ąją laiko palyginti svarbia, tačiau mažai šventiška proga*. Tai gali reikšti, kad jaunimas su Vasario 16-ąja susijusiose veiklose pasigenda jiems aktualaus turinio.

Per Lietuvos valstybės atkūrimo dieną gyventojai dažniausiai leidžia laiką namie su šeima / draugais, dalyvauja oficialiuose šiai dienai skirtuose renginiuose ir klausosi radijo / žiūri televiziją. *Dalyvaujančių oficialiuose šventiniuose renginiuose procentas nėra didelis – 40 proc.*, tai patvirtino ir „Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis 2020“ tyrimas, valstybinėse šventėse, minėjimuose lankosi panašus procentas – 46 proc. Taip pat, kokia veikla užsiimama, priklauso ir nuo to, ar gyventojai vasario 16 d. laiko šventine diena. *Manantys, kad vasario 16 d. jiems tokia pat diena kaip ir kiti laisvadieniai, dažniausiai laiką leidžia namuose su šeima arba draugais, o šventei skirtuose renginiuose dalyvauja retai. Tie, kuriems vasario 16 d. yra ypatinga, šventinė diena, dažniau lankosi ir oficialiuose šiai dienai skirtuose renginiuose. Juose dažniau dalyvavo jaunimas iki 25 m. ir vyresnio amžiaus gyventojai (41–65 m.)*. Vidutinio amžiaus gyventojai daugiau laiką leido namie. Palyginti pagal gyvenamąją vietą, *daugiausia vasario 16 d. skirtuose renginiuose dalyvavo didmiesčių gyventojai*. Nors skirtumas nedidelis, tačiau aktyvesnį dalyvavimą didmiesčiuose galima laikyti natūraliu dalyku, kadangi daugiau šimtmečio atminimo renginių (pvz., vienas pagrindinių renginių „100 simbolinių laužų“, sulaukęs daug gyventojų dėmesio) vyksta didžiuosiuose Lietuvos miestuose.

2018 m. vasario 16 d. minėjimas buvo ypatingas dėl šimto metų sukakties nuo nepriklausomos LR paskelbimo 1918 m. ir sulaukė išskirtinio visuomenės dėmesio. Šimtmečio metais įvyko daugiau nei tūkstantis renginių visoje Lietuvoje ir užsienio šalyse, o tai skatino pilietiškumą ir aktyvesnį įsitraukimą į savanorystės veiklas⁶⁰. *Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečiui skirtuose renginiuose dažniau dalyvavo jaunimas – 56 proc., mažiausiai 26–40 m. amžiaus grupė – 38 proc.* Jaunimas taip pat dažniau nei kitos

---

⁶⁰ Šaltinis: Tyrimas „Valstybės atkūrimo šimtmetį šventėme sėkmingai“ | LR Vyriausybės kanceliarija

grupės įsitraukę į kampanijas „Ačiū“ ir „Šimtmečio dovana“. **Daugiausia nedalyvavo nė viename iš šių renginių 26–40 m. amžiaus gyventojai.** Nors darėme prielaidą, kad didmiesčiuose renginių vyko daugiau, tačiau **didmiesčių gyventojai dažniau nei kitos lyginamos grupės nedalyvavo nė viename iš šių renginių** – 34 proc.

Patys gyventojai gana aktyviai įsitraukė švęsdami Lietuvos valstybės atkūrimą, kai veikla nereikalavo daug laiko, pvz., pasveikindami kitus ar iškeldami trispalvę. 2018 m. daugiau nei pusė gyventojų užsiėmė šiomis veiklomis. **Aplinkinius su švente labiau sveikino vyresnio amžiaus gyventojai, o daugiau iškeltų trispalvių buvo kaimuose** (69 proc., kai miestuose ir didmiesčiuose trispalves kėlė 51 proc. apklaustųjų). Taip pat be valstybės vykdomų renginių, dalis respondentų patys savo iniciatyva artimoje aplinkoje organizavo šimtmečiui skirtas veiklas: ėjo į miesto savivaldybės organizuojamus šventinius koncertus / renginius, organizavo šventinius pietus šeimoje, specialų šventinį pasibuvimą su draugais / artimaisiais, minėjo dieną darbovietėje, organizavo šventinį renginį bendruomenėje. **Įvairias veiklas savo iniciatyva dažniau organizavo 41–65 m. amžiaus grupės respondentai, mažiausiai – jaunimas (18–25 m.).** Palyginti pagal gyvenamąją vietą, didmiesčių gyventojai savo iniciatyva dažniau rinkosi savivaldybės organizuojamus šventinius koncertus / renginius, šventinius pietus šeimoje, specialius šventinius pasibuvimus su draugais / artimaisiais, bet lygiai taip pat didelis procentas nieko specialaus neorganizavo (53 proc.). Miesto gyventojai visas veiklas savo iniciatyva organizavo panašiai, o **kaimo gyventojai dažniau nei kitos lyginamos grupės organizavo šventinius renginius bendruomenėje.** Mažesnis veiklų / renginių skaičius kaimuose galėjo paskatinti organizuoti šventinius renginius bendruomenėse savo iniciatyva.

Galima daryti prielaidą, kad moterys, vyriausi šalies gyventojai (70+ m.), įgiję aukštąjį išsilavinimą ir susiję su kultūros sritimi dažniau dalyvauja istorinės atminties įprasminimo renginiuose, puoselėja savo pilietinį ir tautinį tapatumą, sieja asmeninį tapatumą su kultūra (remiantis tuo, kad šios grupės linkusios dažniau pritarti visiems analizuotiems klausimams). Visa tai rečiau daro vyrai, turintys pradinį, pagrindinį išsilavinimą ir bedarbiai.

Remiantis respondentų nuomone, ideali šventė yra ta, kuri yra intensyvi, įtraukianti, suburianti daug žmonių ir pramoginio pobūdžio. Šventės centre turėtų būti „žmonės“, o jos programa – mažiau oficiali ir labiau pramoginė.

Apibendrinant visus analizuotus tyrimus, galima pateikti tokias išvalgas / pasiūlymus:

- ✓ Mažinti atskirtį regionuose: įgyvendinti daugiau renginių / iniciatyvų mažesniuose miestuose, kaimuose, kurios suburtų gyventojus. Geras pavyzdys – projektas „Gloria Lietuvai“⁶¹, kuris sutelkė

---

⁶¹ Šaltinis: Istorinės vaizduotės laboratorija: praeities tyrinėtojų ir menininkų dialogai - Kultūros tyrimai (kulturostyrimai.lt)

įvairių Lietuvos miestų gyventojus siekiant bendro iniciatyvos tikslo. Įgyvendinant panašius projektus būtų naudinga remtis šiuo pavyzdžiu. Dar viena graži iniciatyva, kuri galėtų tapti tradicija – tautiškos giesmės giedojimas mieste, kuris tais metais paskelbtas kultūros sostine;

- ✓ Daugiau dėmesio skirti istorinės atminties puoselėjimui užsienyje – tyrimo metu diasporos atstovai teigė, kad jie pageidautų daugiau organizuojamų lietuviškų švenčių ar minėjimų, taip pat pabrėžė, kad reikėtų ne tik išsaugoti esamas iniciatyvas, bet ir galvoti apie naujų iniciatyvų organizavimą. Taip pat buvo išsakyta pageidavimas, kad renginiai būtų organizuojami ne tik užsienio šalių sostinėse, bet ir kituose miestuose;
- ✓ Dėmesį skirti turiniui, kuris orientuotas į jaunimą, norint neprarasti jų įsitraukimo. Tobulinti / galvoti naujas jaunimo turinio formas, pvz., leisti jiems patiems organizuoti tam tikrus renginius, valstybinius renginius / bendrus projektus, pvz., konkursą, kuriame galėtų dalyvauti ir varžytis visos Lietuvos vaikai (susiejant jį su valstybine švente, atmintina diena ar atmintiniais metais);
- ✓ Atsižvelgiant į tai, kad per Lietuvos valstybės atkūrimo dieną nemaža gyventojų dalis laiką leidžia klausydami radijo / žiūrėdami televiziją, išlaikyti esamą transliacijų skaičių arba jį didinti;
- ✓ Didmiesčių gyventojai rečiau nei kitos lyginamos grupės dalyvavo minėjimo renginiuose, todėl reikėtų labiau galvoti apie renginių turinį, o ne kiekį – galbūt būtų galima suorganizuoti vieną didelį kokybišką renginį vietoj daug įvairių mažų renginių;
- ✓ Kalbant apie stebėseną, į „Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis“ tyrimą būtų galima įtraukti papildomų matuojamų rodiklių, susijusių su dalyvavimu konkrečiose valstybinėse šventėse, pvz., rodiklyje R13 Visuomenės dalies, dalyvaujančios istorinės atminties įprasminimo renginiuose ir kaip vertybę puoselėjančios pilietinį ir tautinį tapatumą, padidėjimas, proc. klausimą „ar per pastaruosius 12 mėn. lankėtės istorinės atminties įprasminimo renginiuose (valstybinėse šventėse, minėjimuose ir pan.) „sukonkretinti į „ar per pastaruosius 12 mėn. lankėtės valstybinių švenčių minėjimo renginiuose (įvardijant konkrečią šventę arba paliekant atvirą klausimą respondentui pačiam įrašyti, kokios šventės minėjime lankėsi (ką jo metu veikė)), proc.“ taip pat būtų galima sukurti ir naujus rodiklius, tokius kaip Gyventojų pasitenkinimas valstybinių švenčių minėjimo renginių prieinamumu, proc. ir Gyventojų pasitenkinimas valstybinių švenčių minėjimo renginių kokybe, proc.

2.3. Pasitikėjimas žiniasklaidos priemonėmis ir dezinformacija

Kibernetinio saugumo stiprinimas šiandien aktualus labiau nei bet kada. Visam mūsų gyvenimui persikėlus į internetą, kelis kartus išaugo tiek gyventojų, tiek įmonių pažeidžiamumo rizika, taip pat stebima tendencija nuosekliai skleisti dezinformaciją, todėl tai gali lemti sumažėjusį pasitikėjimą žiniasklaidos priemonėmis. Tam, kad išsiaiškintume Europos šalių gyventojų pasitikėjimo žiniasklaidos priemonėmis lygį, susidūrimo su dezinformacija ir gebėjimo ją atpažinti lygį, kokias problemas tai gali kelti demokratijai ir šaliai apskritai, „Eurobarometer“ kiekvienais metais atlieka tyrimus apie pasitikėjimą žiniasklaidos priemonėmis ir dezinformacija, pateikiančius atsakymus į visus šiuos klausimus. Šį skyrių su pagrindine tyrimo tema galima susieti taip, kad valstybinių švenčių, atmintinų datų ir atmintinų metų minėjimas taip pat yra viena iš atsparumo didinimo priemonių.

Pasitikėjimas žiniasklaidos priemonėmis

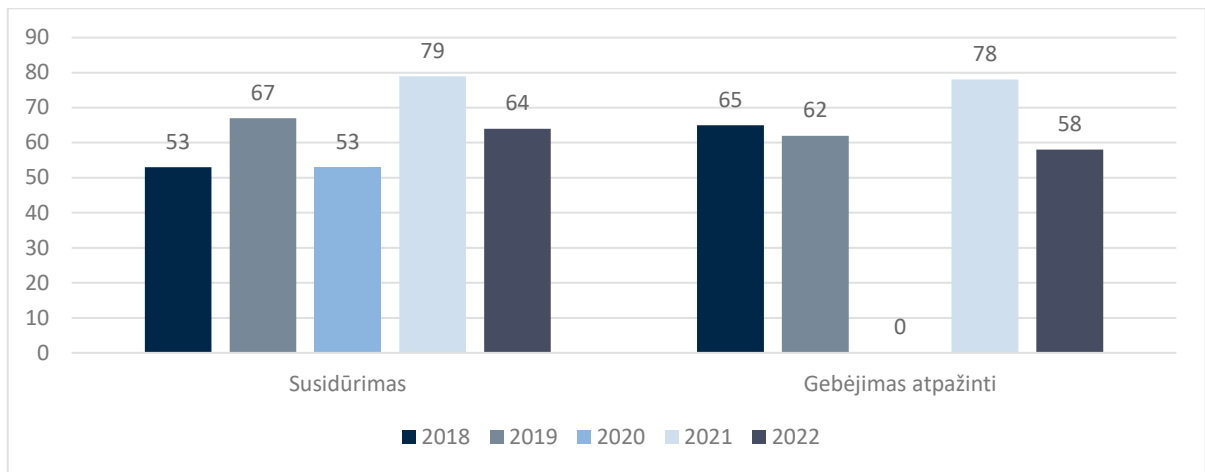
Analizuojant „Eurobarometer“ 2018–2022 m. laikotarpiu atliktus tyrimus apie pasitikėjimą žiniasklaidos priemonėmis ir dezinformacija, galima teigti, kad daugiausia pasitikima tradiciniais žiniasklaidos šaltiniais: radiju, televizija ir rašytine spauda. Mažiau pasitikima internetine spauda, vaizdo įrašų skelbimo svetainėmis, tinklalaidėmis (angl. *podcasts*) ir socialiniais tinklais. Ilgainiui pasitikėjimas visomis žiniasklaidos priemonėmis sumažėjo, taip pat ir radiju (sumažėjo nuo 70 proc. (2018 m.) iki 49 proc. (2022 m.)), televizija (sumažėjo nuo 66 proc. (2018 m.) iki 49 proc. (2022 m.)) ir rašytine spauda (sumažėjo nuo 63 proc. (2018 m.) iki 39 proc. (2022 m.)), tačiau šios trys priemonės vis dar išlieka kaip patikimiausi informacijos šaltiniai. Lietuvoje, kaip ir bendrai ES šalyse, taip pat daugiausia pasitikima televizija (56 proc.), radiju (56 proc.) ir rašytine spauda (28 proc.). Pastebimiausias pasitikėjimo rašytine spauda sumažėjimas (sumažėjo nuo 53 proc. (2018 m.) iki 28 proc. (2022 m.)). Remiantis naujausiais (2021 m.) duomenimis⁶², dauguma europiečių – 62 proc. – mano, kad nacionalinė žiniasklaida teikia patikimą informaciją, tarp lietuvių – 60 proc. mano, kad žiniasklaidos teikiama informacija yra patikima.

Susidūrimas su dezinformacija ir gebėjimas ją atpažinti

Pagal susidūrimą su dezinformacija ir gebėjimą ją atpažinti, Lietuvos duomenys kiekvienais metais vis kitokie. Mažiausiai su dezinformacija buvo susiduriama 2018 m., tai rodo ir vieta, kurioje buvo Lietuva palyginti su kitomis Europos šalimis – 27 vieta iš 28 šalių. Aukščiausiam taške Lietuva buvo 2021 m., kuomet susidūrimo su melagingomis naujienomis procentas siekė 79 proc. ir Lietuva buvo 10 vietoje iš 27 šalių, kaip daugiausia su dezinformacija susidurianti šalis. Gebėjimo atpažinti netikras naujienas procentas kiekvienais metais būna panašus į susidūrimo procentą.

---

⁶² Šaltinis: [Media use in the European Union - Publications Office of the EU \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eurobarometer/)

2 pav. Susiduriančių su dezinformacija ir galinčių ją atpažinti gyventojų procentas Lietuvoje, 2018–2022m.

Šaltinis: „Eurobarometer“ tyrimai

Dezinformacija kaip problema šaliai ir demokratijai

„Eurobarometer“ tyrimai parodė, kad netikrų naujienų egzistavimas laikomas Europos šalių ir jų demokratijos problema. Požiūriai apie netikrų naujienų poveikį demokratijai apskritai buvo vienodi visose ES valstybėse narėse. 2021 m. **81 proc.** lietuvių naujienas ar informaciją, kuri klaidingai atspindi tikrovę ar yra melaginga, laikė **savo šalies problema** (76 proc. Europoje), o **84 proc.** Lietuvos gyventojų sutiko, kad tai yra **demokratijos problema** (82 proc. Europoje). Vertinant bendrai, galima pastebėti, kad Lietuvos gyventojų, manančių, jog melagingos naujienos yra šalies problema procentas analizuotu laikotarpiu (nuo 2018 iki 2021 m.) mažėjo (nuo 83 proc. iki 81 proc.), tačiau, kad tai yra problema demokratijai, atvirkščiai – augo (nuo 75 proc. iki 85 proc.).

Vienas iš būdų kovoti su įvairiais dezinformaciniais naratyvais, kad melagingos naujienos taptų mažesne problema demokratijai ir šaliai – **valstybinių švenčių / atmintinų dienų minėjimas tarptautiniu mastu**. Tarptautiškumo dėmuo svarbus ne tik matomumo, bet ir saugumo požiūriu kovojant su dezinformacija. Šiuo aspektu jau yra kelios iniciatyvos. Viena iš jų – kiekvienais metais vykstantis užsienio šalių vadovų sveikinimas Lietuvai Vasario 16-osios – Valstybės atkūrimo dienos proga.⁶³ Šventės proga LR Prezidentą ir visus šalies žmones sveikina užsienio šalių vadovai. Sveikinimuose išreiškiamas solidarumas ir palaikymas Lietuvai įtemptu laikotarpiu, linkima sėkmės, santarvės ir vienybės. 2023 m. Vasario 16-osios proga sveikinimo laiškus atsiuntė Švedijos, Nyderlandų, Ispanijos ir Bahreino karaliai, Japonijos imperatorius. Lietuvą ir jos žmones sveikino valstybių lyderiai iš Suomijos, Austrijos, Slovakijos, Vengrijos ir kiti. Tačiau

⁶³ Šaltinis: [Vasario 16-ąją – sveikinimai Lietuvai iš viso pasaulio | Alkas.lt](https://www.alkas.lt/lt/valstybe/valstybini-švenčių-sveikinimai-lietuvai-iš-viso-pasaulio)

užsienio šalių vadovų sveikinimo laiškai Vasario 16-osios proga dažnai lieka pamiršti, kai būtų galima juos paskelbti visiems norintiems viešai, taip prisimenant sveikinimus ir visą laiką palaikant iniciatyvą.

Užsienyje kasmet minima Valstybės atkūrimo diena, kai visose Lietuvos DA rengiami iškilmingi šventiniai minėjimai, organizuojant aukšto meninio lygio koncertus, parodas, ekskursijas, susibūrimus ir kitus renginius, į kuriuos kviečiami rezidavimo šalies aukšti pareigūnai, institucijų ir NVO atstovai, toje šalyje esantys draugai ir lietuvių bendruomenės. Renginiai organizuojami įvairiuose miestuose, kuriuose įsikūrusios Lietuvos ambasados.

Akcija „Ištark, išgirk, išsaugok“ taip pat jau turi tarptautinį aspektą, nuo 2019 m. prie šios akcijos gali prisijungti ir užsienyje gyvenantys lietuviai. 2019 m. Vašingtone, prie paminklo komunizmo aukoms atminti buvo skaitomi Lietuvos tremtinių ir politinių kalinių vardai ir jų likimai. 2022 m. akcija buvo surengta Briuselyje, organizuojama ir daugelyje kitų Lietuvos ambasadų, šalyse, kuriose yra didelės lietuvių bendruomenės.

Dar viena graži iniciatyva – Užsienio baltistikos centrų studentų sveikinimas Lietuvai su Kovo 11-ąja.⁶⁴ 27-nių užsienio baltistikos centrų studentai iš Gruzijos, Ukrainos, Lenkijos, Prancūzijos, Baltarusijos, Rusijos, Kazachstano, Lietuvos edukologijos universitete baigę intensyvų lietuvių bendrinės kalbos ir kirčiavimo įvadinį kursą, sveikino Lietuvą Nepriklausomybės atkūrimo proga – studentai dainavo dainą „Oi neverk, matušėle“, sveikino lietuviškai ir savo gimtosiomis kalbomis.

Apibendrinant, tarptautinių iniciatyvų augimas ir didelis žmonių įsitraukimas į Lietuvos valstybinių švenčių ar atmintinų dienų minėjimus prisideda prie kovos su dezinformacija, didina šalies matomumą ir saugumą. Nors šių iniciatyvų skaičius auga, tarptautiškumo aspektą galėtų turėti ir kitos iniciatyvos, pvz., minėjimo renginys „Atminties kelias“ Panerių memoriale. Geras tarptautinio lygmens pavyzdys – Lenkija, kuri užtikrina tarptautiškumo aspektą Aušvice, Čekija – Terezine ir t. t. Dar vienas trūkumas – istoriniuose minėjimuose neišnaudojama Europos istorinės atminties institucijų, NVO ir istorikų organizacijos – Europos sąžinės ir atminties platforma (PEMC – Platform of European Memory and Conscience). Taigi naudojantis geraisiais pavyzdžiais būtų galima įvesti tarptautiškumo aspektą ir į daugelio kitų atmintinų datų minėjimus.

---

⁶⁴ Šaltinis: Užsienio baltistikos centrų studentai sveikina Lietuvą su Kovo 11-ąja | Švietimo, mokslo ir sporto ministerija (lrv.lt)

2.4. Tapatinimasis su vertybėmis

„Eurobarometer“ tyrime „Values and identities of EU citizens 2020“⁶⁵ buvo vertinama, kiek kiekvienos Europos šalies gyventojai tapatinasi su įvairiomis vertybėmis: šeima, tautybe, lytimi, amžiumi, išsilavinimu, seksualine orientacija, profesija, etnine ar rasine kilme, buvimu europiečiu, politine orientacija, religija ar įsitikinimais. Dažniausiai pirmoje vietoje tapatinamasi su šeima (pirmiausia su šeima tapatinamasi 23 iš 27 šalių). Tik trijų šalių gyventojai pirmiausia tapatinasi su tautybe – Graikijos, Maltos ir Suomijos. Tautybė ir lytis 2–3 vietoje daugiausia minimos vertybės. Kalbant apie lietuvių tapatybę, aukščiausią vietą užima tapatinimasis su šeima – taip nurodė 75 proc. respondentų. Antroje vietoje – tautybė (71 proc.), trečioje – lytis (68 proc.).

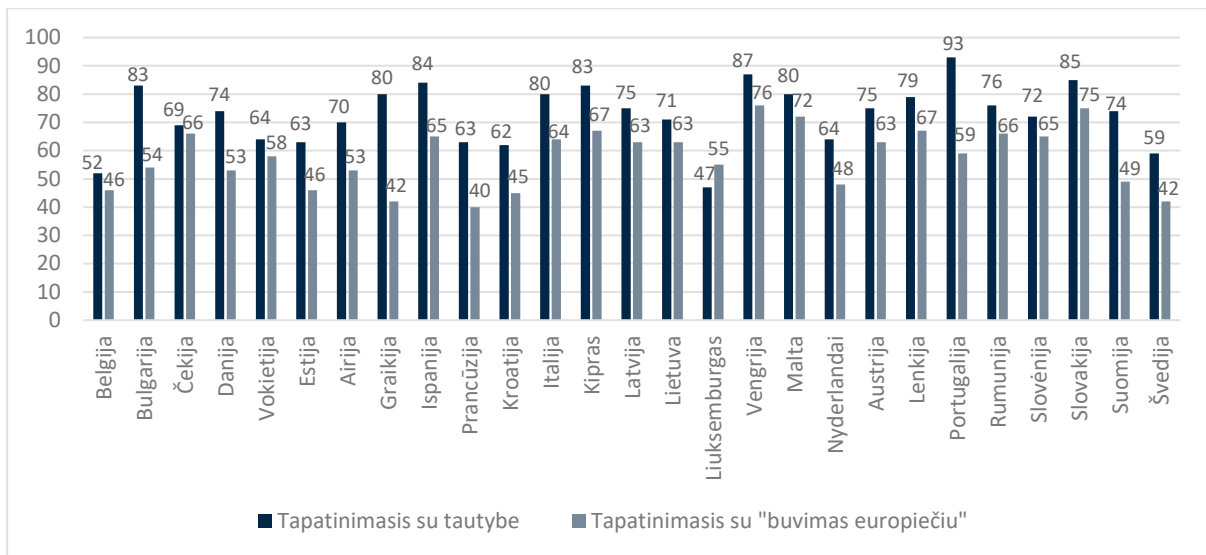
8 lentelė. Tapatinimasis su vertybėmis pagal šalis, 2020 m.

Šalis	Vertybė
Belgija	Šeima
Bulgarija	Šeima
Čekija	Šeima
Danija	Šeima
Vokietija	Šeima
Estija	Šeima
Airija	Šeima
Graikija	Tautybė
Ispanija	Šeima
Prancūzija	Šeima
Kroatija	Šeima
Italija	Šeima
Kipras	Šeima
Latvija	Šeima
Lietuva	Šeima
Liuksemburgas	Šeima
Vengrija	Šeima
Malta	Tautybė
Nyderlandai	Šeima
Austrija	Šeima
<i>Lenkija</i>	<i>Lytis</i>
Portugalija	Šeima
Rumunija	Šeima
Slovėnija	Šeima
Slovakija	Šeima
Suomija	Tautybė
Švedija	Šeima

Šaltinis: Values and identities of EU citizens 2020

Iš visų Baltijos šalių, Estijos gyventojai mažiausiai tapatinasi su „buvimu europiečiu“ (46 proc.). Lietuva ir Latvija yra vienos iš ES šalių, kuriose didesnė nei vidutinė dalis respondentų nurodo, kad tapatinasi su „buvimu europiečiu“.

⁶⁵ Šaltinis: Values and identities of EU citizens - November 2021 - - Eurobarometer survey (europa.eu)

3 pav. Tapatinimasis su tautybe / tapatinimasis su „buvimas europiečiu“

Šaltinis: Values and identities of EU citizens 2020

Atsižvelgiant į tai, kad lietuviai yra tarp labiausiai europinę tapatybę jaučiančių ES tautų, šį aspektą reikia vis stiprinti, nes tai galima laikyti ir šalies saugumo elementu. Stiprinti europinį tapatumą padeda atmintinų dienų, pvz., Europos dienos minėjimas, kitos vykdomos iniciatyvos. Gegužės 9-ąją visoje Europoje minima Europos diena, šią dieną minimas istorinis įvykis – 1950 m. gegužės 9 d. Roberto Schumano pristatytas pasiūlymas dėl Europos organizacijos. Šis pasiūlymas laikomas Europos Sąjungos (toliau – ES) pradžia.⁶⁶ Šią dieną tiek Lietuvoje, tiek visame pasaulyje organizuojami įvairūs minėjimo renginiai. Vienas populiariausių – konkursas „Europos egzaminas“, kurį organizuoja Europos Komisijos atstovybė Lietuvoje kartu su Lietuvos nacionaliniu radiju ir televizija. Atliekant šį egzaminą galima pasitikrinti žinias apie ES istoriją, institucijas, kultūrą, geografiją, kalbas ir kt.

2023 m. gegužės mėn. ES institucijos, minint Europos dieną, vykdė įvairias veiklas visose ES valstybėse narėse, taip pat ES institucijose Briuselyje, Liuksemburge ir Strasbūre⁶⁷. Pagrindiniai renginiai vyko Vilniuju, Lukiškių, Katedros, Rotušės aikštėse. Taip pat Vilniaus Rotušėje buvo atidaroma referendumo dėl Lietuvos narystės ES 20-mečiui paminėti skirta paroda „Lietuvos kelias į ES: istorinis apsisprendimas“. Kaip ir kiekvienais metais, 2023 m. buvo galima patikrinti savo žinias „Europos egzamine“. Taip pat vyko „Metų europiečių apdovanojimai“, kuriais siekiama pagerbti labiausiai prie europietiškių vertybių sklaidos Lietuvoje prisidėjusius asmenis. Rinkimus jau trečius metus iš eilės Lietuvoje organizavo asociacija „Europiečių judėjimas“, kartu su URM ir Europos Komisijos atstovybe Lietuvoje. Minėjimo renginiai vyko ne tik Vilniuje,

⁶⁶ Šaltinis: Gegužės 9-oji – Europos diena - Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka (Inb.lt)

⁶⁷ Šaltinis: Europos diena 2023 (europa.eu)

bet ir įvairiuose Lietuvos miestuose: Alytuje, Kaune, Klaipėdoje, Marijampolėje, Panevėžyje, Tauragėje, Telšiuose, Šiauliuose, Utenoje, Visagine. Visi šie renginiai padeda gilinti žinias apie ES ir jos veiklą.

Taip pat svarbi kasmet URM organizuojama iniciatyva „Atgal į mokyklą“⁶⁸, kurios metu diplomatai ir kiti valstybės tarnautojai vyksta į Lietuvos mokyklas ir veda moksleiviams pamokas apie ES ir Lietuvos narystę joje. Taip vienai dienai jie tampa lektorais, galinčiais jaunajai kartai smagiai ir įdomiai papasakoti, kas yra ES, kuo narystė joje svarbi ir naudinga Lietuvai, ką reiškia būti ES piliečiu, aptarti, kaip kurti augančią ir saugią Lietuvą.

„Atgal į mokyklą“ yra visos ES mastu vykdomas, jau tradiciniu tapęs projektas, kurį nuo 2013 m. kasmet įgyvendina URM, bendradarbiaudama su kitomis valstybės institucijomis. Projekto tikslas – suteikti galimybes Lietuvos moksleiviams ir mokytojams gauti žinių apie ES, jos narių (taip pat ir Lietuvos) teises ir pareigas, kuo ES narystė svarbi ir naudinga Lietuvai, ką reiškia būti ES piliečiu, kaip visa visuomenė galėtų prisidėti prie saugios, tvarios, inovatyvios ES kūrimo, skatinti domėjimąsi europinėmis temomis ir formuoti vertybines nuostatas, įgalinančias jaunos žmones būti aktyviais piliečiais, pasirengusiais imtis reikalingų pokyčių Lietuvoje ir ES.

2023 m. šioje akcijoje dalyvavo 203 Lietuvos mokyklos iš 86-ių miestų ir miestelių (šių metų aprėptis – 16 tūkst. moksleivių). Į mokyklas vyksta URM vadovybė (ministras, viceministrai), ambasadoriai, įvairaus rango diplomatai ir kiti URM darbuotojai, kurie taip pat dalijasi savo darbo užkulisiais, pasakoja, kaip atpažinti dezinformaciją, diskutuoja apie aktualiausias užsienio politikos klausimus. Siekiant aplankyti visas projekte panorusias dalyvauti mokyklas URN kviečia ir kitas valstybės institucijas jungtis prie šios iniciatyvos ir kartu aplankyti moksleivius. Taigi šis projektas padeda Lietuvos mokiniams daugiau sužinoti apie ES, jos veiklą ir valdymo struktūras, geriau suprasti tarptautinę politiką ir jos svarbą. Šis projektas ne tik suteikia naujų žinių, bet ir įkvepia mokinius stengtis ir siekti savo tikslų, kad ateityje būtų noras atstovauti savo šaliai kitose valstybėse.

2014 m. Lietuva minėjo narystės ES dešimtmetį. Lietuvos narystės ES dešimtmetis buvo proga pristatyti pasiektus Pirmininkavimo rezultatus, diskutuoti apie Lietuvos narystės ir pačios ES ateities viziją, euro įvedimą Lietuvoje. 2024 m. gegužės 1 d. bus minimi Lietuvos narystės ES ir NATO narystės 20-mečiai, todėl LRS 2024 m. paskelbė NATO ir Europos Sąjungos, Dainų šventės ir Diplomatus Lozoraičių metais⁶⁹. Šiuo metu LR Vyriausybės institucijos įpareigos parengti šių minėjimų programas.

---

⁶⁸ Šaltinis: Nacionalinė švietimo agentūra - Lietuvos mokyklas kviečiame dalyvauti projekte „Atgal į mokyklą“ (smm.lt)

⁶⁹ Šaltinis: XIV-1859 Dėl 2024 metų paskelbimo NATO ir Europos Sąjungos, Dainų šventės bei Diplomatus Lozoraičių metais (lrs.lt)

Apibendrinant, tapatinimasis su „buvimu europiečiu“ – svarbus aspektas kalbant apie šalies ir jos gyventojų saugumo elementą. Siekiant tai stiprinti svarbu minėti su šiuo klausimu susijusias atmintinas dienas (pvz., Europos dieną), kurių metu vyksta įvairių iniciatyvų, gilinančių visuomenės žinias apie ES ir jos veiklą. Itin svarbios iniciatyvos jaunimui, kurios parodo narystės ES svarbą ir naudą Lietuvai, kaip buvimas ES piliečiu prisideda prie saugios, tvarios, inovatyvios ES kūrimo ir skatina jaunos žmones būti aktyviais piliečiais, pasirengusiais imtis reikalingų pokyčių ne tik Lietuvoje, bet ir ES. Tačiau būtų aktualu įvairias iniciatyvas įgyvendinti ne vien tik atmintinų dienų minėjimo metu. Geras pavyzdys – visos ES mastu vykdomas projektas „Atgal į mokyklą“, į kurį įsitraukia didelis skaičius Lietuvos mokyklų ir taip gilina savo žinias apie ES. Remiantis šiuo pavyzdžiu būtų galima įgyvendinti ir daugiau panašaus pobūdžio projektų, kurie būtų skirti ne tik vaikams, bet ir įvairaus amžiaus žmonėms.

SKYRIAUS APIBENDRINIMAS

Galima teigti, kad gyventojai nėra linkę sieti dalyvavimo kultūriname gyvenime su patriotiškumu, tačiau kai kalbama apie asmeninio tapatumo ir kultūros siejimą, tam pritarančių gyventojų procentas yra didelis – 81 proc. Didžioji dalis gyventojų – 70 proc. – taip pat linkusi puoselėti savo pilietinį ir tautinį tapatumą. Nors tautinis ir pilietinis tapatumas puoselėjamas didelio procento gyventojų, tačiau dalyvavimas istorinės atminties įprasminimo renginiuose nėra pakankamai aukštas – 2020 m. 46 proc. respondentų lankėsi valstybinėse šventėse, minėjimuose. Svarbu paminėti ir tai, kad istorinės atminties įprasminimo renginiai lankomi dažniau nei muziejai, galerijos ar parodos (40 proc.). Kalbant apie Lietuvos valstybės atkūrimo dienos svarbą, reikšmingai išaugo gyventojų dalis, kurie Lietuvos valstybės atkūrimo dieną laiko svarbia jiems asmeniškai ir jų artimiems žmonėms. Didžiausias augimas fiksuotas jaunimo grupėje (iki 25 metų) – nuo 58 iki 77 proc. Paaiškėjo, kad gyventojams Vasario 16-oji yra svarbesnė už kitas valstybines šventes – Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dieną (kovo 11d.) ir Valstybės dieną (liepos 6d.).

Kalbant apie Lietuvos diasporos atstovus, jų nuomone, gyvenant užsienyje turėtų būti daugiau galimybių išlaikyti lietuviškumą – lietuviškų švenčių minėjimas yra viena iš priemonių, padedančių išsaugoti lietuviškumą. Taigi reikėtų daugiau ir įvairesnių renginių / iniciatyvų, susijusių su Lietuva ir jos kultūra, norint, kad Lietuvos diasporos atstovai taip pat įsitrauktų į valstybinių švenčių, atmintinų dienų ar metų minėjimus. Tarptautinių iniciatyvų augimas svarbus ir dėl kovos su dezinformacija, augančio šalies matomumo. Nors šių iniciatyvų skaičius auga, tarptautiškumo aspektą galėtų turėti ir daugiau iniciatyvų (pvz., minėjimo renginys „Atminties kelias“ Panerių memoriale). Taip pat istoriniuose minėjimuose būtų naudinga išnaudoti Europos istorinės atminties institucijų, NVO ir istorikų organizacijas. Kalbant apie šalies ir jos gyventojų saugumo elementą ir jo stiprinimą, svarbu minėti su šiuo klausimu susijusias atmintinas dienas (pvz., Europos dieną), kurių metu vyksta įvairios iniciatyvos, gilinančios visuomenės žinias apie ES ir jos veiklą. Tačiau būtų aktualu įvairias

iniciatyvas įgyvendinti ne vien tik atmintinas dienas minėjimo metu, bet ir organizuojant daugiau panašaus pobūdžio projektų, kurie būtų skirti ne tik vaikams, bet ir įvairaus amžiaus žmonėms.

03 ISTORINĖS ATMINTIES MINĖJIMO INICIATYVŲ VERTINIMO TYRIMAS

Igyvendinant TS uždavinį 2.3.5. „parengti klausimyną individualiems pusiau struktūruotiems interviu, kuris padėtų nustatyti skirtingų visuomenės grupių patirtį, požiūrį, lūkesčius dėl valstybinių švenčių ir atmintinų dienų bei atmintinų metų, paskelbtų per pastaruosius 3-ejus metus ir pagal tematiką susijusių su Tyrimo tikslu, minėjimo iniciatyvų turinio ir formų įtraukimo ir efektyvumo, identifikuoti pagrindines problemas⁷⁰. Turi būti apklausiamos tikslinės grupės pagal šiuos klasifikacijos požymius“, buvo atlikti individualūs pusiau struktūruoti interviu, kurių pagalba siekiama nustatyti skirtingų visuomenės grupių patirtį, požiūrį, lūkesčius dalyvaujant valstybinių švenčių ir atmintinų dienų / metų minėjimo iniciatyvose, identifikuoti jų turinio ir formų įtraukimo ir efektyvumo pagrindines problemas.

3.1. Interviu analizė

Iš viso atlikta 30 (2 interviu atlikti su lietuvių diaspora) pusiau struktūruotų interviu (detali interviu matrica ir klausimynas pridedamas Priede Nr. 7) su tikslinėmis grupėmis pagal šiuos klasifikacijos požymius:

- teritorinis skirstymas (didieji miestai, vidutiniai miestai, mažieji miestai ir kaimai);
- gyventojų skirstymas pagal amžiaus grupes (iki 29 m., 30–65 m. ir vyresni kaip 66 m.);
- gyventojų skirstymu pagal tautybę (ne lietuvius/-ė = lenkų, rusų, ukrainiečių, baltarusių, latvių, totorių, žydų ir kitų tautybių informantai).

Klausimynas suskirstytas į dvi pagrindines dalis. Pirmoje klausimyno dalyje buvo siekiama sužinoti visuomenės požiūrį į valstybinių švenčių ir atmintinų dienų / metų minėjimą ir jų patirtis. Antroje klausimyno dalyje – pagrindinius visuomenės valstybinių švenčių atmintinų dienų / metų minėjimo poreikius ir lūkesčius.

Valstybinių švenčių ir atmintinų dienų / metų minėjimas

Atliekant interviu apklausą, buvo siekiama išsiaiškinti, kodėl svarbu ar nesvarbu minėti valstybines šventes / atmintinas dienas / metus. Remiantis gautais apklausos rezultatais, išskiriamos pagrindinės priežastys, kodėl minėjimai yra svarbūs:

- *tautinio identiteto ir pilietiškumo puoselėjimas;*

---

⁷⁰ Tyrimą atliekantis subjektas pats nustato, kokio interviu skaičiaus vienai grupei užtenka ir kokio bendro interviu skaičiaus reikėtų, kad būtų užtikrinta, kad bus pasiektas Tyrimo tikslas, įgyvendinti Tyrimo uždaviniai ir Tyrimas būtų reprezentatyvus.

- *pareiga, pagarba ir atsakomybė tėvynei;*
- *gyventojų konsolidacija;*
- *priminimas apie skaudžius įvykius ir atminties puoselėjimas.*

Pasak respondentų, valstybinių švenčių ir kitų atmintinų dienų / metų minėjimai prisideda prie **tautinio identiteto puoselėjimo**. Tai leidžia prisiminti, kas esi, tapatintis su savo šalimi ir ugdyti pilietiškumą:

„Tai suteikia žmonėms priminimą apie savo šaknis. Nežinant, kas tu esi ir iš kur ateini, žmogaus savimonė ir gyvenimo kokybė ir savo veiksmų atsakomybė visai kitokia. <...> šeimos istorija svarbi, [svarbu], kad domėtusi genealogija, iš kur atėjo, kokie protėviai ir t. t. Tai duoda ateity tvirtų sprendimų <...>, tai yra ir atsakomybė, kad žmonės dabar skatinami būti pasaulio piliečiais, laisvose formose, laisvose nuo atsakomybių, nuo šeimos, ir įvairiausių kitų dalykų.“ (V, 30–65 m., lietuvis, Palanga)

„Šios šventės yra visos visuomenės, valstybės esminė dalis. Istorija turėtų būti svarbi kiekvienam žmogui, kad žinotų, kad save sietų su valstybe, ugdant pilietiškumą.“ (V, 30–65 m., lietuvis Anykščiai)

Remiantis respondentų nuomone, valstybinių švenčių minėjimas taip pat yra **pareiga, pagarba ir atsakomybė savo tėvynei**. Dalyvavimas minėjimo šventėse reiškia atsakomybę savo tėvynei, padėką ir pagerbimą tų žmonių, kurie kovojo už tautos laisvę ir kurių dėka gyvename nepriklausomoje šalyje:

„Kai žiūri visas tas laidas, net ašarą nubrauki, kiek jau nėra tų žmonių, kurie padėjo iškovoti ar atgauti nepriklausomybę. <...> Iš tikrųjų ir paminėti reikia, ir pagerbti tuos žmones, kurie prisidėjo. Vien jau į Landsbergį pažiūrėjus aš ašarą nubraukiau. Už tai ir reikia paminėti: gyvenam gerai dėka šitų žmonių, gal kitiems net neateitų į galvą, kad reikia kovoti, atgauti nepriklausomybę.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lietuvė, Kaunas)

Šią priežastį mini ir ne lietuvių tautybės Lietuvos gyventojai, kaip svarbų aspektą išskirdami tai, kad nepaisant to, kokios tautybės pilietis esi, svarbu gerbti valstybę, kurioje gyveni:

„Taigi čia būtina, labai svarbu. Mes čia gyvename, tai visi turime šventes paminėti kartu su visais. Tai kiekvieno pareiga“ (M, vyresnė kaip 66 m., žydė, Ukmergė)

„Manau, kad svarbu šventės tos valstybės, kurioje gyveni. Jei gerbi valstybę, kurioje gyveni, tai turėtum švęsti.“ (V, 30–65 m., lenkas, Šalčininkų raj.)

Be jau išvardytų priežasčių, valstybinių švenčių minėjimo renginiai taip pat prisideda prie visų **gyventojų konsolidacijos**. Dalyvavimas svarbių Lietuvai švenčių minėjimo renginiuose yra vienas iš veiksmų, leidžiančių priminti, kad, nepaisant įvairių skirtumų, visi gyventojai yra viena visuomenė su bendromis pamatinėmis vertybėmis. Šį aspektą labiau išskyrė ne lietuvių tautybės Lietuvos gyventojai:

„Tai svarbu mums kaip visuomenei, tai konsoliduoja mus kaip bendruomenę, jeigu mes šiaip gyvename pasiskirstę tam tikromis grupėmis, pagal pažiūras, politines preferencijas, religijas, kalbas, kaip visuomenė esame susiskaldę daugeliu požiūriu, bet tokie dalykai kaip atmintinos

datos, minėjimai mums primena, kad mes esame viena visuomenė ir mūsų pamatinės vertybės yra bendros.“ (M, iki 29 m., baltarusė, Šalčininkai)

„Nes [šventės] truputį žmones suartina, [leidžia] suprasti, kokios aukos buvo gyvenime, kaip sunku Lietuvai buvo gauti nepriklausomybę, tai viską reikia būtinai žinoti, nes čia kaip istorija. Kad nesikartotų tokie dalykai ir kad viskas vieningai būtų. Šitie dalykai labai suartina žmones.“ (M, 30–65 m., rusė, Vilnius)

Ne mažiau svarbi priežastis minėti valstybines šventes, respondentų nuomone, yra jų suteikiamas **priminimas apie skaudžius įvykius ir istorinės atminties puoselėjimas**. Valstybinių švenčių minėjimas leidžia prisiminti savo valstybės istoriją ir ją perduoti ateities kartoms, primenant, kaip svarbu puoselėti iškovotą laisvę ir nepamiršti praeities įvykių:

„Be abejonės, svarbu, kadangi tai mūsų kultūra, tai, ką paveldėjome, todėl tradicijų ir istoriškai susiklosčiusių datų pagrindinė svarba – jas perteikti jaunimui ir kad jaunimas puoselėtų tradicijas <...> Mes turime aiškinti jauniems žmonėms, kodėl tai yra svarbu, kokios yra šventės ir kokia jų esmė ir kodėl tai yra mums aktuolu <...> Ir ne tik lietuvių tautai, bet ir aplamai visuomenei, kuri vienaip ar kitaip susiklosčius istoriškai gyvena šitoje bendruomenėje, t. y. kitataučiai (lenkai, rusai, žydai ir kt.), kad tai turi būti atmintis, kurią su jos tradicijomis būtina puoselėti.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lenkė, Vilnius)

„Visų pirma, tai mūsų istorija ir ją reikia minėti. Kas, jei ne mes jas prisiminsime ir perduosime kartų kartoms mūsų pačių istoriją. Manau, kad 2000 metų taip viskas ir vyksta, švenčiame / minime šventes, kad galėtume perduoti istoriją ir tradicijas ateities kartoms.“ (M, iki 29 m., žydė, Ukmergė)

Valstybinių švenčių minėjimas svarbus ne tik prisiminti istorinius įvykius, bet ir **didžiuotis savo šalies istorija**:

„Pagal mane, svarbu ir būtina. Visą laiką reikia priminti sau ir artimiesiems, kad buvo tokių įvykių, kurių svarbą reikia pabrėžti. Mes turime kuo didžiuotis, kodėl tuo nepasinaudoti? Kaip ir kiekvienoje civilizuotoje valstybėje, būtina prisiminti savo istoriją ir tuos įvykius, minėti tas šventes <...>.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lenkė, Šalčininkų raj. Rūdninkai)

Tačiau galima pastebėti, kad ne visi respondentai linkę minėti valstybines šventes. Pasak jų, dabar **trūksta emocinio aspekto** šioms šventėms minėti, nes visi įvykiai jau praeityje, o kai kuriems **dideli susibūrimai nepatinka** apskritai:

„Esu toks žmogus, kuris nemėgstu didelių susibūrimų, nevaikštau į jokias demonstracijas, eisenas, nenešioju vėliavų, nemojuoju ir t. t. Nemėgstu tokių renginių.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lietuvė, Šiauliai)

„Neminiu. Iškelei vėliavą prie namų, bet neruošiu šventinių vakarienių, nekviečiu ta proga svečių, nedarau ko nors ypatingo, nevaikštau įsisegusi kokių nors skiriamųjų ženklų ir t. t. Aš dažnai išeinu su sau artimais žmonėmis susitikti, bet mitingai ir demonstracijos – ne man. <...> Džiaugiuosi, kad gyvenu tokiu laiku, džiaugiuosi, kad mano vaikai turi tokias sąlygas gyventi – aš tai vertinu, bet nesureikšminu. <...>“ (M, vyresnė kaip 66 m., lietuvė, Šiauliai)

Taip pat buvo manančiųjų, kad valstybinių švenčių minėjimai yra svarbu, tačiau neaišku, kaip tinkamiausiai jas paminėti:

„Manau, valstybinės šventės – Vasario 16-oji, Kovo 11-ojo yra svarbios, jas reikia minėti, tik klausimas – kaip tai daryti.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lietuvė, Klaipėda)

Apibendrinant, didžioji dalis apklaustųjų išskyrė, kad, jų manymu, valstybinės šventės ir kitas atmintinas dienas minėti yra svarbu, todėl ir patys valstybinių švenčių minėjimui skiria svarbų vaidmenį. Galima išskirti pagrindines priežastis, dėl kurių, respondentų nuomone, svarbu minėti valstybinės šventės ir kitas atmintinas dienas. Visų pirma, švenčių minėjimo metu formuojamas tautinis identitetas ir puoselėjamas tautiškumas, kuris svarbus aspektas, siekiant vieningumo (konsolidacijos). Respondentų teigimu, minėjimų metu prisimenama apie skaudžius įvykius ir tokiu būdu puoselėjama gyvoji atmintis, kuri leidžia istoriją perduoti kartoms, nepatyrusioms minimų įvykių. Taip pat dėl pareigos, pagarbos ir atsakomybės jausmo tėvynei svarbu minėti valstybinės šventės ir kitas atmintinas dienas.

Svarbiausios minimos valstybinės šventės, atmintinos dienos / metai

Interviu metu paaiškėjo, kokios valstybinės šventės, atmintinos dienos / metai dažniausiai minimos, taip pat buvo siekiama išsiaiškinti švenčių minėjimo priežastis. Pastebima, kad paklausus apie valstybinių švenčių, atmintinų dienų / metų minėjimą, dažniausiai išskiriamas valstybinių švenčių minėjimas, šiek tiek rečiau atmintinų dienų, o rečiausiai – atmintinų metų minėjimas.

Didžiausia dalis respondentų kaip svarbiausią jiems šventę išskiria **Lietuvos valstybės atkūrimo dieną (vasario 16 d)**. Šios datos **reikšmė – valstybės atkūrimas** – buvo viena svarbiausių ir dažniausiai pateiktų priežasčių (tiek lietuviams, tiek ne lietuvių tautybės Lietuvos gyventojams) minėti šią dieną:

„Vasario 16-osios nepraleidžiame jau keleri metai, einu į renginius, mitingą, organizuojamą Kaune. Su Kauno publika džiaugiamės, kad turime laisvą nepriklausomą Lietuvą ir norime, kad ji tokia išliktų.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lietuvė, Kaunas)

Kita svarbi priežastis minėti valstybinės šventės – **artimųjų diegiamos vertybės**:

„Gal labiau Vasario 16-oji, ji susiklostė tradiciškai iš mano tėvų. Einame į miestą pasivaikščioti, kartais į renginius einame.“ (M, iki 29 m., rusė, Visaginas)

Nemaža dalis respondentų dalyvauja minėjimo renginiuose ir dėl savo **darbo pobūdžio** ar **priklausymo tam tikriems kolektyvams / bendruomenėms**, su kuriomis organizuoja ar dalyvauja minėjimo šventėse:

„Būna renginiai mokykloje, būna vaikams paskaitos, kur apie tas šventes papasakoja, o antroje dalyje dažniausiai rengiame koncertą. Vasario 16-ąją organizuojamas didelis koncertas šia proga, tai visada jame dalyvaujame.“ (M, iki 29 m., lietuvė, Šiauliai)

„<...> Mūsų bendruomenė turi gražią iniciatyvą Vasario 16-ąją žygi apie gyvenvietę.<...>“ (V, 30–65 m., lietuvis, Palanga)

Kita dažnai minima valstybinė šventė – Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo diena (kovo 11 d.). Nors respondentai teigė, kad dažniau mini Vasario 16-ąją, palyginti su kitomis valstybinėmis šventėmis (kovo 11 d. ir liepos 6 d.), tačiau galima pastebėti, kad Kovo 11-ąją skiriama didesnė svarba. Kovo 11-osios pagrindinė minėjimo priežastis: **datos reikšmė – iškovota laisvė:**

„<...> Spėju, kad mūsų valstybei labiau vertinčiau Kovo 11-ąją, man yra ji ypač svarbi, nes ta imperija, iš kurios mes sugebėjome ištrūkti, <...> iš Sovietų Sąjungos, reikėjo tam tikros drąsos, gan rimtos drąsos, nors ir buvo nepriklausomybės kovos. Tai man gal pačiai vertinant, ką mes dabar turime, aš labiau vertinčiau Kovo 11-ąją. Mindaugo karūnavimas, Vasario 16-oji yra „fainos“, viskas gerai, bet Kovo 11-oji, manau, reikalavo daug daugiau drąsos ir įtakos turi tam, kur mes esame dabar.“ (M, iki 29 m., baltarusė, Šalčininkai)

Kaip ir Vasario 16-oji, Kovo 11-oji minima dėl **susiklosčiusios tradicijos ir priklausymo kolektyvams**, su kuriais dalyvaujama įvairiuose minėjimo renginiuose, o tam tikrais atvejais Kovo 11-oji švenčiama ir nesant Lietuvoje:

„<...> Kovo 11-oji yra tradicija jaunųjų palangiškių, įvairūs koncertai, tai smagu pamatyti, kaip auga jaunoji karta.“ (V, 30–65 m., lietuvis, Palanga)

„Stengiuosi minėti, nes pats šoku tautinius šokius, tai Kovo 11-ąją miniu savo gimtajame mieste, ten turime Kovo 11-osios minėjimą ir savo kolektyvo gimtadienį. Tai Kovo 11-oji neatsiejama nuo pat mažens <...>“ (V, iki 29 m., lietuvis, Mažeikiai)

„<...> Šiais metais per Kovo 11-ąją su viena grupe šokėjų buvome išvažiavę į Siciliją, į festivalį, atskirai su jais irgi buvo stengiamasi paminėti, darėmės nuotrauką su vėliavomis, rašėme sveikinimus, kad vaikai žinotų, jog tai yra svarbu, nesvarbu, kur tu esi, kad vis tiek reikia paminėti.<...>“ (M, iki 29 m., lietuvė, Šiauliai)

Šiek tiek rečiau nei Vasario 16-oji ir Kovo 11-oji minimos **Valstybės (Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo) ir Tautiškos giesmės diena (liepos 6 d.)**. Liepos 6 d. respondentų išskirta kaip labiausiai skatinanti **didžiutis savo tautiniu identitetu ir didinanti patriotiškumo jausmą** būtent dėl pagrindinio šios dienos akcento – himno giedojimo:

„Pačiai asmeniškai labiausiai patriotiškumo jausmą kelią Liepos 6-osios himno giedojimas (suburia daug žmonių). Tuo metu galiu didžiutis, kad esu lietuvis. Visi susibūrimai prisideda prie jausmų ir savivokos, leidžia identifikuoti save kaip Lietuvos pilietę, suvokti, kur einu, kas yra svarbu, susidėlioti savo vertybes.“ (M, 30–65 m., lietuvė, Neringa)

Tačiau ne visi respondentai Liepos 6-ąją laiko švente. To priežastimi galėtume manyti, kad tai yra tolimas istorinis įvykis, kuris nebuvo išgyventas taip, kaip kiti valstybinės reikšmės įvykiai, todėl jai sunku jausti emocinę reikšmę:

„Liepos 6-oji man yra mažiausiai suvokiama, labai sunku rasti raktą, kada tos dienos neturi savo išgyvenime, supratime. Ji, kaip istorinė data visame istoriniame sraše, labai svarbi data Lietuvai, bet aš emociškai šitos šventės neišjaučiu.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lietuvė, Klaipėda)

„Tai tokia vasaros šventė. Nėra paminėjimų, mitingų, šventimo jos. Ta data tokia iš istorijos, kad turėjome tą vienintelį karalių, kad mes jį buvome karūnavę, bet kažkaip kitaip švęsti tai ne. Ta diena tautai reikšminga.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lietuvė, Kaunas)

Apklausus ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje gyvenančius respondentus, galima teigti, kad valstybinės šventės nepamiršamos minėti ir **užsienyje**. Lietuvos diaspora savo pastangomis taip pat organizuoja minėjimo renginius ir siekia dalytis savo tėvynės istorija su visuomene, kurioje gyvena, ir įtraukti ją Lietuvos šventes minėti kartu:

„Didžiasias šventes stengiamės švęsti stipriai, kad visas miestas mus matytų, žinotų. Stengiamės pasidalyti šalies istorija, istoriniu paveldu kuo plačiau, kuo garsiau kaip įmanoma. Stengiamės dėl to sukviesti kuo daugiau miesto valdžios, miesto institucijų atstovų, svečių.“ (M, 30–65 m., lietuvė, Jungtinė Karalystė)

„Mes gauname dideles, unikalias galimybes skleisti žodį apie save. Kitų tautų atstovai mus per tai pažįsta. Jie ateina, mes kartu švenčiame, jie mus labiau supranta. <..> Labiau, kai tu supranti šalies istoriją, kaip viskas vyko, tu labiau supranti tuos žmones, tų šalių atstovus, kodėl jie vienokie ar kitokie. Tu turi pasakoti, kas esi, iš kur esi, kaip mes švenčiame.“ (M, 30–65 m., lietuvė, Jungtinė Karalystė)

Be valstybinių švenčių, minimos ir kitos atmintinos dienos, tokios kaip:

- Lietuvos vėliavos diena (sausio 1 d.);
- Laisvės gynėjų diena (sausio 13 d.);
- Gedulo ir vilties diena (birželio 14 d.);
- Lietuvos žydų genocido atminimo diena (rugsėjo 23 d.);
- Durbės mūšis (liepos 13 d.);
- Saulės mūšis (rugsėjo 22 d.);
- Baltijos kelio atminimo diena (rugpjūčio 23 d.);
- Pilietinio pasipriešinimo diena (gegužės 5 d.).

Viena dažniausiai minimų atmintinų dienų – **Laisvės gynėjų diena (sausio 13 d.)**. Vieniems tai svarbi diena, kurios metu nori **paminėti ir pagerbti tą dieną kovojusius ir žuvusius** dėl Lietuvos laisvės. Kitiems tai svarbi diena **dėl asmeniškai išgyventų įvykių**:

„<...> Visada paminiu Sausio 13-ąją asmeniškai, kiekvienais metais stengiuosi paminėti tą dieną žuvusius ir pagerbti juos.“ (M, iki 29 m., žydė, Ukmergė)

„Aš Sausio 13-osios metu buvau studentė, tiesiogiai nedalyvavau, bet mes buvome Kaune, buvo nerimo, išlydėjome savo bendrakursius saugoti bokštų. Jei ne tiesiogiai stovėjome prie Televizijos bokšto, vis tiek palaikėme, bijojome.“ (M, 30–65, lietuvių, Kretinga)

Pasak respondentų, Sausio 13-ajai **turėtų būti teikiama didesnė svarba** (tokia pati kaip Vasario 16-oji ir Kovo 11-oji) dėl savo reikšmės. Respondentų nuomone, ši diena taip pat galėtų būti nedarbo diena, kaip ir kitos valstybinės reikšmės šventės:

„Laisvės gynėjų diena nuskamba, bet mes tai progai gal ir mažokai dėmesio skiriame. <...> Tokios dienos turėtų būti diegiamos jaunimui, vaikams, moksleiviams – ne vien tik Vasario 16-oji ir Kovo 11-oji.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lietuvių, Kaunas)

„<...>Sausio 13-ąją, manau, svarbu minėti, ji irgi galėtų būti nedarbo diena, ji labai svarbi. Sausio 13-ąją einame prie laužų, prie bokšto, žvakutes uždegame. Kadangi tai yra darbo diena, tai niekada nėra laiko nueiti nei prie bokšto.“ (M, 30–65 m., lietuvių, Vilnius).

Tačiau Sausio 13-ąją paskelbus nedarbo diena, tai galėtų pakenkti jau susidariusioms šios dienos minėjimo tradicijoms, kaip antai, Sausio 13-osios rytą mokyklų ir įstaigų languose uždegti žvakutes, kadangi nedarbo dienos atveju tokios galimybės nebeliktų. Taip pat atsižvelgiant į tai, kad Sausio 13-osios tragiški įvykiai vyko naktį iš sausio 12-os į sausio 13-ą, šios dienos minėjimas prasideda sausio 12-osios vakarą (po darbo dienos), uždegant laužus ir įgyvendinant kitas iniciatyvas. Galiausiai, išlieka tikimybė, kad klausimas dėl dar vienos atmintinos dienos paskyrimo nedarbo diena nesulauktų pritarimo tarp politikų, kai nuolat keliamas klausimas, kad reikia mažinti švenčių-nedarbo dienų. Taigi reikėtų svarstyti, kaip šiai dienai kitomis formomis suteikti didesnę svarbą.

Kita aktuali diena – **Gedulo ir vilties diena (birželio 14 d.)**. Ši diena taip pat dažnai atvejais minima dėl artimoje aplinkoje **išgyventų įvykių** ir turimų prisiminimų, kurie skatina nepamiršti šios dienos ir ją tinkamai paminėti:

„Kad ir Birželio 14-oji – mano tėtis buvo tremtinys, mes labai dažnai arba tą dieną prisimename, ar šiaip prie progos prisimename. <...> Kai seneliai buvo gyvi, pasakodavo savo išgyvenimus, kaip jie viską ištvėrė, kaip gyveno, kas jiems atsitiko.“ (M, 30–65 m., lietuvių, Kretinga)

„Turime ką prisiminti, nes mūsų šeimoje yra taip buvę, kad nukentėjo mano mamytė, ji buvo įrašyta į tremiamų sąrašą (korupcija ir tada buvo) <...> Šitie pasakojimai visada būna aktualūs, kol dar yra, ko paklausti, kol tėveliai dar gyvi, tai visada papasakoja.“ (M, 30–65 m., latvių, Panevėžys)

Galima pastebėti, kad tokias atmintinas dienas kaip Lietuvos žydų genocido atminimo diena (rugsėjo 23 d.); Gegužės 3-iosios Konstitucijos diena, Baltijos kelio atminimo diena (rugpjūčio 23 d.), Pilietinio pasipriešinimo diena (gegužės 5 d.), Durbės mūšis, Saulės mūšis **labiau linkę minėti mažesnių miestų gyventojai** ir tie, kuriems šios dienos turi asmeninių asociacijų:

„Pas mus irgi vyksta. Buvau bibliotekininkų mokymuose Kėdainiuose apie Žydų paveldą ir kultūrą. Paskui dalyvavau tęstiniame Judaikos seminare, tai man žydų kultūra yra labai pažinta. Per genocido dienas stengiuosi nuvažiuoti į atmintinas vietas. Šalčininkų rajone turime lenkiškių kaimą, kur buvo sušaudyti žydai. <...>“ (M, vyresnė kaip 66 m., lenkė, Rūdninkai)

„Miniu labiausiai susijusius su mano žemaičių tauta, Durbės mūšį, Saulės mūšį ir tas gamtatikines, lygiadienius, žolines ir t. t. <...>.“ (V, 30–65, lietuvė, Palanga)

Tyrimo metu buvo užduodamas klausimas ir apie Lietuvos vėliavos dieną (sausio 1 d.). Šį klausimą gavę respondentai teigė, kad **tokios dienos visai nežino**, nėra linkę ar neturi įpročio jos minėti:

„Sausio 1-osios dienos aš net ir nežinojau, čia mano anūkė mokėsi, darė kažkokį renginį, tai sužinojau daug: kad keičiant vėliavą, senoji tenka labiausiai nusipelnusiai mokyklai.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lietuvė, Kaunas)

„Sausio 1-ąją tai nelabai, nes sutampa su Naujais metais. Vėliavos nekeliame ir tik per žinias pasižiūrime, kad pakelta nauja vėliava.“ (M, 30–65, lietuvė, Kretinga)

Taigi galima teigti, kad respondentai dažniausiai **žino apie atmintinas dienas**, tačiau daugumos jų **nėra linkę minėti**. Bandant suprasti priežastis, kodėl atmintinos dienos dažnai nėra minimos, viena iš pagrindinių priežasčių – **per didelis atmintinų dienų skaičius**, todėl sunku atsirinkti, kurios jų yra svarbios minėti, o galimybių paminėti jas visas – nėra. Kita priežastis – atmintinų dienų sutapimas su kitais asmeniškai respondentams svarbiais įvykiais, šiuo atveju lygiadienio renginiais:

„Taip, žinau, bet mes nelabai švenčiame. Pas mus centre yra paminklas, ten matyti, kad kartais renkasi žmonės. Matyti, kad ta diena švenčiama, bet mes tiesiogiai nedalyvaujame, tuo labiau, kad tuo metu yra lygiadienio renginiai. <...>.“ (M, 30–65, lietuvė, Kretinga)

„Man atrodo, atmintinų dienų sąrašas yra per platus. Jeigu reiktų kalbėti apie datas, tai būtų sunku jas išvardyti, net nežinau, koks skaičius ten yra, bet jis tikrai siekia kokių 20. Klausimas, kokios tos dienos yra? Ar kažkoks prioritetas, ar jos visos lygiavertės? Man įdomu, koks yra tų dienų sąrašas, ir ką Seimas nori pasakyti, patvirtindamas šitų dienų sąrašą? Aš dienas hierarchizuočiau.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lietuvė, Klaipėda)

Išanalizavus apklausos atsakymus, galima pastebėti, kad **atmintini metai yra švenčiami daug rečiau** nei valstybinės šventės ar atmintinos dienos. Tačiau nevertėtų lyginti atmintinų metų ir valstybinių švenčių minėjimo dažnio dėl jiems pritaikytos skirtingos paskirties. Valstybinių švenčių metu pabrėžiamas šventiškumas, tradicija, žinomumas, matomumas ar linksmybės; atmintinų metų paskirtis kita – tinkamai paminėti istorinius įvykius, jų nepamiršti, priminti juos įvairiais straipsniais spaudoje, laidomis televizijoje ir radijuje, renginiais mokyklose, viešosiose bibliotekose, kultūros centruose. Todėl retesnis jų minėjimas yra natūralus dalykas.

Apklausos metu buvo paminėti 4-eri atmintini metai, kuriuos švenčia tik pavieniai respondentai:

- Romo Kalantos metai;
- Lietuvos Valstybės Konstitucijos metai;

- Abiejų Tautų Respublikos Gegužės 3-iosios Konstitucijos ir Tarpusavio įžado metai;
- Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metai.

Remiantis apklausos duomenimis, galima teigti, kad atmintinų metų minėjimas labai **priklauso nuo kiekvieno respondento tam tikriems atmintiniems metams teikiamos asmeninės reikšmės**. Dažnu atveju atmintini metai minimi, jei jie yra asmeniškai svarbūs. Personalinę svarbą dažniausiai lemia turimi prisiminimai apie tam tikrus įvykius, kurie šiuo metu laikomi kaip atmintini metai:

„Apie Romą Kalantą turbūt kiekvienas lietuvis turi požiūrį į šitą įvykį <...> Man tada buvo 14–15 metų, aš jį pažinojau, likus kelioms dienoms iki susideginimo mes gėrėme su juo iš to paties sifono <...>“ (M, vyresnė kaip 66 m., lietuvė, Kaunas)

„Manau, kad svarbu. Priklauso, kokios svarbos. Pvz., kaip buvo Konstitucijos, tai labai svarbu. Gal ir Kalantos svarbu. Mes savo centre minėjome Sukilimo 100 metų. Mūsų centras atkreipia dėmesį į tuos atmintinus metus, tai mes žiūrime, kas bus tais metais, tada pritaikome ekspoziciją ar parodėlę. Ne visus pagal savo tematiką imame. Labai dažnai būna asmenybių, jas mažiau žiūrime. Tokias gal labiau gali archyvai ar muziejai, pvz., Maironio metai – Maironio muziejus, jie gal labiau konkretinti gali.<...> (M, 30–65, lietuvė, Vilnius)

Vertinant priežastis, kodėl atmintini metai tarp respondentų minimi rečiau nei kitos šventės, pagrindinėmis priežastimis galima laikyti tai, kad **ne visi žino** ar yra girdėję apie įteisintus atmintinus metus ir **informacijos apie tai trūkumą**:

„<...> Aš žinau tik dėl to, kad dirbu tą darbą. Nėra jie labai paskelbti. Na, nebent kai Vilniui 700 metų, kur labai didelė reklama. Na, dar Konstitucijos metai buvo skelbti daugiau. Manau, kad mūsų žmonės žino tris valstybines šventes ir dar, duok Dieve, kad žinotų jas <...> Manau, kad žmonėms dažnai svarbu, kad ne darbo diena.“ (M, 30–65, lietuvė, Vilnius)

„Bent jau aš nepastebėjau, kad būtų kas nors su tuo susiję. Kai kurių metų, kuriuos minėjote, net nesu girdėjęs, gal per mažai informacijos būna.“ (V, 30–65, lenkas, Šalčininkų raj.)

Apibendrinant, interviu respondentai, paklausti, kokias valstybines šventes mini, dažniausiai išskyrė Lietuvos valstybės atkūrimo dieną (vasario 16 d.), kadangi šios šventės minėjimas glaudžiai siejasi su šeimoje diegiamomis vertybėmis arba dėl priklausymo tam tikriems kolektyvams / bendruomenėms. Šiek tiek rečiau nei Vasario 16-ąją mini Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dieną (kovo 11 d.). Interviu metu taip pat buvo išskirta ir Valstybės (Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo) ir Tautiškos giesmės dienos (liepos 6 d.) minėjimo svarba, kadangi šią dieną susiformavusi himno giedojimo tradicija skatina didžiulį savo tautiniu identitetu ir didina patriotiškumo jausmą. Be valstybinių švenčių minėjimo dažniausiai buvo įvardytos atmintinos dienos, tokios kaip Laisvės gynėjų diena (sausio 13 d.), Gedulo ir vilties diena (birželio 14 d.). Taip pat išskirta, kad viena iš pagrindinių priežasčių, dėl kurios atmintinos dienos minimos rečiau – per didelis atmintinų dienų skaičius, todėl sunku atsirinkti, kurios jų yra svarbios minėti, o galimybių paminėti jas visas – nėra. Išanalizavus apklausos rezultatus, pastebima, kad atmintini metai švenčiami daug rečiau

nei valstybinės šventės ar atmintinos dienos. Galima teigti, kad atmintinų metų minėjimas dažniausiai priklauso nuo kiekvieno respondento tam tikriems atmintiniams metams teikiamos asmeninės reikšmės. Dažnu atveju atmintini metai minimi, jei jie yra asmeniškai svarbūs.

Valstybinių švenčių / atmintinų dienų ar metų minėjimo būdai

Pastebima, kad valstybinės šventės / atmintinos dienos ar metai minimi įvairiomis formomis: organizuojami renginiai mieste, mokyklose ir bažnyčiose. Taip pat vykdomos įvairios asmeninės, visuotinės ir tarptautinės iniciatyvos, kampanijos. Dažniausiai valstybinės šventės ir kitos atmintinos dienos ar metai minimi dalyvaujant renginiuose. Šie išskiriami į tris tipus: mieste vykstantys renginiai, mokyklose vykstantys renginiai ir bažnyčiose vykstantys renginiai.

Mieste vykstantys renginiai

- Dažniausiai paminėta ir respondentams labiausiai patinkanti valstybinių švenčių minėjimo forma – **koncertai**. Respondentų nuomone, dalyvavimas šventiniuose koncertuose kuria gerą nuotaiką ir bendrumo jausmą („*Man patinka žiūrėti koncertus, bet dar geriau juose dalyvauti: tada pasipuošiame, nuotaika būna ypatinga.*“ (M, 30–65 m., lietuvių, Kretinga); „*Visi žmonės ir šypsosi, atrodo visi geri, draugiški, kartu susikibę už rankų ir giesmes giedame, ir koncerto klausome, ir šokame kartu – visi kaip viena šeima.*“ (M, vyresnė kaip 66 m., lietuvių, Kaunas));
- Kita dažnai minėta ir mėgstama minėjimo forma – **teatru, muziejų, parodų, kino teatrų lankymas**. Ši minėjimo forma pasirenkama dėl edukacinio turinio poreikio. Kitos tautybės Lietuvos gyventojams muziejų lankymas svarbus ir atminčiai išsaugoti („*Asmeniškai man ir šeimai svarbus tremtinių minėjimas arba renginiai / parodos (fotografijos, istorijos dokumentų), arba paskaitos, kurias pristato tam tikros asmenybės. Asmeniškai įdomiausi tie renginiai, kurie leidžia sužinoti ir šviestis, yra labiausiai patrauklūs.*“ (M, 30–65 m., lietuvių, Neringa); „*Per televiziją transliuojamus renginius stebime, ir į muziejų nueiname, ten yra ekspozicijos mūsų [žydų] bendruomenės. Ir pakviečia, ir patys nueiname. Kad mūsų nepamirštų ir kad mes nepamirštume.*“ (M, vyresnė kaip 66 m., žydė, Ukmergė));
- Vyresnio amžiaus ir ne lietuvių tautybės respondentai dažniau renkasi dalyvauti **savivaldybės įstaigų organizuojamuose renginiuose** (šventės dvare, renginiai kultūros centruose ir kt.) („*<...> Dažniausiai stengiamės nuvykti į renginį, kuris būna organizuojamas per savivaldybės įstaigas. Dažniausiai Jašiūnų dvare būna kokios nors šventės, arba Šalčininkų kultūros centre, stengiamės pagal galimybes su šeima nueiti. <...>*“ (V, 30–65 m., lenkas, Šalčininkų raj.));
- **Mitingai** taip pat svarbus Lietuvai svarbių švenčių minėjimo aspektas. Esant su didele minia jaučiamas pasididžiavimo jausmas ir džiaugsmas dėl laisvos ir nepriklausomos šalies. Kaip mini ne vienas respondentas, laisvės ir nepriklausomybės aspektas itin aktualus šiuo metu, vykstant karui Ukrainoje („*Vasario 16-osios nepraleidžiame jau keleri metai, einu į renginius, mitingą, organizuojamą*

*Kaune. Su Kauno publika džiaugiamės, kad turime laisvą nepriklausomą Lietuvą ir norime, kad ji tokia išliktų.“
(M, vyresnė kaip 66 m., lietuvė, Kaunas)).*

Daugelis respondentų minėjo, kad jų **dalyvavimas miesto renginiuose priklauso nuo tų dienų esančių oro sąlygų**. Jei oro sąlygos geros, dažniau renkamasi praleisti laiką miesto lauko erdvėse, tačiau jei oro sąlygos nepalankios, paprastai renkamasi uždaros erdvės, tokios kaip parodos, kino teatrai, muziejai. Taigi organizuojant renginius mieste svarbu užtikrinti ir tai, kad jie vyktų ne tik lauko erdvėse, bet ir uždaroje patalpose:

„<...> Manau, didelę įtaką šių datų minėjimui turi ir oro sąlygos, priklausomai nuo to renkuosi, ar dalyvauti renginiuose gryname ore, ar rinktis renginius / parodas uždaroje erdvėse.“ (M, iki 29 m., lietuvė, Kaunas)

Mokyklose vykstantys renginiai

Dalis respondentų į minėjimo renginius įsitraukia per **mokyklose vykstančius renginius**. Vieni jų dirbdami mokyklose, savaime įsitraukia į minėjimus – kartu su vaikais vyksta į renginius, gamina tautinę atributiką, dega žvakutes:

„Taip, visada. Daug tokių renginių organizuoja mokyklos, kai juose dirbi, tai ir dalyvauji. Sausio 13-gią visada degu žvakutes, stengiuosi visur, kur įmanoma, dalyvauti, visose akcijose, kur esame kviečiami.“ (M, iki 29 m., lietuvė, Šiauliai)

„Per šventes, kurios vyksta mokslo metų metu, dalyvauju visose iniciatyvose – konkrečiai prisidedu prie valstybinių švenčių paminėjimo – langų puošimo, taip pat per Sausio 13-gią deginame languose žvakutės.“ (M, iki 29 m., žydė, Ukmergė)

Kitiems respondentams tenka įsitraukti dėl jų vaikų dalyvavimo minėjimo šventėse. Pačios mokyklos taip pat organizuoja įvairius renginius: žygius, partizanų kapų lankymą, ekskursijas, edukacijas, meno renginius, himno giedojimą ir daugelį kitų veiklų, į kurias gali įsitraukti ne tik vaikai, bet ir jų tėvai:

„Anūkė Kovo 11-osios proga mokykloje koncertavo, gražios dainos buvo.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lietuvė, Kaunas)

„<...> O kitos valstybinės mokyklos labai mini šventes – pas mus yra pilna ekskursijų ir edukacijų. Pvz., Kovo 11-gią mums ištisai skambino, šimtai norėjo ateiti.“ (M, 30–65 m., lietuvė, Vilnius)

Bažnyčiose vykstantys renginiai

Nedidelė dalis respondentų, ypač vyresnio amžiaus ir mažesnių miestelių gyventojai, minėdami valstybines šventes lankosi **bažnyčios organizuojamuose renginiuose**, kurie dažniausiai vyksta mišių ar vaikų koncertų forma:

„<...> Būna mišios aukojamos šių švenčių proga <...>.“ (V, vyresnis kaip 66 m., lietuvis, Rietavas)

„Mes vakar buvome bažnyčioje Kovo 11-osios proga, skambėjo Miko Petrausko muzikos mokyklos vaikų koncertas. Visai bendruomenei, paklausius vaikų muzikos, net lengviau ant „dūšios“ pasidarė.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lietuvė, Kaunas)

Renginių stebėjimas per žiniasklaidos priemones

Neturint galimybės minėjimo renginiuose dalyvauti gyvai, respondentai kaip išeitį pateikia **renginių stebėjimą per televiziją ar kitas žiniasklaidos priemones**. Kaip pagrindinės negalėjimo dalyvauti renginiuose gyvai priežastys įvardijamos sveikatos problemos, laiko stoka, taip pat visai neseniai buvusi COVID-19 pandemija ir karantino ribojimai.

Valstybinių švenčių, atmintinų dienų / metų renginiai dažniausiai stebimi / klausomi per:

- televiziją (ypač išskiriamas LRT kanalas);
- radiją;
- naujienų portalus;
- socialinius kanalus („Facebook“, „YouTube“).

Dažniausiai valstybinių švenčių, atmintinų dienų / metų metu **stebimas turinys**:

- Dalyvaujant gyvai ar stebint tiesiogines transliacijas, dažniausiai žiūrimi **šventiniai minėjimo dienos koncertai** („Žiūrime koncertus per TV, tuos labdaros, kaip „Radarom“ ir pan. Tada jauti tokį susivienijimą. <...>.“ (M, 30–65 m., lietuvė, Kretinga); „Per radiją tai mažiau, o per TV tai rodo visokius paminėjimus tos dienos, tai labai gražu būna. Kai palygini, kiek pas mus žmonių susirenka, ir kai pažiūri tiesioginę transliaciją Vilniuje, tai dar įspūdingiau atrodo.“ (M, iki 29 m., lietuvė, Biržai));
- Taip pat žiūrimi **tematiniai filmai, naujienų laidos, vaizdo įrašai, LRS tiesioginės transliacijos, įvykiai iš Vilniaus** („Man Vasario 16-osios ar Kovo 11-osios rytas namuose turi prasidėti su ryšiu su Vilniumi, kas vyksta tenai, kaip prasideda ta šventė, kokios šventinės nuotaikos – žiūriu.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lietuvė, Klaipėda)).

Asmeninės iniciatyvos

Išanalizavus apklausos rezultatus, galima pastebėti, kad nemaža dalis respondentų linkę minėti šventes įvairiomis **asmeninėmis iniciatyvomis**:

- Itin didelė dalis respondentų **valstybinių švenčių metu laiką leidžia su draugais / šeima, kartu vyksta į koncertus, teatrus, muziejus, parodas, edukacinius užsiėmimus, važiuoja prie LRS ar į gamtą** („<...> Labiau su šeima nueinu. Iš mano rato žino, kokia diena minima, bet, kad dauguma eitų, tai nežinau. Anykščiuose į minėjimus einame su šeima, o būna, kad ir su draugais nueiname.“ (V, iki 29 m., lietuvis, Anykščiai); „<...> Susitinku su draugais, jei būna geras oras, važiuojame į gamtą arba nusprendžiame vykti į didesnius miestus <...>“ (V, iki 29 m., lietuvis, Alytus));
- Kai kurie respondentai valstybines šventes mini organizuodami **temines vakarienes ar iškilmingus pietus** („<...> dalyvaujame teminėse vakarienėse (pvz., Lietuvos gimtadienio pyrago gaminimas) <...>.“ (M, 30–65 m., lietuvė, Neringa)).

Valstybinių švenčių minėjimas užsienyje

Labai svarbus aspektas – **valstybinių švenčių minėjimas, įtraukiant Lietuvos diasporą**. Apklausus Lietuvos diasporą, paaiškėjo, kad Lietuvos valstybinių švenčių svarba gyvenant užsienyje nesumažėja ir iniciatyvų joms paminėti netrūksta:

- Respondentai **organizuoja tiek bendruomenių renginius, tiek parodas visai visuomenei, tiek asmenines iniciatyvas**, kuriomis mini Lietuvai svarbiais datas („Mes turime tradicines šventes, žmonės ateina, palaiko. Gana noriai, ypač senjorai. Jie patys savo iniciatyva susibūrė, renkasi, ką nors veikia, prisideda prie šventės organizavimo. Taip pat mes turime vieną didžiausių lituanistinių mokyklų (daugiau kaip 100 vaikų), tai tėveliai ir mokytojai daug prisideda.“ (M, 30–65 m., lietuvė, Jungtinė Karalystė); „Stengiamės švęsti visas įmanomas šventes. <...> Šiais metais darėme parodą muziejuje ir ta paroda buvo nuotraukos iš Sausio 13-osios įvykių, mes turėjome lietuvių politologą iš Notingamo dr. Darių Furmonavičių, jis skaitė paskaitą, turėjome svečių: buvo miesto meras, miesto atstovas parlamentui, miesto valdžios atstovai, įvairių bendruomenių lyderiai buvo. <...>.“ (M, 30–65 m., lietuvė, Jungtinė Karalystė));
- Lietuvos diaspora šventes mini ne tik savo bendruomenėse, bet ir savo organizuojamais renginiais **siekia šviesti visą visuomenę, kurioje gyvena**: („Pvz., 2018 m. Vasario 16-osios buvo šimtmetis, tai mes muziejuje darėme didelę parodą, kuri vadinosi „Peterborough Treasures“. Aš paprašiau įtraukti į mūsų lietuvišką vitriną, kuri tuo metu buvo didžiausia toje parodoje, atidarymą padaryti būtent Vasario 16-ąją – jie labai maloniai sutiko. Ten buvo ir tremties istorija, ir kalbos istorija, ir apskritai visokie naratyvai apie tautos istoriją.“ (M, 30–65 m., lietuvė, Jungtinė Karalystė)).

Visuotinės iniciatyvos, kampanijos

Be visų jau išvardytų valstybinių švenčių minėjimo būdų, svarbios ir **visuotinės iniciatyvos, kampanijos**. Pagrindinės respondentų minėtos dažniausiai **įgyvendinamos iniciatyvos, kampanijos**:

- **Himno giedojimas Liepos 6-ąją**. Liepos 6 d. išskiriamas pagrindinis akcentas – himno giedojimas. Ne vienas respondentas išskyrė turintis **tradiciją sugiedoti himną** susirinkus bendrai su šeima, draugais,

kartais ir nevisai įprastose vietose: balkone, išvykoje prie upės ar ant piliakalnio. Dalis respondentų prisideda organizuodami himno giedojimą savo bendruomenėse („Himną jau kelerius metus giedojome, žmonės ant Vorutos piliakalnio susirenka, tai pasidarė įprasta. <...>“ (V, iki 29 m., lietuvis, Anykščiai); „Žinau, kad ne visi gali ateiti himną giedoti, tai patys sau namie pagieda, kelios šeimos susirenka. Dažnai kur nors gali būti išvyka, jei tai būna šiltas metas, pvz., per Mindaugines. Žinau viena šeima Notingame rado gražią vietą prie upės, nuėjo ir ten su keliomis šeimomis vėliavą iškėlę sugiedojo.“ (M, 30–65 m., lietuvis, Jungtinė Karalystė); „Aktyviai prisidedame ir organizuojame Liepos 6-osios himno giedojimą.“ (M, 30–65 m., lietuvis, Neringa)). Viena gražiausių susiformavusių tradicijų šios dienos proga – **himno giedojimas pasauliniu mastu**. Dauguma respondentų teigė, kad bet koku atveju, nepaisant kurioje pasaulio vietoje liepos 6 d. esama, giedamas Lietuvos himnas. Toks gestas vienija ne tik lietuvius, bet ir visus tuo metu stebinčius šią iniciatyvą („<...> ir Liepos 6-ąją, dažniausiai vasarą būnu ne Lietuvoje, tačiau vis tiek su artimaisiais ar draugais giedame Lietuvos himną.“ (M, iki 29 m., žydė, Ukmergė); „<...> Net kai buvome išvykę į Graikiją, buvo giedamas Lietuvos himnas Mindauginių proga. Ten mūsų valdybos kompanija apie dešimt žmonių sugiedojom Lietuvos himną.“ (V, vyresnis kaip 66 m., lietuvis, Rietavas); „<...> mes giedame, net nepamenu metų, kada to nebūtume darę. Mes plaukėme jachta, nesvarbu, kur bebūtume – būtinai sugiedosime himną. Net jei yra jachtų aplink iš kitų šalių, tai mes pasakome, kad giedosime himną ir pasikviečiame į svečius. Tokia iniciatyva vienija.“ (M, vyresnė kaip 66, lietuvis, Klaipėda));

- **Žvakės languose, laužų deginimas, laisvės bėgimas, žygiai Sausio 13-ąją.** Sausio 13-ąją uždegamos žvakutės ir iškabinamos vėliavos namuose, darbo vietose, įstaigose. Svarbą įgyvendinti šią iniciatyvą mato ir ne lietuvių tautybės gyventojai, taip pat Lietuvos diaspora („Sausio 13-ąją būna tas rytinis ritualas su žvakutėmis lange ir neužmirštuolėmis atlape. Aišku, prisimename, kas dalyvavo, visada prisimename, kokie buvo išgyvenimai, kas ką pamena.“ (M, 30–65 m., lietuvis, Kretinga); „Pagal reglamentą visada kabina. Ir žvakutes languose degame, kartais improvizuojame, bet vis tiek mes esame Lietuvos dalis, mums tai svarbu kaip kiekvienam lietuviui.“ (M, 30–65 m., lenkė, Rūdninkai)). Tačiau žvakučių uždegime prasmę mato ne visi. Pasak kai kurių respondentų, ši iniciatyva yra praradusi prasmę („Kitos iniciatyvos, pvz., žvakučių deginimas palangėse, aš nedalyvauju tokiose. Gal kadaise tai buvo prasminga, gal kai buvo Sąjūdžio judėjimai, tada mačiau prasmę. Dabar tiesiog atrodo, reikia uždegti žvakutę, tokia beprasmiška, rutininė.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lietuvis, Klaipėda));
- **Vėliavų kabinimas languose ir balkonuose Vasario 16-ąją.** Svarbi iniciatyva ir **vėliavų kabinimas languose ir balkonuose** Vasario 16-ąją ir kitų valstybinių švenčių metu. Trispalvė išskiriama kaip svarbus akcentas visos dienos ir visų veiklų metu („Visą laiką iškeliamo languose vėliavą. Kai dukra būdavo mažesnė, eidavome į miestą, švėsdavom su draugų kompanija, ateidavome į minėjimą, paskui eidavome su tortu su kava pasėdėti, aišku, su vėliavomis.“ (M 30–65 m., lietuvis, Vilnius)).

Apibendrinant, interviu dalyvavę respondentai linkę dalyvauti valstybinių švenčių, atmintinų dienų / metų minėjimo renginiuose. Valstybinės šventės / atmintinos dienos ar metai minimi įvairiomis formomis: organizuojami renginiai mieste (koncertų, teatrų, muziejų, parodų, kino teatrų lankymas, dalyvavimas mitinguose), mokyklose (Sausio 13-osios, Kovo 11-osios minėjimai) ir bažnyčiose. Taip pat vykdomos įvairios

asmeninės (minėjimai su artimaisiais, teminių vakarienių / pietų organizavimas), visuotinės (himno giedojimas Liepos 6-ąją, žvakių languose, laužų deginimas, laisvės bėgimas, žygiai Sausio 13-ąją, vėliavų kabinimas languose ir balkonuose Vasario 16-ąją) ir tarptautinės iniciatyvos, kampanijos. Pastebima, kad minėjimo būdai buvo išskirti, atsižvelgiant į tyrimo respondentų pateiktą informaciją. Neturėdami galimybės gyvai dalyvauti minėjimo renginiuose, respondentai kaip išeitį pateikia renginių stebėjimą per televiziją ar kitas visuomenės informavimo priemones (pvz., radiją, naujienų portalus, socialinius tinklus). Tokiu atveju respondentai dažniausiai linkę stebėti šventinius minėjimų koncertus, teminius filmus, naujienų laidas, LRS tiesiogines transliacijas ir įvykius iš Vilniaus.

Jausmai, kuriuos kelia dalyvavimas renginiuose

Informantų įvardytus *jaismus galima sugrupuoti į keturias kategorijas*:

- Patriotiškumas, pasididžiavimas savo valstybe ir piliečiais;
- Vienybės, bendrystės jausmas;
- Atsakomybės jausmas, noras išsaugoti laisvę ir prisidėti prie valstybės gerovės kūrimo;
- Šventiška, linksma nuotaika.

Nemaža dalis informantų, nepaisant amžiaus ar tautybės, teigė, kad dalyvavimas valstybinėse šventėse ir įvairios tautinės simbolikos matymas kelia *patriotiškumo, pasididžiavimo* jausmą:

„Patriotiškumas, vienybė, kad visi esame iš vienos tautos ir visi džiaugiasi ta švente. Vėliavas, trispalves tada labai smagu matyti. Toks meilės tėvynei jausmas.“ (V, iki 29 m., lietuvis, Mažeikiai)

„Pasididžiavimą savo valstybe, piliečiais, žmonėmis, kurie susirenka. Smagu tiesiog pamatyti žmones, kurie gerbia savo valstybę.“ (V, vyresnis kaip 66 m., lietuvis, Rietavas)

„Tokius dalykus tikrai reikia švęsti, nes jie suartina. Tai yra mūsų istorija. <...> Svarbu žinoti, kur gyvename, kas mes esame.“ (M, 30–65 m., rusė, Vilnius)

Išskiriama renginių metu jaučiama *vienybė, susitapatinimas* su likusia visuomene, Lietuvos piliečiais, kitais renginių dalyviais:

„Patriotizmo jausmas, bendrystės jausmas, ypač tai svarbu dabar, kai šalia vyksta karas Ukrainoje. Dabar tai labiau įvertini ir labiau sureikšmini tas šventes.“ (M, iki 29 m., lietuvis, Šiauliai)

„Dalyvavimas renginiuose ir minėjimuose didina tapatumą ir bendrystę su kitais asmenimis. Asmeniškai jaučiuosi pakylėta ir džiaugiuosi, kad esu Lietuvos, laisvos šalies pilietė.“ (M, iki 29 m., lietuvis, Kaunas)

„Kai klausau renginių per televiziją, ašara ištrykšta, džiaugiuosi, kad esu LT pilietis – gyvenu ir kuriu ateitį Lietuvoje.“ (V, vyresnis kaip 66 m., lietuvis, Skomantų k.)

Renginių metu kylantys patriotiškumo ir vienybės jausmai kelia **atsakomybės** jausmą valstybei, norą **prisidėti prie bendros gerovės kūrimo**, ir, Rusijos karo Ukrainoje akivaizdoje, **dėkingumą iškovotai laisvei**:

„Aš džiaugiuosi, kad mes čia jaučiamės saugūs <...> Tai gal ne pasididžiavimas, bet toks džiaugsmas, kad visa tai mes turime, kad mes sugebėjome iškovoti ir noras tai išsaugoti, judėti kažkokio tokio labiau civilizuoto pasaulio link, slinktis šiek tiek į Vakarus.“ (M, iki 29 m., baltarusė, Šalčininkai)

„Atsigręžiant į dabartinius įvykius Ukrainoje, suvokiū, kad turime būti itin dėkingi, gyvendami laisvoje šalyje – galėdami užsiimti mėgstama veikla, tobulėti ir nebijoti, kad į mūsų kiemą pataikys psichopato paleista raketa.“ (M, iki 29 m., lietuvė, Kaunas)

„Atsakomybės jausmas, dalyvaujant minėjimuose ir renginiuose, galima suprasti, kaip buvo ir kaip galėtų būti. Leidžia suprasti, kad kiekvienas iš mūsų esame valstybė ir nuo mūsų kiekvieno sprendimų ir įtakos formuojasi ateities istorija, kurią minės ateities kartos.“ (M, 30–65 m., lietuvė, Neringa)

Dalis informantų negalėjo konkrečiai įvardyti jausmų, kuriuos jiems sukelia dalyvavimas valstybinių švenčių renginiuose – tokiais atvejais įvardijamos **pozityvios, šventiškos emocijos**:

„Labai įvairūs, priklauso nuo laikotarpio. Anksčiau, pradėdant nuo Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo, tai jos buvo labai šventiškos. Šventinė nuotaika, linksma.“ (M, 30–65 m., lietuvė, Kretinga)

„Jautiesi pakylėtas. Emocijos geros būna.“ (M, vyresnė kaip 66 m., žydė, Ukmergė)

Patriotiškumo, meilės tėvynei ugdymas

Visi kalbinti pašnekovai sutiko, kad švenčių minėjimas gali padėti ugdyti patriotiškumą, meilę tėvynei. Akcentuojama **tautinės simbolikos, tradicijų** svarba ir dalyvavimas valstybinės svarbos **minėjimo** renginiuose, kuriant bendrystės ir patriotiškumo jausmus:

„Minėjimas parodo tų švenčių svarbą, ypač kai vaikai stovi su tautiniais drabužiais, kai į juos žiūri visi miesto ar šalies žmonės, kai juos sveikina, kad jie puoselėja tautinį meną, kad jie dalyvauja, tas labai daug sukelia jausmų ir parodo tų švenčių svarbą ir svarbą jas minėti ir džiaugtis, kad esi lietuvis.“ (M, iki 29 m., lietuvė, Šiauliai)

„Tai stiprina bendrumo jausmą, pagarbą praeičiai. Daug ką padaro, kai žmonės atsistoja ir nuoširdžiai gieda himną, kai mes kalbame apie tai, ką turime šiandien, dėl ko turėjome paaukoti tam tikrus dalykus.“ (M, iki 29 m., baltarusė, Šalčininkai)

„Padeda tiesiogiai, nes ta diena yra proga, ir jeigu yra padarytas gražus emocinis renginys su gražiomis dainomis, su atributika valstybine, su tautiškumo elementais, tai suteikia sutelkimo, vieningumo ir pasididžiavimo savimi, savo tautybe, tauta, valstybe emociją.“ (V, 30–65 m., lietuvis, Palanga)

Džiaugiamasi dabartinės **jaunosios kartos patriotiškumo ugdymu** mokyklose ir darželiuose („Proanūkei 4 metukai, eina į darželį, bet jau gali daug ką gražiai papasakoti apie Lietuvą. Darželyje jau pradeda mokyti apie tokius

dalykus ir taip vaikai jau nuo pat mažens įtraukiami“ (M, vyresnė kaip 66 m., lietuvių, Šilutė)). Visgi pažymima, kad **ne visiems pašnekovams patriotiškumo ugdymas mokyklose yra paveikus** („Mesėjome prie laužų, buvo vienybės jausmas, tai patiko. Aš užaugau Visagine, tai buvo miestas Lietuvoje, bet lankiau rusų mokyklą, daug visko buvo rusų tema. Mokiausi mokykloje ir Lietuvos istoriją, bet neturiu ryšio su tomis dienomis“ (M, iki 29 m., rusė, Visaginas)). Kalbant apie patriotiškumo ugdymą jaunajai kartai, pašnekovai akcentavo **nuoširdumo minint valstybines šventes, atmintinas dienas / metus svarbą** – jeigu minėjimo renginiai ar aplinkui esantys žmonės sugeba įkvėpti jauną žmogų, tada galima manyti, kad švenčių minėjimas turi įtakos jaunosios kartos patriotiškumui:

„Kai pas mus būna anūkai, mes visada einam vėliavą kelti su vaikais, visa kompanija, tai padeda be jokios abejonės. Jeigu jaunimas mato, kad tai nuoširdžiai daroma, o ne privalomai, ar liepiama dalyvauti, tiesiog iš patriotizmo, iš to, ką šeima įskiepija, patriotinius jausmus.“ (V, vyresnis kaip 66 m., lietuvis, Rietavas)

„Kaip vyresnio amžiaus asmenys, mes praėjome visą tą etapą ir žinome, kiek tai yra svarbu, savo poelgiu turime rodyti jaunimo kartai, kad ji turėtų žinoti tą svarbą, kad ji ne tik iš knygu, bet ir realiai matytų tas šventes. Prašome anūku, kad jie sugiedotų himną, kad visi kartu, norime, kad iš jų tai išeitų ir jie su džiaugsmu daro tai.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lenkė, Vilnius)

„Simbolių naudojimas ugdo, kad jų nepamiršti. Vediesi savo šeimą, tai ir juos ugda, kad svarbu minėti tas šventes, būti pilietiskam. Svarbu, ką tu kalbi su vaikais, į kokias vietas eini su jais. Kai degi žvakutes, svarbu pakalbėti apie tai, kodėl degi, kas žuvo.“ (M, 30–65 m., lietuvių, Vilnius)

Požiūris į valstybinių švenčių minėjimo renginius keitėsi Rusijos karo Ukrainoje akivaizdoje – tokios šventės kaip Vasario 16-oji ar Kovo 11-oji tapo svarbesnės:

„Senelis visada akcentuoja, kokia jam svarbi Vasario 16-oji ir Kovo 11-oji. Aš asmeniškai to nejaučiu, nors ir paminiu šias datas. Taip yra, nes gimiau laisvoje Lietuvoje. Tačiau dabar, matydamas įvykius Ukrainoje, susimąstau, kaip svarbu džiaugtis laisva Lietuva.“ (V, iki 29 m., lietuvis, Alytus)

„Kai pagalvoji, koks buvo diktatorius baisus, o tada pagalvoji, kas darosi Ukrainoje. Tada pradėdi vertinti savo laisvę, šalies nepriklausomybę, mes turime kiekvienas savo vaikams diegti, kad tai yra labai svarbu.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lietuvių, Kaunas)

Lietuvių diasporai patriotiškumo ir bendruomeniškumo skatinimas tautinės bendruomenės viduje tampa itin svarbus valstybinių švenčių minėjimo elementas („Šventė pirmiausia skirta miesto lietuviams suburti, sujungti: svarbu vienybės, tęstinumo, švenčių svarbos pajutimas. Svarbus bendruomeniškumo momentas, patriotiškumas dar svarbesnis užsienyje gyvenant. Lietuvoje, atrodo, viskas natūraliai, savaime. Kai tu išvažiuoji, supranti, kad esi kitoks, išskirtinis, tai šita šventė tampa svarbos parodymu, kodėl tau tai svarbu.“ (M, 30–65 m., lietuvių, Jungtinė Karalystė)).

Apibendrinant, respondentai sutiko su teiginiu, kad švenčių minėjimas padeda ugdyti patriotiškumo jausmą ir meilę tėvynei. Didžiausias akcentas nukreipiamas į jaunesniąją kartą, kadangi, respondentų nuomone, juos svarbu nuo mažumės supažindinti su Lietuvos istorija ir tradicijomis. Pastebima, kad respondentų požiūris į valstybinių švenčių minėjimo svarbą ir įtaką patriotiškumo ugdymui pasikeitė Rusijos karo

Ukrainoje akivaizdoje. Tiek jaunosios, tiek vyresnės kartos atstovai įvardijo patriotiškumo ir meilės tėvynei svarbą šių dienų kontekste.

Valstybės atsparumas išorės grėsmėms

Paklausti, ar valstybinių švenčių minėjimas turi įtakos valstybės atsparumui išorės grėsmėms, dauguma pašnekovų sutiko – iš dalies dėl to, kad švenčių minėjimas susijęs su anksčiau aptartu augančiu patriotiškumo jausmu, tačiau taip pat dėl to, kad **renginių metu žmonės susiburia, susivienija**, kartu pamini istorinius Lietuvos įvykius ir iškovotą laisvę:

„Bet kokia emocija, kai tu išugdai žmogaus atsakomybę savo tėvynei, atitinkamai tai esant pavojui ar esant kokiai nors krizei, tai stiprina vieningą susitelkimą, ne tik džiaugsme, bet ir kažkokioje veiksmo būtinybėje, kai reikia ko nors imtis.“ (V, 30–65 m., lietuvis, Palanga)

„Bet koks renginys, kuris sutelkia daug žmonių, parodo tvirtumą ir šitos visuomenės, Lietuvos tautos ir tuo pačiu skatina būti vieningiems ir čia yra viena iš priemonių, kuri augina patriotizmą.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lenkė, Vilnius)

„Kuo tu daugiau kalbi ir kuo daugiau informacijos gauni, tuo tu daugiau pats supranti ir gali įvertinti, kuo tu nori tikėti, kur tu nori būti, ta informacijos sklaida yra labai svarbu sukurti žmogaus sąmoningumui.“ (M, iki 29 m., lietuvė, Šiauliai)

Jaučiama, kad **pastaruju metu patriotiškumo yra daugiau** („Manau, kad patriotiškumas dabar yra labai išaugęs, galų gale paprastomis trispalvėmis vėliavomis ant namų. Anksčiau kaime būdavo kelios, o dabar tėra keli namai, kur negali arba niekas negyvena“ (M, 30–65 m., lietuvė, Kretinga)). Taip pat pašnekovai pastebi, kad visuomenės reakcija į Rusijos karą Ukrainoje parodo **Lietuvos gyventojų nusiteikimą ir sugebėjimą susivienyti** kovoje su išorės agresoriais: („Manau, kad ne tik šventės, bet ir noras padėti Ukrainai, mus, kaip visuomenę, labai jungia ir agresoriui aiškiai rodo ženklą, kad laisvės siekis ir išgyventos istorinės praeities išgyvenimai vienija.“ (M, iki 29 m., lietuvė, Kaunas)). Prasižėjęs Rusijos karui Ukrainoje, pašnekovai **jaučia skirtumą tarp to, kaip tiek jie patys, tiek likusi visuomenė traktavo nepriklausomybės šventes prieš karo pradžią ir karo metu** – jaučiamas sustiprėjęs dėkingumas, atsakomybė, tarpusavio bendrystė.

„Patriotizmo jausmas, bendrystės jausmas, ypač tai yra svarbu dabar, kai šalia vyksta karas Ukrainoje. Dabar tai labiau įvertini ir labiau sureikšmini tas šventes.“ (M, iki 29 m., lietuvė, Šiauliai)

„Šiuo metu labai daug žmonių dalyvauja, prie to labai karas prisidėjo, atgaivinta tautinė savimonė, žmonės labiau stengiasi.“ (M, iki 29 m., lietuvė, Šiauliai)

„Mes jau prieš karą esame buvę keliuose mitinguose Vasario 16-osios proga. Tų žmonių tikrai buvo pilna aikštė. <...> Dabar turbūt yra šiek tiek skirtingai, yra didesnis padėkos jausmas tiems, kas padėjo iškovoti, atgauti.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lietuvė, Kaunas)

„Dabar po Ukrainos įvykių tos šventės pasidarė tokios ypatingos. Jau ne tik šventiškai, bet tų jausmų visokių atsiranda: ir nerimo, ir džiaugsmo, kad galime švęsti, bet jos pasidarė ypatingesnės. Manau, dabar nepriklausomybė tokia trapi.“ (M, 30–65 m., lietuvė, Kretinga)

Akcentuojama, kad **svarbu išlaikyti šį sustiprėjusį bendrą visuomenės patriotiškumą** („Kai vėl atsiranda grėsmė – akcentuojami faktai per emocijas yra reikšmingi, kadangi nuo to jausmo, kad esu atsakinga, mylinti savo tėvynę ir aplinkinius, ko gero, priklausytų sprendimai.“ (M, 30–65 m., lietuvių, Neringa)). Nepaisant to, kai kurie informantai pastebi, kad **švenčių minėjimas nebūtinai svarbiausias elementas** siekiant padidinti atsparumą išorės grėsmėms:

„Aš nemanau, kad šventės minėjimas yra labai didelė reikšmė, tam, kad mes taptume atsparesni, aš manau, kad tai labiau bendra mūsų pakraipa, bendra politika, bendras požiūris ir bendra kryptis, kuria mes judame, ji padeda ugdyti atsparumą. Šventės šiek tiek prisideda, primena, kad mes čia visi drauge ir mums rūpi tas pats.“ (M, iki 29 m., baltarusė, Šalčininkai)

„Logiškai mąstant, padeda. Jei kalbėtume apie tautinius klausimus, dažnai mūsų kraštą vadina prijaučiančiu Rusijai, Baltarusijai. Iš tikrųjų taip nėra, tai labai ugdo priešišumą. Dėl tokių dalykų ne visada kitų tautybių žmonės yra kalti, dažnai jie tiesiog provokuojami. Ugdyti atsparumą propagandai padėtų teisingas visuomenės informavimas aktualiausiomis temomis. Jei jau klausaisi kokių nors rusų žinių, tai pasiklausyk ir Europos žinių, iš kitų valstybių, palygink. Nedraudžiame rusiškų kanalų, bet tai irgi alternatyva, reikia paraginti žmones pažūrėti iš kitos pusės.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lenkė, Rūdninkai)

Apibendrinant, respondentų nuomone valstybinių švenčių minėjimas turi teigiamą įtaką valstybės atsparumui išorinėms grėsmėms. Minėdami valstybines šventes ir kitas Lietuvai svarbias datas, žmonės linkę susiburti, susivienyti ir prisiminti iškovotą laisvę – visa tai skatina bendrąjį ir stiprina solidarumą. Galima pastebėti, kad paskutiniu metu jaučiamas didesnis patriotiškumo jausmas visuomenėje – tam didžiausią įtaką daro Rusijos karas Ukrainoje. Prisimindami savo istoriją, lietuviai agresoriui rodo, kad yra vieninga tauta ir, esant grėsmei, gali susivienyti. Taip pat švenčių minėjimas daro įtaką emocinei ir psichologinei žmonių būsenai – jaučiasi atsakingi, empatiškesni savo tėvynei ir aplinkiniams. Respondentai pastebi, kad atsparumo išorės grėsmėms didinimas nėra svarbiausias veiksnys, kuris turėtų būti išskirtas minint šventes. Visų pirma, svarbu išlaikyti visuomenės patriotiškumą, kuris apima bendradarbiavimą, atsakomybę ir bendrystę visuomenėje.

Tautinis / pilietinis tapatumas

Švenčių metu **tautinis tapatumas** formuojamas per kelis aspektus:

- 1) **Tautinę simboliką** („Tokios šventės primena apie tėvynės svarbą, visur būna trispalvės, net televizijos kanalų logotipai pasikeičia tautinės trispalvės spalvomis, tai viskas primena apie tautiškumą.“ (V, iki 29 m., lietuvis, Mažeikiai); „Manau, kad padeda, nes kartais, kai pamatai renginiuose ateina žmonės pasipuošę tautiniais drabužiais, tai tu žiūri su pasididžiavimu ir pagalvoji, kad žmonės ne tik viduje neša pilietinę dvasią, tačiau ir išoriškai pasipuošdami tai šventei pabrėžia, kad esame tvirta tauta ir tai mato užsienio šalys (pvz., Rusija, kuri stebi Lietuvą). Taip mes rodome, kad Lietuvos tauta yra vieninga ir, esant reikalui, sutelks jėgas, kad būtų kaip vienas kumštis.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lenkė, Vilnius));

- 2) **Istorinės atminties puoselėjimą** („Prikeliama istorinė atmintis. Savo tapatybės negalime kurti nežinodami istorijos. Ko gero, per jausmą ir šventinę nuotaiką žmogus įvedamas į istorinę akimirką ir jis formuojasi.“ (M, 30–65 m., lietuvių, Neringa));
- 3) **Bendrystės jausmą** („Turėtų padėti puoselėti tautinį tapatumą, nes masės žmonių susijungia į vieną ir vadina save lietuviais, kuriems svarbi praeitis ir laukianti ateitis.“ (V, iki 29 m., lietuvis, Alytus)).

Pilietinis tapatumas formuojamas per:

- 1) **Istorinės atminties puoselėjimą** („Manau, kad ir taip besiskaidančioje visuomenėje gyvos atminties išsaugojimas leidžia prisiminti protėvių šaknis, išgyvenimus ir bent valstybinių švenčių metu, įsimintinų datų minėjimo metu būti vienas kitam draugiškesniais ir kurti tarpusavio bendrystę. Suprasti, kad esame Lietuvos dalis ir kiekvieno mūsų pasirinkimas, sprendimai darys įtaką Lietuvos ateičiai.“ (M, iki 29 m., lietuvių, Kaunas));
- 2) **Bendrystės jausmą**, kurį buvo linkę išskirti ne lietuvių kilmės pašnekovai („Jeigu išeiname per šventę į miestą, tai galime matyti, kad ir kiti žmonės ateina, ir tai, kad daug žmonių suartina. Ne tik tu viena čia atėjai, bet ir kiti dėl Lietuvos, gražiai gyventi, draugiškai gyventi mūsų šalyje.“ (M, 30–65 m., rusų, Vilnius); „Man, kaip ne lietuvių tautybės, gyvenant Lietuvoje, aš nesijaučiu svetima tokių švenčių metu. Dabar yra kažkurios iš ministerijų labai gera iniciatyva, kurioje kalbama, kad mes visų tautybių atstovai, mes visi viena Lietuva, su visomis tradicijomis, visais ypatumais, kalbomis, tradicijomis – su viskuo, ką mes tik turime. Bendrumas jaučiamas, neišskiriame ko nors, kai mes susirenkame visi drauge į tas šventes, tai tą pilietinę visuomenę ugdo, parodo, kaip mes esame atsakingi už savo šalį. Padeda suvokti, kad mes visi drauge esame, o pilietiškumas yra suprasti savo atsakomybę už tai, kas vyksta, už tai, kokia kryptimi mes einame.“ (M, iki 29 m., baltarusė, Šalčininkai)).

Valstybinių švenčių minėjimo renginių organizatoriai taip pat kritikuoja dėl **šių dienų neatitinkančios pagrindinės idėjos** sklaidos („Visą laiką tas įkyrus kartojimas – nepriklausomybė, valstybė – jis irgi atbukina žmogų. Reikia atrasti patrauklios refleksijos su šia diena, kad žmogų konkrečiai atlieptų, pažadintų. Reikia labai gerai pagalvoti, kokia žinutė turėtų išeiti, kaip mes suvienysime tautą? Dabar vyksta karas, paprasčiau kalbėti, nes matome, kas gali atsitikti. Aš per tas šventes negirdėjau gerų idėjų, aiškiai suformuluotų žinučių, kurios pasiektų žmogų. Turėtų būti kažkas tokio, kas reflektuotų su šia diena, pažadintų emociją, kad susitiktų istorija ir dabartis – ne taip paprasta.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lietuvių, Klaipėda)).

Apibendrinant, tautinis ar pilietinis tapatumas formuojamas pasitelkiant šiuos aspektus: tautinę simboliką, istorinės atminties puoselėjimą ir bendrystės jausmą. Švenčių metu žmonėms primenama jų tautinė tapatybė, kadangi renginių metu mato tautinę simboliką (iškeltas trispalves ar kitus žmones / renginio dalyvius, dėvinčius tautinius drabužius). Taip pat švenčių metu prisimenami praeities įvykiai, leidžiantys prisiimti atsakomybę už savo šalį ir formuoti bendrystės jausmą. Švenčių minėjimo metu daroma įtaka jaučiamam bendrystės jausmui, kadangi per šventes žmonės linkę susiburti, nepaisant jų tautybės ar šaknų – mato save kaip vieną tautą. Tačiau pastebima, kad vienas svarbesnių aspektų būtų kiekvienam renginiui

turėti pagrindinę žinutę, kuri leistų pažadinti aplinkinių emocijas, jungtų praeitį su dabartimi ir didintų tautinę bendrystę.

Valstybinių švenčių ir atmintinų dienų / metų minėjimo poreikiai ir lūkesčiai

Antroje klausimyno dalyje buvo siekiama išsiaiškinti pagrindinius visuomenės valstybinių švenčių atmintinų dienų / metų minėjimo poreikius ir lūkesčius. Visų pirma, dalis informantų, dalyvavusių interviu, mano, kad valstybinių švenčių, atmintinų dienų / metų minėjimo organizavimas atitinka jų lūkesčius. Taip pat esama manančiųjų, kad valstybinėms šventėms ir minėjimams pasiruošiama gerai:

„Organizuojami renginiai atitinka asmeninius lūkesčius.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lenkė, Vilnius)

„Manau, jie tikrai atitinka mano lūkesčius.“ (V, iki 29 m., lietuvis, Mažeikiai)

„Kiek esu dalyvavęs renginiuose, lūkesčius atitiko.“ (V, vyresnis kaip 66 m., lietuvis, Skomantų k.)

„Negalėčiau teigti, kad yra nepatrauklių renginių. Lietuvos valstybė gerai pasiruošia valstybinėms šventėms ir minėjimams.“ (M, iki 29 m., žydė, Ukmergė)

Apibendrinant galima teigti, kad dalis respondentų patenkinti valstybinių švenčių ir atmintinų dienų / metų minėjimo organizavimu.

Valstybinių švenčių, atmintinų dienų / metų minėjimo renginių vertinimas

Paklausti, kas labiausiai patinka valstybinių švenčių, datų minėjimuose, informantai pamini daug skirtingų minimų šventinių renginių sudedamųjų dalių:

- 1) Koncertai renginių metu** („Labiausiai patinka Vasario 16-osios koncertas, kadangi patys organizuojame, jis yra labai svarbus, stengiamės padaryti labai gražų.“ (M, iki 29 m., lietuvė, Šiauliai); „Man labai „faina“ ir labai gražu, kai ką nors pasikviečia, kai tai nėra vien patriotinis paminėjimas, bet susiję su kultūra, pvz., koncertai ir t. t.“ (M, iki 29 m., baltarusė, Šalčininkai); „Nueiname į kokius koncertus.“ (V, iki 29 m., lietuvis, Alytus); „[Labiausiai patinka] koncertai.“ (M, 30–65 m., lietuvė, Klaipėda));
- 2) Sportiniai renginiai minėjimo metu** („Renginiai man įvairūs patinka, nuo paprasčiausių koncertų iki sportinių renginių.“ (V, iki 29 m., lietuvis, Mažeikiai); „Jeigu organizuojamos sportinės varžybos įvairios, bėgimas Sausio 13-osios proga, jaunimas demonstruoja savo fizinį pasirėngimą, ir ne tik jaunimas.“ (V, vyresnis kaip 66 m., lietuvis, Rietavas));
- 3) Muziejų, specialių ekspozicijų lankymas švenčių metu** („[Patinka] apsilankymai muziejuose tą dieną, siekiant prisiminti dienas, kurios yra švenčiamos.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lenkė, Vilnius));
- 4) Edukaciniai, plečiantys akiratį renginiai** („Prioritetą teikiu edukaciniams renginiams, kuriuose pristatomi istoriniai leidiniai, asmenybės, turėjusios įtaką istorijai, dėl kurios minime atitinkamą datą, įdomu ir

dokumentiniai kino filmai.“ (M, 30–65 m., lietuvių, Neringa); „Susitikimai, pokalbiai, filmai tomis progomis.“ (M, 30–65 m., lietuvių, Kretinga));

- 5) **Modernusis menas** („Labiausiai patinka tie renginiai, kurie įtraukia moderniojo meno kolektyvus, leidžia plėsti akiratį ir yra pateikiami per modernią prizmę / inovatyvūs.“ (M, iki 29 m., lietuvių, Kaunas));
- 6) **Dalyvavimas eitynėse ar jų stebėjimas** („Patinka, kai žygiuoja mūsų kareiviai, tai įdomu, tai parodo, kaip atrodo mūsų valstybė, kaip atrodo mūsų kariuomenė. <...> [Patinka] dalyvavimas arba tiesiog stebėjimas jaunimo eisenos (Lietuvos valstybės keliu).“ (M, vyresnė kaip 66 m., lenkė, Vilnius));
- 7) **Himno giedojimas** („Labiausiai patinka himno giedojimas, žmonės sustoja, susirenka laisvai, nieko neįpareigoti.“ (V, vyresnis kaip 66 m., lietuvis, Rietavas)).

Respondentai mano, kad **švenčių minėjimo metu svarbu išlaikyti tradicijas** – organizuoti renginius ar veiklas, kurie būtų vykdomi atitinkamų švenčių metu:

„Nemanau, kad tokiomis progomis nereikėtų verstis per galvą ir išradinėti ko nors naujo, bet būtų labai džiugu išlaikyti tradicijas. Kaip aš sakau, ta balta mišrainė – atėjo proga, tu darai ją ir valgai, žinai, kad tai yra šventiška – lygiai taip pat yra su tradicijomis. Kam reikia dar ko nors, jei ir taip jau turime ir tai labai gražu. (M, 30–65, lietuvių, Kretinga)

„Turėtų būti pasakoma bent viena šventinė kalba, susirinkusius žmones turėtų pasveikinti valdžios atstovai, dažniausiai taip ir būna. Ir tradiciškai vyksta įvairaus lygio koncertai.“ (V, vyresnis kaip 66 m., lietuvis, Rietavas)

„Kaip ir minėjau, patinka renginiai Daukanto aikštėje, kur yra iškeliamos valstybės vėliavos, apsilankymas Rusų kapinėse su tikslu pagerbti Lietuvos nepriklausomybės akto signatarus...“ (M, vyresnė kaip 66 m., lenkė, Vilnius)

„<...> minėjimas turi savo taisykles, pvz., vėliavos pakėlimo ceremonija, labai gražu, vėliavos, himnas, salvės – viskas labai gerai, prie Signatarų namų irgi gerai.“ (M, 30–65 m., lietuvių, Vilnius)

Siekiant, kad labiau atitiktų lūkesčius, dažnai **renginius pasirenka pagal asmeninius prioritetus**. Taip pat apsisprendimas dalyvauti renginiuose priklauso nuo asmens socializacijos būdo ir patirties:

„Asmeniškai, organizuojami renginiai atitinka lūkesčius, kadangi eidama į renginius žinau, kokia bus programa, todėl į poreikių neatitinkančius stengiuosi neiti.“ (M, 30–65 m., lietuvių, Neringa)

„Renginius stengiuosi atsirinkti, kadangi neinu į visus, atsirengu sau įdomius. Stengiuosi mėgautis organizuojamais renginiais ir neieškoti juose minusų, tai ten, kur einu, dažniausiai mane tenkina.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lenkė, Vilnius)

„Į sau nepatrauklius renginius stengiuosi neiti, tačiau, jei reikėtų įvardyti vieną iš jų, neinu į chorinės muzikos koncertus, galbūt esu per jauna, o galbūt turiu traumą nuo vaikystės, kadangi į juos vesdavosi seneliai...“ (M, iki 29 m., lietuvių, Kaunas)

„Pavyzdžiui, nesu mėgėjas eiti į paskaitas ar muziejus, parodas. Tai savaime tokius renginius praleidžiu pro akis.“ (V, iki 29 m., lietuvis, Alytus)

Atkreipiamas dėmesys, kad *didžiuosiuose miestuose yra daugiau renginių, jie originalesni* nei regioniniuose miestuose, galimas didesnis pasirinkimas. Taip pat pastebima, kad regioniniuose miestuose švenčių minėjimas *priklauso nuo savivaldybės dėmesio ir organizatorių įsitraukimo*. Vertinamas renginius organizuojančios miesto savivaldybės indėlis:

„Tarp Vilniaus ir Anykščių renginių skirtumas yra. Anykščiuose būna minėjimas, koncertas – daugiau nieko tokio. Vilniuje tai būna minėjimai, būna, kad rodo filmą kino teatre, ar dar ką nors – originaliau būna.“ (V, iki 29 m., lietuvis, Anykščiai)

„Tas labai priklauso nuo vietinių organizatorių (miesteliuose kultūros centrai ir t. t.).“ (M, iki 29 m., baltarusė, Šalčininkai)

„Didelis dėmesys skiriamas miesto ir tuo labai džiaugiuosi, visada labai geranoriškai žiūri į tai.“ (M, iki 29 m., lietuvė, Šiauliai).

Informantų dalis, *kuri prisideda prie renginių organizavimo, gerai vertina savo renginius*, o pastebėjus kokius nors neigiamus aspektus, siekia juos ištaisyti kitų metų renginiuose:

„Patys labai daug prisidedame prie organizavimo, jeigu matome minusus, stengiamės kitais metais ištaisyti. <...> Tai tikrai labai gerai vertinu minėjimo renginius.“ (M, iki 29 m., lietuvė, Šiauliai)

„Visada viską galima gerinti. Ką nors kritikuoti man yra nepriimtina, o jei matai, kad kas negerai, tai eini su savo pasiūlymais ir siūlai. Jeigu neturi, ką pasiūlyti, tai džiaugiesi tuo, kas yra.“ (M, 30–65 m., lietuvė, Kretinga)

Kitai daliai informantų valstybinių švenčių, datų minėjimai neatliepia lūkesčių (*„Lūkesčių neatitinka. Galbūt neturėčiau interneto, tai kitaip galvočiau, bet dabar prisiklausai, prisižiūri, kad labai nekas.“* (M, vyresnė kaip 66 m., žydė, Ukmergė)). Paklausti, kas visgi nepatinka valstybinių švenčių, datų minėjimuose, dalis informantų pamini:

- 1) **Mitingai, tampantys rutina** (*„Visa tai darosi rutininis dalykas. <...> Kai tie mitingai... aš geriau tada prie jūros nuvažiuoju, akmenukus renku, pažiūriu į jūrą ir laisvę pajuntu.“* (M, vyresnė kaip 66 m., lietuvė, Klaipėda); *„Valstybiškai kaip ir tapo kažkokia truputėlį rutina, nebeina atsekti nei kokie metai, nei kas ten vyksta.“* (V, 30–65 m., lietuvis, Palanga));
- 2) **Antipatija renginiuose dalyvaujantiems politiniams veikėjams** (*„Man atrodo, kad mūsų Seime turi būti vien jaunimas, dabar ten seniai sėdi vyresni kaip 80 metų. Sunku pasakyti, koks turėtų būti renginys, nes tie patys veidai iš Vyriausybės, kai pasižiūri [į renginius]. Tai nebesinori ir eiti.“* (M, vyresnė kaip 66 m., žydė, Ukmergė); *„Valstybiniu lygmeniu tai atvirksčiai, man minuso ženklas ir vis riebesnis. Nes tokia parodija, tokia kreivų veidrodžių karalystė. Kažkokio tai karaliaus noro vis dar įtikinti savo tiesa visiems.“* (V, 30–65 m., lietuvis, Palanga));
- 3) **Savivaldybės vadovų nedalyvavimas renginiuose** (*„Kai per Lietuvos valstybines šventes nedalyvauja aukščiausi savivaldybės vadovai, o siunčia žemesnio rango kolegas – netvarka šioje vietoje.“* (V, 30–65 m., lenkas, Šalčininkų raj.));

- 4) **Kultūrinės programos lygis** („Būna vietiniai dainorėliai, kelios dainelės lauke viens du ir tiek. Kai kurie tikrai tenkina, kai kurie nelabai.“ (M, iki 29 m., baltarusė, Šalčininkai); „Praeitais metais buvo pakviesta grupė „Vairas“, kuri, nors ir legendinė, jaunimas jos nelabai mėgsta. <...> Pernai metais per valstybinę šventę buvo vietinė grupė ir kariuomenės orkestras, bet žmonių tai nepasakyčiau, kad buvo labai daug.“ (V, 30–65 m., lenkas, Šalčininkų raj.));
- 5) **Praktiniai renginių organizavimo ypatumai** („Kartais per mažai ekranų prideda, ne visada matosi. Kai mes su vaikais 100-mečio progaėjome, tai nieko nesimatė, nes tik 3 ekranai buvo. Todėl kartais aš pagalvoju, kad geriau tokių šventę žiūrėsiu per TV, gerai matysiu ir nesušalsiu.“ (M 30–65 m., lietuvis, Vilnius); „Reikia galvoti, kad renginiuose būtų kur atsisėsti, tualetas. <...> Turi būti patogi infrastruktūra, pvz., vaikai pasakojo, kad buvo labai šalta, o išeiti iš šventės dėl žmonių grūsties nepavyko.“ (M, 30–65 m., latvis, Panevėžys));
- 6) **Informacijos apie renginio veiklas trūkumas** („Ten būna tokios kaip ir dirbtuvėlės, bet viskas chaotiškai, niekas nerodo, nesupranti, ar pats gali daryti.“ (M, 30–65 m., lietuvis, Vilnius).

Interviu atskleidžia, kad neigiamas švenčių atitikimo lūkesčiams vertinimas kartais **priklauso nuo lankytojų politinių pažiūrų, valstybės ar savivaldybių valdžios atstovų vertinimo, o kartais ir nuo pačios minėjimo organizacijos ir informacijos nepakankamumo**. Jei pirmu atveju švenčių ir atmintinų dienų / metų minėjimo organizatoriai sunkiai gali pakeisti potencialių minėjimo lankytojų pilietinius požiūrius, tai organizaciniais klausimais galima būtų gerinti dalyvavimo minėjimo renginiuose patirtis.

Apibendrinat, remiantis informantų patirtimi, matyti įvairios patirtys ir nuomonės, susijusios su švenčių minėjimo renginiais. Respondentai, paklausti, kas labiausiai patinka renginiuose, paminėjo daug skirtingų sudedamųjų dalių, tokių kaip koncertai renginių metu, muziejų, specialių ekspozicijų lankymas švenčių metu, edukaciniai, akiraty plečiantys renginiai ir kt. Kita dalis informantų nepatenkinti renginių lygiu ir neigiamai vertina tam tikrus aspektus, tokius kaip valdžios atstovų dalyvavimas, kultūrinės programos lygis arba informacijos trūkumas apie renginių veiklas. Pastebima, kad lūkesčių neatitikimas gali būti susijęs su politinėmis pažiūromis, valdančiųjų vertinimu arba renginio organizavimu ir informacijos trūkumu. Interviu dalyvavusiems asmenims reikšmingos tradicijos, jiems svarbu, kad renginiai įprasmintų tinkamą žinutę. Norėdami išgyventi kuo geresnes patirtis, dažniausiai renginiuose esančias veiklas respondentai linkę atsirinkti pagal asmeninius prioritetus. Informantai išskiria, kad didžiuosiuose miestuose vyksta daugiau renginių, kurie originalesni ir labiau įtraukiantys. Regioninėse savivaldybėse ar mažesniuose miesteliuose švenčių minėjimo renginiai priklauso nuo savivaldybių įsitraukimo ir skiriamo dėmesio.

Visuomenės subūrimas ir įtraukimas minėjimuose

Aptariant, ar vykdomi renginiai pakankamai įtraukia ir suburia visuomenę, dalis informantų mano, kad **šiuo metu gyventojai pakankamai aktyviai įsitraukia į minėjimus**. Taip pat pastebima, kad **dalyvavimas renginiuose siejamas su visuomenės konsolidacija ir pasikeitusia geopolitine situacija dėl karo Ukrainoje**:

„Kai pasižiūri, kiek žmonių eina į tuos visus minėjimus, tai gal viskas gerai, vis dar įdomu visiems ir vis dar turi ugnelės.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lietuvių, Šilutė)

„Jeigu per televiziją matome, kad į minėjimus ir šventes susiburia žmonės, vadinasi, įtraukia.“
(V, iki 29 m., lietuvis, Alytus)

„Matau geras tendencijas ir judama geresne linkme ir konsolidacija didėja. Gal mes tampame brandesni kaip visuomenė, mūsų vertybės keičiasi, jos labiau išryškėja.“ (M, iki 29 m., baltarusė, Šalčininkai)

„Šiuo metu labai daug žmonių dalyvauja, prie to labai karas prisidėjo, atgaivinta tautinė savimonė, žmonės labiau stengiasi.“ (M, iki 29 m., lietuvių, Šiauliai)

Galima pastebėti, kad išreiškiamas noras valstybinių švenčių, įsimintinų dienų ir metų minėjimuose **pritraukti daugiau lankytojų, ypač mažesniuose miestuose**. Taip pat norima pritraukti daugiau jaunesnio amžiaus dalyvių:

„Gal norėtysi, kad dar daugiau žmonių įsitrauktų, pvz., mažesniuose miestuose. Jeigu lyginame su didžiais Lietuvos miestais, tai mažesniuose nėra didelio susidomėjimo, ateina tik tie, kurie ir taip visada dalyvauja.“ (V, iki 29 m., lietuvis, Mažeikiai)

„[Norėtysi], kad jaunesni žmonės labiau įsitrauktų. Ar su tėvais atvyktų, ar dar kaip nors. Kad nuo mažens dalyvautų šiuose renginiuose.“ (V, iki 29 m., lietuvis, Mažeikiai)

„Kai kuriuose renginiuose jaunimo pasigendu. Aš manau, kad mokyklose, gimnazijose jaunimui per mažai skiriama dėmesio patriotiniam auklėjimui, turėtų vykti kas nors daugiau.“ (V, vyresnė kaip 66 m., lietuvis, Rietavas)

Manoma, kad šiuo metu **kuriamos renginių programos pakankamai įtraukia visuomenę**. Pastebimas **aktyvus organizacijų, meno kolektyvų įsitraukimas**, kuris siejamas su iniciatyvomis „iš apačios į viršų“. Tačiau siūloma nenustoti ieškoti priemonių, kurios patiktų ir įtrauktų dar didesnę gyventojų dalį:

„Šiuo metu kuriamos pakankamai originalios programos, orientuotos nuo mažiausio iki vyriausio, manau, tobulumui ribų nėra, tačiau renginių ciklus galėčiau vertinti pakankamai gerai.“ (M, 30–65 m., lietuvių, Neringa)

„Manau, šiuo metu organizuojamais renginiais siekiama pasiekti įvairaus amžiaus kategorijas, paliesti ir nusiteikusius priešiška.“ (M, iki 29 m., lietuvių, Kaunas)

„Į organizavimą įsilieja daug vietovėje veikiančių organizacijų, mokyklų, meno kolektyvų <...> Reikėtų ieškoti priemonių, kurios leistų orientuotis į mases, pateikiant turinio, kuris tiktų ir įtrauktų didelę dalį gyventojų.“ (M, 30–65 m., lietuvių, Neringa)

„[Kad būtų] orientuojamasi į programos parinkimą visiems.“ (M, 30–65 m., lietuvių, Klaipėda).

Iš vienos pusės, dalis informantų mano, kad visokių priemonių yra pakankamai („Viskas kaip ir tinka, nes tokiems renginiams daug ko nesugalvosi.“ (M, 30–65 m., rusė, Vilnius); „Yra koncertas, mitingas, eisena – ką dar gali sugalvoti? Turbūt yra ribotas kiekis raiškos formų.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lietuvių, Klaipėda)). Iš kitos pusės, siekiant pritraukti daugiau gyventojų į minėjimus ir padidinti renginių kokybę, **siūlomos šios bendros priemonės**:

- 1) **Atlikti renginių organizavimo ir lankomumo analizę, kurti didesnio pritraukimo strategiją** („Reikėtų daugiau analizės kaip, kada vyksta tokie renginiai ir koks žmonių dalyvavimas.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lenkė, Vilnius); „Ar tokios šventės apima visas visuomenės grupes? Kad būtų daromos strategijos, būtų žiūrima, kodėl tas žmogus liko už ribos? Gal jis nediršta? Gal galvoja, kad šita šventė yra ne jam? Gal reikia specialaus pristatymo: jei tu čia gyveni, tai ateik ir tu – tokių strategijų ypač trūksta.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lietuvė, Klaipėda));
- 2) **Skirti daugiau lėšų ir / ar kai kuriuos renginius apmokestinti** („Tačiau siekiant labiau sudominti gyventojus, suorganizuoti geresnės kokybės renginius, pakviečiant žinomesnius atlikėjus ar organizuojant inovatyvesnius sprendimus, trūksta finansų.“ (M, 30–65 m., lietuvė, Neringa); „Manau, kad reikėtų [minėjimus] sieti su komerciniais renginiais. Dažniausiai tie renginiai, kurie pritraukia žmones, savaime yra brangesni. <...> Tikrai eičiau, jei padarytų gerą koncertą.“ (V, iki 29 m., lietuvis, Alytus); „Dažniausiai valstybiniai renginiai nemokami arba už labai prieinamą kainą, pvz., arenoje, kur už 2 Eur gali ateiti paklausti Mikutavičiaus ar „Fojė“, tai 7000 biliety per 10 min. dingdavo.“ (M, 30–65 m., lietuvė, Klaipėda));
- 3) **Pakviesti valstybės valdžios atstovus į regioninius minėjimus, taip suteikiant jiems didesnę svarbą, tačiau vengti pompastikos** („Jei nevažiuoja mūsų atstovai, tai galėtų iš valstybės atstovai atvažiuoti. Anksčiau ir prezidentai lankėsi, ir premjerai – bent jau kalbą pasakyti, pvz., Paksas buvo. Bet per tas šventes yra geriau negu nieko.“ (V, 30–65 m., lenkas, Šalčininkų raj.); „Lietuvoje labai daug pompastikos yra. Aš iš Lietuvos turėjau vieną svečių, dirbantį kultūros sferoje, tai ji pirmą kartą svečiavosi JK, buvo Holokausto minėjimo dienos. Dalyvavo miesto meras, „MP for Parliament“, visa muziejaus valdžia. Ji taip nustebo, sako: „Kaip čia be jokios pompastikos, paprastai, ramiai? Miesto meras atėjo, paspaudė ranką.“ Miesto valdžia į žmones žiūri kaip į savo rinkėjus, fundamentą, ant kurio jie stovi.“ (M, 30–65 m., lietuvė, Jungtinė Karalystė));
- 4) **Švenčių organizavimą mažesnėse savivaldybėse patikėti profesionalams** („Šventes turėtų daryti profesionalai, t. y. organizatoriai, tikri kultūros žmonės, kurie puoselėja ir tradicinę kultūrą, ir etnokultūrą, ir tą šiuolaikinę kultūrą, o ne politinių partijų ar politinių asmenybių „marketinginės“ programos.“ (V, 30–65 m., lietuvis, Palanga));
- 5) **Parengti patrauklią kultūrinę programą** („Man svarbu, kad ir kultūrinė dalis būtų gana stipri, nes suviliotume žmones, kurie šiaip į tą patriotinį minėjimą neateitų, bet ateina tuo pačiu ir koncerto pasiklausyti. Toks suderinimas visai neblogas dalykas.“ (M, iki 29 m., baltarusė, Šalčininkai); „Man atrodo, kad viena iš tokių pritraukimo priemonių, kai vyksta pasirodymai ar koncertai ta proga. Tai gali pritraukti įvairaus amžiaus žmones.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lenkė, Vilnius); „<...> jei žmonėms darai pramogą, o per šventes prisimeni tik liūdnius dalykus, tai nieko gero iš to nebus. Jaunimui ir vyresniems žmonėms reikia ko nors linksmesnio, smagesnio, malonesnio.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lietuvė, Šiauliai));
- 6) **Organizuoti edukacinio pobūdžio veiklas** („Manau, edukacinio modelio turinys labiausiai įtraukia visuomenę. <...> Būtina išlaikyti edukacinę, istorinę ir jausminę liniją.“ (M, 30–65 m., lietuvė, Neringa); „Kviesčiausi praveisti paskaitą, kokius svarbesnius ir žymesnius lektorius, žmonėms geriau pažįstamus. <...> taip žmonės sudalyvautų ir pilietinėje veikloje, ir gerai praleistų laiką.“ (M, iki 29 m., baltarusė, Šalčininkai); „Patriotiškumo ugdymas turėtų būti ne vien per koncertus ir pan. Geriausia žmones įtraukti į iniciatyvas, gal ką nors pasakojant apie valstybę, per žaidimą, per veiklas. <...> Per veiklas labiau įsimenama.“ (V, 30–65 m., lenkas, Šalčininkų raj.));

- 7) **Skatinti renginių veiklų įvairovę** („Būdavo pilietinių iniciatyvų, akcijų, atrakcijų su vaikais, jaunimui, užsienio studentams, filmų. O dabar daugiausia pramoginė dalis.“ (M, 30–65 m., lietuvių, Klaipėda));
- 8) **Pagerinti informavimą apie renginius ir jų metu vykstančias veiklas** („Manau, dalyvavimas būtų gausesnis, jei būtų išankstinis viešinimas, kad žmonės žinotų visą informaciją. Nes kartais apie tuos renginius sužinai per vėlai arba pats nerandi laiko, kada jie vyksta. <...> Tai [reikėtų] labiau viešinti tuos renginius.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lenkė, Vilnius); „Priklauso nuo to, kaip buvo pakviesti žmonės, kiek jie buvo įtikinti, kad verta ateiti“ (M, 30–65 m., lenkė, Rūdninkai); „Turi paruošti patogų tiek reklamos paketą, tiek paties turinio kiekvienai amžiaus grupei. Tiesiog turi dirbti profesionalai, kurie žino, kaip ką daryti, ir viskas.“ (V, 30–65 m., lietuvis, Palanga));
- 9) **Organizuoti nemokamą transportą savivaldybėse** („Labai gera iniciatyva – nemokamas viešasis transportas tomis dienomis.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lenkė, Vilnius)).

Apibendrinant, informantų nuomone, šiuo metu gyventojai pakankamai aktyviai įsitraukia į minėjimus. Dalyvavimas renginiuose siejamas su visuomenės konsolidacija – dalyvavimas juose suvokiamas kaip svarbi visuomenės vienybės ir solidarumo išraiška. Dėl šiuo metu esančios geopolitinės situacijos – Rusijos karo Ukrainoje – pastebimas didesnis susidomėjimas ir įsitraukimas. Galima pastebėti, kad respondentai supranta, jog šiuo metu svarbu stiprinti patriotizmą ir vienybę. Išreiškiamas noras, kad į renginius, vykstančius mažesniuose miestuose, būtų pritraukiama daugiau dalyvių, tarp kurių būtų daugiau jaunimo atstovų. Taip pat svarbus aspektas – organizacijų ir meno kolektyvų įsitraukimas į renginių organizavimą. Siekiant pritraukti daugiau gyventojų į minėjimus ir padidinti renginių kokybę, siūlomos bendros priemonės.

Gerosios praktikos „iš apačios“

Tyrimo metu buvo atlikti 2 interviu su lietuvių diaspora. Interviu metu buvo pasidalyta gerosiomis praktikomis, kurios padeda į šventes ir renginius pritraukti daugiau dalyvių:

„Pas mus yra toks Miesto kultūros aljansas, įvairių bendruomenių atstovai taip pat ten dalyvauja, tai renginių planai yra sudaryti iki 2030 m. Būna pirminiai pokalbiai, konsultacijos, kai jie klausia: ką mes darome, ko norime, ko tikimės, ką galime pasiūlyti. Pagal tai jie sudaro didžiules apklausas, po to informaciją apdorojo ir po to žino, ką galima daryti toliau. Tada būna kito lygio konsultacijos pagal tai, ką jie jau yra surinkę, o tada sprendžiama galutinai. Mes esame įtraukiami lygiomis teisėmis.“ (M, 30–65 m., lietuvių, Jungtinė Karalystė)

„Prieš pandemiją darėme tokius „Pas mus čia taip dabar“, tai yra populiaru ir būtent dabar ta kryptimi ir einama, tad vadinamasis „Brass-roots voices“ – paprastų žmonių, sudarančių bendruomenę, balso išklausymas. Tam tikroje teritorijoje tu susirenki žmonių grupę. Vasarą kartą per savaitę susitikdavome, pvz., aš dariau muziejuje. Ateidavo įvairaus amžiaus, socialinio statuso žmonės. Mano darbas buvo išpešti iš jų tą informaciją, kurios man reikia. Pradedi nuo įvairių socialinių žaidimų, apšilimo, kad jie jaustųsi gerai, galėtų kalbėti atvirai, o po to pereini prie to, ko tau reikia. Informaciją susitvarkai ir matai, kas ir kaip. Jie patys turėjo išsirinkti temas, kuriomis jie norėjo kalbėti: Kas tau, kaip miestiečiui, yra aktualiausia (turėjo išsirinkti tris temas). Jie išsirinko parkingą, švietimo sistemą ir sveikatos apsaugą. Antrame pokalbyje pagal

tas tris temas organizuojamas kalbi – kokie jų siūlymai. Trečiame pokalbyje grynai diskusijos, kokia galėtų būti institucijų pagalba.” (M, 30–65 m., lietuvių, Jungtinė Karalystė)

Šalia masinių renginių siūloma ieškoti kitokių valstybinių švenčių, dienų / metų minėjimo tradicijų („Pirma, reikia atsisakyti rutiniškumo. <...> Gal tos reprezentatyviosios, oficialiosios formos atstumia eilinį lankytoją, didesnę masę žmonių. Pvz., Padėkos diena Amerikoje, kalakuto valgymas – net mes tai žinome. Kartais tokie būtiniai, paprasti dalykai suburia šeimą, draugus, pažadina patriotizmo jausmus stipriau, nes tas reprezentatyvus mitingas su visokiomis vėliavomis, valdžia, kalbomis... Gal reikia kitokių formų.” (M, vyresnė kaip 66 m., lietuvių, Klaipėda)). Tačiau kokios tos tradicijos galėtų būti, gauta mažai pasiūlymų. Paminėti keli atvejai, gauti iš Lietuvoje gyvenančių respondentų:

- 1) Šeimų, draugų ar darbo kolektyvų žygiai į istorines vietas** („Liepos 6-ąją sugalvojome, kad nelabai įdomu dainuoti centre su visais kartu, tai mes su darbo kolektyvu sugalvojome nuvažiuoti ir susirasti piliakalnį, susikūrėme šventą ugnį (turėjome pusiau krivį) ir tautiškai sugiedojome giesmę, užsikūrėme ugnį, pasidalijome prisiminimais.” (M, 30–65 m., lietuvių, Kretinga));
- 2) Kavinių įtraukimas į minėjimus** („Mes kadaise darbe bandėme Vasario 16-ąją – bandėme sutelkti kavines ir sakyti kavinėms, kad kviestų miestiečius Vasario 16-osios pietų. Tiesiog kad žmonės ateitų pietauti šeimomis. Pavaišinti žmones šampano taure. Gal tai vienais metais pavyksta, bet netampa visuotina. Paprastesniais dalykais kartais galima pasiekti daugiau nei tais oficialiais.” (M, vyresnė nei 65 m., lietuvių, Klaipėda)).

Užsienio diasporos atžvilgiu, siūloma susieti minėjimus su tradiciniu lietuvių maistu, pvz., cepelinais: („Tradicinis mūsų maistas, kurį mėgstame, vaidina ne mažesnę vaidmenį, pvz., cepelinai. Dėl jų aš nuvažiauju į Niujorką. Mes mylime lietuvišką maistą. Pas mus skelbiama cepelinų diena, yra konkursas, spausdinami receptai anglų kalba. (M, 30–65 m., lietuvių, JAV)).

Priemonės atskiroms amžiaus grupėms, siekiant jas įtraukti į valstybinių švenčių, atmintinų dienų / metų minėjimą

Toliau pateikiamos priemonės atskiroms amžiaus grupėms (jaunimui, viduriniajai ir vyresniajai kartai), siekiant jas labiau įtraukti į valstybinių švenčių, atmintinų dienų / metų minėjimus.

Priemonės jaunimui įtraukti. Visų pirma norima labiau įtraukti jaunimą, pritaikant jiems šiuolaikiškesnius renginius:

„Jaunesniems norėtųsi ko nors šiuolaikiškesnio, norėtųsi pakeisti, pakoreguoti. Gal jaunimas galėtų daugiau ką veikti, daryti. Tos kapelos skirtos vyresniems žmonėms, jaunimo jomis nepritrauksi.” (M, iki 29 m., lietuvių, Biržai)

„Sakyčiau, mūsų jaunąją kartą įtraukti gana sunku, tad reikia ieškoti inovatyvių priemonių, kurios labiau įtrauktų mus pažinti, kalbant ne vien tik paskaitas ar renginius.“ (M, iki 29 m., žydė, Ukmergė)

Lietuvos diasporos atstovai taip pat pastebi, kad jaunimą sunkiau pritraukti į organizuojamus renginius.

Tačiau pažymima, kad tam dedamos visos pastangos – siekiant didinti jaunesnio amžiaus dalyvių aktyvumą, įsitraukia savivalda, muziejai ir kitos įstaigos:

„Su jaunimu ir čia yra problema, kaip jį įtraukti.“ (M, 30–65 m., lietuvė, Jungtinė Karalystė)

„Trūksta jaunų žmonių, jie nelabai domisi.“ (M, 30–65, lietuvė, JAV)

„Bet čia yra didelis darbas tiek muziejaus, tiek katedros, tiek savivaldybės – pas mus pati valdžia eina į žmones, į mokyklas, daro projektus, kviečia savanoriauti. Pvz., Meno akademijoje studentai į muziejų eina savanoriauti, parodose būna gidais“ (M, 30–65 m., lietuvė, Jungtinė Karalystė)

Išskiriamos **pagrindinės jaunimo įtraukimo priemonės:**

- 1) Įsiklausymas į jaunimo poreikius** („Labai svarbu kalbėtis ir įsiklausyti, tada supranti, ko jiems reikia, randi lyderių ir pagal tai sudarai programas, pagal juos ir pritrauki visus kitus.“ (M, 30–65 m., lietuvė, Jungtinė Karalystė));
- 2) Jaunimo ir jaunimo organizacijų pritraukimas į renginių organizavimą ir veiklas** („Gal jaunimą pritrauktų nuomonės formuotojai, bet jaunimas tuose renginiuose turi ką nors veikti. Vien ta stebėtojo pozicija yra atgyvenusi.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lietuvė, Klaipėda); „Dabar, kai Kovo 11-osios proga buvo mitingas, jaunimas išėjo, gražiai uždainavo su visa vaidyba – tiesiog gėrėjomės.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lietuvė, Kaunas); „Jei jaunimas pats labiau įsitrauktų, padėtų organizuoti, ta sklaida tarp jaunimo būtų didesnė, gal jie tada labiau norėtų dalyvauti.“ (M, iki 29 m., lietuvė, Šiauliai); „Tokios organizacijos kaip visokie skautai, jie labai gerai prisideda prie patriotiškumo.“ (M, iki 29 m., baltarusė, Šalčininkai));
- 3) Įtraukimas į minėjimus nuo pat mažumės, skiriant renginius vaikams** („Gal galėtų būti koks valstybinis renginys, ypač vaikams, koks nors bendras projektas, kuriame dalyvautų gal visos mokyklos, kad vaikus truputėlį labiau įtrauktų, konkursas, vaikai labai visada linkę dalyvauti kai koks varžymasis yra, bet su ta tema susietina.“ (M, iki 29 m., lietuvė, Šiauliai));
- 4) Vaikų patriotiškumo ugdymas šeimose** („Visa tai turi ateiti pirmiausia iš šeimos. Šeimoje turėtų būti ugdomas patriotiškumas, ne dviprasmiškas tėvų požiūris į valstybę, į šventes, į minėjimus, į patriotizmą. O po to toliau eina draugai, mokykla ir visa visuomenė, visuomenės požiūris.“ (V, vyresnis kaip 66 m., lietuvis, Rietavas));
- 5) Švenčių minėjimo kokybės mokyklose kėlimas** („Jei kalbėsime apie kokybišką tokių renginių minėjimą mokykloje, tai vėlgi, jeigu mes kviesime profesionalus, jeigu mes diskutuosime, ugdysime kritinį mąstymą, leisime jiems pasireikšti patiems, tai pasikviesti ką nors diskusijai, kad jaunimas galėtų užduoti klausimus mūsų aukštesnio rango valdininkams ar visuomenės veikėjams, tai gal į tą diskusiją jaunimą įtraukti, kad jie bent jau suvoktų vertę. <...> Per aktyvią veiklą, per diskusijas, per kalbėjimą ir su tėvais, ir su mokytojais.“ (M, iki 29 m., baltarusė, Šalčininkai); „Manau, kad geriau būtų tiesiog paminėti ir padaryti smulkią iniciatyvą –

gėlės ar vėliavėlės. Nereikia tų ilgų renginių, nes jie užima daug laiko, vaikai neklauso, tiesiog pasėdi.“ (V, iki 29 m., lenkas, Vaidotai); „Lietuvių gimnazija Baltojoje Vokėje himno giedojimą visada organizuoja miestelio centre, prie jų jungiasi bendruomenė.“ (M, 30–65 m., lenkė, Rūdninkai));

6) Jaunimui patrauklių minėjimų veiklų – populiarių atlikėjų koncertų, interaktyvių meno parodų, simuliacijų, žygių į atmintinas vietas ir pan. organizavimas:

- **Populiarių atlikėjų koncertai** („Geras koncertas jaunimui yra smagu susiburti, pajusti bendrystę, pajusti masės emociją – negali to atmesti, tai kelia vienybės jausmą, pasididžiavimo, vienybės.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lietuviė, Klaipėda); „Šiais metais turėjome „SOLO Ansamblį“, tai nesame matę tiek jaunų žmonių mieste. (M, 30–65 m., lietuviė, Klaipėda); „Kad būtų dar įdomiau, gal su jaunimo mėgstamais dainininkais, paprastais, žmoniškai, žemiškais dalykais – koncertas, vaišės.“ (M, 30–65 m., lietuviė, Kretinga));
- **Interaktyvios parodos** („Norint įtraukti jaunimą į minėjimus, vertėtų norimą informaciją perteikti moderniai. Organizuoti interaktyvias parodas, nebijoti įtraukti jaunuosius menininkus. Mano nuomone, jaunimas gyvena muzikoje, todėl ji galėtų būti puikus raktas, siekiant įtraukti šią amžiaus grupę.“ (M, iki 29 m., lietuviė, Kaunas); „Jaunimui <..> interaktyvios parodos. Pvz., kai muziejai paskutinį mėnesio sekmadienį būna nemokami, ką nors per vaizdinius jaunimui padaryti.“ (V, iki 29 m., lietuvis, Anykščiai));
- **Meno performansai** („Kai buvo 100-osios metinės Los Andžele, viena dailininkė sugalvojo, kaip pritraukti. Ji padarė taip, kad Lietuvos vėliavos šviesos atsispindėjo vandenyne. Buvo tikrai labai įspūdinga, iki šiol kalba, nes padarė kitokio. Viską reikia daryti šiek tiek šiuolaikiškiau, taip jaunimą pritraukti: šiuolaikiška, romantiška, vaikus pritraukia. Kitaip nei tie [tradiciniai] šokiai.“ (M, 30–65 m., lietuviė, JAV));
- **Istorinių įvykių simuliacijos** („Manau, jaunajai kartai labai svarbu jausmai. Pavyzdžiui, sukuriant simuliaciją Sausio 13-ąją būtų gera edukacija – išgirsti tankų šūvius, žmonių riksmus, pokalbius – padaryti simuliacinį kambarį, tai būtų įtraukianti ir įdomi veikla mano amžiaus žmonėms.“ (M, iki 29 m., žydė, Ukmergė));
- **Žygiai į atmintinas vietas** („Mes su jaunimu einame į girią, į tas įamžintas istorines vietas. <...> Jiems turi būti taip: pusvalandis istorijos ir trys valandos žygio, pramogos.“ (M, vyresnė kaip 66 m., lenkė, Rūdninkai));
- **Žaidimai** („Jaunimo pagrindinė priemonė, tai būtų žaidimai: kokios orientacinės, kažkokias vietas atrasti, labai patiktų žmonėms. Sukurta programėlė, su užuominomis, vaikštai, ieškai. Tinka ir su mažais vaikais, ir su suaugusiais. Tikėtų visos temos, kurios rišasi prie tos dienos. Svarbiausia, kad būtų žaidybinė forma. Visai mažiems tinka kokios nors dirbtuvėlės.“ (M, 30–65 m., lietuviė, Vilnius));
- **Spektakliai** („Kartais būna spektakliai ta proga, galėtų būti dažniau.“ (V, iki 29 m., lietuvis, Anykščiai)).

Priemonės vidurinėsios ir vyresniosios kartos žmonėms įtraukti. Renginių **patrauklumą viduriniajai kartai daugelis informantų sieja su tuo, kad šią kartą nemaža dalimi atstovauja šeimos su vaikais.** Pabrėžiant vaikų dalyvavimo renginiuose svarbą jų patriotiškumui ugdyti, atkreipiamas dėmesys, kad per šventes maža veiklų, kurios galėtų būti įdomios ir vaikams. **Tokios veiklos, kaip, pavyzdžiui, edukaciniai užsiėmimai Seime, kritikuojamos kaip per mažai organizuotos, chaotiškos.** Situacijos Vilniuje vertinimą nusako šis muziejaus darbuotojos pasakojimas:

„Šventinėmis dienomis pas mus į muziejų ateina labai daug žmonių, Vasario 16-gią buvo daugiau kaip 1000 lankytojų. Kodėl? Todėl, kad su šeimomis nėra ką daryti.“ (M, 30–65 m., lietuvių, Vilnius)

Siūloma organizuoti daugiau edukacinių ir kitų interaktyvių užsiėmimų, žaidimų, kuriuose po minėjimų galėtų dalyvauti šeimos su vaikais ir įvairaus amžiaus žmonės. Daugelis siūlo kurti programėles atitinkamomis temomis, susiejant užduotis su šventėmis:

„Žaidimai – kokios orientacinės, kokias nors vietas atrasti, labai patiktų žmonės. Sukurta programėlė, su užuominomis, vaikštai, ieškai. Tinka ir su mažais vaikais, ir su suaugusiais. Tikty visos temos, kurios rišasi prie tos dienos. Svarbiausia, kad būtų žaidybinė forma. Visai mažiems tinka kokios nors dirbtuvėlės.“ (M, 30–65 m., lietuvių, Vilnius)

Patrauklias priemones vidutinio amžiaus žmonėms **informantai įvardija ir tas minėjimų formas, kurias laiko patraukliomis ir jaunimui. Tai įvairios aktyvaus, interaktyvaus dalyvavimo formos.** Ypač regionuose šventiškumas siejamas su ypatingumu, išskirtinumu vietos renginių kontekste, aukšta menine jų kokybe, šalies mastu žinomų žmonių dalyvavimu:

„Vidutinio amžiaus žmonės įsitraukia per meno kolektyvus.“ (M, 30–65 m., lietuvių, Neringa)
„Jei tos šventės būtų įvairesnės, labiau sudominančios, o ne atvažiuoja, padainuoja ir išvažiuoja. <...> Geriausia žmones įtraukti į iniciatyvas, gal ką pasakojant apie valstybę, per žaidimą, per veiklas. Per veiklas labiau įsimenama.“ (V, 30–65 m., lenkas, Šalčininkų raj.)

Kalbant apie vyresnio amžiaus (daugiau kaip 66 m.) žmones, pastebima, kad jie ir dabar aktyviai lanko minėjimus, jiems patinka iškilmingos kalbos ir tradicinės minėjimų formos (chorinė muzika, folkloras). **Siekiant įtraukti nelankančius, siūloma naudoti kuo įvairesnes šiuolaikiškas formas ir turinį – kiną, spektaklius, diskusijas, festivalius. Kaimo vietovėse vyresniems svarbus informavimas ir „mokėjimas pakviesti“:**

„Reikėtų kviesti į koncertus šiuolaikiškesnius atstovus, o ne kokį chorą. Taip būtų pritraukiami žmonės, kurie mažiau eina.“ (V, 30–65 m., lenkas, Šalčininkų raj.)
„Mes einame per namus, kviečiame, sakome, kodėl verta ateiti. <...> Viskas priklauso nuo bendruomenės, kiek turi ryšį su visais. <...> Kaimuose turi būti glaudus kontaktas, tiesiog

*pasibelsti, užėti. Jei su gera naujiena ateini, tai jie mielai priims, bus gerai nusiteikę ir ateis.“
(M, vyresnė kaip 66 m., lenkė, Rūdninkai).*

Priemonės tautinėms mažumoms įtraukti

Patrauklumas tautinėms mažumoms siejamas, viena vertus, su mažumų pripažinimu, bendradarbiavimu su jomis, kita vertus, su pačių mažumų pilietiškumu:

„Jei gerbi valstybę, kurioje gyveni, tai turėtum švęsti.“ (V, 30–65 m., lenkas, Šalčininkų raj.)

Mažumų pripažinimas galėtų būti **reiškiamas šiomis formomis**:

- **Suteikiant jų atstovams aktyvesnį vaidmenį ir turinyje** pabrėžiant įvairių tautybių žmonių bendrumą valstybėje (*„Manau, turi būti solidarumas ne tik su lietuvių tauta, tačiau ir su tautinėmis mažumomis, kadangi pati esu iš tautinės mažumos, man gražu stebėti, kai į paminėjimus yra pakviečiamos tautinės mažumos – jos prisideda, pasako kokią kalbą ir taip parodo solidarumą.“ (M, iki 29 m., žydė, Ukmergė); „Mes jus gerbiame, mes jus mylime, mes visi esame viena ir nesvarbu, kad kalbu kita kalba ar išpažįstu kitą religiją. Pagarbos, įsiklausymo ir kalbos, kad esame ne mes ir jūs, bet mes visi drauge.“ (M, iki 29 m., baltarusė, Šalčininkai); „Reikėtų koku nors būdu akcentuoti, kad čia bendra šventė visų piliečių.“ (V, vyresnis kaip 66 m, lietuvis, Rietavas));*
- **Įtraukiant tautinių mažumų kultūros elementus** – kalbos elementus, kviečiant aukštesnio meninio lygio atlikėjus iš Lietuvos ar etninių tėvynių (bet pabrėžiama, kad folkloras įdomus tik vyresniems žmonėms) ir kt. (*„Matyt, renginiai turėtų vykti jų kalba, bent jau iš dalies.“ (V, 30–65 m., lenkas, Šalčininkų raj.), „Turėtų būti įvairesni mūsų laikų atlikėjai. Arba galėtų atvykti populiarius atlikėjai iš Lenkijos, arba yra populiarių atlikėjų iš Maišiagalos – kodėl jie negalėtų atstovauti? (V, 30–65 m., lenkas, Šalčininkų raj.);*
- **Šalies masto valstybės valdžios atstovų ar kitų žinomų asmenybių dalyvavimas minėjimuose tautinių mažumų regionuose.** Pastebima, kad ir vietos valdžia ne visada dalyvauja valstybės švenčių minėjimuose aukščiausiu lygmeniu, o tai žmonėms yra svarbu (Šalčininkuose žmonės dar prisimena prezidento Pakso apsilankymą). *„Yra buvę atvejų, kai, atrodo, per Mindaugo karūnavimo dieną valdžios atstovai atostogavo ar kitų reikalų turėjo, o savivaldą atstovavo vienas pavaduotojas. O per lenkų valstybingumo šventę atstovauja visi aukščiausi. Manau, kad tai negerai... Jei nevažiuoja mūsų atstovai, tai galėtų iš valstybės atstovai atvažiuoti. Anksčiau ir prezidentai lankėsi, ir premjerai – bent jau kalbą pasakyti, pvz., Paksas buvo.“ (V, 30–65 m., lenkas, Šalčininkų raj.)*

Priemonės minėjimų nelankantiems žmonėms įtraukti

Vertindami *patrauklumą nelankantiems minėjimo renginių žmonėms*, nemaža informantų yra šiuo atžvilgiu skeptiški, teigdami, *kad poreikis lankyti šiuos renginius formuojasi šeimoje ir pabrėždami individualias nelankymo priežastis*. Dalis siūlo jau minėtas įtrauktis formas, grindžiamas aktyviu dalyvavimu (žygiai, istorinių vietų lankymas ir kt.), formų ir turinio įvairove, minima ir švietimo, aiškinimo apie švenčių reikšmę svarba.

Interviu metu išryškėjo emociškai paveikių, suasmenintų minėjimo formų, ypač susijusių su tragiškų įvykių atmintinų dienų minėjimu, svarba tiek lankantiems, tiek įtraukiant nelankančius renginių žmones. Tai iliustruoja vyresnio amžiaus moters, kuri nemėgsta ir niekada nelanko masinių minėjimo renginių, pasakojimas apie tai, kaip ją sujaudino ir įtraukė aukų pavardžių skaitymas (tikėtina, Birželio 14-ąją ar Rugsėjo 23-iąją):

„Prisiminiau, kad vienas iš tokių renginių sujaudino, į ką atvira širdimi pažiūrėjau. <...> Pas mus centre jaunimas ėjo ir skaitė pavardes – buvo labai jautru. Net tokių kaip aš tai labai palietė, sėdėjau ant suoliuko ir manęs vos nesugraudino. Manau, kad ne tuščios ir kartais pompastiškos kalbos, o iš „dūšios“ ateinantys žodžiai paliečia žmonių širdis. Tokie dalykai turi turėti poveikį. Renginius, kur minima žydų tragedija, aš irgi vertinu, manau, kad jie turi žmonėms priminti tokius dalykus.“ (M, vyresnei kaip 66 m., lietuvė, Šiauliai).

Pasiūlymai, kokios idėjos turėtų būti perteikiamos minėjimų metu

Manoma, kad labai svarbu, jog valstybinių švenčių, atmintinų dienų / metų minėjimams labai svarbi aiški žinutė. **Švenčių ir minėjimų metu perteiktinas idėjas visi informantai supranta iš esmės vienodai, tik kartais pabrėžia kiek skirtingus tų idėjų aspektus.** Tai patriotiškumo, laisvės, nepriklausomybės ir valstybingumo, demokratijos vertybių ir jų gynimo, pasipriešinimo blogiui svarbos, su tuo siejamų vienybės, dėkingumo, pagarbos, pasididžiavimo jausmų ugdymo, atminties išsaugojimo idėjos. Dalis mini ir tautiškumo vertybes, o etninių mažumų atstovai pabrėžia pilietinio bendrumo idėją:

„Ką mūsų protėviai padarė, kodėl čia esame, kaip tapom laisvi. <...> Svarbu tai perteikti jaunimui, kad laisvė nėra duotybė.“ (V, iki 29 m., lietuvis, Anykščiai)

„Viskas apie laisvę, jos išsaugojimą, bendrystę, draugystę išlaikyti, atmintis – kai kuriose atmintinose dienose.“ (M, 30–65 m., lietuvė, Vilnius).

„Prisiminimai, pagarba ir istorijos priminimas.“ (M, iki 29 m., žydė, Ukmergė)

„Kaip svarbu būti nepriklausomam. <...> Kad tai nėra savaime suprantamas dalykas, už tokius dalykus reikia kovoti kultūriškai, dvasiškai. Šiais laikais be kovos viskas greitai baigsis.“ (V, 30–65 m., lenkas Šalčininkų raj.)

„Prisiminti savo tautą, tradicijas, prisiminti nepriklausomybę, laisvę.“ (M, 30–65 m., lietuvė, Kretinga)

„Laisvė, meilė tėvynei, bendrystė, dėkingumas, pasididžiavimas, patriotiškumas. <...> Žinutė, kad esame vieningi ir norime gyventi demokratiškoje visuomenėje.“ (M, iki 29 m., lietuvių, Kaunas)

Apibendrinant, išskiriamos pagrindinės jaunimo įtraukimo priemonės: įsiklausyti į jaunimo poreikius ir suprasti, ko šiai amžiaus grupei reikia iš tikrųjų; pritaikyti renginius ir veiklas jauniems žmonėms, įtraukiant jaunimo organizacijas; skatinti vaikų patriotiškumo ugdymą šeimose; gerinti mokyklose organizuojamų minėjimų kokybę; organizuoti daugiau koncertų, interaktyvių meno parodų, žygių. Vidurinėsios ir vyresnėsios kartos įtraukimo priemonės: organizuoti veiklas ir interaktyvius renginius, kuriuose galėtų dalyvauti šeimos su vaikais; regionuose pabrėžti vietos renginių išskirtinumą; skirti dėmesį siekiant įtraukti / pakviesti vyresnėsios kartos žmones į minėjimo renginius. Tautinių mažumų įtraukimo priemonės: suteikti mažumų atstovams aktyvesnį vaidmenį; įtraukti tautinių mažumų kultūros elementus; skatinti bendradarbiavimą su tautinėmis mažumomis. Siekiant pritraukti asmenis, kurie nusiteikę priešiška organizuojamiems renginiams, svarbu kurti įvairias įtraukties formas ir turinį (žygiai, istorinių vietų lankymas, koncertai, parodos ir pan.). Taip pat svarbu įgalinti švietimą ir aiškinti apie švenčių reikšmę. Pateikti pasiūlymai ir vertinimai yra pavyzdžiai, kuriuos minėjo interviu dalyvavę respondentai. Siekiant efektyvumo, svarbu vertinti organizuojamų renginių veiksmingumą ir prisitaikyti prie visuomenės poreikių bei lūkesčių.

Informacijos apie šventes, atmintinas dienas / metus pakankamumas

Vertindami informacijos apie valstybines šventes, atmintinas dienas / metus pakankamumą, dauguma informantų mano, kad informavimas apie valstybines šventes yra pakankamas, tačiau teigia, kad trūksta didesnio informavimo apie kai kurias atmintinas dienas ir ypač atmintinus metus, jų renginius. Nurodoma, kad trūksta informacijos apie Lietuvos žydų genocido atminimo dienos (rugsėjo 23 d.) ir Romų genocido atminimo dienos (rugpjūčio 2 d.) minėjimus, pastarosios daugelis nežino:

„Apie pagrindines tai pakanka. Gal apie Holokaustą mažiau kalbama.“ (M, 30–65, lietuvių, Vilnius).

Apie regionų renginius dauguma sužino iš interneto, socialinių tinklų, skelbimų, vietos spaudos, sostinės – interneto, radijo ir televizijos:

„Internete, „Facebook“, seka kultūros centrai, visas įstaigas, yra įvairios grupės.“ (M, iki 29 m., lietuvių, Šiauliai)

„Aš per socialinius tinklus sužinau, taip pat per „LRT.lt“, „15min.“, „Delfi“. Patogiausia per socialinius tinklus.“ (V, 30–65, lenkas, Šalčininkų raj.)

„LRT pagrindinis. Bet kad pasiektų žmonės su kitoku požiūriu <...>, tai gal per TV3 rodyti. Reklamuoti per labiau komercines priemones, per internetą: „Facebook“, „Instagram“.“ (M, 30–65 m., lietuvė, Vilnius).

Gyvenantys kaimo vietovėse ir galbūt nesinaudojantys internetu **vyresnio amžiaus informantai pageidautų skelbimų laikraščiuose**. Pastebima, kad žmonės domisi ne vien savo vietovės, bet ir aplinkinių vietovių, didžiųjų miestų renginiais. Atliepdami šį poreikį, kaimo vietovių organizatoriai siūlo informuoti ir apie aplinkinių vietovių renginius:

„Daugiau skelbimų ir į vietinius laikraščius, daugiau rašyti apie artėjančias šventes.“ (V, vyresnis kaip 66 m., lietuvis, Skomantų k.)

„Man buvo mintis, kad mes prieš šventę turėtume tokią suvestinę padaryti bibliotekos stende – kur kas vyks ne tik rajono mastu. Bet kol kas to nepadarėme. Manau, tai būtų geras dalykas.“ (M, 30–65 m., lenkė, Rūdninkai)

Keliamos idėjos ir apie renginių laiko ir vietos koordinavimą (*„Apie koordinavimą tai tikrai yra visiškai nekoordinuota valstybiškai ir regioniška, yra dvi atskiros valstybės, visiškai akivaizdus finansavimo disbalansas. Koordinavimo, galima sakyti, išvis jo nebuvo. Dažnu atveju visiškai identiški įvykiai vyksta identiškomis datomis, identiškais laikais ir kelių kilometrų diapazonu, kur galėtų sutelkti, koordinuoti padaryti vieną kokį didelį gerą įvykį.“ (V, 30–65 m., lietuvis, Palanga)).*

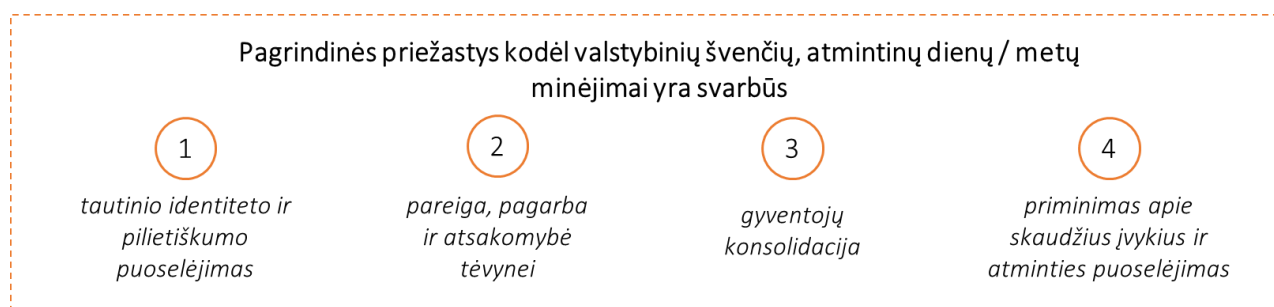
Apibendrinant, respondentai sutinka, kad svarbu, jog informacija apie valstybinių švenčių, atmintinų dienų ir metų minėjimo renginius būtų prieinama ir plačiai skleidžiama visuomenei:

- Informacija turėtų būti skelbiama įvairiuose informacijos šaltiniuose, tokiuose kaip straipsniai laikraščiuose ir regioniniuose leidiniuose, reklamos televizijos ir radijo programose. Siekiant įtraukti jaunesnę ir vidurinę kartą, pasiteisina ir informacijos apie renginius skelbimas socialiniuose tinkluose (pvz., renginio sukūrimas „Facebook“ platformoje arba informacijos pasidalijimas bendruomenės grupėse) ir savivaldybės interneto svetainėse. Siekiant įtraukti vyresniąją kartą, kuri, remiantis interviu rezultatais, turi ribotesnį priėjimą prie interneto ir dažniau pasitiki tradiciniais informacijos šaltiniais (tokiais kaip televizija, laikraščiai ar radijas), informaciją apie planuojamus renginius siūloma skelbti vietos laikraščiuose ir, kaip minėta anksčiau, užtikrinti informacijos pasiekiamumas per radiją ar televiziją.
- Siekiant įtraukti dalyvius iš mažesnių miestų, siūloma komunikuoti ne tik apie tam tikroje vietovėje vykstančius renginius, tačiau ir apie aplinkinių vietovių svarbiausius renginius. Tai prisidėtų prie solidarumo, didesnio įtraukimo ir leistų susipažinti su skirtingų vietovių kultūra bei istorija.
- Respondentai pastebi, kad identiški renginiai organizuojami skirtingose vietovėse tuo pačiu metu. Siūloma tobulinti koordinavimo mechanizmus, kurie leistų sukurti didelius, geriau koordinuotus

renginius, kurių didžioji dalis būtų organizuojama ne tik sostinėje, bet ir kitose vietovėse. Tai leistų pagerinti kokybę, susifokusuoti į renginio išpildymą ir pritrauktų daugiau dalyvių.

SKYRIAUS APIBENDRINIMAS

Valstybinių švenčių ir atmintinų dienų / metų minėjimas

Valstybinės šventės minimos dažniausiai, rečiau – atmintinos dienos, o rečiausiai atmintini metai. Kaip svarbiausios valstybinės šventės išskiriamos **Lietuvos valstybės atkūrimo diena** (vasario 16 d.) ir **Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo diena** (kovo 11 d.). Šių dienų minėjimą labiausiai lemia datos reikšmė – pvz., valstybės atkūrimas, nepriklausomybės atkūrimas; artimųjų diegiamos vertybės; darbo pobūdis ar priklausymas tam tikriems kolektyvams / bendruomenėms.

Valstybės (Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo) ir Tautiškos giesmės dienos (liepos 6 d.) taip pat yra svarbios datos, tačiau respondentai jas laiko **mažiausiai šventiškomis dienomis** iš visų valstybinių švenčių.

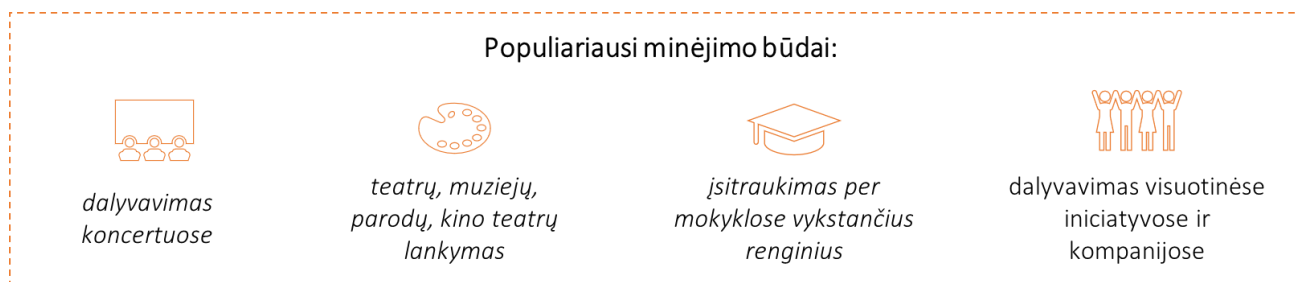
Respondentams svarbiausia atmintina diena galima laikyti **Laisvės gynėjų dieną** (sausio 13 d.). Vieniems tai svarbi data, kai norima paminėti ir pagerbti tą dieną kovojusius ir žuvusius dėl Lietuvos laisvės. Kitiems svarbu paminėti, kadangi patys išgyveno šiuos įvykius. Pasak respondentų, Sausio 13-ajai **turėtų būti teikiama didesnė svarba**. Pastebima, kad didžiąją dalį atmintinų dienų labiau linkę minėti mažesnių miestų gyventojai ir tie, kuriems šios dienos turi asmeninių asociacijų. Kiti respondentai apie atmintinas dienas žino, tačiau nėra linkę jų minėti. Viena iš pagrindinių neminėjimo priežasčių – **per didelis atmintinų dienų skaičius**, todėl sunku atsirinkti, kurios jų yra svarbios minėti, o galimybių paminėti visas – nėra.

Atmintini metai švenčiami retai, o jų minėjimas labiau **priklauso nuo kiekvieno respondento tam tikriems atmintiniems metams teikiamos asmeninės reikšmės**. Vertinant priežastis, kodėl atmintini metai minimi ne taip dažnai kaip kitos šventės, pagrindinėmis priežastimis galima laikyti tai, kad ne visi žino ar yra girdėję apie paskelbtus atmintinus metus ir išskiria informacijos apie tai trūkumą.

Svarbu paminėti, kad valstybinės šventės ir tam tikros atmintinos dienos minimos ir Lietuvos diasporos.

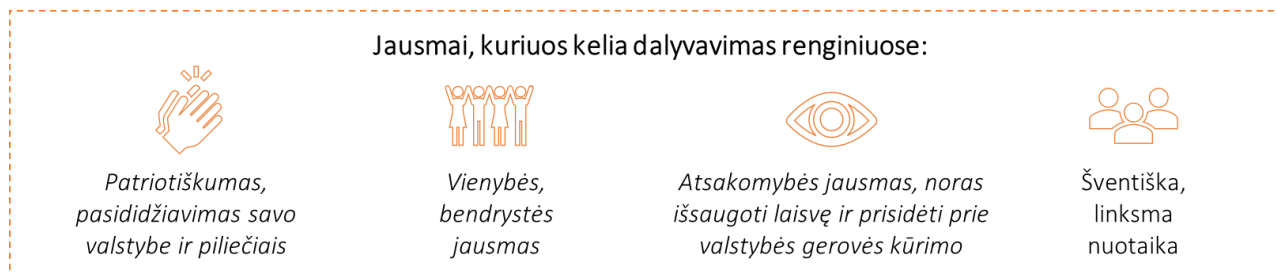
Valstybinių švenčių, atmintinų dienų / metų minėjimo būdai

Valstybinės šventės, atmintinos dienos / metai minimi įvairiais būdais: organizuojami renginiai mieste, mokyklose ir bažnyčiose. Taip pat vykdomos įvairios asmeninės, visuotinės ir tarptautinės iniciatyvos, kampanijos.

Svarbus ir religinis aspektas – dalis respondentų dalyvauja mišiose, kurios aukojamos šių švenčių proga. Negalintys ar nenorintys dalyvauti miesto renginiuose, įgyvendina įvairias asmenines iniciatyvas ar stebi šventinius renginius per televiziją (ar kitas žiniasklaidos priemones).

Džiugina, kad Lietuvos valstybinių švenčių svarba išlieka ir gyvenant užsienyje, tad iniciatyvų joms paminėti netrūksta. Taigi galima teigti, kad respondentai vienokiu ar kitokiu būdu pamini Lietuvai svarbias datas.

Patriotiškumo, meilės tėvynei ugdymas, atsparumas išorės grėsmėms

Visi kalbinti pašnekovai sutiko, kad švenčių minėjimas gali padėti ugdyti patriotiškumą, meilę tėvynei. Akcentuojama **tautinės simbolikos, tradicijų** svarba ir dalyvavimas valstybinės svarbos **minėjimo** renginiuose, kuriant bendrystės ir patriotiškumo jausmus. Džiaugiamasi dabartinės **jaunosios kartos patriotiškumo ugdymu** mokyklose ir darželiuose. Visgi pažymima, kad **ne visiems patriotiškumo ugdymas mokyklose yra paveikus.**

Kalbant apie patriotiškumo ugdymą jaunajai kartai, pašnekovai akcentavo **nuoširdumo minint valstybines šventes, atmintinas dienas / metus svarbą** – jeigu minėjimo renginiai ar aplinkui esantys žmonės sugeba įkvėpti jauną žmogų, tada galima manyti, kad švenčių minėjimas turi įtakos jaunosios kartos patriotiškumui.

Požiūris į valstybinių švenčių minėjimo renginius keitėsi Rusijos karo Ukrainoje akivaizdoje – tokios šventės kaip Vasario 16-oji ar Kovo 11-oji tapo svarbesnės. Paklausti, ar valstybinių švenčių minėjimas turi įtakos valstybės atsparumui išorės grėsmėms, dauguma pašnekovų sutiko – iš dalies dėl to, kad švenčių minėjimas susijęs su anksčiau aptarto patriotiškumo jausmo auginimu, tačiau taip pat dėl to, kad **renginių metu žmonės susiburia, susivienija**, kartu pamini istorinius Lietuvos įvykius ir iškovotą laisvę.

Tautinis / pilietinis tapatumas

Švenčių metu **tautinis arba pilietinis tapatumas formuojamas keliais aspektais:**

- 1) Per tautinę simboliką;
- 2) Puoselėjant istorinę atmintį;
- 3) Kuriant bendrystės jausmą.

Valstybinių švenčių, atmintinų dienų / metų minėjimo renginių vertinimas

Išskiriami pagrindiniai aspektai, kurie informantų nuomone labiausiai patinka valstybinių švenčių, datų minėjimo metu:

- 1) Koncertai renginių metu;
- 2) Sportiniai renginiai minėjimo metu;
- 3) Muziejų, specialių ekspozicijų lankymas švenčių metu;
- 4) Edukaciniai, akiratį plečiantys renginiai;
- 5) Modernusis menas;
- 6) Dalyvavimas eitynėse ar jų stebėjimas;
- 7) Himno giedojimas.

Paklausti, kas visgi nepatinka valstybinių švenčių, datų minėjimuose, dalis informantų įvardija:

- 1) Mitingai, tampantys rutina;
- 2) Valdžios atstovų, politinių veikėjų dalyvavimas minėjimuose;
- 3) Savivaldybės vadovų nedalyvavimas renginiuose;
- 4) Kultūrinės programos lygis;
- 5) Praktiniai renginių organizavimo ypatumai;

- 6) Informacijos apie renginio veiklas trūkumas.

Neigiamas švenčių atitikimo lūkesčiams vertinimas dažnai atvejais *priklauso nuo lankytojų politinių pažiūrų, valstybės ar savivaldybių valdžios atstovų vertinimo, o kartais nuo pačios minėjimų organizacijos ir informacijos nepakankamumo*. Jei pirmu atveju švenčių ir atmintinų datų / metų minėjimo organizatoriai sunkiai gali pakeisti potencialių minėjimo lankytojų pilietinius požiūrius, tai organizaciniais klausimais galima būtų gerinti dalyvavimo minėjimo renginiuose patirtis.

Visuomenės subūrimas ir įtraukimas minėjimuose

Aptariant, ar vykdomi renginiai pakankamai įtraukia ir suburia visuomenę, dalis informantų mano, kad *šiuo metu gyventojai pakankamai aktyviai įsitraukia į minėjimus*. Taip pat pastebima, kad *dalyvavimas renginiuose siejamas su visuomenės konsolidacija ir pasikeitusia geopolitine situacija dėl karo Ukrainoje*.

Iš kitos pusės, siekiant pritraukti daugiau gyventojų į minėjimus ir padidinti renginių kokybę, *siūlomos šios bendros priemonės*:

- 1) Atlikti renginių organizavimo, lankomumo analizę ir kurti didesnio pritraukimo strategiją;
- 2) Skirti daugiau lėšų ir / ar kai kuriuos renginius apmokestinti;
- 3) Pakviesti valstybės valdžios atstovus į regioninius minėjimus, taip suteikiant jiems didesnę svarbą, tačiau išvengti pompastikos;
- 4) Mažesnėse savivaldybėse švenčių organizavimą patikėti profesionalams;
- 5) Parengti patrauklią kultūrinę programą;
- 6) Organizuoti edukacinio pobūdžio veiklas;
- 7) Skatinti renginių veiklų įvairovę;
- 8) Pagerinti informavimą apie renginius ir jų metu vykstančias veiklas;
- 9) Organizuoti nemokamą transportą savivaldybėse.

Kryptys atskiroms amžiaus grupėms, siekiant jas įtraukti į valstybinių švenčių, atmintinų dienų / metų minėjimą:

9 lentelė. Priemonės atskiroms amžiaus grupėms ir tautinėms mažumoms

<i>Jaunimo įtraukimo priemonės</i>	<i>Vidurinėsios ir vyresnėsios kartos įtraukimo priemonės</i>	<i>Tautinių mažumų įtraukimo priemonės</i>
1) Į renginių organizavimą ir jų veiklas pritraukti jaunimo ir jaunimo organizacijas;	1) Organizuoti daugiau edukacinių ir kitų interaktyvių užsiėmimų, žaidimų, kuriuose po minėjimų galėtų dalyvauti	1) Suteikti tautinių mažumų atstovams aktyvesnį vaidmenį ir turinyje pabrėžti įvairių tautybių žmonių bendrumą valstybėje;

<p>2) Didinti vaikų įtraukimą į minėjimo renginius, didesnę dėmesį skiriant vaikams prieinamoms veikloms;</p> <p>3) Skatinti vaikų patriotiškumo ugdymą šeimose;</p> <p>4) Didinti švenčių minėjimo renginių kokybę mokyklose;</p> <p>5) Ieškoti jaunimui patrauklių minėjimų renginių veiklų – populiarių atlikėjų koncertų, interaktyvių meno parodų, simuliacijų, žygių į atmintinas vietas, kt. ir jas organizuoti.</p>	<p>ir šeimos su vaikais, ir įvairaus amžiaus žmonės;</p> <p>2) Naudoti kuo įvairesnes šiuolaikiškas formas ir turinį – kiną, spektaklius, diskusijas, festivalius;</p> <p>3) Daugiau dėmesio skirti gyventojų iš kaimo vietovių ir vyresnio amžiaus žmonių dalyvavimui renginiuose – tinkamai informuoti ir „mokėti pakviesti“.</p>	<p>2) Įtraukti tautinių mažumų kultūros elementus – kalbos elementus, pakviesti aukštesnio meninio lygio atlikėjus iš Lietuvos ar etninių tėvynių.</p>
---	---	--

Šaltinis: sudaryta autorių

3.2. Sutelktų grupių diskusijų analizė

Sutelktų grupių (angl. *focus group*) diskusijų analize siekiama atsakyti į du pagrindinius klausimus, orientuotus į:

- 1) patirtį ir požiūrį į valstybinių švenčių, atmintinų dienų ir atmintinų metų, paskelbtų per pastaruosius 3-ejus metus ir pagal tematiką susijusių su Tyrimo tikslu, minėjimo iniciatyvas, jų turinio ir formų įtraukumą ir efektyvumą;
- 2) galimybes ir pasiūlymus dėl tikslinių grupių (skirtingo amžiaus ir tautybės, gyvenančių skirtinguose regionuose) dalyvavimo valstybinių švenčių, atmintinų dienų ir atmintinų metų minėjimo iniciatyvose didinimo.

Buvo organizuotos trys sutelktų grupių diskusijos, bendradarbiaujant su istorikais, renginių organizatoriais, ministerijų darbuotojais, koordinuojančiais sritis, susijusias su Tyrimo tikslu, kultūros centrų darbuotojais, tautinių mažumų organizacijų atstovais, jaunimo organizacijų atstovais:

- 1) Pirma sutelkta grupė apėmė kultūros centrų ir nevyriausybinių organizacijų atstovus. Joje dalyvavo atstovai iš 6 organizacijų: Lietuvos nacionalinės filharmonijos, Lietuvos žydų bendruomenės, IX Forto muziejaus, Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos, Visagino kultūros centro, Klaipėdos Žvejų rūmų.
- 2) Antra sutelkta grupė apėmė valstybinių institucijų atstovus ir istorikus. Dalyvavo 13 atstovų iš Prezidento Švietimo, mokslo ir kultūros grupės, Vyriausybės kanceliarijos Tarptautinių santykių ir ES grupės, Strateginės komunikacijos skyriaus, Švietimo, mokslo bei kultūros skyriaus, Užsienio reikalų ministerijos, Krašto apsaugos ministerijos, Kultūros ministerijos, Tautinių mažumų departamento, Lietuvos istorijos instituto, Tarptautinės komisijos nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje vertinti.
- 3) Trečia grupė apėmė savivaldybių atstovus, koordinuojančiais sritis, susijusias su Tyrimo tikslu. Dalyvavo 8 atstovai iš Klaipėdos miesto, Panevėžio miesto, Alytaus miesto, Plungės rajono, Visagino rajono, Šilutės rajono, Kėdainių rajono, Ukmergės rajono savivaldybių.

3.2.1. Patirtis ir požiūris į valstybinių švenčių ir atmintinų dienų bei atmintinų metų (2020–2022 m.) minėjimo iniciatyvas, jų turinio ir formų įtraukumą ir efektyvumą

Svarbiausios istorinės atminties įtvirtinimo iniciatyvos ir jų svarbos vertinimas

Aptariant svarbiausias su istorine atmintimi susijusias šventes, atmintinas dienas ar metus, fokusuotų grupių dalyviai dažniausiai nurodė valstybines šventes – Lietuvos valstybės atkūrimo ir Lietuvos

nepriklausomybės atkūrimo dienas, Valstybės (Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo) ir Tautiškos giesmės dieną: „Iš tikrųjų apie kiekvieną šventę būtų galima kalbėti“ (Savivaldybių atstovai). Taip pat buvo dalijamasi patirtimi minint pagrindines, visiems gerai žinomas atmintinas dienas, tokias kaip Laisvės gynėjų diena, Gedulo ir vilties diena:

„Sausio 13-ojį labai kviečiame, darome net kelis ciklus, tai vėliavos pakėlimo ceremonija, pas mus visada naktį iškilmingai dvyliką valandą pakelti vėliavą, tada aštuntą ryto kviečiam degti žvakutes ir patys prie savivaldybės laisvės inicialų žvakutėmis uždegame ir tada kviečiame jau į Sausio 13-ojį prie laužų pasikalbėti, pasibūti.“ (Savivaldybių atstovai)

„Kadangi Šilutės rajone yra skaudus objektas (jis dabar yra sulaukęs ir vyriausybės ir užsienio šalių dėmesio) – Macikų lageriai, tai nuo aštuoniasdešimt devintų metų [1989 m.] susiklostė tradicija, kad Birželio 14-ojį Macikų lagerių teritorijoje visą laiką vyksta renginiai ir turiu pasidžiaugti, kad turime labai pilietiškų mokytojų, kurie sugeba su vaikais kas kartą atrasti vis kitokį dalyvavimo būdą šitame renginyje.“ (Savivaldybių atstovai)

Buvo aptarta ir geroji Holokausto minėjimo patirtis: „Dar ką turime tokio išskirtinio, tai Holokaustas. Kėdainiai ir Holokaustas yra susiję, kadangi šalia Kėdainių yra masinė žydų kapavietė, žydų bendruomenė Kėdainiuose buvo sunaikinta. Keletas kilometrų iki masinės kapavietės žygiu, kuriame dalyvauja miesto mokyklų moksleiviai. Gana gausiai, gana noriai, nes tai yra žygis, tai yra pažintis, ten būna skaitomos žuvusiųjų pavardės, ten skamba ir žydų muzika, tas renginys iš tiesų įtraukus ir patrauklus.“ (Savivaldybių atstovai). Tačiau kartu nurodytos ir, kai kurių diskusijos dalyvių nuomone, trūkstamos istorinės atminties minėjimo iniciatyvos, susijusios su žydų tautos kultūra – tai Hanukos šventė, kuri traktuojama kaip žydus pagerbianti tradicija: „Hanuka Amerikoje vyksta Baltuosiuose rūmuose <...> Tai yra prezidento lygio minėjimas – sveikina visus žydus su Hanuka (čia ne religinė, o tradicinė šventė). Kokį įstatymą reikia priimti, kad prezidentas per Hanuką pakviestų žmones į prezidentūrą?“ (Kultūros įstaigų, NVO atstovai). Taip pat išsakytas poreikis paskirti vieną dieną žydų kapinių ar masinių žudynių vietų tvarkymui: „Galėtų būti paskirta viena diena – žydų kapinių ar masinių žudynių vietų tvarkymo diena. Tai galėtų būti mokyklų iniciatyva, važiuotų tvarkyti, gal tada ir paklaustų, kas tas žydas yra. Kodėl tokios rekomendacijos negali išleisti švietimo ministras?“ (Kultūros įstaigų, NVO atstovai).

Atkreiptinas dėmesys, kad sutelktų grupių diskusijų metu labai retai spontaniškai (specialiai nepaklausus) prisimenamos atmintinų metų minėjimo iniciatyvos. Dažniau paminėti 2020 m. kaip Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metai ir 2023 m. kaip Lietuvos sostinės Vilniaus ir Gedimino laiškų metai, švenčiant Vilniaus 700 jubiliejų. Tai atskleidžia mažesnį kitų atmintinų metų iniciatyvų žinomumą. Apskritai buvo stebimas polinkis susikoncentruoti į pagrindines, geriausiai žinomas istorinės atminties minėjimo iniciatyvas. Nebuvo išgirsta ir pasiūlymų įtraukti naujas atmintinas datas. Kaip paaiškino vienos iš savivaldybių atstovas, plėsti minėjimų skaičių netikslinga ir dėl ribotų finansinių galimybių: „Naujų datų sau neįtraukėme, nes tai yra ir finansavimo reikalas“ (Savivaldybių atstovai).

Abejojančių istorinės atminties minėjimo iniciatyvų svarba tarp fokusuotų grupių diskusijų dalyvių nebuvo. Dažniausiai pabrėžiama, kad šios iniciatyvos yra svarbi pilietinio ir politinio visuomenės ugdymo dalis, kuri ypač aktuali jaunajai kartai: „Pirma, manau, kad atmintinų dienų minėjimas yra be galo svarbus dalykas. Istorinė atmintis yra be galo svarbus pilietinio, politinio, socialinio bendruomeniškumo šaltinis. Atmintinos dienos mūsų labai plačioje švietimo programoje užima labai daug vietos, nes mes manome, kad būtent per svarbias atmintinas dienas galime tam tikrą istorinį pasakojimą perteikti, jei kalbame apie jaunimą“ (Valstybinių institucijų atstovai).

Taip pat manoma, kad viena iš siekiamybių, minint istoriškai reikšmingus įvykius – tai visuomenės telkimas, bendrumo jausmo kūrimas. Todėl siūloma į minimas datas pažiūrėti plačiau, neapsiriboti tik konkrečia tiksline grupe: „Rugpjūčio 23-ioji, kuri jungia abiejų totalitarinių režimų blogį. Mes tai bandome visuomenei transliuoti, kad nereikia skaldyti visuomenės, kad reikia turėti suvokimą, kad abudu totalitariniai režimai pradėjo tiek II pasaulinį karą, tiek įvykdė nusikaltimus prieš žmones. Kalbame ir apie romų genocidą, bandome suartinti visuomenę. Džiūgaujame, kai matome įsijungiančias bendruomenes į vieni kitų minėjimus: į Rugsėjo 23-iosios minėjimus ateina tiek tremtinių, politinių kalinių sąjungos atstovų, tiek ir Birželio 14-osios minėjimuose matome Gersą Žaką – Kauno žydų bendruomenės pirmininką su delegacija atvykstančius. <...> Atminties institucijų misija yra per šituos atminimo renginius ar šventes, edukacinius užsiėmimus, vystyti tą empatijos ir bendrumo jausmą“ (Kultūros įstaigų, NVO atstovai).

Lietuvos renginių, skirtų istoriškai atmintiniams, valstybei reikšmingiems įvykiams paminėti, turinio bei formos vertinimas

Diskutuojant apie istorinės atminties minėjimo iniciatyvų turinį ir formą, sutelktų grupių dalyvių nuomonės išsiskyrė: dalis informantų akcentavo tradicinių renginių svarbą, kiti pabrėžė naujų sprendimų paieškos būtinumą. Nusistovėjusių tradicijų tęstinumo šalininkai savo poziciją argumentavo tuo, kad įprastų ritualų atkartojimas padeda šių renginių dalyviams geriau įsisąmoninti minėjimo turinį ir susitapatinti su juo:

„Akcentą dėčiau į tai, kad tam tikros nusistovėjusios tradicijos, <...> scenarijai garantuoja gilesnį įsirišimą į žmogaus atmintį. Mes kalbame tiek apie žmones, kurie prisimena, patys buvo dalyviai, tiek apie jaunąją kartą, kuriai labai svarbu užfiksuoti. Kartojimas yra mokymosi motina. <...> Aš labiau draugauju su tradiciniu minėjimu, žinau, ko tikėtis, einant prie balkonėlio, neužmirštuolių pievos, vardų skaitymai – tai leidžia žmogui lengviau susitapatinti. Man tai atrodo ir jaunam žmogui labai priimtinas dalykas, per pažinimą gali susitapatinti. Ne su visomis temomis gali išsišokti. <...> Jei norime, kad kas nors daugiau ateitų, turime nepamiršti ir tų, kurie įprastai ateina. Per tradicinius dalykus tu gali lengviau įsisąmoninti, susitapatinti.“
(Valstybinių institucijų atstovai)

Taip pat pabrėžta, kad dalis visuomenės, dalyvaujančios istorinę atmintį įtvirtinančiuose renginiuose, tikisi būtent įprastų ritualų:

„Tradicijos nėra nesvarbios, jos turėtų būti išlaikytos. Labai didelė visuomenės dalis eina pasiklausti būtent tų tradicinių dalykų. Mes turime galvoti, kaip išlaikyti tai, kas yra, ir kaip plėsti, įtraukti naujas auditorijas. Pirmo dalyko mes negalime eliminuoti, nesvarbu, kokia jų forma, nes didelė visuomenės dalis eina paklausti konkrečios kalbos, pažiūrėti laužo uždegimo.“ (Valstybinių institucijų atstovai)

„Laužų, neužmirštuolių tradicija – tai labai apjungia. Nebūtume suprasti, jei neorganizuotume Lietuvos vėliavos juostos nešimo. Būna toks populiarumas!“ (Valstybinių institucijų atstovai)

Tačiau buvo išreikšta ir kita nuomonė teigiant, kad nuolatinis tos pačios renginių rutinos atkartojimas mažina jų poveikumą ir patrauklumą, ypač jaunimo auditorijai:

„Čia kalbama apie tam tikrą rutinizaciją, ji yra atsiradusi. Ar ji tikrai padeda reflektuoti dalykus? Man tai nėra aišku. Dabar artėja 1941 m. tremčių dienos, yra nemažai proginių renginių. Bus paskaita-diskusija, daugiau akademinėi bendruomenei, bet žmonės iš dalies yra persisotinę labai gerai žinomų naratyvų, žinoma interpretacija, yra rutina. Tačiau koks yra jos poveikumas? Tam tikros kartos atstovams tai gal ir normalu, nes tai susiję su amžiaus veiksniais, tam tikros kartos vaizdiniais. O kitai kartai nežinau ar tai padeda reflektuoti, ar natūraliai norisi dalyvauti tokiose veiklose?“ (Mokslo atstovai)

„Sutinku, kad rutininis dalykas labai gerai, žmogus žino, ko tikėtis. Bet yra ir kita medalio pusė. Mano darbas yra susijęs su švietimo bendruomene ir su jaunimu. Klausimas, ar tas rutininis dalykas yra geras – abejoju.“ (Valstybinių institucijų atstovai)

Išsakytos lyg ir viena kitai prieštaraujančios pozicijos, tolesnės diskusijos eigoje išsirutuliojo į kompromisinius sprendimus, teigiant, kad svarbu suderinti tiek tradicijas, tiek ir naujovių paieškas:

„...tradicijos yra gėris, jas reikia tęsti. Tai mūsų tapatybės dalis. Klausimas dėl naujų formų radimo yra teisingas ir tikrai reikia pritraukti jaunimą, kitus Lietuvos gyventojus, kurie nėra lietuviai. <...> Branginkime tai, ką turime. Ir kelti klausimą, ar tikrai reikia švęsti istorines datas, ar tęsti tradicijas – nėra labai teisingas. Tradicijas būtina tęsti, bet dėl formų kūrybiškai pasižiūrėti.“ (Valstybinių institucijų atstovai)

„...yra tradiciniai renginiai, kadangi už juos atsakingos valstybės institucijos, mes visada žinome ir norime žinoti, ko galima tikėtis, kad būtų užtikrintas tam tikras vaidmuo. Jei mes galvojame apie tam tikrų grupių įtrauktį, mes puikiai suprantame, kad turime plėsti formas, ieškoti kitų būdų, <...> kad rutina nebūtų vienintelis siūlomas kelias.“ (Valstybinių institucijų atstovai)

Buvo pateikta ir gerosios praktikos pavyzdžių, iliustruojančių būdus, kaip tradiciniai renginiai papildomi naujomis formomis:

„Tie žmonės, kurie eina daugybę metų į tuos pačius renginius, pvz., Sausio 13-oji asocijuojasi su laužais, jie pastebi vis kitus, naujus elementus. Tai yra ta pati programa, tik ji yra vis atnaujinama. Šiais metais tai buvo ukrainiečių kalba sudainuota „Laužo šviesa“. Reikia nepamiršti, kad atmintis gyva tik tada, kai ją perima kitos kartos. Šiais metais mane labai nustebino, koks buvo didelis tautos noras dalyvauti, išgirsti Landsbergio kalbos, buvo užtvindyta

gatvė, buvo daug šeimų su vaikais. Yra tam tikri tradiciniai renginiai, kurie yra pasiteisinę. Reikia nepamiršti tam tikros globalėjančios visuomenės dalies, kuriai tikrai reikia pasiūlyti kitas formas. Labai įdomi tendencija, kad LIJOT jaunimo organizacija šiais metais nori labai aktyviai dalyvauti organizuojant Birželio 14-osios renginius. Mes iš kolegų, kurie tą renginį organizuoja jau daug metų, girdime tokių nuostabų, kad renginys dėl lyderystės tampa vos ne vienu esminiu. Tas procesas nėra iki galo sustyguotas, kartais randasi naujų dalykų, naujų projektų.“
(Valstybinių institucijų atstovai)

„Įdomiausia tai, kad šalia tos žvakutės, dauguma švietimo įstaigų, bibliotekų, muziejų, kartais vietos verslininkai, sugalvoja įdomius dalykus, pvz., šalia pagrindinės aikštės uždegti laužą, sukviesti žmones, kariškius. Manau, tai labai sveika.“ (Valstybinių institucijų atstovai)

Diskusijų dalyviai svarstė ne tik valstybei reikšmingų švenčių ir atmintinų dienų naujų formų paieškos galimybes, bet iškėlė šių renginių turinio klausimą. Buvo pažymėta, kad Lietuvoje per mažai dėmesio skiriama linksmybių ir džiaugsmo aspektams: *„Ta šventė susideda iš dviejų dalykų: ritualinės sakralinės, šventumo ir linksmybės, atsipalaidavimo. Ta pusiausvyra labai svarbi. Scenarijaus žinojimas, rituališkumas labai svarbus, bet negali būti vien tik to sauso ir formalaus etapo, bet turi būti ir euforija, ir džiugesys, ir pasididžiavimas. Tai būtina dalis, kuriai patalkina modernios, naujos raiškos galimybės.“* (Valstybinių institucijų atstovai)

Atkreiptas dėmesys ir į renginių kokybę, pastebint, kad aukštos meninės vertės programa suteikia minėjimui papildomą prasmę ir prisideda prie istorinės atminties aktualizavimo: *„Kitas pavyzdys yra su Rugsėjo 23-gia, kviečiame, kad dalyvautų mokyklos, nes jeigu jauni žmonės neateis, jie tikrai nežinos, kas atsitiko Paneriuose, IX forte ir visur kitur. Į Panerius atvažiuoja daug iš aplinkinių rajonų, kartais net labai tolimų Biržų. Mane labai nustebino, kai pernai Rafailas Karpis sudainavo. Mokiniai po to sakė: „Mes jį pamatėme gyvą, kaip jis gražiai dainuoja, mes galvojome, kad jis visą laiką pagal fonogramą dainuoja.“ Jie parneš tą žinių į savo namus, į bendruomenę. Ne visi tėvai įdeda tiek, kiek turėtų įdėti istorinės atminties.“* (Valstybinių institucijų atstovai).

Pastebėta, kad istorinė atmintis gali būti kuriama įvairiomis formomis ir platesnės, išsamesnės informacijos sklaida yra ne mažiau įtaigi nei įspūdingi renginiai: *„Iš mokytojų išgirdau, kai 2020 m. buvo Vilniaus Gaono metai, buvo suplanuota daug gražių renginių, bet jie neįvyko, nes buvo Covid. Mūsų mokytojai dėl pandemijos dalyvavo nemažai „online“ paskaitų apie Vilniaus Gaoną, perskaitė Ryčio Sabo knygą „Gaono kodas“. Net dabar dauguma mokytojų, kurie atvažiuoja su mokiniais į Vilnių, sako: „Reikia nuvesti prie Vilniaus Gaono paminklo.“ Kadangi tai minimi metai, tie metai kažkur pasisėjo.“* (Valstybinių institucijų atstovai). Šią mintį pratęsė ir kiti diskusijos dalyviai pritardami, kad istorinė atmintis gali būti formuojama įvairiais būdais ir renginių lankymo rodikliai nėra vienintelis matas: *„Manau, labai subjektyvus kriterijus yra eini ar neini. Galvoju, kad tai priklauso nuo šeimos, auklėjimo. Niekas neprivers kur nors nueiti. Ar pasiekti tam tikri renginio dalyvių skaičiai yra ta pasiekta satisfakcija? Galbūt sužinojimas per kitus dalykus bus naudingesnis?“* (Valstybinių institucijų atstovai).

Lietuvos įgyvendinamų istorinės atminties minėjimo iniciatyvų efektyvumo vertinimas (ar jos pasiekia numatytus tikslus, platesnes auditorijas)

Vis dėlto istorinės atminties minėjimo iniciatyvų efektyvumas dažniausiai siejamas su plačiosios publikos pritraukimu. Ypač aktualiai svarstomas jaunimo aktyvinimo ir dalyvavimo istorinės atminties minėjimo iniciatyvose klausimas. Diskusijos dalyviai pasakojo, kokių būdu jiems pavyksta sukurti įtraukią renginių atmosferą. Pabrėžiamas mokinių įtraukimo per veiklą efektyvumas: „*Pas mus yra atskiras rinkodaros skyrius, kuris komunikuoja su mokyklomis, taip pat edukacijų skyrius. Mokiniai būna įsijungę ne tik pasyviai, bet ir suvaidina, yra skaitovų konkursas, dažniausiai Holokausto tema. Mes bandome ekspozicijas kurti patrauklias jaunajai publikai.*“ (Kultūros įstaigos, NVO). Taip pat buvo teigiama, kad svarbu istorinius įvykius susieti su dabarties aktualijomis (karo Ukrainoje kontekste): „*Šių metų Sausio 13-osios minėjimas buvo ypač vykęs, nes iniciatyva buvo gyva. Mes uždegėme laužą ir liejome apkasų žvakes. Buvo kviečiami mokiniai, jie į apdirbtas skardines dėjo suktinukus iš kartono, buvo liejamas vaškas. Tas momentas, kad dėl iškovotos laisvės, kurią mes jau turime, dabar kiti turi kovoti dėl tos laisvės (ne tik dėl savo, bet ir dėl mūsų), laisvės suvokimas, bendro tikslo matymas – svarbiausias motyvas dalyvauti renginyje.*“ (Kultūros įstaigų, NVO atstovai).

Tačiau aptarti ir labiau konceptualūs istorinės atminties įtvirtinimo aspektai, kurie buvo siejami su aiškios valstybinės atminties politikos trūkumu ir menku įsisaugojimu bendros įgyvendinamų iniciatyvų krypties:

„Plačiąja prasme, kalbant apie visą visuomenę, pasigendu valstybinės atminties politikos. Aš politikos tame nematau, kiti sako: ir nereikia politikos, bet tada būna toks eklektiškas – yra svarbi data, paminėkime, padarykime scenarijų, turi būti kažkokie VIP'ai, pakalbėjo, padėkime pliusiuką ir valio. Manau, labai svarbu patiems organizatoriams suvokti, kokią žinią nešame, ko mes tikimės: kas yra mūsų adresatas, gal skirtingi minėjimai tai pačiai datai skirti skirtingoms auditorijoms turėtų būti truputėlį kitokie. Jei tai bendri renginiai, aišku, reikia irgi sugalvoti. Klausimas, kokia žinia, kokia atmosfera, nuotaika, emocija.“ (Valstybinių institucijų atstovai)

Gvildenant platesnio visuomenės įtraukimo problemą, siūlyta peržiūrėti esamas tradicijas ir į istorinius įvykius pažvelgti daugiau per pasididžiavimo ir džiaugsmo prizmę nei per gedėjimą, kaip yra įprasta:

„Sausio 13-oji istoriškai susiklostė, kad pas mus buvo susijusi su juodu kaspinu, mes turbūt paskutinius 10–15 metų minėdami tą dieną bandome ištransliuoti mintį, kad tai yra mūsų pilietinės visuomenės pergalės diena, kurią mes turime švęsti kaip pergalės dieną. Bet neišvengiamai visi tie minėjimai yra su juodo kaspino šešėliu, nors jo neršame. Kai kurios svarbios datos, ar tai būtų Vasario 16-oji, tas simbolizmas panašus, ar kai skamba varpas mes skaitome aukų vardus, ar signatarų vardus... Man norėtųsi, kad kai kurias dienas mes švęstume kaip amerikiečiai švenčia Liepos 4-ąją – visuotino pasididžiavimo diena, tokią tradiciją formuoti.“ (Valstybinių institucijų atstovai)

„Visuotinis dalyvavimas labai gražiai pasimato per Mindaugo karūnavimo dieną, kuri sutampa su himno giedojimu, Dainų švente. Tas emocinis buvimas kartu tą šventę padaro džiugesį sukeliančią, teikiančią palaimą.“ (Valstybinių institucijų atstovai)

Buvo paliestas ir Lietuvai jautrus Holokausto minėjimo kontekstas, svarstant, kokia žinia mūsų visuomenėje turėtų būti skleidžiama – atgaila ar pasididžiavimas. Kai kurių dalyvių požiūriu, Lietuvos kaip žydšaudžių tautos naratyvas yra netinkamas ir vengtinas, nes tai demotyvuoja visuomenę. Siūloma akcentuoti pozityvius aspektus, pavyzdžiui, žydų gelbėtojus:

„Kalbant apie tradicijas, manau, kad tradicija yra gerai, bet jei ta tradicija truputį nepataiko į kažkokį kontekstą, tai gal tą tradiciją reikėtų koreguoti. Norėtusi, kad mes patys sau suvoktume, suprastume, ką mes norime pasakyti ta data. Pvz., mūsų iniciatyva, susijusi su žydų tema, Holokaustu. Lietuva turi tokį naratyvą, kad yra žydšaudžių šalis. <...>. Gal mums kas nors tą naratyvą nori primesti, bet mums nereikia to kartoti. Mes turime kitą istorijos pusę, mes turime gelbėtojus. Lietuva yra antra pagal skaičių šalis pagal pripažintų gelbėtojų skaičių ir pirmą pagal gelbėtojų skaičių tūkstančiui gyventojų. Ar mes tą dalyką pasakojame, ar eksponuojame? Labai svarbu tą klausimą sau atsakyti, išsiaiškinti, kaip mes minime, kokia atmosfera yra? Pagalvoti, ko norėtume iš tų dienų, kaip žinių perduodame, kokio atsako norėtume iš visuomenės.“ (Valstybinių institucijų atstovai)

Kita vertus, ne visi dalyviai sutiko su pozicija, kad reikia prisiminti tik teigiamus įvykius. Nors pripažįstama, kad visuomenės įsitraukimui labai svarbu formuoti pasididžiavimo savo šalimi kontekstą, vis dėlto buvo siūloma rasti pusiausvyrą tarp atgailos ir pasididžiavimo:

„Norėjau sureaguoti dėl kilusios diskusijos, dėl tam tikros pusiausvyros tarp atgailos ir pasididžiavimo. Prisiminkime, koks yra tyrimo tikslas – įvertinti Lietuvoje švenčiamų valstybinių švenčių, minimų istorinių datų ir istorinių metų poveikį Lietuvos visuomenės patriotiškumui, pasididžiavimui savo šalimi, pilietiškumui. Tai šį poveikį gali garantuoti arba skatinti pozityviai akcentuojami dalykai, tik jie skatina pasididžiavimą savo šalimi, tauta, istorine atmintimi, savastimi. Šie dalykai skatina didesnį įsitraukimą. Bet savo istorijoje turime liūdną atmintinų dienų, Holokausto istorija, turime nuolat turėti atgailos pasakojimą.“ (Valstybinių institucijų atstovai)

Aktualiai buvo iškeltas Lietuvai istoriškai svarbių datų matomumo / žinomumo tarptautiniu lygiu klausimas. Buvo paminėta, kad kai kurios tradicijos jau paplitusios tarptautiniu mastu, pavyzdžiui, Tautinės giesmės giedojimas, jungiantis viso pasaulio lietuvius: „Norėčiau priminti, kad Tautiška giesmė aplink pasaulį – tai ir yra komunikacinė žinutė, kai jungiasi visi pasaulio lietuviai, esantys Lietuvoje, su pasididžiavimu gieda Tautišką giesmę.“ (Valstybinių institucijų atstovai). Taip pat išsakytas tokių tarptautinių iniciatyvų poreikis:

„Mes svarstėme, ar norime, kad šitos datos būtų matomos plačiau pasaulyje, ar tik viduje. Pvz., Airijos Šv. Patriko diena, Amerikos nepriklausomybės diena. Ar galėtume išeiti į tarptautinius vandenis su kuriomis nors savo tradicijomis ir taip jas tęsti, įjungti platesnius mūsų visuomenės sluoksnius.“ (Valstybinių institucijų atstovai)

„Taip pat siūlėme tyrėjams plačiau ir Europinį dėmenį, ypač kai Lietuva bus 20 metų ES ir NATO. Ar mes ruošiamės tai paminėti ne tik Lietuvos viduje, bet ir tarptautiniu mastu? Mes jau dabar galėtume skleisti žinutę, kad lietuviai yra vieni iš didžiausių ES entuziastų. Ar mes galėtume iš

*karto pranešti, kad mūsų narystės dvidešimtmetis yra ypatingos Lietuvos sėkmės metai?“
(Valstybinių institucijų atstovai)*

Lietuvos valstybei reikšmingų švenčių / minėjimų įgyvendinimo koordinavimo mechanizmų vertinimas

Aptariant istorinės atminties minėjimo iniciatyvų įgyvendinimo koordinavimo mechanizmus, daugiausia buvo nusakoma, kas ir kaip savivaldybių lygiu organizuoja valstybei svarbius renginius. Spendžiant iš diskusijų dalyvių pasisakymų, savivaldybėse pagrindinis vaidmuo koordinuojant istorinės atminties minėjimo iniciatyvų įgyvendinimą tenka kultūros centrams:

„Mes savivaldybėje tikrai minime daug datų ir dienų. Pas mus toks formatas, kad administracijos direktoriaus įsakymu mes esame pavedę organizuoti mūsų kultūros namams, tai didžioji dalis visokių ten Sausio 13-osios, Liepos 6-osios, Vasario 16-osios, Kovo 11-osios pas mus organizuojama kultūros namų.“ (Savivaldybių atstovai)

„Kėdainių rajono savivaldybėje veikia aštuonios biudžetinės kultūros įstaigos, iš jų šeši kultūros centrai, kurie turi savo padalinius ir išties valstybinės, minėtinos dienos yra švenčiamos daugelyje gyvenviečių. Mažiau daugiau, bet tai yra paminima. Mažesnėse auditorijose, didesnėse, bet tie renginiai įvyksta.“ (Savivaldybių atstovai)

Kai kuriais atvejais praktikuojamas funkcijų pasiskirstymas tarp įvairių savivaldybės biudžetinių įstaigų:

„Taip, mūsų modelis yra toks, kad iš tikrųjų šventes organizuoja pavaldžios miestui biudžetinės įstaigos. Mes esame pasidaliję. Didžiąją dalį, ypač valstybines šventes, organizuoja kultūros centras „Žvejų rūmai“. Taip pat ir dalį atmintinų datų. Miesto didžiąją šventę, kaip miesto gimtadienis, tai jis yra paskirtas muziejui. Mano vertinimu, šitas modelis pakankamai geras, nes taip galima užtikrinti ir finansavimą, ir tuo pačiu kalbėtis dėl programos, diskutuoti.“ (Savivaldybių atstovai)

Svarbu pažymėti, kad dažnu atveju buvo nurodoma, jog organizuojant svarbias šventes bei minėjimus, įtraukiamos visos vietos kultūros institucijos, taip pat NVO:

„Pas mus, žinoma, irgi visas Valstybines šventes paskirta organizuoti ir vykdyti kultūros centrui, bet tai nereiškia, kad jie vieni. Lieka iš esmės visos kitos savivaldybės kultūrinės [įstaigos], jos prisideda, kuo gali ir ko iš jų reikia – tam tikros detalės, priemonės ar dar kas nors.“ (Savivaldybių atstovai)

„Mes tam tikra prasme esame išskirtiniai, ir su plusais, ir su minusais. Visaginė gyvena daugiau nei 40 tautybių gyventojų atstovai, iš jų aktyviai kultūriškai, bendruomeniškai veikia 8 NVO, besijungiančios tautybės pagrindu. Kiekviena iš jų turi mėgėjų meno kolektyvus, sekmadienines mokyklas. Jas visas globoja ir kuruoja biudžetinė įstaiga – Kultūros centras.“ (Savivaldybių atstovai)

„Pas mus pagrindinius minėjimus organizuoja Kultūros centras. <...> Prie pagrindinių renginių, visos kultūros įstaigos irgi ką nors organizuoja: vyksta teatre, muziejuje, įsijungia NVO, sportininkai ir t. t.“ (Savivaldybių atstovai)

Aptariant istorinės atminties minėjimo iniciatyvų įgyvendinimo koordinavimo mechanizmus valstybiniu lygmeniu pastebėta, kad daugelis koordinavimo aspektų susiklostė tradiciškai. Ypač daug neaiškumo matoma koordinuojant atmintinų dienų minėjimą, nes neaišku, kokia institucija už kokių iniciatyvų koordinavimą atsakinga:

„Pastebėjau, kad daugelis dalykų susiklostė pagal tam tikrą anksčiau vykusią praktiką, kad nėra labai aiškaus koordinavimo, kas už ką atsakingas. Pvz., koordinuojant Vasario 16-ąją, Liepos 6-ąją, yra valstybės švenčių komisija, bet kai yra atmintinos dienos, nėra tokio aiškaus pasiskirstymo. Atrado, toks suneštinis kiekvieno indėlis, o norėtusi, kad koordinavimas būtų aiškesnis, kas už ką atsakingas. Kol kas tokio nėra.“ (Valstybinių institucijų atstovai)

Kadangi dauguma valstybiniu lygiu koordinuojamų istorinės atminties minėjimo iniciatyvų renginių vyksta valstybės sostinėje, buvo pasigesta Vilniaus savivaldybės įsitraukimo į šių minėjimų koordinavimą, tikimasi, kad ši savivaldybė prisidės ne tik prie Vilniaus 700 metų jubiliejaus minėjimo koordinavimo, bet ir kitų istorinės atminties minėjimo iniciatyvų: *„Tas procesas nėra iki galo sustyguotas, kartais randasi nauji dalykai, nauji projektai. Tikimės, kad šiais metais daugiau įsitrauks [Vilniaus] savivalda.“ (Valstybinių institucijų atstovai).*

Kaip ir savivaldybių atveju, valstybinių institucijų atstovai pastebi didėjantį nevyriausybinų organizacijų įsitraukimą į istorinės atminties minėjimo koordinavimą ir įgyvendinimą: *„Labai įdomi tendencija, kad LIJOT jaunimo organizacija šiais metais nori labai aktyviai dalyvauti organizuojant Birželio 14-osios renginius. Mes iš kolegų, kurie tą renginį organizuoja jau daug metų, girdime tokių nuostabų, kad renginys dėl lyderystės tampa vos ne vienu esminiu.“ (Valstybinių institucijų atstovai).* Išsakytas noras, kad daugiau iniciatyvų ateitų iš NVO, bendruomenių pusės, nes joms puikiai pavyksta įtraukti visuomenę į istorinės atminties minėjimą: *„Tos iniciatyvos, kurios atsiranda iš bendruomenių, yra pačios svarbiausios. Labai svarbu, kai iš apačios ateina pasiūlymai. Ypač tuose regionuose, kur bendruomenės tamptai viena kitą pažįsta, tai tampa jų švente, jų būdu, tokius dalykus reikia pastebėti.“ (Valstybinių institucijų atstovai).*

Iš kitos pusės, kalbinti NVO atstovai skundėsi, kad jų galimybės organizuoti reikšmingesnius renginius gerokai mažesnės nei valstybinių institucijų – labiausiai šias iniciatyvas riboja finansinės paramos stygius: *„Jei mes gauname iš Kultūros paveldo Europos žydų kultūros dienoms, <...> tai labai nedideli pinigai. Visa kita – Europos žydų kultūros kelias, kapinių priežiūra, važinėjimas, sinagogų restauravimas (jei gauname pinigų) – tik mūsų sąskaita. Apie šventes išvis niekas nekalba. Jei norime padaryti Hanuką, mes kviečiame visus ambasadorius, tai negali jų nepavaišinti. <...> Mes turime valstybines institucijas – Gaono muziejų, jiems kelias pirmyn. Turime Mažvydo bibliotekos Judaikos skyrių – jie pirmi. O mes patys dainuojame ir patys šokame.“ (Kultūros įstaigų, NVO atstovai).* Visgi atkreipiamas dėmesys, kad kartais ne visiškai išnaudojamos NVO finansavimo galimybės: *„Roma žino, kad jie gali iš mūsų gauti finansavimą, ir tai priklauso nuo jų pačių.*

Mes tikimės, kad Panevėžyje bus aktyvus minėjimas, nes ten yra aktyvi organizacijos pirmininkė, ji turi tokių minčių. Mes sudarome sąlygas teikti projektus, bet jie ne visada tuo pasinaudoja.“ (Valstybinių institucijų atstovai).

Pagrindinės problemos, susijusios su istoriškai reikšmingų įvykių šventimu / minėjimu

Sutelktų grupių diskusijų metu buvo paminėta keletas problemų, su kuriomis susiduriama organizuojant valstybines šventes, atmintinas dienas / metus:

- 1) **Atmintinų dienų minėjimo koordinavimas valstybiniu lygiu:** *„Pvz., koordinuojant Vasario 16-ąją, Liepos 6-ąją, yra valstybės švenčių komisija, bet kai yra atmintinos dienos, nėra tokio aiškaus pasiskirstymo.“ (Valstybinių institucijų atstovai);*
- 2) **Finansavimo ir kokybės klausimas:** *„Kiek skiri lėšų, tokią kokybę ir gauni. Ne visą laiką savo resursais, t. y. savo turimais įstaigų resursais gali padaryti. Tarkim, jeigu įstaiga nori iškilmingai paminėti ir vedantįjį gerą turėti, ir programą, kuri būtų išskirtinė ir parodomoji, tokia, kur niekas negali turėti, tai visur yra lėšos. Mūsų patirtis rodo, kad jeigu nori gauti gerą rezultatą, tai turi biudžete numatyti pinigų tokiam rezultatui gauti ir tada gali reikalauti.“ (Savivaldybių atstovai);*
- 3) **Sunkumai pritraukti auditoriją:** *„Visą laiką norime, kad po giedojimo himno žmonės pasilikty pasibūti ir tokią didelę didelę vakaronę padaryti ir, tiesą pasakius, sunkokai tai pavyksta, nes kažkaip devintai valandai suleikia visi iš visų kampų, o po devynių penkiolika–dvidešimt pradeda skirstytis ir į naktišokius nebesilieka.“ (Savivaldybių atstovai);*
- 4) **Vis kokybiškesnių renginių poreikis:** *„Miestiečių įtraukimo prasme, pas mus žmonės yra persisotinę, kai gauna kokybę, tai kitais metais jie nori dar daugiau kokybės. Tarkim, Vasario 16-ąją darėme Kalnapilio arenoje, o Kovo 11-ąją padarėme bendruomenių rūmuose, tai savaiame skiriasi viena ir kita, ir pamatome, kad nuleidžiant kartelę, miestiečių pasitenkinimas irgi krinta ir prisijungimas prie renginio minėjimo irgi krinta.“ (Savivaldybių atstovai);*
- 5) **Sunkumai suderinti skirtingus gyventojų poreikius:** *„Turime dvi auditorijų ašis. Viena yra tokia, kuri yra mano metų, kita – jaunimas, jauni žmonės, jaunos šeimos, tai jų poreikiai yra kitokie. Žinoma, kiekvieną kartą turime tokią kaip ir dilemą spręsti, nes mūsų karta daugiau ar mažiau nori tokių suėjimų, minėjimų, koncertų, jauni žmonės nori visai kitokių veiklų. Turbūt čia kiekvieną kartą yra iššūkis.“ (Savivaldybių atstovai);*
- 6) **Kultūros darbuotojų kompetencijų (ypač auditorijos plėtros ir pritraukimo) trūkumas:** *„Ko norėtūsi, kad kultūros komandai, ne vienai sričiai ar institucijai, bet tiesiog kultūros komandoms būtų galima gauti daugiau žinių, kelti kompetenciją auditorijos plėtros ir pritraukimo, tai yra vienas iš didžiausių iššūkių.“ (Savivaldybių atstovai);*
- 7) **Renginių režisierių trūkumas regionuose:** *„Tie, kurie esame labiau nutolę, mes susiduriame su profesionalių specialistų stoka, būtent režisierių, nes jeigu teatro režisierius dar rengia, tai renginių*

režisierių niekas neberengia ir su tuo mes susiduriame kultūros sektoriuje labai ryškiai.
(Savivaldybių atstovai);

- 8) **Kūrybiškumo iššūkiai:** *„Problemos galbūt yra ne vien finansavimas, daug svarbiau yra kūrybiškumas, yra požiūris į programos kūrimą ir šioje vietoje regioninėje savivaldybėje susiduriame su darbuotojų trūkumu ir tą tikrai jaučiame, nes tenka ir administracijai kūrybiškai padirbėti su kolegomis iš įstaigų, kad renginys taptų ištis patraukliu.“* (Savivaldybių atstovai);
- 9) **Jaunimo įtraukimas:** *„Klausimas dėl naujų formų radimo yra teisingas ir tikrai reikia pritraukti jaunimą.“* (Valstybinių institucijų atstovai);
- 10) **Skirtingų etninių grupių įtraukimo problema:** *„Per jas [šventes] formuojamas suvokimas, kokia mes esame visuomenė: ar įtrauki, ar daugiaetninė, ar monoetninė. Net ir diskusijų metu kalbama apie etninių grupių įvairovę, jie tikrai turėtų įsitraukti, mes apie tai kalbame, atsakymai pakankamai aiškūs, tik nėra įtraukimo. Nelankau tų renginių, nesu atlikusi tyrimo, bet manau, kad įvairesnių įtraukimo formų trūktų.“* (Valstybinių institucijų atstovai);
- 11) **Nepakankamas tautinių mažumų NVO įtraukimas:** *„Jei mums valstybinės organizacijos suteiktų kokią nors rolę, rengiant minėjimus, šventes, mes niekada neatsisakysime.“* (Kultūros įstaigų, NVO atstovai);
- 12) **Tautinių tradicijų nepaisymas / nežinojimas:** *„Yra kai kurie limitai, pvz., aš nevažiuosiu šeštadienį <...> į kokį nors minėjimą, nes esu bendruomenės pirmininkė, nežiūrint to, kad esu sekuliarus žmogus, aš, kaip bendruomenės pirmininkė, nelabai turėčiau važinėti šeštadienį. O daryti šeštadienį renginius, skirtus žydams paminėti, atrodytų, kad tai nemandagu. Tai nėra problema. Kai darote planus, tai nebūtina padaryti šeštadienį. <...> Visos šventės rajonuose visada šeštadieniais.“* (Kultūros įstaigų, NVO atstovai).

3.2.2. Pasiūlymai dėl istorinės atminties minėjimo iniciatyvų efektyvumo, tikslinių grupių dalyvavimo minėjimo iniciatyvose didinimo

Pagrindinės idėjos, kurios turėtų būti perteikiamos istorinei atminčiai išsaugoti skirtų renginių metu

Aptariant pagrindines idėjas, kurios turėtų būti perteikiamos valstybinių švenčių metu, pastebėta, kad svarbiausios idėjos siejamos su tautiniu identitetu, valstybingumo išlaikymu ir istorinės atminties išlaikymu: *„Visi klausimai, kurie mums svarbūs, kaip tautinis identitetas, valstybingumo išlaikymas, istorinės atminties laikymas yra esminiai tomis dienomis.“* (Kultūros įstaigų, NVO atstovai).

Sutelktų grupių diskusijos išryškino sunkumus nusprendžiant, kokios turėtų būti pagrindinės idėjos atmintinų dienų ir metų minėjimų metu. Pastebima, kad dauguma šių minėjimų susiję su skaudžiomis Lietuvos valstybei ir visuomenei patirtimis tiek pagerbiant Sausio 13-osios aukas, tiek prisimenant Birželio

14-osios tremtinius, tiek pagerbiant Holokausto aukas ir pan. Tačiau manoma, kad turėtų būti tam tikra pusiausvyra tarp vertinimo, apmąstymo, gedėjimo ir pasididžiavimo, kad pavyko išgyventi, iškovoti laisvę ir daug pasiekti per Nepriklausomybės metus, kad Lietuvoje buvo labai daug žmonių, kurie gelbėjo žydų tautybės gyventojus:

„Mes pastebėjome, kad minėjimai itin susiję su skaudžiomis patirtimis. Svarbu yra liūdėti ir gėdėti, bet lygiai taip pat svarbu tai įprasminti per drąsą tų žmonių, kurie savo aukas ar savo gyvenimus turėjo vienaip ar kitaip pakeisti. Pusiausvyra labai svarbu. <...> Vienas iš šauniausių minėjimų, kuriame man teko dalyvauti, buvo šių metų Sausio 13-osios minėjimas Seime. Buvo rasta teisinga pusiausvyra tarp vertinimo, apmąstymo, gedėjimo, bet ir suvokimo, kad mums pavyko tai išgyventi, ir tai atvedė mus į šiandien.“ (Kultūros įstaigų, NVO atstovai)

„Tas mūsų kontekstas buvo kaip ir gyvenimas: buvo ir juodo, ir balto. Buvo ir gražių pavyzdžių. Kai mes kalbame apie Holokaustą, ar mes tik kalbame apie žudikus, ir ką mes norime jaunajai kartai pasakyti. <...> Ar žino vietiniai gyventojai ten, kur tų gelbėtojų buvo, apie savo gelbėtojus. <...> Manau, svarbu kalbėti, kad tie žmonės vietose, kur jie gyvena, kad jie žinotų savo gelbėtojus, jų istorijas, žinotų ten gyvenusių žydų istorijas, kad ta istorija jiems būtų gyva, o ne nuleista iš viršaus.“ (Valstybinių institucijų atstovai)

Manoma, kad atgaila yra labai svarbi Holokausto aukų minėjimuose, kad tai ne tik nemažina valstybės ir visuomenės įvaizdžio, bet kartu tampa pasididžiavimo, kad esame drąsūs atgailauti, jausmu: „Norėčiau paremti prieš tai buvusią mintį, kur sakoma, kad nėra prieštaravimo tarp atgailos ir pasididžiavimo. <...> Tarkim, Vokietijos ar Prancūzijos kontekste pasididžiavimą kelia ir tai, kad visuomenė turėjo drąsos, stiprybės atsižvelgti į sudėtingos istorijos laikotarpius, tai tikrai rodo brandą. Jauni žmonės mato tai pozityviai. Tarkim, kilusiems iš Ukmergės, Biržų, Panevėžio, Darbėnų – kalbėti apie pačius skaudžiausius, sudėtingiausius istorijos fragmentus – tai nemažina jų pasididžiavimo. Kaip tik parodo, kad jie – ta karta, kuri nebeturi nieko neigti, slėpti, bijoti. Tai yra labai stiprus pasididžiavimo šaltinis.“ (Mokslo atstovai).

Pastebima, kad karas Ukrainoje suaktualino laisvės ir valstybingumo idėjas, sutraukia daugiau gyventojų į organizuojamus renginius: „Mes pastebėjome aktyvumą, ypač oficialios dalies. Anksčiau būdavo didelis iššūkis pakviesti, kad ateity, pabūtų 20–30 min. Dabar jau keleri metai iš eilės mus labai stebina, kad nereikia papildomo indėlio kviešti ugdymo įstaigas, aikštė būna pilna žmonių su vėliavėlėmis, mes dalijame jas, žmonės dainuoja. Dabar minėjimo akcentas tampa iškilmingas vėliavos pakilimas.“ (Savivaldybių atstovai).

Sutelktų grupių diskusijos taip pat atskleidė, kad regionuose, kuriuose yra daugiau skirtingų tautinių grupių gyventojų, atsiranda daugiau iššūkių perteikti tautinio tapatumo idėjas: „Visagine lietuviai turi tautinės mažumos statusą. Visagine lietuviams šios šventės suteikia galimybę ištiesti stuburą be jausmo, kad einame į kokį pagrindinį renginį (kaip neseniai būdavo), pajusti, kad mes ne veltui gyvename šioje teritorijoje, mes atliekame tam tikrą misiją, šiandien mes švenčiame.“ (Savivaldybių atstovai). Visgi atkreipiamas dėmesys, kad prasidėjus karui Ukrainoje, šiuose regionuose išryškėjo kraštutiniai požiūriai,

pradėta daugiau dėmesio kreipti į pilietinius dalykus ir dalis gyventojų ateina į minėjimus su pasididžiuoju: „Prasidėjus karui, pas mus irgi vyksta dideli pokyčiai, išryškėjo kraštutiniai požiūriai. Dalis gyventojų, kuri, atrodo, anksčiau nekreipdavo dėmesio į tuos pilietinius dalykus, kalbos vartojimą, dabar pradėjo kreipti dėmesį. Dabar su tam tikru pasididžiuoju ateina į tokius renginius, vis dažniau stengiasi kalbėti lietuviškai, kaip besisektų. Mūsų bendruomenėje šios šventės yra tam tikri įvykiai.“ (Savivaldybių atstovai).

Siūlymai pasirinkti istorinės atminties minėjimo renginių formą

Atsižvelgiant į sutelktų grupių diskusijų rezultatus, renkantis renginių formą labai svarbūs šie principai:

- 1) **Sudaryti galimybes atskleisti skirtingas žmonių patirtis:** „Istorinės atminties dėmė ir pusiausvyra mūsų lauke, sudarymas erdvės, kur gali būti skirtingi pasakojimai apie įvykį, kurį vieni ar kiti žmonės kitaip išgyveno. Reikia sudaryti tas galimybes tiems skirtingiems vertinimams ir žmonių patirtims skleisti.“ (Kultūros įstaigų, NVO atstovai);
- 2) **Išlaikyti pusiausvyrą tarp tradicinių minėjimo formų ir naujovių:** „Manau, visos valstybinės pagrindinės šventės, kurias mes turime, turi likti su savo kanonais, šventės šventimo ritualais“ (Kultūros įstaigų, NVO atstovai), „Ateinančių dirbti jaunų specialistų įvairias įstaigas ir organizacijas požiūris truputėlį skiriasi, jiems **norisi daugiau pramogos, lengvumo, kitokio požiūrio**“ (Kultūros įstaigų, NVO atstovai), „Ne oficialių žmonių pasisakymai iš tribūnos, kokia ta šventė svarbi (aišku, tam reikia atiduoti duoklę), bet turi būti išplėtimas įvairiapusės veiklos, ką gali žmogus pasisemti“ (Kultūros įstaigų, NVO atstovai);
- 3) **Mažinti oficialiosios dalies apimtį:** „Kuo mažiau prileisti kalbėtojų prie mikrofono. Tai yra miesto meras ir turbūt užtenka. Irgi pripranta, kad reikia gražiai pašnekėti, kreiptis į žmogų tiesiogiai, o ne skaityti kažkokią litaniją. <...> Svarbu, kad tas kalbėjimas nebūtų pagrindinis akcentas“ (Savivaldybių atstovai).
- 4) **Didinti aktyvių patyriminių veiklų dalį minėjimų veiklose:** „Tai viskas eina per patyriminį dalyką, per dalyvavimą. Jiems nereikia jokių paskaitų, jokių didelių dėdžių ir tetų sveikinimų. Tiesiog simboliškai. Ir, žinoma, šventės pabaigoje, kadangi tai gimtadienis, mes sulaukiame įspūdingo torto ir visi išeiname į kitą dalį švęsti“ (Savivaldybių atstovai);
- 5) **Išplėsti pagrindinių minėjimų renginių organizavimą į regionus:** „Alytaus Dainų slėnyje vyko Tautiškos giesmės giedojimas. Tai buvo pagrindinis Lietuvos renginys. Respublikoje ir per visą pasaulį ėjo ta reklama, kaip Alytaus – kultūros sostinė. Kita mintis, kad gal per regionus pagrindinės valstybinės šventės keliautų, o ne vien Vilniuje būtų. Gal tada galėtų suspindėti ir naujai atsiskleisti“ (Savivaldybių atstovai);
- 6) **Kuo labiau įtraukti vietines bendruomenes ir nevyriausybinės organizacijas į programos kūrimą:** „Didžiausia yra miesto šventė, kurią mes čia gegužės pabaigoje vėl darysime. Mano galva, ji po

trupučiuoką įsivažiavo, tapo patraukli ir įdomi žmonėms. Nelabai jau čia mes taip smarkiai sukame galvą, ką čia dabar mes darysime. Iš esmės plaukia įvairūs pasiūlymai, nebūtinai tai kultūriniai, sportiniai ir kitokie, tai ta šventė plečiasi buvusių žiūrovų, tapusių dalyviais, pagalba“ (Savivaldybių atstovai);

- 7) **Skatinti jaunimo ir etninių grupių įtraukimą:** *„Reikia ne tiek išlaikyti tradicijas, kanonus, kiek didinti jaunimo ir etninių grupių įtraukimą“ (Kultūros įstaigų, NVO atstovai), „Kovo 11-ąją ilgametė tradicija – vaikų ir jaunimo koncertas, rajono švietimo įstaigų moksleiviai, muzikos mokyklos moksleiviai kuria bendrą programą ir auditoriją, šiuo atveju, yra pakankamai gerai įveiklinta, todėl kad vaikus lydi tėvai ir seneliai, tai dalis mūsų arenos būna užpildyta būtent šio žiūrovo kategorijos, o kita dalis – ateina draugai pasiklausti ir pasižiūrėti draugų. Arena, kuri talpina apie porą tūkstančių žiūrovų, ji dažnai būna užpildyta“ (Savivaldybių atstovai);*
- 8) **leškoti naujų netradicinių erdvių renginiams:** *„Rusnės bendruomenėje šiandien, iki šių metų, labai gražiai ir įdomiai pasitelkia gamtą švęsdami Vasario 16-ąją, Liepos 6-ąją, tiesiog laivuose tą daro arba ant ledo, Nemunas kartais ateina į pagalbą, kai užšąla. Tada žmonės ieško kitaip, kitokių erdvių negu tradicinės“ (Savivaldybių atstovai), „Pagrindinis akcentas turėtų būti pati aplinka, pati aura, pati šventės vieta. Tai mums gana neblogai pasisekė, kad po visų rekonstrukcijų yra pakankamai nemažas kompleksas: piliakalnis, pilies parkas, miesto centras, viskas praktiškai vietoje, tai visokios nedidelės eisenos galimos ir natūralu, kad himną giedame ant piliakalnio, kuris praktiškai visiškai šalia centro. Gražu praeiti. Ta visa šventė būna savotiškai graži“ (Savivaldybių atstovai);*
- 9) **Regionuose siekti pritraukti nevietines asmenybes:** *„Nevietinių asmenybių dalyvavimas renginyje, kurias mes vienaip ar kitaip jau žinome, pažįstame irgi labai telkia žmones“ (Savivaldybių atstovai);*
- 10) **Didesniems jubiliejiniais minėjimams pritraukti profesionalius renginių organizatorius:** *„Kadangi buvo miesto jubiliejus, mes pasisamdėme operatorių, kuris tą šventę padarytų kitokią, nes pradėjo jaustis, kad gali rasti rutiną. Tai yra pakankamai vykusi praktika. <...> Ne kasmet, žinoma, nes ir pinigų reikia daug, bet pasikviesti žmones iš šalies, profesionalus, kurie būtent renginius daro ir tiesiog tam, kad pažiūrėtų kažkokiu nauju kampu, ar žvilgsniu. Tai visą laiką prisideda prie šventės įdomumo ir įvairovės“ (Savivaldybių atstovai);*
- 11) **Keistis patirtimis su kitų Lietuvos (ir užsienio) miestų minėjimų organizatoriais:** *„Turbūt visi ieškome inovatyvumo, o tas inovacijas randame tai pas vienus kaimynus, tai pas kitus kaimynus, stengiamės prisitaikyti kažkiek tai savo aplinkai, savo miestui, rajonui“ (Savivaldybių atstovai).*

10 lentelė. Istorinės atminties minėjimų formų pavyzdžiai

Minėjimo formos	Pavyzdžiai
-----------------	------------

Patyriminės veiklos	<p>„Kas dabar šiuo metu pasiteisina jau ketvertą metų, mūsų Šilutės krašto auditorija, ne tik mieste, bet ir visame kame, renkasi tokį dalyvavimą, kaip tiksliniai žygiai, tikslinės orientacinės varžybos, susiję su istorija, su atradimais, ekskursijos pasidarė populiarios“ (Savivaldybių atstovai).</p> <p>„Šiomet virš dviejų šimtų dalyvių Kovo 11-ąją žygiavo. Žygiai yra ne tiktai prasiėjimas su trispalve ir šauliais, bet tai yra ir išskirtinų vietų aplankymas ir netgi žvakelės uždegimas prie tam tikrų asmenybių ir šių tradicijų, iš tiesų, planuojame tęsti ir toliau“ (Savivaldybių atstovai).</p>
Teatrų aktorių įtraukimas	<p>„Norėdami pritraukti vaikus švęsti ir jaunas šeimas atrasti, mes darome Vasario 16-ąją Valstybės gimtadienį ir jau labai gražiai visi į dvarą atkeliauja žinodami, kad ten susitiks su trimis simboliais, t. y. mūsų Šilutės profesionalaus teatro aktoriais su trimis spalvomis, kurie labai kūrybiškai moka nuo trejų metų auditorijos iki šešiolikos metų auditorijos įveikinti“ (Savivaldybių atstovai).</p>
Inovatyvios idėjos	<p>„Džiaugiuosi mūsų muziejaus idėja, kai Birželio 14-ąją mes dar turime lagaminų istorijas. Senuose lagaminuose kaskart yra slepiama vis kitokia istorijos dalis ir labai kūrybiškai žmonės priima ir žmogui nebūtina ateiti į renginį, jis tiesiog eidamas pro šalį, lauke, gali lagamine atrasti istoriją“ (Savivaldybių atstovai);</p> <p>„Vasario 16-ąją yra tradicija – didelę Lietuvos vėliavą neša Alytaus miesto gatvėmis bėgikai. Jie bėgdami išrašo žodį LIETUVA, bėgdami Alytaus miesto gatvėmis“ (Savivaldybių atstovai).</p>
Netradiciniai koncertai	<p>„Kovo 11-ąją mes tiesiog minėdavome perkusijos festivalio garsais, <...> būdavo pilnos salės, na, kokių keturiasdešimt procentų jaunimo“ (Savivaldybių atstovai).</p>
Įvairios akcijos	<p>„Jubiliejiniais Lietuvai metais turėjome tokią pakankamai įdomią akciją – vieną kartą audėme trispalvę Kėdainių krašto muziejuje, ši akcija iš tiesų įtraukė ir vienijo kolektyvus, todėl kad ne tik pavieniai ateidavo audėjai, bet ištiesi kolektyvai. Po dešimties metų, jau tradicinių amatų centre juostą pynėme nuo Vasario 16-osios iki kovo 10 d., kad Kovo 11-osios renginyje galėtume panaudoti būtent šiuos elementus“ (Savivaldybių atstovai);</p> <p>„Siekiant įtraukti auditorijas, <...> darome kaip ir daugelis įvairiausias akcijas. Pradedant nuo trispalvės vėliavėles pagaminimo. Dažniausiai tai daro švietimo įstaigų atstovai ir moksleiviai. Vėliau tas vėliavėles tie patys moksleiviai dovanoja, dalija miestiečiams ir miesto svečiams“ (Savivaldybių atstovai);</p> <p>„Klaipėdoje mes turime tokių gražių pavyzdžių, kaip, tarkim, nešti miesto vėliavą ir praėjusių metų Liepos 6-ąją per Mindaugo karūnavimo dieną, mes kvietėme, kad tą darytų būtent žmonės, vyrai vardu Mindaugai. Tai tikrai pamatėme žmonių, kurių niekada nematėme mūsų šventėse. Atrodo, toks nedidelis dalykas, bet jis suveikė“ (Savivaldybių atstovai).</p>

Šaltinis: Sudaryta autorių

Siūlymai dėl istorinės atminties minėjimų organizavimo, koordinavimo modelio

Siekiant didesnio atmintinų dienų koordinavimo aiškumo, buvo iškelti keli galimi variantai, įtraukiantys galimybę sudaryti panašią tarpinstitucinę komisiją ar darbo grupę, kaip ir atmintinų metų minėjimo koordinavimo atveju, įsteigti atskirą instituciją ar agentūrą, kuri būtų atsakinga už šį koordinavimą arba parengti kelių ministerijų susitarimą, kokia ministerija už kokių atmintinų dienų minėjimo koordinavimą būtų atsakinga:

„Ta komisija buvo sukurta atmintiniams metams, nekalbame apie atmintinas dienas.“
(Valstybinių institucijų atstovai)

„Būdai yra įvairūs. <...> Gal galėtų būti atskira institucija, agentūra, kuri būtų už viską atsakinga, gal kelių ministerijų ministrų susitarimas, kas ką daro, arba konkretus priskyrimas pagal šventes. Dabar aiškaus koordinatoriaus nėra.“ (Valstybinių institucijų atstovai)

„Dėl organizavimo tai pritariu, kad organizacinis darbas yra labiau agentūrinis. Jei žiūrėtume į kitų valstybių praktiką, tai būtų gerai, jei būtų atskira įstaiga, tai tos alternatyvos buvo kelios. Kultūros ministerija daugiau dirba su teisės aktais ir tyrimais. Organizacinis dalykas geriausiai būtų pavestas kokiai nors įstaigai.“ (Valstybinių institucijų atstovai)

Tačiau sutelktų grupių diskusijos metu šios alternatyvos plačiau nebuvo aptariamoms, tam reikėtų organizuoti daugiau tik į organizavimo modelį nukreiptų sutelktinių grupių diskusijų tarp valstybinių institucijų, savivaldybių, joms pavaldžių įstaigų (pvz., kultūros centrų) ir nevyriausybinių organizacijų.

Nors minėjimų decentralizacija nėra blogai, tačiau manoma, kad turi būti mechanizmas, kaip išvengti pernelyg didelės rutinizacijos ir įsileisti į minėjimų organizavimą naujas idėjas. Manoma, kad dabartinė tvarka yra pakankama ir atvira naujiems pasiūlymams: *„Yra tokia nusistovėjusi tvarka, bet visada, kad ir valstybės švenčių organizavimo komisija, yra atvira inovacijoms, pasiūlymams. Galime atsiklausti, kaip norėtume, galime priimti naujas idėjas, bet jos turėtų nešti svarbiausią žinią“* (Valstybinių institucijų atstovai). Tačiau be paties istorinės atminties minėjimų organizavimo modelio buvo diskutuojama apie tai, kaip atrinkti naujas idėjas ir pasiūlymus:

- **Siekiant surinkti naujas iniciatyvas, siūloma organizuoti suinteresuotų šalių apklausą:** *„Visuotinė apklausa, gal per organizuotas bendruomenes tai sužinoti. Jei klausime per institucijas, tai bus institucinės tradicijos, jei mes norime bendruomenės, visuomenės paklausti, yra tokių laidų kaip „Lietuva kalba“, gal galime pabandyti sužinoti, išgirsti, tada vystyti tas idėjas“* (Valstybinių institucijų, mokslų atstovai).
- **Siūloma tęsti Prezidentės D. Grybauskaitės iniciatyvą pačias bendruomenes skatinti kitaip organizuoti šventes:** *„Noriu prisiminti ir prezidentės D. Grybauskaitės iniciatyvą, kada buvo bendruomenės skatinamos pačios kitaip organizuoti šventes. Tikrai buvo sujudimas, tikrai buvo įdomių dalykų. Yra dalykų, kurie išliko ir kuriuos tęsia nežiūrint į tai, kad nebėra to konkurso, nors jis tikrai turėtų būti, nes motyvavimas, signalizavimas, kad jūs matomi, kad jūs galite pasidalyti tarp savęs ir pamatyti vieni kitus, yra labai svarbu“* (Savivaldybių atstovai).
- **Taip pat buvo siūloma į Kultūros tarybos finansavimo programas įtraukti atskirą dalį, skirtą minėjimų organizavimo projektų konkursui:** *„Manau, kad turėtų būti visai kitoks požiūris į Lietuvos kultūros tarybos programas. Jos galėtų padėti pritraukti papildomą finansavimą valstybinėms šventėms, atmintinoms dienoms minėti. Tam yra visos sąlygos, tik reikėtų prioritetuose atitinkamai pridėti formuluotes, ir jos tikrai galėtų padėti“* (Savivaldybių atstovai).
- **Kurti savivaldybių ir nevyriausybinių organizacijų tinklus siekiant bendradarbiavimo skatinimo:** *„Rugsėjo 23-ąją minėsime ne tik geto likvidavimą, bet ir Žydų genocido dieną. Kiekvienas regionas, kiekviena bendruomenė turėtų minėti tą dieną savo regione. <...> Taip, [labai svarbu] vietos iniciatyva. Pasirodo, Europos Komisijoje buvo pasakyta, kad yra sukurtas savivaldybių ir nevyriausybinių organizacijų tinklas“* (Kultūros įstaigų, NVO atstovai).

Siekiant tobulinti valstybinių švenčių, atmintinų dienų / metų organizavimo modelį, siūloma sudaryti minėjimų kalendorių, nustatyti tam tikrą ritmą, kad organizacijos galėtų planuoti savo veiklas ir resursus, o gyventojai žinotų kas kur vyksta: „Kai mes kalbame apie šventes, <...> turėtų būti sudarytas švenčių kalendorius. Kad organizacijos nesimuštų tarpusavyje, kas darys renginį, kad neplėšytų žiūrovų per vieną dieną aplankyti 100 renginių“ (Kultūros įstaigų, NVO atstovai), „Svarbiausia, kad nusistovi valstybinių švenčių ritmas, kad pasiekiamas tam tikras kiekis žmonių, kurie įpratę dalyvauti“ (Savivaldybių atstovai).

Taip pat siūloma atlikti monitoringą, renginių vertinimus: „Pagrindinis organizatorių uždavinys turėtų būti sekti tą skaičių, nes didėjantis žmonių skaičius daro renginį svaresniu“ (Savivaldybių atstovai), „Tyrime „Gyventojų pasitenkinimas kultūros paslaugomis“ yra vienas rodiklis, susijęs su dalyvavimu tose šventėse. Gali būti pasiūlymas šitą rodiklį stebėti kas trejus metus, tai būtų tikrai reprezentatyvi apklausa, kuri duotų mums žinojimą“ (Valstybinių institucijų atstovai).

Išreikštas poreikis valstybiniu lygmeniu užtikrinti kultūros darbuotojų kvalifikacijos organizuoti minėjimus, pritraukti auditoriją kėlimu ir renginių režisierių parengimu: „Kvalifikacijos kėlimas, kompetencijų tobulinimas, režisierių rengimas. Tai tuoj taps problema Nr. 1“ (Savivaldybių atstovai).

Atkreiptas dėmesys į renginių regionuose viešinimą, kuris savivaldybių atstovų nuomone yra nepakankamas, nes dominuoja renginių didžiuosiuose miestuose viešinimas: „Dar viena iš tų problemų – tai viešinimas. Dažniausiai informacija apie renginių minėjimą išeina iš didžiųjų miestų: Kaunas šventė, Vilnius šventė. O regionai irgi viską daro, viską švenčia ir mini, bet respublikinės spaudos dėmesio nėra. Tada visas fokusas į didžiuosius miestus.“ Norima, kad būtų suteikiama valstybinė finansinė pagalba regioniniams minėjimams viešinti: „Čia būtų didelė pagalba su viešiniu. Labai sunku pasikviesti žiniasklaidos atstovus, nes turime susimokėti solidžias sumas iš biudžeto“ (Savivaldybių atstovai), „TV filmuoti paprasto renginio negalės, turi būti spec. įgarsinimas, apšvietimas, kamerų strėlės turi judėti – pasikviesti į savo renginį negali, kaštai baisiniai“ (Savivaldybių atstovai).

Istorinės atminties programų ir įgyvendinimo planų geresnės kokybės užtikrinimas

Sutelktų grupių diskusijų metu buvo pateiktos kelios iniciatyvos iš viršaus, jau egzistuojančios ar potencialios siekiant sistemaiškai organizuoti geresnės kokybės renginius:

- 1) **Kultūros pasas:** „Mūsų labai paveiki priemonė yra Kultūros pasas. Puikiai suprasdami, kad LRS skelbiami atmintini metai yra svarbūs ir visa valstybė turėtų tai minėti švęsti, mes kaip prioritetus tai numatome Kultūros paso paslaugų teikėjams, kad būtų teikiama kuo daugiau paslaugų, susijusių

su atmintiniais metais (Vilnius 700 arba su Klaipėdos krašto prijungimu)“ (Valstybinių institucijų atstovai);

- 2) **Įstatymiškai užtvirtinta kultūros centrų funkcija:** *„Kuriant Kultūros centrų įstatymą, mes nusimatėme, kad kultūros centrai privalo užtikrinti vieną iš funkcijų, tai yra „įgyvendina iniciatyvas, skirtas Lietuvos tapatybės ir tradicijų saugojimui, užtikrinti istorinės atminties aktualizavimą, stiprinančias vietas ir regiono kultūrinį savitumą ir skatinančias pilietiškai aktyvios bendruomenės ugdymą“ (Valstybinių institucijų atstovai);*
- 3) **Sudaryti galimybes pagrindinius minėjimus organizuoti regionuose:** *„Grįžtamasis ryšys jau yra, mes girdime iš žiūrovų, kad yra susižavėjimas, pasididžiavimas, kad į tokias nutolusias vietas atvyksta ansamblis „Lietuva“, žmonės, kurie nelinkę švęsti tokių švenčių, pamato tokias kultūros paslaugas, kurios yra Vilniuje ar Kaune. Yra tų būdų, kaip tai skatinti, bet kartais reikalingas impulsas jiems suteikti įrankius, paskui gal tai taps tradicija ir tie centrai patys bus aktyvūs“ (Savivaldybių atstovai), „Galbūt ne kiekvienais metais tie minėjimai galėtų vykti Vilniuje. Galbūt tai galėtų būti keliaujanti kokia nors schema, kad, pavyzdžiui, keistųsi kiekvienais metais didesnis dėmesys kiekvienam miestui, ar tai būtų Lietuvos kultūros sostinė, kaip modelis, ar kas nors panašaus. Tai leistų patraukti dėmesį žmonių regionuose. <...> Galbūt nacionaliniu mastu galėtų būti ir tam tikra darbo grupė, bet tuo pačiu didžiosios nacionalinės institucijos, kaip muziejai ir kiti, galėtų pasidalyti ir šitaip auginti tas šventes, auginti tradicijas ir kartu dirbti“ (Savivaldybių atstovai).*

Taip pat paminėtos iniciatyvos įtraukti vietas organizacijas į švenčių organizavimą iš apačios:

- 1) **Atsiklausti pačių tikslinių grupių ir jas atstovaujančių organizacijų, kaip jos norėtų paminėti atmintinas datas:** *„Jeigu Vasario 16-oji yra tokia visų šventė, tai Kovo 11-ąją norisi, kad daugiau dalyvautų jaunimas. Tai mes šiuo atveju prašome įtraukti mūsų jaunimo koordinatorių atstovus, kad jie sukviestų jaunimo organizacijas išklausti, ko jaunimas pageidautų, kas paskatintų juos aktyviau būti šių švenčių dalyviais. Tai tas veikia, nors nėra visada taip paprasta, nes labai dažnai jaunimas pasirenka arba paprašo to, kas ne visada sutampa su miesto vadovų nuomone arba taip, kaip kiti įsivaizduoja tą šventės formatą.“ (Savivaldybių atstovai);*
- 2) **Geriau informuoti bendruomenes ir NVO apie finansavimo galimybes:** *„Roma žino, kad jie gali iš mūsų gauti finansavimą, ir tai priklauso nuo jų pačių. Mes tikimės, kad Panevėžyje bus aktyvus minėjimas, nes ten yra aktyvi organizacijos pirmininkė, ji turi tokių minčių.“ (Valstybinių institucijų atstovai);*
- 3) **Aktyvus kvietimas iš savivaldybių ir vyriausybinių institucijų prisidėti pateikiant minėjimų iniciatyvas:** *„Jeigu atsiranda kokių iniciatyvų arba poreikis iniciatyvoms, prašome įstaigų tada ateiti su idėjomis. Įsimintina data, pavyzdžiui, Panevėžyje mes minime bolševikų išvairo iš Panevėžio datą. Ją mes minėsime gegužės 23 dieną, tai čia jau yra grynai mūsų iniciatyva, miesto. Kartais*

būna teatralizuota eisena, kartais lankomi kapai. O daugiau kokių išskirtinių mes neturime." (Savivaldybių atstovai);

- 4) **Išlaikyti pasiteisinusias ankstesnes iniciatyvas pritraukiant vietinę bendruomenę, nes nepakanka vien pasyvaus dalyvavimo ateinant į atvykstančių atlikėjų koncertą:** „Anksčiau mūsų valstybinių švenčių proga organizuojami renginiai daugiau buvo įtraukiant bendruomenę, dalyvaujant mėgėjų meno kolektyvams, tautinių bendrijų ir neformaliojo švietimo įstaigų ugdytiniams, įtraukiant į daugiau edukacijų, kūrybines dirbtuves.“ (Savivaldybių atstovai).

Priemonės įtraukti daugiau jaunimo į minėjimų renginius ir veiklas:

- 1) **Istorinės inscenizacijos:** „Mane mieste į tokias šventes, minėjimus išvilioja tam tikrų istorinės atminties atspindžių atkartojimas per tam tikras **istorines inscenizacijas**. Dabar buvo Klaipėdos sukilimo metinės, buvo inscenizacijos mūšių – atgaivinama istorija, vaidiniai sukuriami naujai. Šiuolaikiniam žmogui jie yra labai tolimi, labai sunkiai gali suvokti, tad tam tikras atraktyvumo, teatro elementas neša edukacinę žinutę. Jis taip pat parodo, kaip reikėjo iškovoti, atstovėti, kaip atrodė lietuvių kariai ir t. t.“ (Kultūros įstaigų, NVO atstovai);
- 2) **Asmeninis įtraukimas į praktiškas veiklas:** „Kalbant apie jaunimą, jaunimui ir nebūtinai jam, labai svarbu, kad tas minėjimas būtų susijęs su konkretaus žmogaus įsitraukimu. Jei kalbame apie Sausio 13-ąją, tai tas jaunuolis ar jaunuolė paima žvakę, neša ją – jis jau yra dalyvis. Kovo 11-ąją yra labai graži iniciatyva, kilusi ne iš mūsų, mes ją tiesiog palaikėme, tai yra gyvas tautos žiedas, kur skirta mokykloms, darželiams. Vaikai apsirengia Lietuvos vėliavos spalvomis ir iš savo kūnų suformuoja tokį kaip žiedą, ir taip pamini nepriklausomybės dieną“ (Savivaldybių atstovai), „Atsineša ir įsmeigia paukščius, kurie simbolizuoja viltį. Jie parašo laišką tremtiniui ir paskui jį perduoda. Jaunimą labai įtraukia tai, kad jie patys yra paskatinami ką nors padaryti, ir jie mokosi ne tik galva, bet ir širdimi bei rankomis“ (Savivaldybių atstovai), „Artėja Birželio 14-oji, Gedulo ir vilties diena, tai mes tradiciškai organizuojame, šiais metais tikrai didelį akcentą dedame skaitymams, kurie yra kaip būdas ar įrankis įtraukti žmones. Į minėjimą įtraukti jauną žmogų galima tada, kai jis gali praktiškai ką nors padaryti. Tikrai negalima įvardyti žodžiais, kas nutinka, kai ateini prie tribūnos, skaitai vardus ir jautiesi dalimi to“ (Kultūros įstaigų, NVO atstovai);
- 3) **Apdovanojimai:** „Kovo 11-ąją mes jau antrus metus įtraukiame tokį elementą, kad apdovanojame geriausių Visagino mokinių dešimtuką, atrenkame ne tik pagal akademinius pasiekimus, bet ir pagal tai, kiek jie pilietiškai, kiek jie dalyvauja savanoriškoje veikloje“ (Savivaldybių atstovai);
- 4) **Aktyviai bendradarbiauti su jaunimu ir jų organizacijomis:** „Jaunimą reikia rasti ten, kur jis yra – tai pagrindinis elementas. Minėjimai evoliucionuoja. Visada reikia palaikyti tą pulsą ir judėjimą į priekį“ (Kultūros įstaigų, NVO atstovai), „Dabar jaunimas yra labiausiai įsitraukęs į formatus ar būdus, kurie yra neįpareigojantys, ar per daug nesaistantys. <...> ... reikėtų pritaikyti pačius

minėjimus integruojant metodus ar formatus, kurie būtų patrauklūs (tai turėtų būti daroma konsultuojantis su jaunimo NVO)“ (Kultūros įstaigų, NVO atstovai);

- 5) **Tarptautinis bendradarbiavimas su jaunimo organizacijomis:** *„Gerosios patirtys yra tarptautinis bendradarbiavimas, vietos jaunimo ir užsienio jaunimo pakvietimas į tam tikrų renginių minėjimą ir galutinio produkto sukūrimą. Pernai įvykdėme naują projektą, kai jaunimas pas mus kūrė gyvosios skulptūros instaliacijas, buvo judesio, šokio elementas, įtrauktis buvo labai didelė. Gal istorijos pažinimą reikia matyti tokį daugialypį. Vietos jaunimas mano, kad tarpmokyklinis bendradarbiavimas nėra pakankamai modernus, madingas“ (Kultūros įstaigos, NVO).*

Priemonės įtraukti daugiau tautinių mažumų į minėjimų renginius ir veiklas

Manoma, kad istorinės atminties minėjimo renginiuose nepakanka turinio, kuris būtų patrauklus tautinėms mažumoms, be to, jų nepasiekia informacija, kuri yra pateikiama lietuvių kalba:

„Kalbant apie kitataučių dalyvavimą valstybiniuose minėjimuose, nėra pakankamai turinio, kuris atlieptų žmonių, kurie kalba kitomis kalbomis, ypač rusų, lenkų ir tada būna užburtas ratas. Žmonės eina ten, kur yra informacijos, jie lieka tam burbulė ir būna jame.“ (Kultūros įstaigų, NVO atstovai)

„Visaginiečiai, kurie gyvena tam tikrame informaciniame lauke, nelabai daug iš jų, išskyrus jaunąją kartą, žino, kas yra Kovo 11-oji, Vasario 16-oji, kaip tai žiauriai beskampėtų, bet taip yra, ypač vyresniosios kartos žmonės, ypač rusakalbiai, kurie nelabai prieina prie informacijos.“ (Savivaldybių atstovai)

Paminėtos veiksmingos priemonės, įtraukiančios tautines mažumas į istorinės atminties minėjimą:

- 1) **Modifikuoti pagrindines minėjimų idėjas, akcentuoti ne tik etninį, nacionalinį aspektą, bet ir bendrus papročius, normas, tradicijas ir vertybes:** *„Kokia pagrindinė minėjimo idėja? Ar tai patriotizmas? Sakyčiau, turėtų būti geras mišinys: patriotizmas, meilė tėvynei, pereinanti į nacionalizmą. Yra du skirtingi požiūriai, kaip galima kalbėti apie valstybę: yra etninis nacionalizmas, kur yra tauta, kalba, kur yra etninis – bendri papročiai, normos, tradicijos, vertybės. Mes savo šalyje turime daug žmonių, turinčių skirtingą kilmę, tad labai svarbu tai akcentuoti. Tai niekaip neprieštarauja meilei tėvynei ar tapatumui“ (Kultūros įstaigų, NVO atstovai);*
- 2) **Tautų mugės:** *„Mūsų valstybinė mokykla šventė Izraelio nepriklausomybės dieną, bet jie padarė tautų mugę. Joje dalyvavo mokiniai iš rusų, lenkų, baltarusių, ukrainiečių mokyklų, romai dalyvavo – įvairios tautinės bendrijos, kurios įsiliejo į Izraelio nepriklausomybės šventę, čia labai geras pavyzdys“ (Kultūros įstaigų, NVO atstovai);*
- 3) **Tautinių bendruomenių kolektyvų pasirodymai:** *„Tautinių bendruomenių kolektyvai pasirodantys suteikia tam tikro šarmo. Mes labai stengiamės valstybinių švenčių proga įtraukti daugiau elementų, kas yra susiję su tautinėmis bendruomenėmis. Norėdami sušildyti tokį santykį, sukurti*

tokių individualių priedų prie to jausmo, kad ir kokios tautybės bebūtum, tu esi Lietuvos žmogus“
(Savivaldybių atstovai);

- 4) **Aukšto meninio lygio kolektyvų pasirodymai regionuose, kuriuose didelę dalį sudaro tautinių mažumų gyventojai:** *„Pati esu kilusi iš Šalčininkų, labai dažnai grįžtu pas savo tėvus, per šventes, tai noriu patvirtinti, kad tos šventės yra labai aukšto meninio lygio, jei būnu ten, visada nueinu, pastebiu, kad kasmet vis daugėja žmonių, kurie ateina į koncertus, prisijungia prie įvairių iniciatyvų“*
(Valstybinių institucijų atstovai);
- 5) **Daugiau dirbti su tautinių mažumų bendruomenėmis:** *„Mes skatiname romų pilietiškumą, dažniausiai jie lanko įvairius dienos centrus, organizuojame įvairias edukacijas, iniciatyvas, kad jie būtų kuo pilietiškesni, kad žinotų ne tik apie savo genocidą, bet ir apie Lietuvos šventes ir minėjimus“*
(Valstybinių institucijų atstovai);
- 6) **Atsižvelgti į kiekvienos tautinės mažumos sąsajas su Lietuva ir jos istorija:** *„Kiek man teko bendrauti su totorių ir karaimų bendruomenėmis Lietuvoje, tai su jomis labai veikia LDK laikotarpis, kurio metu šios bendruomenės ir atsirado Lietuvoje. Tiek totorių, tiek karaimų bendruomenių atstovai labai didžiuojasi LDK periodu, kad jie prisidėjo prie LDK kūrimo, tą tikrai galima išnaudoti Liepos 6-ąją, tas bendruomenes pritraukiant, net suteikiant didesnį vaidmenį nei šiandien“* (Valstybinių institucijų atstovai), *„Dėl kitų tautinių bendruomenių, tai prisiminkime, kokį turėjome bendrumo jausmą su baltarusių tautine bendruomene, kai vyko 1831 m. sukilimo vadų laidotuvės 1918 m. Kalinausko ir Sierakausko, procesija vyko iki Rusų kapinių. Tai buvo didžiulis istorinis įvykis, apjungęs mūsų, baltarusių, lenkų tautas. Tokius įvykius reikia išnaudoti, pritraukiant bendruomenes, tada jie jaučiasi, kad įvykiai, datos jiems artimos, jie įsitrauktų, jaustųsi prisidėję“* (Valstybinių institucijų atstovai);
- 7) **Palaikyti iniciatyvą valstybiniu lygiu finansuoti minėjimus regionuose, kuriuose didelę dalį sudaro tautinių mažumų gyventojai:** *„Mes sąmoningai skatiname kultūros centrus (galime pasakyti, kad tai pozityvi diskriminacija), kurie yra tautinių mažumų tankiai apgyvendintuose regionuose – Šalčininkai, Švenčionys, Švenčionėliai, Pabradė, Visaginas, skatiname teikti paraiškas švęsti būtent valstybės šventes. Mūsų sąlyga yra, kad tai būtų pristatoma tuose Kultūros centruose aukštos meninės vertės kultūros renginiai“* (Valstybinių institucijų atstovai);
- 8) **Paminėti tautinių mažumų atstovus, nusipelnčius Lietuvai:** *„Kitataučiams reikėtų ieškoti simbolių, kodėl jie, gyvendami šioje valstybėje, ja didžiuojasi, kodėl jie šitos valstybės piliečiai? Matyti kiekvienai tautybei tų atstovų, nusipelnusių Lietuvai, išgryninimas. Tie dalykai, kurie atspindi sąsajas su valstybe, kad jie galėtų tuo didžiuotis“* (Valstybinių institucijų atstovai).

Pasiūlymai valstybinių švenčių ir atmintinų dienų komunikaciniams aprašams

Manoma, kad dažnu atveju komunikacinės istorinės atminties minėjimų žinutės susikuria natūraliai, tad jų kaip nors specialiai formuoti nereikia: „Dėl komunikacinės žinutės, tai jos atskirai formuoti nereikia, ji pati susiformuoja, nes kiekvieną kartą, kai Seimas paskelbia atmintinus metus, tarkim, šiais metais žinome, kad Vilniui 700, natūraliai tas formuoja žinutės turinį. Šitie dalykai tampa svarbūs visai valstybei, ta komunikacinė žinutė galėtų būti siejama su LRS paskelbtais atmintiniais metais“ (Valstybinių institucijų atstovai).

Siūloma orientuotis į pozityvias žinutes, keliančias pasididžiavimą: „Norint pasiekti rezultatą, reikia galvoti, kaip tą pozityvą didinti, kūrybiškai pateikti, kad kuo daugiau patriotiškumo, pilietiškumo pasiektume“ (Valstybinių institucijų atstovai). Pateikiami keli pavyzdžiai, kaip tai įgyvendinama ar galėtų būti įgyvendinama: „Tautiška giesmė aplink pasaulį, tai ir yra komunikacinė žinutė, kai jungiasi visi pasaulio lietuviai, esantys Lietuvoje, su pasididžiavimu gieda Tautišką giesmę“ (Valstybinių institucijų atstovai), „Turėtų būti įtraukiami tiek NVO, tiek muziejai ar kokios nors lokacijos, kad jos turėtų emocinio pasididžiavimo gairę. Iš to patriotizmo net komerciniai objektai – tokie kaip kavinės <...> – savo iniciatyva pasidabintų, galėtų būti vos ne varžytuvės, kurie gražiau pasipuošę patriotine atributika. Vilniuje prieš Kalėdas pasipuošia kiekviena parduotuvė, pasitempia, atsiranda tam tikras autoritetas. Patriotinė vertybė, kad mes esame nepriklausomi lietuviai, ir tas nepriklausomybės vertinimas turėtų būti pati aukščiausioji vertybė. <...> skoningas, savo vietoje, estetiškas, etiškas, visus suvienijantis dalykas galėtų būti labai smagu. Kiekvienas miestelis, didesnis miestas ar bent jau dvi sostinės tai galėtų stengtis taip padaryti“ (Kultūros įstaigų, NVO atstovai).

Pabrėžiama, kad istorinės atminties minėjimai turėtų įgauti tarptautinį lygmenį, kaip JAV Nepriklausomybės diena ar Airijos Šv. Patriko diena: „Buvo reakcija į mūsų pateiktus pasiūlymus dėl tarptautiškumo europinio dėmens, ir kad tai bet kuriuo atveju turėtų daryti valstybinės institucijos“ (Valstybinių institucijų atstovai). Jau minėta Tautinės giesmės giedojimo iniciatyva pateikiama kaip sėkmingas pavyzdys: „Labai sveikintina būtų ieškoti nacionaliniu mastu panašių, jungiančių grandžių, kaip himno giedojimas Liepos 6-ąją. Tai vyksta visame pasaulyje. Tai tokie elementai, kurie nebūtų privalomi, bet kaip gairės, rekomendacijos valstybiniu mastu, jos turėtų tą patrauklią formą ir jos galėtų atsirasti kitų švenčių atvejais“ (Savivaldybių atstovai).

SKYRIAUS APIBENDRINIMAS

Apibendrinimas ir rekomendacijos:

- ✓ Istorinės atminties minėjimo iniciatyvos vertinamos kaip labai svarbi pilietinio ir politinio visuomenės ugdymo, visuomenės telkimo ir bendrumo jausmo kūrimo, atsparumo išorinėms grėsmėms dalis. Svarbiausios minėjimų idėjos siejamos su tautiniu identitetu, valstybingumo išlaikymu ir istorinės atminties išlaikymu. Nors buvo pateikta daug minėjimų gerosios praktikos

pavyzdžių, paminėtos ir iškylančios minėjimų iniciatyvoms problemos: aiškios valstybinės atminties politikos trūkumas, atmintinų dienų koordinavimo mechanizmo neaiškumas, finansavimo ir kokybės klausimas, sunkumai pritraukti auditoriją, vis kokybiškesnių renginių poreikis, sunkumai suderinti skirtingus gyventojų poreikius, kultūros darbuotojų kompetencijų (ypač auditorijos plėtros ir pritraukimo) trūkumas, renginių režisierių trūkumas regionuose, kūrybiškumo iššūkiai, skirtingų etninių grupių ir jaunimo įtraukimo problemos.

- ✓ Siekiant tobulinti su istorine atmintimi susijusius minėjimus, siūloma išlaikyti pusiausvyrą tarp tradiciškai susiklosčiusios minėjimų praktikos ir naujų patrauklių iniciatyvų, kylančių tiek iš renginių organizavimo profesionalų pusės, tiek iš bendruomenių ir NVO pusės. Norint sulaukti naujų iniciatyvų pasiūlymų, būtina tęsti anksčiau pradėtą iniciatyvą pačias bendruomenes skatinti kitaip organizuotis šventes, kuo labiau įtraukti vietines bendruomenes ir nevyriausybinės organizacijas į programos kūrimą ir įgyvendinimą, atsiklausti pačių tikslinių grupių ir jas atstovaujančių organizacijų, kaip jos norėtų paminėti atmintinas datas, sukurti naujų iniciatyvų finansavimo mechanizmą (pvz., per naują atskirą Lietuvos kultūros tarybos projektų, skirtų atmintinų datų minėjimų iniciatyvoms, finansavimo programą), geriau informuoti bendruomenes ir NVO apie finansavimo galimybes.
- ✓ Taip pat istorinių datų minėjimo renginiuose siūloma išlaikyti pusiausvyrą tarp skaudžių įvykių atminties ir gedulo dėl ištremtų ar žuvusių už laisvę žmonių ir pozityvių žinučių, kurios keltų visuomenės pasididžiavimą savo vienybe, iškovota laisve ir gebėjimu išgyventi sunkius istorijos etapus, vėl atkurti klestinčią valstybę.
- ✓ Taip pat vertinga išlaikyti pasiteisinusias bendruomenės narių aktyvaus dalyvavimo formas minint istorines datas ir didinti aktyvių patyriminių veiklų dalį. Aktyvus dalyvavimas mokyklų, gyvenamojoje vietoje vykstančių minėjimų veiklų organizavime bei įgyvendinime suteikia didžiausią pasitenkinimą minėjimų organizavimu, nes šiuo atveju įveiklinamas aktualus patyrimas. Be to, svarbu nuolat palaikyti atgalinį ryšį su potencialiais minėjimų dalyviais, atsiklausti jų nuomonės apie tai, kokie istorinių datų minėjimo būdai bei priemonės jiems įdomiausi, vykdyti monitoringą apie jau įvykusių minėjimo renginių informavimo, organizavimo, turinio kokybės vertinimą ir surinkti pasiūlymus, kaip tobulinti minėjimus.
- ✓ Siekiant labiau apjungti Lietuvos regionus, tikslinga išplėsti pagrindinių minėjimų renginių organizavimą į regionus, pavyzdžiui, pasiremiant Alytaus savivaldybės gerąja patirtimi, kai 2022 m. Alytus buvo Lietuvos kultūros sostinė ir šiame mieste buvo organizuotas pagrindinis nacionalinis Mindaugo karūnavimo ir Tautinės giesmės giedojimo renginys. Norint pajvairinti istorinių datų minėjimo formas, verta ieškoti naujų netradicinių erdvių renginiams, regionuose į renginius pritraukti nevietines asmenybes, didesniems jubiliejiniams minėjimams pritraukti profesionalius

renginių organizatorius, keistis patirtimis su kitų Lietuvos (ir užsienio) miestų minėjimų organizatoriais.

- ✓ Siekiant tobulinti valstybinių švenčių, atmintinų dienų / metų organizavimo modelį, siūloma sudaryti minėjimų kalendorių, nustatyti tam tikrą ritmą, kad organizacijos galėtų planuoti savo veiklas ir resursus, o gyventojai žinotų, kas ir kur vyksta. Sprendžiant atmintinų dienų koordinavimo neaiškumo problemą buvo iškelti keli galimi variantai, įtraukiantys galimybę sudaryti panašią tarpinstitucinę komisiją ar darbo grupę, kaip ir švenčių ar atmintinų metų minėjimo koordinavimo atveju, įsteigti atskirą instituciją ar agentūrą, kuri būtų atsakinga už šį koordinavimą arba parengti kelių ministerijų susitarimą, kokia ministerija už kokių atmintinų dienų minėjimo koordinavimą būtų atsakinga. Tačiau priimant sprendimą, kokia iš minėtų formų būtų tinkamiausia, reikėtų organizuoti tolesnes diskusijas. Taip pat siūloma nustatyti ir aiškiai įsivardyti stebėsenos rodiklius (pvz., Lietuvos kultūros ministerijos kas trejus metus atliekamame tyrime „Gyventojų pasitenkinimas kultūros paslaugomis“) ir vykdyti nuoseklų šių rodiklių monitoringą. Be to, išreikštas poreikis valstybiniu lygmeniu užtikrinti kultūros darbuotojų kvalifikacijos (organizuoti minėjimus, pritraukti auditoriją) tobulinimą ir renginių režisierių rengimą.
- ✓ Manoma, kad istorinės atminties minėjimo renginiuose nepakanka tautinėms mažumoms patrauklaus turinio, be to, jų nepasiekia informacija, kuri yra pateikiama lietuvių kalba. Buvo nurodyta nemažai priemonių, kurios padėtų labiau įtraukti tautines mažumas į minėjimų renginius ir veiklas: modifikuoti pagrindines minėjimų idėjas; akcentuoti ne tiek etninį nacionalizmą, kiek bendrus papročius, normas, tradicijas ir vertybes; minėjimų metu organizuoti tautų mugės; į minėjimų programą įtraukti tautinių bendruomenių kolektyvų pasirodymus; tęsti iniciatyvą tautinių mažumų dominavimo regionuose organizuoti aukšto meninio lygio kolektyvų pasirodymus; organizuojant minėjimus daugiau dėmesio skirti tautinių mažumų bendruomenėms; atsižvelgti į kiekvienos tautinės mažumos sąsajas su Lietuva ir jos istorija; palaikyti iniciatyvą valstybiniu lygiu finansuoti minėjimus regionuose, kuriuose didelę dalį sudaro tautinių mažumų gyventojai; paminėti Lietuvai nusipelnčius tautinių mažumų atstovus.
- ✓ Holokausto atminties minėjimo iniciatyvos turėtų įtraukti ne tik žydų, bet ir romų tautybės žmonių genocido paminėjimą. Siekiant įveikti traumuojančią Holokausto istorinę atmintį, siūloma minėjimų metu išreikšti ne tik gedulą dėl žuvusiųjų ir atgailą už dalies Lietuvos gyventojų dalyvavimą Holokausto žudynėse, bet ir paminėti Lietuvos gyventojų pagalbą žydų tautybės žmonėms Holokausto metu ir plačiau supažindinti su žydų ir romų kultūra, tradicijomis, taip sudalyti sąlygas suartinti šias kartas nuo karto susipriešinančias visuomenės grupes.
- ✓ Siekiant labiau pritraukti jaunimą į istorinių datų minėjimų renginius ir veiklas, buvo pasiūlytos šios priemonės: asmeninis įtraukimas į praktiškas veiklas; istorinės inscenizacijos; minėjimų susiejimas

su apdovanojimu už asmeninius pasiekimus moksle, sporte ar kūrybinėje veikloje; aktyvus bendradarbiavimas su jaunimu, vietos ir tarptautinėmis jaunimo organizacijomis.

- ✓ Galiausiai buvo išsakytas lūkestis suteikti istorinės atminties minėjimams tarptautinį mastą (kaip JAV Nepriklausomybės diena ar Airijos Šv. Patriko diena). Tautinės giesmės giedojimo iniciatyva pateikiama kaip sėkmingas pavyzdys, tačiau kyla poreikis rasti daugiau galimybių tarptautiškumui didinti.

04 FINANSUOTŲ ISTORINĖS ATMINTIES MINĖJIMO INICIATYVŲ VERTINIMAS

Šiame skyriuje vertinamas KM ir Lietuvos kultūros tarybos (toliau – LKT) per pastaruosius 5-erius metus finansuotų istorinės atminties išsaugojimo iniciatyvų, įskaitant nacistinės ir sovietinės okupacijos temas, turinį ir įvairių tikslinių grupių įtrauktį, įgyvendinant šias iniciatyvas, pateikiami rezultatai ir efektyvumas, identifikuojamos pagrindinės problemos.

4.1. Inicijų apimtis ir vertinimo metodika

Buvo vertinamos iniciatyvos:

- skirtos Valstybės švenčių dienų minėjimui, atmintinų dienų ir istorinių datų minėjimui, aktualių atmintinų datų minėjimui⁷¹, Lietuvai nusipelnusių asmenybių atminimo minėjimui, Lituaniškos paveldo įprasminimui ir kitoms istorinės kultūrinės atminties išsaugojimo iniciatyvoms;
- kuriose minimi projektai skirti datoms, susijusioms su istorine atmintimi, švenčių dienomis (Vasario 16-oji, Kovo 11-oji, Liepos 6-oji), atmintiniais metais (2018–2022 m. laikotarpiu);
- kurias finansavo įvairios institucijos: KM, URM, LR krašto apsaugos ministerija (toliau – KAM), LRV kanceliarija, LKT ir Lietuvių fondas JAV;
- kurių tikslas įprasminėti Lietuvos valstybei reikšmingus kultūrinius-istorinius įvykius, paminėti valstybės šventes, atmintinas dienas ir istorines datas, Lietuvos valstybės kultūrai ir istorijai nusipelnusių asmenybių jubiliejus, taip pat skatinti visuomenę domėtis Lietuvos kultūra, istorija, įprasminėti ir išsaugoti lietuvių tautos ir Lietuvos kultūros istorinę ir kultūrinę atmintį.

Programas finansavimui gauti rengė: biudžetinės įstaigos, viešosios įstaigos, asociacijos, bendrijos, individualios įmonės, uždarnosios akcinės bendrovės, fondai, ne pelno siekiančios organizacijos, draugijos, bendruomenės, akcinės bendrovės.

Prieinami duomenys: finansuotų projektų dokumentai; finansavimo įsakymai, veiklos ataskaitos.

---

⁷¹ Valstybės švenčių dienų, atmintinų dienų ir atmintinų metų sąrašas pateikiamas Priede Nr.3 ir Nr. 4

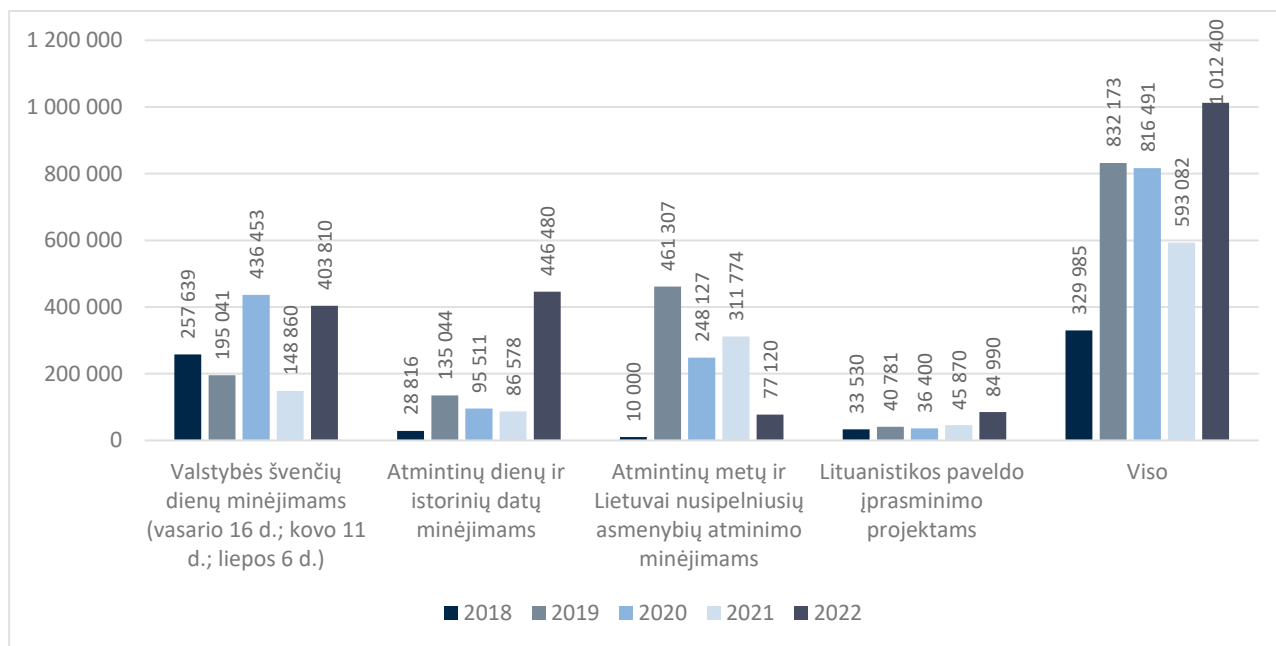
4.2. Iniciatyvų vertinimas

Kiekvienais metais KM, URM, KAM, LRV kanceliarija, LKT ir Lietuvių fondas finansuoja istorinės atminties išsaugojimo iniciatyvas, įskaitant nacistinės ir sovietinės okupacijos temas.

LR kultūros ministerija

Iniciatyvos ir renginiai

Kiekvienais metais KM skiria finansavimą istorinės kultūrinės atminties išsaugojimo, lituanistikos tradicijų ir paveldo įprasminimo iniciatyvoms ir renginiams įgyvendinti, kasmet ši suma paskirstoma *Valstybinių švenčių dienų minėjimo, atmintinų dienų ir atmintinų istorinių datų minėjimo, Lietuvai nusipelnusių asmenybių atminimo minėjimo ir Lituanistikos paveldo įprasminimo projektams*⁷². Istorinės kultūrinės atminties išsaugojimo, lituanistikos tradicijų ir paveldo įprasminimo iniciatyvoms ir renginiams įgyvendinti skirta finansavimo dalis atitenka ir lituanistikos tradicijų, ir paveldo įprasminimo programos projektų daliniam finansavimui. *Plačiau apie kiekvienais metais finansuotus projektus žiūrėti Priede Nr. 8.*

4 pav. KM finansuotos iniciatyvos 2018–2022 m.

Šaltinis: KM įsakymų dokumentai

2018 m. ypač daug dėmesio skirta *Vasario 16-osios Lietuvos valstybės atkūrimo 100-mečio minėjimui*. Vienu iš svarbiausių šventinių renginių tiek Vasario 16-osios, tiek visų 2018-ųjų kontekste galima vadinti koncertą

⁷² Šaltinis: Istorinės atminties išsaugojimo iniciatyvas įgyvendinančių projektų finansavimas | Lietuvos Respublikos kultūros ministerija (lrv.lt)

„Gloria Lietuvai“, surengtą Nacionaliniame operos ir baletų teatre. Svarbus aspektas, kad **šis projektas sutelkė miestų, kaimų, gyvenviečių bendruomenes**, kurios kaip galėdamos prisidėjo prie ekspedicijų veiklos, todėl šis renginys gyventojų buvo priimtas kaip kolektyvinių pastangų rezultatas. Taip buvo išvengta ydingos priešpriešos, dažniausiai kylančios per valstybines šventes, kai Vilnius švenčia, o kiti miestai lieka pamiršti. „Gloria Lietuvai“ parengiamųjų darbų pirmajam etapui KM skyrė 32 500 Eur finansavimą, tačiau remiantis „Istorinės vaizduotės laboratorija: praeities tyrinėtojų ir menininkų dialogai“ tyrimu⁷³, turimas biudžetas nebuvo pakankamas ir neleido atlikti kai kurių darbų, kurie būtų labai palengvinę kūrybinės grupės maratoną. Šis koncertas buvo svarbus žingsnis tęsiant kūrinių, skirtų Vasario 16-osios minėjimui, rašymo tradiciją.

2019 m. didžiausias finansavimas buvo skirtas **atmintinų metų** (Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metai; Žemaitijos metai; Jėzuitų misijos Lietuvoje metai) minėjimo ir **Lietuvai nusipelnusių asmenybių** (Juozo Tumo-Vaižganto 150-osios gimimo metinės; Lietuvos Tarybos Pirmininko, Lietuvos valstybės Prezidento Antano Smetonos metai; Juozo Naujalio 150-osios gimimo metinės; Augustino Savicko 100-osios gimimo metinės; Alfonso Nykos-Niliūno 100-osios gimimo metinės; Henriko Nagio 100-osios gimimo metinės; Jono Meko atminimas) atminimo renginiams. 2020 m. didžiausias finansavimas buvo skirtas **valstybinių švenčių minėjimo renginiams** (Vasario 16-ajai; Liepos 6-ajai; Kovo 11-osios 30-osios metinėms).

2021 m. dalis valstybės švenčių dienų minėjimui ir atmintinų dienų minėjimui skirtų projektų buvo finansuojami per viešuosius pirkimus, todėl lyginti, finansavimo sumos išaugo ar sumažėjo, netikslinga. 2021 m. didžiausias finansavimas buvo skirtas **atmintinų metų** (Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos metai; Pranciškaus Skorinos metai; Lietuvos totorių metai) minėjimo ir **Lietuvai nusipelnusių asmenybių** (Ievos Simonaitytės atminimas; Jono Meko atminimas; Lietuvos Nepriklausomybės akto signataro Gintauto Iešmanto atminimas; M. K. Čiurlionio atminimas; Kazimiero Vasiliausko gimimo 100-metis; A. Mončio atminimas; J. Zikaro atminimas; Jono Karolio Chodkevičiaus atminimas; Vytauto Mačernio gimimo 100-metis) paminėjimo renginiams. 2022 m. didžiausias finansavimas buvo skirtas **valstybinių švenčių** (Vasario 16-osios, Liepos 6-osios, Kovo 11-osios) minėjimo ir **atmintinų dienų ir istorinių datų** (sausio 1 d.; sausio 13 d.; birželio 14 d.; birželio 15 d.; Lietuvos žydų genocido aukų atminimo diena – 80-osios Holokausto metinės; Romų genocido atminimo diena) minėjimo renginiams.

Finansuoti projektai svarbūs ne tik dėl pagrindinio tikslo – Lietuvai svarbių datų ir įvykių paminėjimo, bet ir dėl jų naudos visai visuomenei. Iš finansuotų projektų suorganizuoti renginiai prisidėjo prie visuomenės sutelkimo, ypač mažesnių miestų, kaimų, gyvenviečių bendruomenių. Finansuojant ne tik didžiųjų Lietuvos

---

⁷³ Šaltinis: [Istorinės vaizduotės laboratorija: praeities tyrinėtojų ir menininkų dialogai - Kultūros tyrimai \(kulturostyrimai.lt\)](#)

miestų institucijų rengiamas iniciatyvas, bet ir įvairių Lietuvos regionų, kuriuose didelę dalį sudaro tautinių mažumų gyventojai, institucijų iniciatyvas parodoma, kad šventės svarbios ne tik Vilniuje, bet ir visuose Lietuvos miestuose. Taip pat finansuoti projektai, skatina jaunimo įsitraukimą. Remiantis anksčiau ataskaitoje aprašytais tyrimais, jaunimas yra viena rečiausiai į valstybinių švenčių ar kitų svarbių atmintinų datų minėjimus įsitraukiančių amžiaus grupių, todėl itin svarbu pateikti didesnį ir jiems tinkamą turinį. Dažniausiai iniciatyvos įgyvendinamos koncertų, parodų, pilietinių akcijų, minėjimų formomis.

LR užsienio reikalų ministerija

Projektas „Globali Lietuva“

Be KM, finansavimą istorinės atminties minėjimo iniciatyvoms teikia ir URM. Per URM finansuojami „Globalios Lietuvos“ projektai⁷⁴, kurie inicijuojami lietuvių bendruomenių užsienyje. Parama Lietuvos diasporos organizacijų veiklai numatyta LRV patvirtintos „Globalios Lietuvos“ – Lietuvos diasporos įsitraukimo į valstybės gyvenimą – kūrimo 2012–2021 m. programoje. 2021 m. URM koordinuojamą programą įgyvendino 23 valstybės institucijos ir įstaigos. Baigus galioti „Globalios Lietuvos“ programai, 2021 m. gruodį buvo patvirtintos Lietuvos diasporos politikos strateginės gairės „Globali Lietuva“ 2022–2030 m. (2021 m. gruodžio 27 d. LR užsienio reikalų ministro įsakymas Nr. V-550, toliau – strateginės gairės „Globali Lietuva“), o 2022 m. rugpjūtį – strateginių gairių „Globali Lietuva“ įgyvendinimo veiksmų planas (2022 m. rugpjūčio 11 d. LR užsienio reikalų ministro įsakymu Nr. V-263, kuris kasmet atnaujinamas ir pratęsiamas vieniems metams. 2023–2025 m. veiksmų planas patvirtintas 2023 m. sausio 9 d. užsienio reikalų ministro įsakymu Nr. V-2. Šie strateginiai dokumentai užtikrina nuo 2012 m. įgyvendintos „Globalios Lietuvos“ programos tęstinumą. Į veiksmų plano įgyvendinimą 2022 m. įsitraukė 30 valstybės institucijų ir 7 savivaldybės, 2023 m. – 32 valstybės institucijos ir 18 savivaldybių.

10 lentelė. Lietuvos diasporos organizacijų veiklos projektų finansavimas 2019–2022 m.

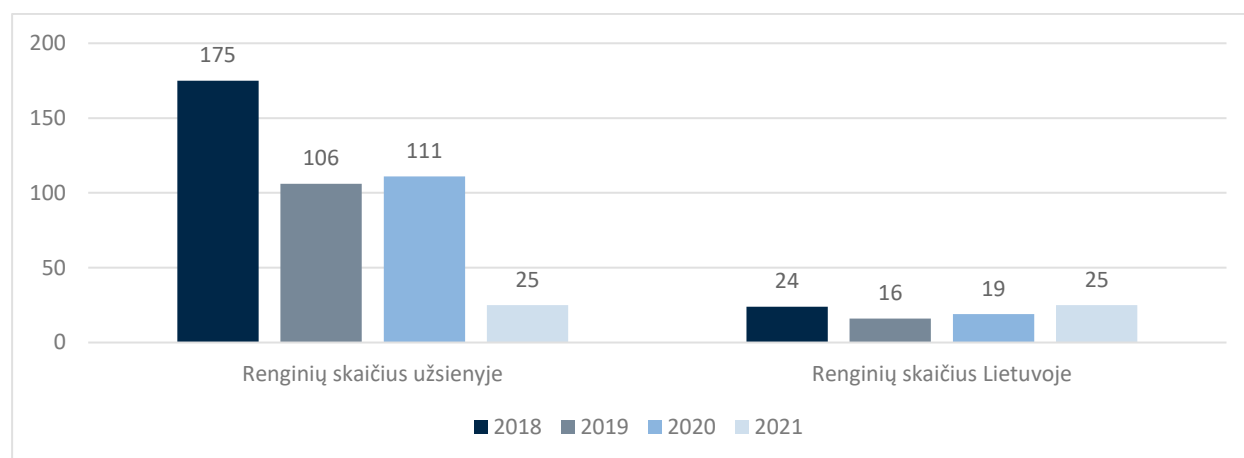
Metai	Finansuotų projektų skaičius	Finansuotos istorinės atminties minėjimo iniciatyvos	Visas skirtas finansavimas	Istorinės atminties minėjimo iniciatyvoms skirtas finansavimas
2019 m.	59 projektai	16 iniciatyvų	56 100 Eur	14 250 Eur
2020 m.	48 projektai	19 iniciatyvų	51 948 Eur	22 790 Eur
2021 m.	37 projektai	10 iniciatyvų	50 190 Eur	12 250 Eur
2022 m.	47 projektai	15 iniciatyvų	68 750 Eur	21 300 Eur

⁷⁴ Šaltinis: Lietuvos diasporos organizacijų veiklos projektų finansavimas | Lietuvos diasporos organizacijoms | Globali Lietuva | Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija (urm.lt)

Kiekvienais metais tam tikra dalis iš visų finansuotų projektų skirta Lietuvos valstybinių švenčių ir atmintinų datų (dienių ir metų) minėjimo renginiams⁷⁵. Visi šie finansuoti projektai **skatina Lietuvos diasporos įsitraukimą į Lietuvos gyvenimą ir stiprina ryšį su Lietuva**. Valstybinių švenčių minėjimu užsienyje siekiama **stiprinti bendruomeniškumą ir pilietiškumą užsienyje gyvenantiems lietuviams**. Taip pat minint svarbiais datomis **remiamos Lietuvos diasporos organizacijos**, todėl įgyvendinama daugiau projektų ir iniciatyvų (kartu su DA); Lietuvos diasporos organizacijų lyderių kvalifikacijos tobulinimo projektų ir auga teikiama parama Lietuvos diasporos organizacijų veiklai apskritai.

Viešosios / kultūrinės diplomatijos projektai

Be „Globalios Lietuvos“ programos, Komunikacijos ir kultūrinės diplomatijos departamentas kartu su URM ir DA užsienyje kiekvienais metais įgyvendina viešosios / kultūrinės diplomatijos projektus užsienyje ir Lietuvoje, siekdami įgyvendinti užsibrėžtą tikslą – **didinti Lietuvos matomumą pasaulyje, stiprinti tarpvalstybinius ryšius, strategiškai svarbioms užsienio auditorijoms pristatyti modernią, kuriančią Lietuvą, jos aukštąją kultūrą ir mokslinius pasiekimus, nuosekliai plėtoti kultūrinę ir skaitmeninę diplomatiją**.

5 pav. URM įgyvendinti viešosios / kultūrinės diplomatijos renginiai 2018–2021 m.

Šaltinis: URM veiklos ataskaitos

2018 m. buvo įgyvendinti 175 projektai užsienyje ir 24 Lietuvoje⁷⁶. 2018 m. URM buvo pagrindinis *šimtmečio minėjimo* veiklą DA koordinatorius, kurio minėjimo veikloms įgyvendinti buvo skirta apie 400 tūkst. Eur papildomų lėšų. Didelė dalis šimtmečiui skirtų renginių buvo tęstinio pobūdžio, įtraukiant Lietuvai svarbias užsienyje gyvenančias išeivijos bendruomenes, stiprinant istorinę diplomatiją. Tęstinio pobūdžio

⁷⁵ Platesnį renginių sąrašą žr. Priede Nr. 9

⁷⁶ Šaltinis: [Užsienio reikalų ministerijos 2018 m_ veiklos ataskaita.pdf \(urm.lt\)](#)

renginiai **skatina ir regioniško principą**, pvz., Litvakų dienos Londone, pritraukiančios dideles tikslines auditorijas, kelia susidomėjimą ir kaimyninėse šalyse, todėl žydiškų renginių ciklas buvo organizuojamas ir Airijoje. 2018 m. URM vaidmuo buvo itin svarbus **didinant Lietuvos šimtmečio minėjimo pasiekiamumą**. Šiam tikslui buvo įgyvendintos trys viešinimo kampanijos, skirtos šimtmečio viešinimui: #atkurtaLietuvai, #LTDiplomatijai100 ir #KultūrinėDiplomatija. 2018 m. tiek Lietuvoje, tiek Rytų kaimynystės valstybėse buvo surengta beveik dvigubai daugiau nei planuota viešosios diplomatijos renginių. Tokiam viršytam rodikliui lemiamos reikšmės turėjo labai aktyvi Lietuvos DA regione veikla.

2019 m. įgyvendinti 106 kultūrinės diplomatijos projektai užsienyje ir 16 Lietuvoje⁷⁷. 2019 m. URM prioritetai kultūrinės diplomatijos srityje buvo *Baltijos kelio 30-mečio minėjimas užsienyje ir pasirengimas Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo 30-čio ir Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metų minėjimui 2020 m.* Baltijos kelio 30-mečio minėjimą Lietuvos DA užsienyje organizavo bendradarbiaudamos su Latvijos ir Estijos DA ir lietuvių bendruomenėmis užsienyje, tai **suteikė galimybę pademonstruoti politinį solidarumą, stiprinti ilgalaikius strateginius kultūrinius partnerius, pasiekti didesnę matomumą ir platesnes auditorijas**. Kartu su partneriais Lietuvoje, URM įgyvendino bendrą komunikacijos kampaniją, skirtą *minėti Baltijos kelio 30-ąsias ir Molotovo–Ribentropo pakto pasirašymo 80-ąsias metines*. 2019 m. buvo tęsiamas kultūrinės ir skaitmeninės diplomatijos sąveikos aktualizavimas ir kampanijos **#KultūrinėDiplomatija** įgyvendinimas.

2020 m. buvo įgyvendinta 111 kultūrinės diplomatijos projektų užsienyje ir 19 projektų Lietuvoje⁷⁸. 2020 m. URM prioritetai kultūrinės diplomatijos srityje buvo *Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo 30-mečio ir Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metų* Lietuvoje ir užsienyje minėjimas. Įgyvendinant strateginį tikslą stiprinti vidinę ir išorinę komunikaciją, svarbiu strateginės komunikacijos kampanijų laimėjimu tapo Antrojo pasaulinio karo pabaigos 75-mečio minėjimo kampanija. Ji apėmė beveik 10 mln. vartotojų. 2020 m. URM toliau nuosekliai vykdė tęstinę Laisvės kovotojų atminimo kampaniją, kurios tikslas – **sistemiškai reaguoti į informaciją, skleidžiamą siekiant iškreipti objektyvų Lietuvos istorijos traktavimą**.

2021 m. didelė dalis kultūrinės diplomatijos renginių dėl pandemijos nulemtų ribojimų vyko nuotoliniu būdu⁷⁹. **2021 m. buvo surengti 25 Lietuvą pristatantys kultūrinės ir viešosios diplomatijos renginiai**. Lietuvos DA užsienyje organizuotiems Lietuvą pristatantiems kultūrinės ir viešosios diplomatijos projektams ir iniciatyvoms buvo skirta 28,6 tūkst. Eur suma. Vienas sėkmingiausių projektų – *Abiejų Tautų Respublikos ir Tarpusavio įžado 230-ųjų metinių minėjimas* – vyko bendri Lietuvos ir Lenkijos organizuojami renginiai. Bendri veiksmai **sudarė sąlygas tolesniam bendradarbiavimui kultūrinės diplomatijos srityje ir istorinės atminties klausimais**. Vertinant ateities perspektyvas, svarbu tęsti tokį dvišalį bendradarbiavimą užsienyje

---

⁷⁷ Šaltinis: Veiklos ataskaita | Veikla | Ministerija | Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija (urm.lt)

⁷⁸ Šaltinis: URM 2020 m_ veiklos ataskaita.pdf

⁷⁹ Šaltinis: 2021 m_ URM veiklos ataskaita_03_10.pdf

toliau įamžinant ir skleidžiant žinią apie Abiejų Tautų Respublikos istorinį, politinį, kultūrinį ir kitokį paveldą, siekiant į šį procesą įtraukti, Ukrainą ir Baltarusijos demokratinę opoziciją (pvz., bendras 1794 m. T. Kosciuškos sukilimo, 1830–1831 metų sukilimo, 1863–1864 metų sukilimo metinių minėjimas; Mindaugo karūnavimo 770 metinių minėjimas, akcentuojant valstybingumo ištakas ir istorinį bendrumą su Ukraina ir Baltarusija). URM toliau aktyviai tarpininkauja tęsiant Macikų lagerio atminimui įamžinti skirtus darbus. ***Kita sėkminga URM ir DA pastaraisiais metais įgyvendinta iniciatyva*** – renginiai, susiję su LRS paskelbtų atmintinų metų (pvz., Lietuvos totorių istorijos ir kultūros metų (2021), Lietuvos karaimų istorijos ir kultūros metų, Pranciškaus Skorinos metų (2022)) paminėjimu užsienyje – Lenkijoje, Čekijoje ir kt. šalyse. Atsižvelgiant į tai, ***svarbu siūlyti, kad LRS patvirtintų atmintinus metus, kurie pažymėtų dvišaliams santykiams svarbius įvykius***, pvz., Jono Chodkevičiaus mirties ir Chotyno mūšio 400 metinės buvo svarbios Lietuvos bendrų siekių su Lenkija ir Ukraina pažymėti.

URM finansuojami projektai teikia naudą tiek Lietuvos diasporos atstovams, tiek bendrai Lietuvą pristatyti ir garsinti užsienyje. Visi finansuoti projektai skatina Lietuvos diasporos įsitraukimą į Lietuvos gyvenimą ir stiprina jų ryšį su Lietuva. Didėjantis dėmesys diasporai, taip pat 2018 m. minėtas Valstybės atkūrimo šimtmetis lėmė didesnę valstybių, kuriose remiama Lietuvos diasporos organizacijų veikla, skaičių. Strateginis ir kryptingas Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio renginių planavimas, bendradarbiaujant su kitomis Lietuvos pristatymą užsienyje koordinuojančiomis institucijomis, leido pasiekti strategiškai svarbias tikslines grupes: vietos politikus, akademinę bendruomenę, verslo atstovus ir užmegzti ryšius tolesniam ilgalaikiam bendradarbiavimui su šiomis grupėmis. Bendrai, bendradarbiavimas su įvairių šalių DA ir lietuvių bendruomenėmis užsienyje suteikia galimybę pademonstruoti politinį solidarumą, stiprinti ilgalaikius strateginius kultūros partnerius, pasiekti didesnę matomumą ir platesnes auditorijas. Kiekvienais metais įgyvendinami kultūrinės diplomatijos projektai Lietuvoje ir užsienyje prisideda prie tarpvalstybinių ryšių stiprinimo, pristato Lietuvos aukštąją kultūrą, mokslinius pasiekimus strategiškai svarbioms užsienio auditorijoms, nuosekliai vysto kultūrinę ir skaitmeninę diplomatiją. Tęstinės kampanijos **#KultūrinėDiplomatija** įgyvendinimas stiprina pozityvaus Lietuvos įvaizdžio užsienyje sklaidą ir padeda komunikuoti apie šalies pasiekimus.

LR krašto apsaugos ministerija

Iniciatyvos ir renginiai

Viena iš KAM veiklos sričių – pilietiškumo skatinimas, į kurį įeina pilietinės valios stiprinimas per valstybinių švenčių, istorinių datų, nusipelnusių asmenybių jubiliejų minėjimų, Partizanų pagerbimo, kariuomenės ir visuomenės vienybės dienos renginių organizavimą, įgyvendinti kultūrinės edukacijos programas,

akcentuojančias Lietuvos istorijos ir kultūros pasiekimus, skatinančias piliečius aktyviau dalyvauti kultūriniame gyvenime; stiprinti istorinės atminties įprasminimo iniciatyvas⁸⁰.

KAM svarbu nuosekliai ugdyti pilietines vertybes, gebėjimą priešintis įtakoms, pažinti šiuolaikines grėsmes⁸¹. 2021 m. buvo gausūs jubiliejų, iškilų asmenybių ir įvykių minėjimų – Juozo Lukšos-Daumanto šimtmetis, Jono Karolio Chodkevičiaus, Lietuvos totorių istorijos ir kultūros metai, prieškariu atkurtos Lietuvos karinės diplomatijos pradžia, pagrindinių Lietuvos kariuomenės padalinių kūrimasis, lemtingi 1991 m. įvykiai. KAM prioritetas finansuoti projektus, kuriais paminimi **reikšmingiausi Lietuvos kariuomenės įvykiai, asmenybės, sukaktys. 2021 m. finansavimas buvo skirtas 15 projektų – 36 349 Eur**, skirtų reikšmingiausiems Lietuvos kariuomenės įvykiams, asmenybėms, sukaktims ir jiems paminėti. **2022 m. finansavimas taip pat buvo skirtas 15 projektų**, susijusių su reikšmingiausiais Lietuvos kariuomenės įvykiais, asmenybėmis, sukaktimis ir jų paminėjimu. Tačiau 2022 m. skirta **suma – 99 780 Eur** – buvo triskart didesnė nei 2021 m.

KAM finansuojamais projektais skatinamas visuomenės pilietiškumas ir stiprinama pilietinė valia. Organizuojami valstybinių švenčių, istorinių datų, nusipelnusių asmenybių jubiliejų minėjimai, Partizanų pagerbimo, kariuomenės ir visuomenės vienybės dienos renginiai, kultūrinės edukacijos programos, skatina piliečius aktyviau dalyvauti kultūriniame gyvenime, stiprinti istorinės atminties įprasminimo iniciatyvas ir ugdo pilietines vertybes, gebėjimą priešintis įtakoms, pažinti šiuolaikines grėsmes. Taip pat finansuojamais projektais šviečiamas ir jaunimas, skatinant juos nepamiršti reikšmingų įvykių.

LRV kanceliarija

Iniciatyvos ir renginiai

Didelę finansinę paramą istorinės atminties minėjimo iniciatyvoms įgyvendinti skiria ir LRV kanceliarija⁸². **2022 m. buvo finansuoti 33 projektai, kuriems skirtas 2 269 094 Eur finansavimas.**

Finansuotos iniciatyvos skirtos:

- *Lietuvai svarbiems asmenims pagerbti*: Alfonso Lipniūno atminimui; Dalios Grinkevičiūtės atminimui; Romo Kalantos metų minėjimui;
- *Partizanų atminimui*;
- *Holokausto ir sovietinės okupacijos atminimui*;

⁸⁰ Šaltinis: LRS nutarimo „Dėl Nacionalinės darbotvarkės „Lietuvos Respublikos piliečių rengimo pilietiniam ... (Irs.lt)“

⁸¹ Šaltinis: LR Krašto apsaugos ministerija (kam.lt)

⁸² Šaltinis: Skelbimai | LR Vyriausybės kanceliarija

- *Vilniaus 700 metų jubiliejui.*

Didžiausia suma (pusė viso skirto finansavimo sumos) – 1 118 357 Eur – buvo skirta pasiruošti Vilniaus 700 metų jubiliejui. Projekto įgyvendinimo metu organizuotos viešinimo kampanijos ir specialios veiklos moksleiviams bei bendruomenėms:

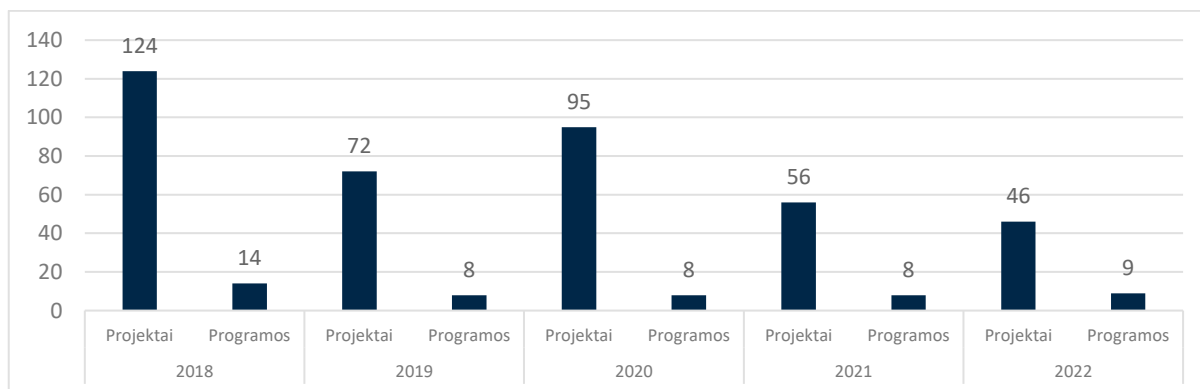
- surengta tarptautinė rinkodaros kampanija;
- eksportuotos Vilniaus vardo trupės ir speciali jubiliejinė programa;
- parengti Vilniaus pažinimo paketai mokiniams;
- vykdytos bendruomenių veiklos;
- įvykdyta Konkursinė programa.

Visi šie finansuoti projektai skatina pilietiškumą per veiklas didžiuosiuose Lietuvos miestuose, vykdam bendruomenių veiklas ir sukuriant pažinimo paketus mokiniams. Taip pat stiprina visuomenės atminimą apie svarbius Lietuvai įvykius bei asmenis.

Lietuvos kultūros taryba

Iniciatyvos ir renginiai

LKT taip pat kiekvienais metais finansuoja istorinės atminties išsaugojimo iniciatyvas (įskaitant nacistinės ir sovietinės okupacijos temas). Apžvelgus per pastaruosius 5-erius metus finansuotas iniciatyvas galima pastebėti, kokio tipo projektams skiriamas finansavimas. Valstybinės reikšmės renginių projektus dažniausiai inicijuoja viešosios įstaigos (Jono Meko vizualiųjų menų centras, Vilniaus dailės akademija, Tautodailininkų sąjungos fondas ir kt.); biudžetinės įstaigos (įvairūs muziejai, savivaldybių viešosios bibliotekos, kultūros centrai, koncertinės įstaigos ir kt.); asociacijos (Meno ir mokslo laboratorija, Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenė); labdaros ir paramos fondai (Antano Mončio paramos fondas). *Plačiau apie kiekvienais metais finansuotas programas, projektus ir jiems skirtas finansavimo sumas žr. Priede Nr. 10*

2018 m. LKT finansavo 124 istorinės atminties projektus iš 14 skirtingų programų. Šiems projektams iš viso buvo skirtas **988 307 Eur finansavimas**. Kalbant apie valstybinės reikšmės renginius – 2018 m. daugiausia dėmesio buvo skirta **Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio ir Vydūno metams**. Finansuoti **49 projektai**, įgyvendinti pasitelkus Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio programą. Šiems projektams skirta **400 000 Eur**. Be šios programos projektų buvo ir daugiau finansuotų projektų, susijusių su *Šimtmečio minėjimu*, kurie buvo pasiskirstę per tokias programas kaip „Skaitymo iniciatyva“; „Fotografija“; „Muzika“; „Dailė“; „Atminties institucijos“. Bendrai šimtmečio minėjimui skirtų projektų finansavimas siekė daugiau kaip **433 000 Eur**. Vydūno atminimo minėjimui finansuota **11 projektų** – **89 657 Eur**. Kalbant apie kitus atmintinius metus, buvo finansuotos ir kelios Sąjūdžio metų iniciatyvos, bet jų buvo gerokai mažiau nei iniciatyvų, skirtų Lietuvos valstybės šimtmečiui ir Vydūno metams paminėti.

2019 m. LKT finansavo 72 istorinės atminties projektus iš 8 skirtingų programų. Šiems projektams iš viso buvo skirtas **531 054 Eur finansavimas**. 2019 m. didžiausias dėmesys skirtas *Juozo Tumo Vaižganto 150-osioms gimimo metinėms* paminėti, finansuota **17 iniciatyvų**, skirta **62 300 Eur**. Taip pat buvo finansuotos ir pavienės iniciatyvos kitų atmintinų metų minėjimui: Jėzuitų misijos Lietuvoje metai, Pasaulio lietuvių metai, Laikinosios sostinės atminimo metai ir Lietuvos Nepriklausomybės kovų atminimo metai. 2019 m. finansuoti **5 projektai**, skatinantys *Lietuvos gyventojų pilietiškumą*: Vasario 16-osios ir Kovo 11-osios minėjimo iniciatyvos, kurioms skirta **40 000 Eur**.

2020 m. LKT finansavo 95 istorinės atminties projektus iš 8 skirtingų programų. Šiems projektams iš viso buvo skirtas **750 640 Eur finansavimas**. 2020 m. didžiausias dėmesys ir finansavimas skirtas *Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metams* ir *Tautodailės metams* paminėti, finansuotos ir kelios iniciatyvos, skirtos *UNESCO Pasaulio paveldo Lietuvoje metams* paminėti. Iš viso finansuota **16 iniciatyvų**, skirta suma – **100 900 Eur**. 2020 m. pilietinio ugdymo ir atminties įprasminimo projektai buvo skirti *Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo (Kovo 11-osios) trisdešimtmečiui* minėti. Finansuota **16 projektų**, kuriems įgyvendinti skirta **129 100 Eur**.

2021 m. LKT finansavo 56 istorinės atminties projektus iš 8 skirtingų programų. Šiems projektams iš viso buvo skirtas **638 862 Eur finansavimas**. 2021 m. buvo minimi *Vytauto Mačernio ir Antano Mončio šimtmečiai*, kuriems paminėti finansuota **13 iniciatyvų** ir skirta **110 000 Eur**. 9 iš 13 iniciatyvų (**62 000 Eur**) skirtos Vytauto Mačernio atminimui, 4 iniciatyvos (**48 000 Eur**) – Antano Mončio. Taip pat buvo minimi ir *Marijos Gimbutienės metai*, kurių atminimui finansuotos **5 iniciatyvos**. Nors iniciatyvų buvo mažiau nei Vytauto Mačernio atminimui, joms skirta didesnė suma – **143 780 Eur**, nei bendrai Vytauto Mačernio ir

Antano Mončio 100-čio minėjimo iniciatyvoms. Finansuotos ir kelios pavienės iniciatyvos, skirtos *Juozo Zikaro ir Abiejų Tautų Respublikos Gegužės 3-iosios Konstitucijos ir Tarpusavio įžado metų minėjimams*. 2021 m. taip pat buvo minimas *Holokausto 80-metis*, kurio 3 iniciatyvoms įgyvendinti skirtas 15 000 Eur finansavimas.

2022 m. LKT finansavo 46 istorinės atminties projektus iš 9 skirtingų programų. Šiems projektams iš viso buvo skirta **508 100 Eur finansavimas**. 2022 m. finansuotos tik 2 valstybinės reikšmės renginių projektų iniciatyvos, tačiau joms skirta suma – 117 800 Eur – buvo didesnė nei bet kuriais kitais metais (2018–2021 m.) skirta suma valstybinės reikšmės projektų iniciatyvoms. Pagrindinis dėmesys skirtas *Jono Meko 100-ųjų gimimo metinių jubiliejui* paminėti. Iš viso J. Meko metams ir jo 100-osioms gimimo metinėms paminėti skirta 86 800 Eur. Daugiau nei pusė finansavimo sumos, skirtos valstybinės reikšmės renginių projektų iniciatyvoms, atiteko projektui „*Naktigonė 2023*“ (80 000 Eur) – Vilniaus 700 metų jubiliejui paminėti skirtas renginys (interaktyvus, didelio masto patyriminis spektaklis „*Naktigonė*“).

Vilniaus 700 metų jubiliejui buvo ruošiamasi jau nuo 2018 m. Kiekvienais metais nuo 2018 m. iki 2021 m. skirtas finansavimas Lietuvos dailės muziejaus programos „*Pasitinkant Vilniaus 700 metų jubiliejų*“ parodų ciklui „*Vilniaus gatvės*“ ir tarptautinių parodų ciklui „*Vilniaus miesto istorijos svarbiausieji ženklai*“, kurioms bendrai skirtas 113 200 Eur finansavimas. 2022 m. kitoms Vilniaus vardo paminėjimo iniciatyvoms skirta 213 600 Eur, bendrai (su projektu „*Naktigonė 2023*“) 2022 m. Vilniaus 700 metų jubiliejui paminėti skirta 293 600 Eur.

Projektas „Globali Lietuva“

Kiekvienais metais finansuojamos ir įgyvendinamos „Globalios Lietuvos“ programos idėjos, skirtos užsienyje gyvenančioms lietuvių bendruomenėms, siekiant ***palaikyti ryšį su lietuviška kultūra ir stiprinti tautinę tapatybę*** (svarbu paminėti, kad Lietuvos diasporos organizacijos kviečiamos teikti paraiškas LKT nuo 2022 m. rudens). Organizuojami filmų festivaliai, muzikiniai renginiai, stovyklos lietuvių bendruomenės vaikams, šokių šventės, lietuviškų filmų peržiūros, parodos, kultūrinių įvykių atminties įprasminimas ir sklaida internetinėje leidyboje, literatūrinių renginių ciklas, spektakliai ir kiti kultūriniai bei edukaciniai renginiai. Taip siekiama įprasminėti istorinę atmintį ir pilietinį, tautinį, lituanistinį ugdymą, paminėti svarbias Lietuvos valstybės šventes. Kiekvienais metais šiai programai skiriamas finansavimas auga, taip pat didėja ir finansuotų iniciatyvų skaičius. Projektus, skirtus lietuvių bendruomenėms užsienyje, dažniausiai inicijuoja asociacijos, bendruomenės, draugijos, viešosios įstaigos, ne pelno asociacijos / organizacijos, bendrijos, fondai.

11 lentelė. Finansuotos „Globalios Lietuvos“ programos idėjos

Metai	Finansuotų iniciatyvų skaičius	Skirtas finansavimas
2018 m.	12 iniciatyvų	70 000 Eur
2019 m.	11 iniciatyvų	70 000 Eur
2020 m.	16 iniciatyvų	150 000 Eur
2021 m.	18 iniciatyvų	150 000 Eur
2022 m.	18 iniciatyvų	160 000 Eur

Šaltinis: LKT finansuotų projektų ataskaitos

Galima pastebėti, kad tiek finansuotų iniciatyvų skaičius, tiek skiriamo finansavimo suma kiekvienais metais labai skiriasi. Didžiausia suma skirta ir daugiausia iniciatyvų buvo finansuota 2018 m., tačiau tai lėmė, kad tais metais buvo švenčiamas Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmetis, kuriam ir buvo skirta didžioji dalis finansavimo sumos.

12 lentelė. Finansuotos istorinės atminties minėjimo iniciatyvos

Metai	Finansuotų iniciatyvų skaičius	Finansuotų iniciatyvų proc. nuo visų finansuotų projektų	Skirtas finansavimas
2018 m.	124 iniciatyvos	7,86 proc.	988 307 Eur
2019 m.	72 iniciatyvos	4,18 proc.	531 054 Eur
2020 m.	95 iniciatyvos	4,26 proc.	750 640 Eur
2021 m.	56 iniciatyvos	3,25 proc.	638 862 Eur
2022 m.	46 iniciatyvos	2,11 proc.	508 100 Eur

Šaltinis: LKT finansuotų projektų ataskaitos

Kiekvienais metais LKT skiriamas finansavimas Lietuvai ir jos gyventojams svarbių istorinių datų, asmenybių, švenčių, atminimo metų, visa tai paminint įvairiais renginiais, viešinimo, edukaciniais ir kultūriniais projektais prisideda prie istorinės atminties išsaugojimo ir stiprina visuomenės pilietinį sąmoningumą (ypač jaunimo). Siekiant stiprinti jaunimo pilietinį sąmoningumą, finansuoti tokie projektai kaip šokio ir istorinio diskurso projektas paaugliams „Aš esu Kovo 11-oji“, vaikų kūrybos konkursas; skatinant minėti Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dieną, organizuotas respublikinis lietuviškos dainos konkursas „Laisvės akordai“ ir fotografijų paroda „Jauna Lietuva“. Siekiant nepamiršti mažesniųjų Lietuvos miestų taip pat finansuoti įvairūs projektai, skirti mažesniems Lietuvos miestams, pvz., Lietuvos nacionalinis dailės muziejus organizavo keliaujančią parodą „Semeniškių idilės“. Vertinant pagal tai, kokie projekto vykdytojai gauna finansavimą, galima pastebėti, kad teikiamas dėmesys visoms Lietuvos savivaldybėms – finansuojamos įvairios iniciatyvos Lietuvos regionuose, pvz., miestų vardo paminėjimai rašytiniuose šaltiniuose, miestų

įkūrimo metų jubiliejai ir kitos panašios iniciatyvos. Taip pat kiekvienais metais finansuojami „Globalios Lietuvos“ programos projektai, kurie didina Lietuvos diasporos ryšį su lietuviška kultūra ir stiprina jų tautinę tapatybę.

Lietuvių fondas

Iniciatyvos ir renginiai

Lietuvių fondas taip pat atlieka svarbų vaidmenį finansuojant projektus, skirtus Lietuvai svarbioms datoms minėti. Pagrindinis Lietuvių fondo tikslas – remti projektus bei veiklą, padedančią išlaikyti lietuviškąjį paveldą ir tradicijas. Fondas pirmumą teikia naujiems, pažangiems, taip pat ilgalaikes tradicijas turintiems ir vykdomiems projektams išėivijoje⁸³. Siekdamas įgyvendinti savo tikslus, Lietuvių fondas remia šias sritis: švietimą, kultūrą, bendruomenę ir jaunimą. Plačiau, kokios iniciatyvos buvo įgyvendintos kiekvienais metais ir joms skirtas sumas žr. Priede Nr. 11.

2018 m. viso pasaulio lietuviai šventė **Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmetį**, dėl šios priežasties Lietuvių fondas visus savo darbus skyrė šiai Lietuvai svarbiai datai paminėti. 2018 m. Lietuvių Fondas įvairiai veiklai remti skyrė 1 101 156 doleriai, iš kurių projektams buvo skirta 792 867 doleriai, stipendijoms – 308 289 doleriai. Iš viso parama suteikta 121 projektui, iš kurių 8 buvo skirti būtent istorinės atminties minėjimo iniciatyvoms: Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio renginiams; Baltijos šalių šimtmečio minėjimui; projektui „Misija Sibiras“. Šiems projektams skirta suma siekė 46 049 dolerius.

2019 m. Lietuvių fondas įvairiai veiklai remti skyrė 1 149 764 dolerius, iš kurių projektams skirta 859 610 dolerių, stipendijoms – 290 154 doleriai. Iš viso parama suteikta 107 projektams, tačiau finansuotų projektų, susijusių su istorinės atminties minėjimo iniciatyvomis, buvo tik trys: organizuota paroda Lietuvos nepriklausomybei paminėti, projektas „Misija Sibiras“ ir Baltijos kelio minėjimas. Šiems trims projektams skirta suma siekė 11 000 dolerių.

2020 m. projektų paramai ir stipendijoms iš viso išdalyti 1 256 506 doleriai, iš kurių projektams skirta 913 363 doleriai, stipendijoms – 343 143 doleriai. Iš viso parama suteikta 103 projektams, bet finansuotų projektų, susijusių su istorinės atminties minėjimo iniciatyvomis, buvo mažai: įgyvendintas projektas „Misija Sibiras“ ir tremties atminimo akcija. Šiems projektams skirta suma – 9500 dolerių.

---

⁸³ Šaltinis: [Lietuvių Fondas | Iš kartos į kartą | Lemont, Illinois \(lithuanianfoundation.org\)](#)

2021 m. projektų paramai ir stipendijoms buvo išdalyta 1 407 670 dolerių, iš kurių projektų paramai išmokėti 1 042 722 doleriai, stipendijoms – 364 948 doleriai. Iš viso parama suteikta 106 projektams, iš kurių 4 buvo skirti istorinės atminties minėjimo iniciatyvoms: Jono Meko atminimo paroda, Marijos Gimbutienės šimtmečio minėjimas, Donelaičio 100-mečio minėjimas, tremties atminimo renginiai. Šiems projektams skirta suma siekė 31 500 dolerių.

Lietuvių fondas finansuoja įvairaus tipo projektus, kalbant apie istorinės atminties minėjimo iniciatyvas, dažniausiai atsikartojantį finansavimą gaunantis projektas – „Misija Sibiras“, kuriam vidutiniškai skiriamas apie 6000 dolerių finansavimas. Be šių istorinės atminties projektų, finansuojami ir įvairūs kiti projektai, kurie prisideda prie Lietuvos diasporos atstovų lietuviškos tapatybės puoselėjimo ir išsaugojimo, pabrėžia lietuvių kultūros gyvybingumą, sukuria galimybes kultūrinei raiškai ir pritraukia plačiąją visuomenę.

SKYRIAUS APIBENDRINIMAS

Kiekvienais metais KM, URM, KAM, LRV kanceliarija, LKT ir Lietuvių fondas finansuoja istorinės atminties išsaugojimo iniciatyvas, įskaitant nacistinės ir sovietinės okupacijos temas. Kiekviena iš institucijų prisideda prie finansavimo skirtingomis sumomis. Išanalizavus visų institucijų skiriamas finansavimo sumas, galima teigti, kad KM, LRV kanceliarija ir LKT istorinės atminties išsaugojimo iniciatyvoms įgyvendinti skiria daugiausia lėšų.

Tiek finansuotų iniciatyvų skaičius, tiek ir skiriamo finansavimo suma kiekvienais metais labai skiriasi, todėl sunku nusakyti, ar finansuojamų iniciatyvų daugėja / mažėja ir kaip kinta finansavimo sumos. Tam tikrais metais didesnė finansavimo suma priklauso ir nuo tais metais vykstančių minėjimų, pvz., 2018 m. buvo švenčiamas Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmetis, dėl kurio tam tikrų institucijų skirtas finansavimas 2018 m. buvo didesnis nei kitais metais. Taigi manoma, kad tokį stabilų iniciatyvų finansavimą reikėtų išsaugoti.

Šių institucijų finansuojamų projektų kryptys ir tikslai yra įvairūs, bet kartu ir persidengiantys. Bendrai, visų institucijų finansuojami projektai prisideda prie istorinės atminties išsaugojimo, visuomenės pilietinio sąmoningumo stiprinimo ir jaunimo įsitraukimo skatinimo. Istorinės atminties įtvirtinimo projektai ne vien telkia visuomenę Lietuvoje, bet ir skatina Lietuvos diasporos įsitraukimą į mūsų valstybės gyvenimą ir stiprina jos ryšį su Lietuva.

05 NACISTINĖ IR SOVIETINĖ OKUPACIJA

Nacistinė ir sovietinė okupacija – skaudžios tragedijos, atėmusios daug žmonių gyvybių, kurios prisimenamos dar iki dabar. Nors tyrimo pavadinime ir TS vartojama Holokausto sąvoka, tačiau pačiame tyrime žvelgiama plačiau ir vartojamas nacistinės (greta sovietinės) okupacijos apibūdinimas, siekiant platesnio vertinimo ir atsižvelgiant į darbo grupės narių išsakytus pastebėjimus.

Nacistinės ir sovietinės okupacijos atminimui paskelbtos šios atmintinos dienos ir metai:

- kovo 15-oji – Lietuvos žydų gelbėtojų diena;
- gegužės 14-oji – Pilietinio pasipriešinimo diena;
- gegužės 3-asis sekmadienis – Lietuvos partizanų pagerbimo diena;
- birželio 3-oji – Sąjūdžio diena;
- birželio 14-oji – Gedulo ir vilties diena;
- birželio 15-oji – Okupacijos ir genocido diena;
- rugpjūčio 2-oji – Romų genocido atminimo diena;
- rugpjūčio 23-oji – Baltijos kelio diena, Juodojo kaspino diena, Europos diena stalinizmo ir nacizmo aukoms atminti;
- rugsėjo 23-ioji – Lietuvos žydų genocido aukų atminimo diena;
- rugsėjo 28-oji – Tuskulėnų aukų atminimo diena;
- spalio 16-oji – Mažosios Lietuvos gyventojų genocido diena;
- sausio 1-oji – Vėliavos diena;
- sausio 13-oji – Laisvės gynėjų diena;
- Adolfo Ramanausko-Vanago metai (2018 m.);
- Jono Žemaičio-Vytauto metai (2019 m.);
- Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metai (2020 m.);
- Juozo Lukšos-Daumanto metai (2021 m.);
- Romo Kalantos metai (2023 m.).

Šių dienų ir metų minėjimui rengiamos programos ir kiekvienais metais skiriamos tikslinės lėšos, kurias skiria visos aukščiau minėtos institucijos (apie finansavimą plačiau skyriuje „4.2. Iniciatyvų vertinimas“).

5.1. Sovietinė okupacija

1940 m. birželio 15 d., sulaužydama tarptautines sutartis ir pasiūsdama per 150 tūkstančių raudonarmiečių, Sovietų Sąjunga okupavo Lietuvos Respubliką. Prasidėjo 50 metų trukusi Lietuvos okupacija.⁸⁴ Šiems skaudiems įvykiams atminti ir iškovotai laisvei minėti skirtas nemažas skaičius atmintinų dienų ir atmintinų metų.

Pilietinio pasipriešinimo diena

2002 m. gegužės 7 d. LRS nutarimu Romo Kalantos aukos diena – gegužės 14-oji, buvo įtraukta į atmintinų dienų sąrašą. Pilietinio pasipriešinimo dieną, simbolizuojančią visuomenės pilietiškumą, aktyvūs visuomenininkai, Lietuvos jaunimo organizacijų taryba, Lietuvos šaulių sąjunga, Lietuvos skautija, Lietuvos ateitininkų federacija ir kitos nevyriausybinės organizacijos jungiasi į akciją „Išsitrauk pilietiškumo batus“⁸⁵. Taip pat kiekvienais metais Kauno valstybinio muzikinio teatro sodelyje, prie paminklo R. Kalantai, vyksta minėjimas, kurio metu tylos minute pagerbiami visi žuvusieji už Lietuvos laisvę. Romainių kapinėse prie R. Kalantos kapo padedama gėlių. Šių įvykių atminimui organizuojamos parodos, susitikimai, diskusijos, spektakliai ir koncertai.

Pagrindiniai minėjimo renginiai vyksta Kaune (kadangi istoriniai įvykiai vyko ten), tačiau šios dienos minėjimą plačiau būtų galima skleisti ir kituose Lietuvos miestuose.

Minėjimo svarba: *šios dienos minėjimas skatina kalbėti apie pilietiškumą, telkia visuomenę, skatina būti sąmoningu ir atsakingu piliečiu, kas itin aktualu šiandien, kuomet dezinformacijos ir melagingų naujienų srautai itin dideli.*

Lietuvos partizanų pagerbimo, kariuomenės ir visuomenės vienybės diena

Lietuvos partizanų pagerbimo diena dar tarpukario Lietuvoje buvo tradiciškai minima trečiąjį gegužės sekmadienį⁸⁶. Šios dienos tikslas – pagerbti kovojusius už Lietuvos laisvę ir parodyti visuomenei, kokie Lietuvos nepriklausomybės saugotojai ir gynėjai yra šiandien, kaip ir su kuo jie ruošiasi šalies gynybai ar vykdo karines misijas už jos ribų. Šios dienos minėjimo metu Lietuvos Prezidentas įteikia apdovanojimus nusipelnusiems piliečiams. Lietuvos kariuomenė, drauge su šalyje dislokuotais NATO sąjungininkais ir kariuomenės bičiuliais, rengia šventę, kurios metu visuomenė įvairiais būdais supažindinama su

---

⁸⁴ Šaltinis: [1940–1941 m. – sovietų okupacija ir aneksija - Lietuvos okupacija \(1940 m. birželio 15 d.\) \(lrs.lt\)](#)

⁸⁵ Šaltinis: [Ateitis.lt](#)

⁸⁶ Šaltinis: [Partizanų pagerbimo, kariuomenės ir visuomenės vienybės diena \(day.lt\)](#)

kariuomenės istorija, veikla, naudojama ginkluote, karine technika, vyksta įvairios kitos veiklos. Taip pat tęsiama Partizanų pagerbimo tradicija, kariuomenės ir visuomenės vienybės dieną vainikuoti sėkmadieniniu žygiu partizanams atminti. Šis tradicinis KAM ir Lietuvos kariuomenės organizuojamas renginys kasmet vyksta vis kitame mieste ir regione.

2022 m. ši šventė buvo itin aktuali dėl Ukrainoje vykstančio karo, nes Lietuvai istorinių datų įprasminimas taptų dar stipresnis sutelkiant ir suvienijant visus Lietuvos piliečius.⁸⁷ 2022 m. Partizanų pagerbimo, kariuomenės ir visuomenės vienybės diena sutapo su Pilietinio pasipriešinimo diena. Šią dieną buvo organizuojami žygiai partizanams atminti Lietuvos laisvės kovotojų mūšio vietomis ir kovinio šaudymo treniruotės. Sulaukę didelio susidomėjimo ne tik iš Lietuvos gyventojų, bet ir Lietuvoje apsigyvenusių karo pabėgėlių iš Ukrainos, žygiai partizanų takais su treniruotėmis ir mokymais bus pradėti rengti nuolat.

Šios dienos minėjimo renginių organizavimas vis kitame mieste pasiteisina, nes galimybė susipažinti su kariuomenės veikla suteikiama žmonėms iš įvairių Lietuvos miestų (o ne tik didžiųjų), todėl šią tradiciją reikėtų tęsti ir toliau.

Minėjimo svarba: *šios dienos minėjimas augina visuomenės pasitikėjimą kariuomene, padeda kariuomenei stiprinti ryšį su visuomene ir užsitikrinti tolesnį jos palaikymą, visa tai yra valstybės saugumo garantas. Visuomenės palaikymas yra didelė motyvacija kariams, tokių bendruomeniškų švenčių metu gyventojai gali daugiau sužinoti apie Lietuvos kariuomenę ir NATO veiklą Lietuvoje ir artimiau susipažinti su svarbia visuomenės dalimi, kuri egzistuoja dėl valstybės ir jos gyventojų saugumo.*

Sąjūdžio diena

2018 m. buvo paskelbti Sąjūdžio 30-ųjų metinių minėjimo metais,⁸⁸ kuriems paminėti buvo organizuotos įvairios parodos (dokumentų, fotografijų, spaudos, literatūros ir kt.), konferencijos ir diskusijos, minėjimo renginiai (ekspedicijos, žygiai, šventiniai minėjimai), viešinimas ir ženklimas (atminimo lenta, dokumentiniai filmai, lankstinukai-brošiūros, pažintiniai maršrutai). 2023 m. minimos Sąjūdžio 35-osios metinės, šia proga sąjūdininkai surengė konferenciją „Sąjūdžio istorija ir patirtis“. Sąjūdžio dienai paminėti birželio ir liepos mėnesiais vyko nemažai renginių, ekskursijų įvairiuose Lietuvos miestuose ir miesteliuose. Buvo atidaryta ne viena paroda, skirta prisiminti laisvėjančios ir link nepriklausomybės kartu su Sąjūdžiu žengiančios Lietuvos įvykius.

---

⁸⁷ Šaltinis: [Partizanų pagerbimo, kariuomenės ir visuomenės vienybės dienos paminėjimas: istorija išlieka visuomet aktuali | tv3.lt](#)

⁸⁸ Šaltinis: [21723_71d4e16f41de24c2db91eb567e21128a.pdf \(lrv.lt\)](#)

Tačiau galima pastebėti, kad ši data dažnai lieka pamiršta, ypač trūksta valdžios atstovų dėmesio šiai svarbiai datai. Nors į konferenciją buvo oficialiai kviešti dabartinės Lietuvos valdžios atstovai, jie dalyvauti šiame renginyje atsisakė. Vietoj to valstybės vadovai pasirinko Sąjūdžio 35-ųjų metinių minėjimą Seime, nors galėjo savo pasirodymu pagerbti ir pačių sąjūdininkų surengtos konferencijos dalyvius. Taigi jaučiamas susipriešinimas tarp valdžios atstovų ir sąjūdininkų. Taip pat, pasak Sąjūdžio iniciatyvinės grupės narių, birželio 3 d. turėtų būti prilyginama su Kovo 11-ąja ir Sausio 13-ąja, ir minima kiekvienais metais, nelaukiant dar vieno penkmečio jubiliejaus.⁸⁹

***Minėjimo svarba:** šios dienos metu paminima ne tik Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio iniciatyvinės grupės įsikūrimo sukaktis, bet ir prisimenami Sąjūdžio idealai ir principai, reaguojama į šiandienos iššūkius, aktualijas ir problemas.*

Gedulo ir vilties, Okupacijos ir genocido dienos

Kiekvienais metais birželio 14 d. vyksta LRS minėjimas, skirtas Gedulo ir vilties, Okupacijos ir genocido dienoms atminti, kurio metu giedamas Lietuvos valstybės himnas ir tylos minute pagerbiamas visų žuvusiųjų už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę atminimas.⁹⁰ Minėjime dalyvauja ne tik Lietuvos, bet ir užsienio valstybių atstovai (užsienio DA Lietuvoje vadovai).

Svarbiausia Gedulo ir vilties dienos minėjimo istorinės atminties akcija – tremtinių ir politinių kalinių pavardžių skaitymo akcija „**Ištark, išgirk, išsaugok**“. Ši akcija rengiama jau septynerius metus iš eilės. Jos metu nuo birželio 14 d. iki birželio 15 d. įprasminami tremtinių ir politinių kalinių likimai, perskaitant jų vardus, pavardes bei likimus.⁹¹ Prie šios akcijos rėmimo prisideda KAM ir KM. Vertinant ilgesnį akcijos rengimo periodą, kiekvienais metais akcijoje dalyvauja daugelis Lietuvos miestų: Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys, Alytus, Kėdainiai, Raseiniai, Telšiai, Šakiai, Ignalina, Prienai ir kt. 2019 m. pirmą kartą prie šios akcijos prisijungė ir užsienyje gyvenantys lietuviai – **Vašingtone**, prie paminklo komunizmo aukoms atminti, buvo skaitomi Lietuvos tremtinių ir politinių kalinių vardai ir jų likimai. 2020 m. dėl COVID-19 pandemijos akcija buvo perkelta į virtualią erdvę (buvo įgyvendinta vaizdo skambučių pagalba) ir taip tapo dar prieinamesnė tautiečiams ne vien Lietuvoje, bet ir visame pasaulyje, akcija vyko **daugelyje Lietuvos ambasadų, ypač tose šalyse, kuriose didelės lietuvių bendruomenės**. Virtualus akcijos variantas išliko ir 2021 m. buvo įgyvendinami tiek gyvi (Vilniuje), tiek virtualūs tremtinių ir politinių kalinių vardų, pavardžių ir likimų skaitymai. 2022 m. skaitymai ir vėl vyko ne tik virtualioje erdvėje, bet ir gyvai 14-oje Lietuvos miestų bei

---

⁸⁹ Šaltinis: [Minimos Sąjūdžio 35-osios metinės | Alkas.lt](#)

⁹⁰ Šaltinis: [2022 m. birželio 14 d. iškilmingas minėjimas Lietuvos Respublikos Seime - Apie 2022 m. birželio 14 d. Lietuvos Respublikos LRS minėjimą \(Irs.lt\)](#)

⁹¹ Šaltinis: [Ryžtas žydėti \(birzelio14.lt\)](#)

miestelių: *Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje, Alytuje, Šilalėje, Pajūryje, Panevėžio rajone, Jonavoje, Vilniaus rajone, Raseiniuose, Švenčionyse ir Kabelių parapijoje*. Tais pačiais metais ši akcija buvo surengta ir Briuselyje (Lietuvos ir Europos Parlamento narių iš Lietuvos iniciatyva). Be šios akcijos vyko ir daugelis kitų renginių įvairiuose Lietuvos miestuose.

Birželio 14-osios minėjimui skirtos akcijos galėtų sulaukti didesnio dėmesio ne tik Lietuvos, bet ir užsienio žiniasklaidos priemonėse, taip didinant tarptautiškumą ir reflektavimą dėl trėmimų Vakarų visuomenėse. Taip pat informacija galėtų būti skleidžiama ir anglų kalba, kadangi ši akcija sulaukia ne tik lietuvių dėmesio.

Minėjimo svarba: *šių dienų minėjimo renginiais prisimenami įvykiai, lėmę prievartinį Lietuvos valstybingumo raidos sustabdymą ir žiaurų tautos naikinimą.*

Baltijos kelio diena

Kiekvienais metais minima labai svarbi Lietuvos tautos patriotinio susitelkimo diena – **Baltijos kelio diena** (dar pažymėta kaip *Juodojo kaspino diena* ir kaip *Europos diena stalinizmo ir nacizmo aukoms atminti*). 1989 m. rugpjūčio 23 d., prisimindamas J. Ribentropo–V. Molotovo aktą, atėmusį Baltijos šalių nepriklausomybę, Lietuvos Sąjūdis surengė akciją „Baltijos kelias“. Akcijos metu Lietuvos, Latvijos ir Estijos gyventojai susikibdami rankomis sudarė gyvą grandinę per Baltijos valstybes, taip simboliškai atskirdami Baltijos valstybes nuo Sovietų Sąjungos, išreikšdami norą būti laisvais. Baltijos kelias iki šiol gyvas žmonių atmintyje kaip viena svarbiausių XX a. protesto formų, svariai prisidėjusi prie nepriklausomybės atgavimo.

2022 m. vyko Baltijos kelio 33-osios metinės, kurių metu organizuoti įvairūs renginiai Lietuvos miestuose. Baltijos kelio svarba pripažįstama ne tik Baltijos šalyse, bet ir tarptautiniu lygiu – įrašyta į Tarptautinį UNESCO registrą „Pasaulio atmintis“; įtraukta į Gineso pasaulio rekordų knygą; sukurtas užsienio rinkai pritaikytas interneto puslapis ww.balticway.net, informaciją pateikiantis net 4 kalbomis: anglų, estų, latvių, lietuvių; Europos parlamente atidaryta Baltijos kelio alėja ir memorialinė lenta, primenanti apie bendrą trijų tautų siekį.

Baltijos kelio diena (rugpjūčio 23 d.) galėtų būti švenčiama kartu su kitomis Baltijos šalimis. Minint šią dieną būtų galima dar glaudžiau bendradarbiauti su kitomis Baltijos valstybėmis ir įgauti dar didesnį tarptautiškumo aspektą.

Minėjimo svarba: *ši minėjimo diena simbolizuoja tautos vienybę ir valstybės tęstinumą, skatina pilietiškumą ir susivienijimą.*

Tuskulėnų aukų atminimo diena

Tuskulėnų aukų atminimo diena į Atmintinų dienų sąrašą buvo įtraukta 2006 m.⁹² Jos metu prisimenami sovietiniam totalitariniam režimui neįtikė ir 1944–1947 m. NKGB (MGB) vidaus kalėjime Vilniuje nužudyti politiniai kaliniai, kurių palaikai slapta nuo visuomenės buvo užkasti masinėse kapavietėse buvusio Tuskulėnų dvaro teritorijoje.

2022 m. minint šią istorinės atminties dieną Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras surengė Tuskulėnų aukų pagerbimo valandėlę⁹³, kuri vyko Tuskulėnų koplyčioje. Tuskulėnų aukų atminimo dienos minėjime dalyvavo LRS, Laisvės kovų ir valstybės istorinės atminties komisijos, Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto, Lietuvos kariuomenės Mokymo ir doktrinų valdybos, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus nariai ir kiti garbūs svečiai. Renginyje dalyvavo Vilniaus gimnazijų moksleiviai ir mokytojai. Be minėjimo dienos renginių veikia ir nuolatinės ekspozicijos.

Minėjimo svarba: *šios dienos minėjimu pagerbiamos aukos, prisimenami skaudūs įvykiai ir siekiama tai paversti pilietiškumo pamokas skatinančiu papročiu.*

Mažosios Lietuvos gyventojų genocido diena

Lietuvos LRS nutarimu 2006 m. spalio 16 d. įtraukta į atmintinų dienų sąrašą ir paskelbta Mažosios Lietuvos genocido diena.⁹⁴ Tačiau remiantis duomenimis, Mažosios Lietuvos genocidas yra sovietinio lietuvių tautos genocido dalis, iki šiol nesulaukusi teisinio, politinio įvertinimo ir išsamių istorinių tyrinėjimų⁹⁵. Taip pat šis kraupus įvykis vis dar nėra pripažintas tarptautiniu mastu. Galima pastebėti, kad šiems įvykiams paminėti renginių taip pat nėra daug, tik pavienės iniciatyvos. Todėl norint, kad ši diena taptų aktualesnė visuomenei, pirmiausia reikėtų jos teisinio ir politinio pripažinimo.

Minėjimo svarba: *ši diena primena, kad dėl sovietinio genocido pagrindinėje Mažosios Lietuvos dalyje – Karaliaučiaus krašte – nebeliko senųjų gyventojų, jų žemės vardų, buvo nuniokotas jų dvasinis ir kultūrinis paveldas.*

Vėliavos diena

---

⁹² Šaltinis: [Bus minima Tuskulėnų aukų atminimo diena | Alkas.lt](#)

⁹³ Šaltinis: [Vilniuje pagerbtas Tuskulėnų aukų atminimas | Alkas.lt](#)

⁹⁴ Šaltinis: [Mažosios Lietuvos gyventojų genocido diena \(day.lt\)](#)

⁹⁵ Šaltinis: [Prieš 75 metus sovietai pradėjo Mažosios Lietuvos gyventojų genocidą | Alkas.lt](#)

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, sausio 1-oji tapo valstybine švente – **Lietuvos vėliavos diena**⁹⁶, tą dieną kasmet rengiama iškilminga vėliavos pakeitimo ceremonija. Pagal tradiciją senoji vėliava kasmet perduodama saugoti vienai iš Lietuvos mokyklų, pasižymėjusių ugdant pilietiškumą, puoselėjant istorinę atmintį. 2023 m. Gedimino pilies bokšto vėliava buvo įteikta Rokiškio rajono Pandėlio gimnazijai. Ceremonijoje Lietuvos kariuomenės Garbės sargybos kuopos kariai Gedimino pilies bokšte iškilmingai pakelė 2023 m. Lietuvos vėliavą.⁹⁷ Trispalvė buvo svarbus simbolis priešinant sovietų okupacijai.

Tačiau remiantis atliktais tyrimais (*plačiau skyriuje „03 ISTORINĖS ATMINTIES MINĖJIMO INICIATYVŲ VERTINIMO TYRIMAS“*), ne visi gyventojai žino, kas yra Vėliavos diena, todėl galima teigti, kad reikėtų daugiau informacijos apie šią dieną ir jos svarbą Lietuvai.

Minėjimo svarba: *šios dienos minėjimu primenamas ir pagerbiamas savanorių žygdarbis, Lietuvai atgavus nepriklausomybę.*

Laisvės gynėjų diena

Sausio 13-oji Lietuvoje minima kaip Laisvės gynėjų diena, pagerbiant žuvusiuosius 1991 m. sausio 13 d. per sovietų kariuomenės agresiją Vilniuje. Ta proga Seime vyksta Laisvės gynėjų dienos minėjimas ir Laisvės premijos įteikimo ceremonija.

Sausio 13-ąją įprasta minėti pilietine iniciatyva „Atmintis gyva, nes liudija“, kurios metu languose dešimčiai minučių uždegamos vienybės ir atminimo žvakutės. 2008 m. pirmą kartą surengtoje akcijoje dalyvavo apie 100 mokyklų, nuo 2010 m. iniciatyvą „Atmintis gyva, nes liudija“ aktyviai palaiko ne tik Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklos, bet ir LR ambasados užsienyje, valstybės institucijos: LRS, LRV, LR Prezidentūra, KAM, KM, Švietimo ir mokslo ministerija, muziejai, bibliotekos, ligoninės, policijos komisariatai, pasienio užkardos ir daug kitų įstaigų bei organizacijų. Taip pat kiekvienais metais vyksta tradiciniais tapę ir gyventojų pamėgti renginiai ir yra kuriami Atminimo laužai prie Vilniaus televizijos bokšto, Lietuvos radijo ir televizijos pastato, LRS ir Nepriklausomybės aikštėje.

Remiantis atliktais tyrimais (*plačiau skyriuje „03 ISTORINĖS ATMINTIES MINĖJIMO INICIATYVŲ VERTINIMO TYRIMAS“*), pasak kai kurių gyventojų, Sausio 13-ajai turėtų būti priskiriama valstybinės šventės svarba ir ši diena galėtų būti nedarbo diena kaip ir kitos valstybinės šventės. Kadangi Laisvės gynėjų dienos minėjimo

---

⁹⁶ Šaltinis: [Sausio 1-oji – Lietuvos vėliavos diena | Lietuvos Respublikos kultūros ministerija \(lrv.lt\)](#)

⁹⁷ Šaltinis: <https://kam.lt/ivykiai-ir-renginiai/lietuvos-veliavos-iskelimo-gedimino-pilies-bokste-104-osios-metines-ir-lietuvos-veliavos-diena/>

renginiai vyksta vakare, ne visi gyventojai nori ar gali juose dalyvauti, jei Sausio 13-oji taptų nedarbo diena, ji minėjimo renginius jie įsitrauktų labiau. Tačiau Sausio 13-ąją pavertus nedarbo diena, neliktų tradicinėmis tapusių iniciatyvų, kaip žvakutės uždegimas mokyklų languose ir kt. Taigi šios atmintinos dienos pavertimas nedarbo diena yra labai dviprasmiškas klausimas.

Minėjimo svarba: *šios dienos minėjimo metu pagerbiami tie, kurie iškovojo Lietuvos laisvę. Taip pat ši diena primena apie žmonių tikėjimo, susitelkimo ir ryžto svarbą, kurie yra pats galingiausias ginklas prieš bet kokį agresorių. Ši diena ypač aktuali šiuo metu dėl karo Ukrainoje – ji primena, kad laisvė yra labai trapi ir svarbu nuolat išlikti budriems.*

Adolfo Ramanausko-Vanago metai

LRS 2018 m. paskelbė A. Ramanausko-Vanago metais, 2018 m. Vyriausybė patvirtino pokario rezistencijos didvyrio, Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio deklaracijos signataro, ginkluotųjų pajėgų vado Adolfo Ramanausko-Vanago 100-ųjų gimimo metinių minėjimo planą. Jį parengė KM, bendradarbiaudama su socialiniais partneriais ir kitomis institucijomis⁹⁸. A. Ramanausko-Vanago atminimui pagerbti parengta plati kultūrinė, edukacinė, mokslinė programa, kuri padėjo plačiau atskleisti šią iškilą asmenybę, parodė kovos kelią už Lietuvos laisvę. Buvo organizuojamos parodos, edukacinės programos, patriotinių ir partizanų dainų konkursai, poezijos vakarai, mokslinės konferencijos, įvyko nacionalinis moksleivių žygis partizanų atminimo keliais.

Minėjimo svarba: *šių metų minėjimu siekiama pagerbti Lietuvai ir jos žmonėms svarbią istorinę asmenybę ir priminti apie Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio Tarybos 1949 m. deklaracijos, kaip konstitucinės reikšmės dokumento, užtikrinančio Lietuvos valstybės tęstinumą, svarbą.*

Jono Žemaičio-Vytauto metai

LRS 2019 m. paskelbė Jono Žemaičio-Vytauto metais. Vyriausybė patvirtino Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio Tarybos Prezidiumo Pirmininko generolo Jono Žemaičio-Vytauto metų programos planą, kurį parengė Ministro Pirmininko potvarkiu sudaryta darbo grupė. 2019 m. šie atminimo metai buvo paminėti įvairiais renginiais, viešinimo, edukaciniais ir kultūriniais projektais. Buvo surengta tarptautinė mokslinė konferencija, skirta Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio Prezidiumo Pirmininkui Jonui Žemaičiui-Vytautui, „Antikomunistinis ginkluotas pasipriešinimas Lietuvoje, Rytų ir Centrinėje Europoje 1944–1953“.

---

⁹⁸ Šaltinis: 2018-ieji - A. Ramanausko - Vanago atminimo metai | Lietuvos Respublikos kultūros ministerija (lrv.lt)

Minėjimo renginiai, pristatantys Lietuvos ginkluoto pasipriešinimo – partizaninio karo svarbą kovojant su sovietų okupacija buvo organizuojami ir užsienio šalių, ir tarptautinių organizacijų ambasadose, tarptautinėse organizacijose. Taip pat įgyvendinta informacinė kampanija, skirta supažindinti Lietuvos ir užsienio visuomenę su rezistenciniu judėjimu Lietuvoje 1944–1953 m. Įgyvendinant priemonių planą dalyvavo daug savivaldybių, Jono Žemaičio-Vytauto metams paminėti skirti renginiai buvo organizuojami visoje Lietuvoje.

Minėjimo svarba: *šių metų minėjimu pagerbiamas Lietuvai svarbus asmuo, prisimenami istoriniai įvykiai, siekiama supažindinti ne tik Lietuvos, bet ir užsienio visuomenę su rezistenciniu judėjimu Lietuvoje.*

Romo Kalantos metai

Laisvės kovotojo Romo Kalantos žūties išvakarėse LRS nutarė 2022 m. paskelbti Romo Kalantos metais⁹⁹. Sprendimas priimtas siekiant pažymėti R. Kalantos žūties 50-metį ir skatinti Lietuvos visuomenę domėtis istorine praeitimi. Apie Romą Kalantą pasaulis sužinojo 1972 m. gegužės 14 d., kai jis, protestuodamas prieš sovietinį režimą, Kauno Laisvės alėjoje susidegino. Ši politinė jaunuolio auka sukėlė visuotines protesto akcijas, masines demonstracijas ir lėmė vėlesnius pasipriešinimo sovietinei santvarkai Lietuvoje veiksmus. Šiam įvykiui atminti gegužės 14-oji minima kaip Pilietinio pasipriešinimo diena.

2022 m. buvo organizuojami įvairūs renginiai siekiant paminėti R. Kalantos aukos prasmę Lietuvos išlaisvinimui ir pažymėti jo protesto akcijos 50-metį.¹⁰⁰ parodos, mokslinės konferencijos, koncertai, spektakliai, filmų peržiūros ir kt.

Minėjimo svarba: *šių metų minėjimu pagerbiamas R. Kalantos atminimas, Lietuvos visuomenė skatinama domėtis istorine praeitimi.*

SKYRIAUS APIBENDRINIMAS

Kiekviena atmintina data ir atmintini metai turi savas priežastis, dėl ko jas svarbu minėti. Bendrai kiekviena jų telkia visuomenę, skatina pilietiškumą ir susivienijimą, atsakomybę savo šaliai, neleidžia užmiršti Lietuvai svarbių istorinių įvykių ir pagerbia svarbias istorines asmenybes. Atmintinų dienų ir metų minėjimai itin svarbūs ir dėl siekio šviesti jaunimą, kad jie žinotų apie savo šalies istoriją ir istorinių įvykių svarbą kovojant su dezinformacija ir melagingomis naujienomis. Tačiau kiekviena jų turi ir savo tobulintų aspektų. Bendrai, kai kurioms šventėms (Baltijos kelio dienai, birželio 14-osios minėjimui) galėtų būti didinamas

---

⁹⁹ Šaltinis: 2022-ieji paskiri laisvės šaukliui Romui Kalantai | Alkas.lt

¹⁰⁰ Šaltinis: LR Krašto apsaugos ministerija (kam.lt)

tarptautiškumo aspektas tiek bendradarbiaujant su kitomis šalimis, tiek didinant informacijos anglų kalba sklaidą. Taip pat kai kurioms atmintinoms dienoms galėtų būti teikiamas didesnis dėmesys, ypač išsiskiria Laisvės gynėjų diena, kuri, pasak gyventojų, turėtų būti valstybinės svarbos šventė, Mažosios Lietuvos gyventojų genocido diena, kuri vis dar nesulaukusi teisinio, politinio įvertinimo ir išsamių istorinių tyrinėjimų, Sąjūdžio diena, kuri dažnai lieka pamiršta ir nesulaukia valdžios atstovų dėmesio.

5.2. Nacistinė okupacija

Nacių okupacijos laikotarpis (1941–1944 m.) – Lietuvos valstybės istorijos periodas, kai lietuviai sunkiomis vokiečių okupacinio režimo sąlygomis siekė atkurti nepriklausomą valstybę, kai buvo persekiojami ir naikinami žydai, kitų žmonių grupės, kai kraštas buvo germanizuojamas, išnaudojamas ekonomiškai.¹⁰¹ Todėl šiems skaudiems įvykiams atminti skirta ne viena atmintina diena ir atmintini metai.

Lietuvos žydų gelbėtojų diena

2023 m. pirmąkart minėta Lietuvos žydų gelbėtojų diena.¹⁰² Ši diena pasirinkta prisimenant Vilniaus universiteto bibliotekininkę Oną Šimaitę, 1966 m. kovo 15 d. tapusią pirmąja lietuve, kuriai buvo suteiktas Pasaulio Tautų Teisuolės vardas už žydų gelbėjimą per Holokaustą.

Minėjimo metu buvo skaitomos 1785 žydų gyvybes gelbėjusių asmenų pavardės; Marijos ir Jurgio Šlapelių name-muziejuje atidaryta paroda „Pasaulio tautų teisuoliai. Nebijoję mirti, tapo nemirtingais“, pristatytas Tarptautinės Komisijos nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams įvertinti iniciatyva sukurtas, Lietuvos žydų gelbėtojams pagerbti skirtas atminimo – padėkos ženklas, juo bus žymimos vietos, kuriose gyveno gelbėtojai, slėpę nuo nacių Lietuvos žydus. Taip pat buvo skatinama žydų gelbėtojų dieną minėti šalies mokyklose, siekiant mokinius supažindami su žydų gelbėtojų istorijomis.

Minėjimo svarba: *šios dienos minėjimu prisimenami skaudūs įvykiai, pagerbiami žydų gelbėtojai, siekiama puoselėti savo krašto atmintį ir istorijas.*

---

¹⁰¹ Šaltinis: [Nacistinė okupacija 1941-1944 m. - Genocid.lt](#)

¹⁰² Šaltinis: [Pirmą kartą šalyje minima Lietuvos žydų gelbėtojų diena - LRT](#)

Romų genocido atminimo diena

2019 m. birželio 27 d. LRS atmintinų dienų sąrašą papildė nauja diena – Romų genocido atminimo diena.¹⁰³ Tarptautinės organizacijos oficialiai pripažįsta romų genocido Antrojo pasaulinio karo metais faktą ir siekia, kad visose valstybėse romų genocido atminimo diena būtų minima rugpjūčio 2 d. Toks LRS sprendimas tapo reikšmingu įvykiu visai Lietuvos romų bendruomenei. Ši diena pasirinkta neatsitiktinai – 1944 m. rugpjūčio 2 d. Lenkijoje, Aušvico-Birkau koncentracijos stovykloje buvo sunaikintas romų lageris ir nužudyta apie 2900 jame kalintų žmonių. Ši diena minima Lietuvoje nuo 2004 m., tačiau visuotinį pripažinimą ji gavo tik 2019 m. Kiekvienais metais rugpjūčio 2 d. pagerbiami nužudyti romai Panerių memoriale.

Tai, kad atmintinų dienų sąrašo papildymas šia diena buvo itin reikšmingas Lietuvos romų bendruomenei, parodo, kad šiai etninei grupei ir jų kultūrai reikėtų teikti daugiau dėmesio, organizuojant jiems skirtus renginius ar leidžiant patiems perteikti savo kultūrą ir istoriją.

Minėjimo svarba: *šios dienos minėjimu visuomenė skatinama atkreipti dėmesį į skaudžius Lietuvos istorijos faktus, prisidėti prie romų kultūros atvirumo, tarpkultūrinio dialogo ir stereotipų mažinimo. Taip pat tai svarbi diena ne tik prisiminti tragišką istoriją, bet ir užkirsti kelią neapykantai, jos nulemtiems baisiems nusikaltimams žmogiškumui, kadangi vis dar egzistuoja įvairių iššūkių ir tautinės, etninės nepagarbos ar neapykantos apraiškų romų atžvilgiu.*

Lietuvos žydų genocido atminimo diena

Lietuvos žydų genocido atminimo dienos programą rengia ir jos įgyvendinimą koordinuoja KM. Minint Lietuvos žydų genocido atminimo dieną, kasmet rengiama ir skelbiama atminimo dienai skirta programa, kurioje įvairiuose šalies miestuose numatyti renginiai Lietuvos žydų genocido atminimo dienai. Tradiciškai kasmet organizuojama Lietuvos žydų genocido aukų pagerbimo ceremonija Panerių memoriale. Renginį transliuoja arba reportažus rengia Lietuvos nacionalinė televizija. Ceremonijoje tradiciškai dalyvauja valdžios atstovai, Lietuvoje reziduojantis diplomatinis korpusas, Lietuvos mokyklų mokiniai, Lietuvos žydų bendruomenės nariai, visuomenės atstovai, taip pat vienas iš 3 aukščiausių valstybės pareigūnų, dažnai atvyksta svečių iš užsienio. Renginį organizuoja valstybės institucijos kartu su Lietuvos žydų bendruomene, Tarptautine komisija nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti ir Lietuvos mokyklomis. Taigi atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos žydų genocido atminimo diena sulaukia ir užsienio dėmesio, galėtų būti dar labiau stiprinimas šios dienos minėjimo tarptautiškumo aspektas.

---

¹⁰³ Šaltinis: Lietuvos rugpjūčio 2 d. bus minima Romų genocido atminimo diena | BNS Spaudos centras

Viena svarbiausių Lietuvos žydų genocido atminimo dienos minėjimo, daugiau nei dešimtmetį vykstanti tradicinė pilietinė iniciatyva „Atminties kelias“ – tai kvietimas visiems geros valios žmonėms, bet pirmiausia mokytojams ir mokiniams, prisiminti Holokausto metu sunaikintas gausias Lietuvos žydų bendruomenes, kartu nueiti į masinių žudynių vietas tais keliais, kuriais žydai buvo varomi į paskutinę savo kelionę.

2021 m. 80-ųjų Holokausto pradžios Lietuvoje metinių atminimui Tarptautinė komisija nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti kartu su jos iniciatyva įsteigtais Tolerancijos ugdymo centrais ir kitais partneriais iniciavo nacionalinį projektą „Atminties kelias 1941–2021“.¹⁰⁴ Dalinį finansavimą projektui įgyvendinti suteikė KM. Projekto tikslas – prisiminti 1941 m. vasarą ir rudenį Lietuvos miestuose ir miesteliuose nužudytus Lietuvos piliečius – žydus. Įgyvendinant projektą buvo organizuoti paminėjimai įvairiose Lietuvos vietose būtent tomis datomis, kurios susijusios su 1941 m. žydų žudynėmis konkrečiose Lietuvos vietose. Paminėjimo esmė – žmonių eisenos nuo miesto, miestelio centro, kuriuose iki 1941 m. gyveno žydai, iki žudynių vietų. Panašūs renginiai Tarptautinės komisijos iniciatyva vyksta daugiau nei dešimtmetį minint Lietuvos žydų genocido aukų atminimo dieną – rugsėjo 23 d., kuriuose kasmet dalyvauja 150–200 mokyklų ir daugiau nei 10 000 dalyvių. „Atminties kelio“ paminėjimo renginiai įvyko 32 Lietuvos vietose: 10 Lietuvos apskričių: **Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių, Tauragės, Telšių, Utenos, Vilniaus**, 25 savivaldybėse: *Alytaus r., Akmenės r., Biržų r., Elektrėnų, Joniškio r., Jurbarko r., Kauno m., Kalvarijos m., Kėdainių r., Klaipėdos r., Kretingos r., Kupiškio r., Mažeikių r., Molėtų r., Panevėžio r., Prienų r., Raseinių r., Radviliškio r., Šakių r., Šiaulių m., Šiaulių r., Telšių r., Ukmergės r., Vilniaus m., Vilniaus r.*

Be šio projekto, Tarptautinė komisija nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti organizuoja įvairius kitus renginius ir pilietines iniciatyvas („Gyvasis tautos žiedas“; „Atmintis gyva, nes liudija“; „Gyvybės medis“; „Vilties žiedas“ ir kitos), skirtas nacistinei ir sovietinei okupacijoms atminti, Lietuvos valstybinėms šventėms (Vasario 16-osios, Kovo 11-osios, Liepos 6-osios) ir kitoms Lietuvos istorijai svarbioms datoms paminėti.

13 lentelė. Tarptautinės komisijos nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti įgyvendintų renginių skaičius ir skirtas finansavimas, 2018–2022 m.

Metai	Įgyvendintų renginių / įvykių skaičius ¹⁰⁵	Skirtas finansavimas ¹⁰⁶
2018	23	140 000 Eur
2019	18	142 000 Eur
2020	12	144 993 Eur
2021	10	146 995 Eur

¹⁰⁴ Šaltinis: [Prasideda nacionalinio projekto „Atminties kelias 1941–2021“ renginiai - Bernardinai.lt](#)

¹⁰⁵ Šaltinis: [Renginiai | Komisija](#)

¹⁰⁶ Šaltinis: [Planavimo dokumentai ir finansinės ataskaitos | Komisija](#)

2022	5	166 996 Eur
------	---	-------------

Šaltinis: Tarptautinė komisija nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti

Be šių iniciatyvų kiekvienais metais vykdomi minėjimo renginiai: koncertai, tarptautinės parodos, aukų pagerbimo ceremonija.

Minėjimo svarba: *šios minėjimo dienos metu prisimenamos Holokausto metu sunaikintas gausios Lietuvos žydų bendruomenės, siekiama, kad visuomenėje rastųsi suvokimas, jog Holokaustas yra ne tik žydų tragedija, bet ir visos Lietuvos netektis – prarastas intelektualinis, kultūrinis, politinis ir ekonominis mūsų šalies potencialas.*

Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metai

LRS 2020 m. paskelbė Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų metais. Ši sukaktis taip pat įrašyta į 2020–2021 metų UNESCO minimų sukakčių sąrašą. 2020 m. LRV patvirtino šios svarbios sukakties minėjimo planą¹⁰⁷, kuriame numatyta net keliasdešimt kultūros ir istorijos įamžinimo priemonių. Metams paminėti organizuotos tarptautinės mokslinės konferencijos, diskusijos, parodos, koncertai, paskaitos ir kt. Minėjimo renginiai vyko ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje. Tiksliniai litvakų kultūrą pristatantys renginių ciklai buvo organizuojami Jungtinėse Amerikos Valstijose, Jungtinėje Karalystėje, Airijoje, Vokietijos Federacinėje Respublikoje, Pietų Afrikos Respublikoje, Izraelyje, Lenkijos Respublikoje, Rusijos Federacijoje, Prancūzijos Respublikoje, LR nuolatinėje atstovybėje prie Jungtinių Tautų Ženevoje, LR nuolatinėje atstovybėje prie UNESCO Paryžiuje. Be renginių, atminimą numatoma įamžinti ir statant naujus ar tvarkant esamus memorialus.

Minėjimo svarba: *šių metų minėjimu siekiama skatinti bendradarbiavimą, ne tik sugrąžinti į Lietuvos istorijos politikos lauką litvakiškosios istorijos dėmenį, bet ir užmegzti tęstinį dialogą tarp viso pasaulio litvakų bendruomenių, pakviesti jas aplankyti savo protėvių ir pasaulinio garso kultūros gimties vietas ir pažinti modernią Lietuvą. Labai svarbu, kad šie metai buvo minimi ne tik Lietuvoje, bet ir tarptautiniu mastu.*

Valstybinio Vilniaus Gaono žydų muziejaus iniciatyvos

Įvairius projektus nacistinės okupacijos atminimo tema inicijuoja ir **Valstybinis Vilniaus Gaono žydų muziejus**. 2011 m. Muziejus kartu su Austrijos atminties tarnyba Gedenkdienst inicijavo projektą „Holokausto Lietuvoje Atlasas“, skirtą edukacijai, informacijos sklaidai, turizmui. Atlase surinkta,

¹⁰⁷ Šaltinis: ELTA

struktūrizuota ir koncentruotai pateikta informacija apie visas Lietuvoje esančias masinių žudynių vietas. Šis projektas – svarus indėlis atskleidžiant Holokausto eigą Lietuvoje, padedantis objektyviai nušviesti ir įvertinti Antrojo pasaulinio karo įvykius. Visas Holokausto vietas Lietuvoje galima rasti interneto svetainėje: <http://www.holocaustatlas.lt/LT/>

Taip pat 2011 m. Valstybinis Vilniaus Gaono žydų muziejus inicijavo ir pradėjo ilgalaikį virtualų projektą „Lietuvos žydų bendruomenės Holokausto akivaizdoje: (ne)užmiršti vardai ir likimai“. Projekto tikslas – atkurti išsaugoti Holokausto metais sunaikintų Lietuvos žydų piliečių ir bendruomenių atminimą. Projekto svetainėje lankytojams ne tik suteikiama informacija lietuvių ir anglų kalbomis, bet ir leidžiama pačiam pildyti svetainę: <http://www.holocaustnames.lt/>

Valstybinis Vilniaus Gaono žydų muziejus viena didžiausių savo pareigų laiko atskleisti išsigelbėjusių žydų istorijas plačiai visuomenei ir įamžinti Lietuvos žmonių, per karą gelbėjusių žydus, atminimą. Todėl buvo sukurta ekspozicija, skirta per Holokaustą nužudytų Lietuvos žydų vaikų atminimui. Ši ekspozicija kartu yra ir edukacijos centras – čia sukaupti autentiški Holokausto liudininkų prisiminimai, šeimų fotografijos, vaizdo interviu atskleidžia pražūtingą visiems Lietuvos žydams laikotarpį – katastrofą, įvykusią Lietuvos žemėje. Unikalus šios ekspozicijos akcentas – interaktyvus memorialas (<http://www.issigelbejesvaikas.lt/>).

Vykstant Panerių memorialo Holokausto ir visoms nacizmo aukoms atminti projektui, pastebimai augant lankytojų susidomėjimui šia atminimo vieta ir siekiant pristatyti naujausių tyrimų rezultatus, 2019 m. Valstybinis Vilniaus Gaono žydų muziejus inicijavo svetainės (<https://www.paneriumemorialas.lt/>) sukūrimą. Svetainėje pateikiama informacija apie daugumą seniau žinotų ir naujai atrastų objektų, susijusių su masinių žudynių Paneriuose istorija ir paminklus.

Dar dvi aktualios Valstybinio Vilniaus Gaono žydų muziejaus iniciatyvos: interaktyvi paskaita apie meną pagal Samuelio Bako kūrybą (<https://menas.samuelisbakas.lt/>) ir pažintinis turas „Samuelio Bako keliu“ (<https://kelias.samuelisbakas.lt/>).

Visos šios iniciatyvos prisideda nušviečiant Holokausto įvykius; išsaugant Holokausto metais sunaikintų Lietuvos žydų piliečių ir bendruomenių atminimą; atskleidžiant visuomenei išsigelbėjusių žydų istorijas ir išsaugant Lietuvos žmonių, per karą gelbėjusių žydus, atminimą. Svarbiausia, kad šios iniciatyvos yra pasiekiamos nuolat, o ne tik tam tikrų atmintinų dienų ar metų minėjimo metu.

XI forto muziejaus iniciatyvos

Įvairias iniciatyvas nacistinės ir sovietinės okupacijos atminimo temomis vykdo ir ***XI forto muziejus***. Organizuojamos edukacinės programos, ekskursijos, ekspozicijos, renginiai, parodos¹⁰⁸:

- **Išvažiuojamoji kultūrinės edukacijos paslauga „Ar Tau įdomu... VAIKAI TREMTYJE KAIP GYVENO?“** – supažindinanti moksleivius (5–8 kl.) su Lietuvos gyventojų tremties istorija sovietmečiu;
- **Edukacinė programa „HOLOKAUSTAS LIETUVOJE“**, kurios tikslas – sistemingai supažindinti su istorijoje beprecedenčiu naikinimo procesu, ugdyti toleranciją ir atvirumą kitoms tautoms. Atskiruose edukaciniuose užsiėmimuose Holokaustas nagrinėjamas įvairiais kontekstais. Dalyviai turi galimybę susipažinti su žydų kultūra, nagrinėti Holokausto vykdytojų motyvus ir žydų gelbėtojų istorijas, diskutuoti, apmąstyti moralinius ir dvasinius klausimus. Programa skirta 9–12 kl. moksleiviams;
- **Neformaliojo ugdymo paslaugos „IŠVYKSTAMOJI EDUKACIJA“** – skirtos 5–12 kl. moksleiviams ne tik muziejuje, bet ir visose Lietuvos mokyklose ar kitose organizacijose;
- **Apžvalginė ekskursija „IX fortas: nuo įtvirtinimo iki muziejaus“** – supažindinanti su skirtingais IX forto istorijos laikotarpiais (nuo Kauno tvirtovės iki nacių okupacijos Lietuvoje);
- **Teminė ekskursija „Holokaustas Lietuvoje“** – supažindinanti su ekspozicijomis apie 1941–1944 m. vykdytas masines žudynes IX forte ir Lietuvoje, Kauno geto istorija ir jo gyventojų likimais, lietuviais žydų gelbėtojais, užsienio valstybių piliečių žydų naikinimu IX forte, užsienio diplomatais, gelbėjusiais žydus Antrojo pasaulinio karo metu, ir legendiniu kalinių pabėgimu iš IX forto.

Be visų šių edukacinių programų IX forto muziejus kiekvienais metais organizuoja ir Lietuvos žydų genocido atminimo dienos, Holokausto aukų atminimo dienos, Laisvės gynėjų dienos, Gedulo ir vilties dienos, Europos dienos stalinizmo ir nacizmo aukoms atminti minėjimo renginius. Taip pat buvo organizuotas ir 80-ųjų „Didžiosios akcijos“ metinių minėjimas.

Vykdydamas veiklą muziejus bendradarbiauja su įvairiomis organizacijomis bei bendruomenėmis: tarptautine komisija nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti, Lietuvos žydų (litvakų) bendruomene, Kauno žydų bendruomene, 73-iojo konvojaus aukų šeimų ir draugų asociacija (Prancūzija). Bendradarbiaujama su tikslu prisidėti prie kvalifikuoto švietimo apie totalitarinių režimų nusikaltimus, nusikaltimų žmogiškumui prevenciją ir tolerancijos ugdymo. Taip pat siekiant įamžinti Holokausto aukų atminimą, skatinti istorinės atminties formavimąsi rengiant ekspozicijas ir organizuojant renginius Kauno IX forto muziejuje.

Visos šios iniciatyvos prisideda prie skaudžių istorinių įvykių, palikusių gilų įspaudą Lietuvos ir pasaulio istorijoje atminties išsaugojimo. Padeda susipažinti, ką patyrė tremtyje gyvenę asmenys, ir skleidžia žinią,

---

¹⁰⁸ Šaltinis: [EDUKACIJA - Kauno IX forto muziejus \(9fortomuziejus.lt\)](http://EDUKACIJA-KaunoIXfortomuziejus(9fortomuziejus.lt))

kad svarbu prisiminti šią tragediją visam laikui ir neleisti, kad tai pasikartotų – nė vienai tautai, rasei ar socialinei žmonių grupei. Kaip ir Valstybinio Vilniaus Gaono žydų muziejaus iniciatyvos, XI forto muziejaus iniciatyvos yra svarbios dėl to, kad jos prieinamos nuolat, o ne tik atmintinų dienų ar metų minėjimo metu.

SKYRIAUS APIBENDRINIMAS

Kiekviena atmintina data ir atmintini metai turi savas priežastis, kodėl jas svarbu minėti. Bendrai kiekviena jų primena apie skaudžius įvykius, pagerbia svarbius asmenis, skatina puoselėti savo krašto atmintį ir istorijas, didinti bendradarbiavimą tarp tautų / bendruomenių. Taip pat atmintinų dienų ir metų minėjimu siekiama užkirsti kelią neapykantai ir jos nulemtiems baisiems nusikaltimams žmogiškumui, mažinti diskriminaciją tautinių mažumų atžvilgiu. Svarbu paminėti, kad dalis atmintinų dienų, skirtų nacistinei okupacijai atminti, minimos ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje, taigi tarptautiškumo aspektas galėtų būti dar labiau didinamas. Tačiau vis dar reikėtų didesnio dėmesio Lietuvos tautinių mažumų bendruomenėms, kurioms skirtų minėtinų datų yra nedaug arba jos pradėtos minėti tik visai neseniai.

06 UŽSIENIO ŠALIŲ PRAKTIKA

Įgyvendinant TS uždavinį 2.3.7. „išanalizuoti ir įvertinti mažiausiai keturių ES valstybių (mažiausiai dviejų postsovietinio bloko šalių ir mažiausiai dviejų ilgesnes demokratijos tradicijas turinčių ES šalių) patirtį švenčiant / minint valstybei reikšmingas šventes, įvertinti tokių švenčių administravimo procesus, koordinavimo modelius, už įgyvendinimą atsakingas institucijas, visuomenės pasiekiamumą ir įtrauktį, o gautais analizės rezultatais remtis siekiant Tyrimo tikslo ir įgyvendinant Tyrimo uždavinius“ buvo išanalizuotos ir įvertintos 6 ES valstybės: *Estija, Suomija, Čekija, Nyderlandai, Latvija, Airija, Lenkija*. Šalys buvo pasirinktos pagal nustatytus kriterijus *įtraukti tiek postsovietinio bloko, tiek ir ilgesnes demokratijos tradicijas turinčias ES šalis*.

Estija

Estijos situacija istorinės atminties minėjimo iniciatyvų požiūriu analizuojama remiantis Estijos valstybinių švenčių ir valstybinių svarbos dienų įstatymo dokumentu ir kitais viešai prieinamais informacijos šaltiniais, pateikiant jų internetines nuorodas.

Istorinės atminties kultūra ir minėjimo praktika

Valstybės diena (poilsio diena):¹⁰⁹ Vasario 24-oji – Nepriklausomybės diena, Estijos Respublikos metinės. Nepriklausomybės diena tradiciškai minima visoje Estijoje pakeliant vėliavas, padedant vainikus ant Nepriklausomybės karo statulų, uždegant žvakutes ant valstybės ir visuomenės veikėjų kapų, organizuojant iškilmes, pamaldas, kalbas. Gynybos pajėgos organizuoja tradicinį kariuomenės paradą Talino laisvės aikštėje, o vakarą užbaigia koncertinė ceremonija ir oficialus Respublikos Prezidento priėmimas. Oficialus šventės koordinatorius yra Užsienio reikalų ministerijos Valstybės protokolo departamentas.¹¹⁰

Taip pat šią dieną Estijos konservatorių partijos jaunimo judėjimas „Blue Awakening“ organizuoja eisną su fakelais Talino senamiestyje. Ši eisena organizuojama nuo 2014 m. Jos tikslas – pagerbti tuos, kurie padėjo galvas už Estijos tautą ir parodyti, kad Estijos jaunimas neatsisakė nacionalinių principų.¹¹¹

---

¹⁰⁹ Šaltinis: Estijos valstybinių švenčių ir valstybinių svarbos dienų įstatymas, 2022 m. gruodžio 30 d. redakcija, 1-3 str. <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/513112013017/consolide/current>

¹¹⁰ Šaltinis: <https://www.riigikantselei.ee/en/national-holiday>

¹¹¹ Šaltinis: <https://pealinn.ee/2016/02/24/fotod-vabariigi-aastapaeva-tahistati-vaatemangulise-torvikurongkaiguga/>

14 lentelė. Valstybinės šventės (poilsio dienos)

Šventė	Koordinavimas
<p>Birželio 23-oji – Pergalės diena, minint 1919 m. Vonnu mūšį, kuriame estai laimėjo prieš vokiečius</p>	<p>Nuo 2000 m. koordinuoja Estijos Gynybos lyga, Strateginės komunikacijos departamentas.</p> <p>Tradicijos šią dieną:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pergalės dienos paradas viename iš apskrities centrų, ginklų ir technikos paroda. Parade Estijos prezidentas dalyvauja kaip vyriausiasis gynybos pajėgų vadas; - Prezidentas uždega nepriklausomybės ugnį, kuri išnešiojama po visą Estiją; - Vainikų padėjimas prie Nepriklausomybės kovų statulos Pergalės dienos parado metu ir kitur, įskaitant „Estijos tautos“ vainiko padėjimą prie Nepriklausomybės karo pergalės statulos Taline; - Žemės apsaugos diena visose apskrityse; - Carolinos Illenzeeres fondo labdaros koncertas; - Ant visų gyvenamųjų, komercinių ir biurų pastatų iškeliamos Estijos vėliavos, vakare vėliavos nenuleidžiamos.
<p>Rugpjūčio 20-oji – Nepriklausomybės atkūrimo diena</p>	<p>Koordinuoja Estijos parlamento kanceliarija, Viešųjų ryšių departamentas.</p> <p>Tradicijos šią dieną:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Gėlių padėjimas prie Rugpjūčio 20-osios memorialinio akmens Tompėje; - Rugpjūčio 20-osios klubo metinis susirinkimas; - Respublikos Prezidento priėmimas nepriklausomybę atkūrusiems ir kultūros visuomenės atstovams; - Nepriklausomybės atkūrimo memorialinio akmens įteikimas; - Ant visų gyvenamųjų, komercinių ir biurų pastatų iškeliamos Estijos vėliavos, vakare vėliavos nenuleidžiamos.

Šaltinis: sudaryta autorių

Kitos tyrimui aktualios atmintinos datos:

- Nuo 2003 m. sausio 27 d. minima Holokausto atminties diena, dalyvaujant vyriausybės atstovams, vietos žydų bendruomenei, diplomatinio korpuso atstovams, Estijos istorinės atminties instituto atstovams. Minėjimo renginį organizuoja Švietimo ir mokslinių tyrimų ministerija, bendradarbiaudama su Estijos žydų bendruomene, Tarptautinio Holokausto atminties aljanso Estijos delegacija ir Estijos istorinės atminties institutu¹¹²;

¹¹² Šaltinis: <https://www.holocaustremembrance.com/news-archive/holocaust-remembrance-day-commemorated-tallinn>

- Vasario 2 d. – Tartu taikos sutarties su Rusija diena (vainikai Talino Laisvės aikštėje, ceremonijos, dalyvaujant politikams, visuomenei, diplomatiniam korpusui) – *taip pat įteisinta kaip valstybinės svarbos diena ir vėliavos diena*;
- Kovo 9 d. minima 1944 m. kovo 9 d. Talino bombardavimo diena, kai nuo sovietų antskrydžių žuvo 600–700 civilių, apie 20 000 žmonių neteko per bombardavimus sugriautų namų; Estijos vadovai, gyventojai, Estijos akredituoti diplomatai uždega žvakutes Laisvės aikštėje, kitose miesto vietose;
- Kovo 14 d. – gimtosios kalbos diena. Visą dieną rengiami vieši skaitymai, kuriuos pradeda Prezidentas, kiti kultūriniai renginiai – *taip pat įteisinta kaip valstybinės svarbos diena ir vėliavos diena*;
- Kovo 25 d. oficialiai (dieną oficialus minėjimas dalyvaujant šalies vadovams) ir neformaliai (vakare gyventojai neša žvakutes į Laisvės aikštę) minimos deportacijų (operacija „Priboj“) metinės. Nepaisant to, kad birželio 14 d. minima oficiali Gedulo ir atminties diena, deportacijos minimos ir kovą, kadangi didžiausios estų deportacijos buvo kovą, ne birželį. 2023 m. minėjimo renginį organizavo Žmogaus teisių institutas, Estijos istorinės atminties institutas, Estijos atminimo sąjunga, Estijos studentų sąjungų federacija, Estijos studentų tarybų asociacija, Estijos jaunimo taryba, Vabamu okupacijų ir laisvės muziejus, Teisingumo ministerija¹¹³;
- Birželio 4 d. Estijos vėliavos dieną visuomenė kviečiama į vėliavos kėlimo ceremoniją. 2022 m. ji vyko Tompes pilies Gubernatoriaus sode. Renginio metu kalbėjo prezidentas ir Estijos vėliavos asociacijos vadovas, o Estijos evangelikų liuteronų bažnyčios arkivyskupas davė palaiminimą. Dalyvavo karinės pajėgos ir patriotinės organizacijos – Sargybos batalionas, Estijos Gynybos lyga, Estijos moterų savanoriškos gynybos organizacija, „Jaunieji ereliai“, „Namų dukros“, skautai ir kt., grojo karinis orkestras. Ceremonija organizuota Estijos parlamento valdybos ir Estijos vėliavos asociacijos.¹¹⁴ *Taip pat įteisinta kaip valstybinės svarbos diena ir vėliavos diena*;
- Birželio 14 d. – Gedulo ir atminties diena, pagerbiant sovietinių deportacijų aukas. Prezidentas padeda vainiką prie memorialo komunizmo aukoms Taline (šis memorialas buvo atidarytas nuo 2018 m.), taip pat Talino Laisvės skvere tradiciškai pastatyta meninė instaliacija. Antroje dienos pusėje vyksta ceremonija, kurioje dalyvauja Estijos parlamento pirmininkas, teisingumo ministras, prezidentas ir kt., o minėjimą uždaro koncertas. Visgi įvairūs minėjimai, dažniausiai vainikų dėjimo ceremonijos, vyksta visoje Estijoje.¹¹⁵ *Taip pat įteisinta kaip valstybinės svarbos diena ir vėliavos diena (šią dieną vėliava keliama su juodu kaspinu)*;
- Rugspjūčio 23 d. – Komunizmo ir nacizmo aukų atminimo diena. Šią dieną prie memorialo komunizmo aukoms vyksta memorialinė ceremonija, kurioje kalbas sako Prezidentas, parlamento pirmininkas, teisingumo ministras, Estijos atminimo sąjungos atstovas ir Estijos studentų tarybų

¹¹³ Šaltinis: <https://mnemosyne.ee/martsikuuditamise-malestuspaev/>

¹¹⁴ Šaltinis: <https://news.err.ee/1608615169/public-invited-to-flag-day-ceremony-visit-pikk-hermann-tower-on-saturday>

¹¹⁵ Šaltinis: <https://news.err.ee/1608245508/gallery-estonia-marks-june-14-deportations-80th-anniversary>

sajungos pirmininkas. Taip pat dalyvauja diplomatinis korpusas. Ceremonijos metu renginio dalyviai deda vainikus ir gėles memorialo vietoje. Po ceremonijos vyksta koncertas. 2020 m. buvo pradėta nauja tradicija memorialo sode pasodinti obelį. Kiekvienais metais per šią dieną į memorialo sieną pridedami nauji aukų vardai, Estijos istorinės atminties instituto iniciatyva. Rugsjūčio 23 d. renginį organizuoja Teisingumo ministerija ir Estijos istorinės atminties institutas, bendradarbiaudamas su Estijos atminimo sąjunga, Estijos studentų sąjungų asociacija, Estijos jaunimo taryba ir Estijos studentų tarybų sąjunga.¹¹⁶ *Taip pat įteisinta kaip valstybinės svarbos diena;*

- Rugsėjo 22 d. – Rezistencijos kovų diena, skirta paminėti nepavykusį bandymą atkurti Estijos nepriklausomybę 1944 m. (vyksta memorialinės ceremonijos, paradai, degamos žvakutės ir dedami vainikai; pagrindinė ceremonija Talino Laisvės aikštėje). Šią dieną Vabamu muziejus veda nemokamą ekskursiją po nuolatinę ekspoziciją. Vakare vyksta procesija nuo Talino miesto aikštės iki Laisvės aikštės, kurią veda Estijos akademinės organizacijos. Estijos pasipriešinimo kovose studentų organizacijos laikomos kaip atlikusios itin svarbų vaidmenį tiek ginkluoto ir organizuoto, tiek intelektualinio pasipriešinimo požiūriu.¹¹⁷ *Taip pat įteisinta kaip valstybinės svarbos diena;*
- Trečias spalio šeštadienis – Etniškumo (fino-ugrų) diena. Visą savaitgalį vyksta įvairūs koncertai, kuriuose dalyvaujantys atlikėjai atstovauja fino-ugrų etninėms grupėms. Pagrindinis renginių organizatorius yra Fino-ugrų fondas.¹¹⁸ *Taip pat įteisinta kaip valstybinės svarbos diena ir vėliavos diena;*
- Lapkričio 16 d. – Estijos suverenumo paskelbimo diena (pažymi 1988 m. suverenumo deklaracijos paskelbimą) – *taip pat įteisinta kaip valstybinės svarbos diena.*

Apibendrinant, Estijoje minint valstybinės šventes ar atmintinas dienas dažnai laikomasi ir kitose šalyse dažnai randamų tradicijų – kariniai paradai, žvakučių uždegimas ar vainikų dėjimas memorialinėse vietose, valstybės vadovų kalbos, vėliavų iškėlimas. Viena iš išskirtinių Estijos tradicijų – per Pergalės dieną po visą Estiją išnešiojama nepriklausomybės ugnis. Valstybinės reikšmės šventės nėra organizuojamos ar koordinuojamos tos pačios institucijos – pvz., Nepriklausomybės dieną koordinuoja Užsienio reikalų ministerija, Pergalės dieną koordinuoja Estijos Gynybos lyga, o Nepriklausomybės atkūrimo dieną – Estijos parlamento kanceliarija. Atmintinos datos, kurios nėra įteisintos kaip valstybinės svarbos dienos, organizuojamos kelių skirtingų institucijų ar organizacijų.

---

¹¹⁶ Šaltinis: <https://www.just.ee/en/news/victims-communism-commemorated-sunday>

¹¹⁷ Šaltinis: <https://news.err.ee/1608724123/resistance-day-commemorates-estonian-fight-against-1944-soviet-reoccupation>

¹¹⁸ Šaltinis: <https://news.err.ee/1608759694/saturday-is-fino-ugric-tribal-day-flags-raised>

Suomija

Suomijos situacija istorinės atminties minėjimo iniciatyvų požiūriu analizuojama remiantis Suomijos Vidaus reikalų ministerijos, ministro pirmininko, Suomijos Holokausto aukų atminimo asociacijos viešai prieinamais informacijos šaltiniais, pateikiant jų internetines nuorodas.

Istorinės atminties kultūra ir minėjimo praktika

Kalbant apie istorinių datų minėjimą Suomijoje, verta atkreipti dėmesį į tai, kad suomiams, kaip bendrai viešame gyvenime, taip ir minint istorines datas, būdingas santūrumas ir paprastumas. Pastebėtina, kad, nepaisant tam tikros specifikos ir po Antrojo pasaulinio karo kiek priverstinių, o gal ir pragmatiškų santykių su Sovietų Sąjunga, o vėliau Rusija, Suomija nebuvo okupuota Sovietų Sąjungos ir suomiai labai didžiuojasi tuo, kad 1940 m. Žiemos kare sumušė sovietinę Stalino armiją. Taip pat suomiai neužmiršo, kad iš jų šalies buvo atplėšta dalis Karelijos.

Istoriškai atmintini, valstybei reikšmingi įvykiai Suomijoje minimi keliant valstybės vėliavą. Kaip rašoma Suomijos vidaus reikalų ministerijos oficialiame tinklapyje¹¹⁹, vėliavos kėlimas yra puikus ir orus būdas išreikšti džiaugsmą ir pabrėžti šventės dieną. Šio proceso metu išreiškiama pagarba bei liūdesys, be to, tai puikus būdas švęsti valstybės nepriklausomybę. Taip pat organizuojami valstybės vadovų ar kitų institucijų renginiai, paradai, kitos tradicinės priemonės. Vėliavos dieną visos valstybinės institucijos privalo iškelti vėliavą, privačios įstaigos ir žmonės neprivalo to daryti (nors skatinama ir daugelis tai daro).

Oficialios vėliavos kėlimo dienos tos, kurių metu minimos valstybinės šventės ir atmintinos dienos. Pagal įstatymą Suomijos vėliava ant viešųjų pastatų turi būti iškelta šiomis dienomis:

- Kalevalos diena (vasario 28 d.), Suomijos kultūros diena;
- Darbo diena (gegužės 1 d.) nedarbo diena;
- Motinos diena (antras gegužės sekmadienis);
- Suomijos maršalo C. G. E. Mannerheimo gimtadienis (taip pat minima kaip Suomijos gynybos pajėgų vėliavos diena) (birželio 4 d.);
- Vidurvasario diena (taip pat minima kaip Suomijos vėliavos diena) (šeštadienis tarp birželio 20 d. ir 26 d.);
- Tėvo diena (antras lapkričio sekmadienis);
- Suomijos nepriklausomybės diena (gruodžio 6 d.) nedarbo diena;

---

¹¹⁹ Šaltinis: Finnish flag days. Ministry of the Interior. Prieiga internetu: <https://intermin.fi/en/flag-and-arms/flag-flying-days>

- Dienos, kai Suomijoje vyksta parlamento ir vietos savivaldos rinkimai, rinkimai į Europos Parlamentą arba referendumas;
- Diena, kai inauguruojamas Suomijos prezidentas.

Taip pat yra daugybė neoficialių vėliavos dienų, kuriomis valstybės vėliavos iškėlimas ilgainiui susiformavęs kaip nusistovėjęs paprotys. Dauguma šių dienų yra svarbios kultūrinio požiūriu ir jomis švenčiama institucijos gimtadienio diena (pvz., Suomijos muzikos diena švenčiama per kompozitoriaus Sibelijaus gimtadienį). Suomijos gyventojai privačiai gali iškelti vėliavą bet kurią, jų manymu, svarbią dieną, įskaitant šeimos gimtadienius ir vestuves. Neoficialios vėliavos dienos:

- J. L. Runebergo diena (vasario 5 d.), nacionalinio Suomijos poeto gimimo metinės, valgomas Runebergo pyragas;
- Minnos Kant diena (kovo 19 d.), lygybės diena ir rašytojos bei žurnalistės Minnos Kant diena;
- Suomių kalbos diena (balandžio 9 d.), minimas Mikaelis Agrikolas, kuriam priskiriama pirmoji rašytinė suomių literatūra;
- Nacionalinė veteranų diena (balandžio 27 d.);
- Europos diena (gegužės 9 d.);
- J. V. Snellmano diena, Suomijos paveldo diena (gegužės 12 d.). Filosofas, mokslininkas, žurnalistas ir politikas Johanas Vilhelmas Snellmanas suvaidino išskirtinai svarbų vaidmenį formuojant suomių tautinę tapatybę;
- Atminimo diena (trečias gegužės sekmadienis);
- Eino Leino diena, Poezijos ir vasaros šventė (liepos 6 d.);
- Suomijos gamtos diena (paskutinis rupjūčio šeštadienis);
- Miina Sillanpää diena, Pilietinio dalyvavimo diena (spalio 1 d.);
- Aleksio Kivi diena, suomių literatūros diena (spalio 10 d.);
- Jungtinių Tautų diena (spalio 24 d.);
- Švedijos tapatybės diena (lapkričio 6 d.);
- Vaiko teisių diena (lapkričio 20 d.);
- Kompozitoriaus Jeano Sibelijaus gimtadienis (taip pat minima kaip Suomijos muzikos diena) (gruodžio 8d.).

Kaip nurodoma Suomijos ministerijos internetiniame puslapyje¹²⁰, Ministrų kabinetas (angl. *Prime Minister Offiser*) yra viena iš dvylikos ministerijų, sudarančių Suomijos vyriausybę. Jis atsakinga už socialinės politikos teisės aktų planavimą, nepriklausantį jokios kitos ministerijos kompetencijai. Ministrų kabinetas taip pat atsakingas už atmintinų metų organizavimą, kuris yra didelės nacionalinės reikšmės uždavinys. Atminimo

---

¹²⁰ Šaltinis: Commemorative years. Prime minister's office. Prieiga internetu: <https://vnk.fi/en/commemorative-years>

metai paprastai rengiami minint Suomijos nepriklausomybės metines, tačiau organizuojami ir kitiems istoriškai svarbiems įvykiams paminėti.

Pagrindinės istorinės atminties įtvirtinimo iniciatyvos:

- Gruodžio 6 d. švenčiama Nepriklausomybės diena. Tai Suomijos nepriklausomybės nuo Rusijos 1917 m. diena. Paprastai Suomijos prezidentas kreipiasi į suomių, rengia priėmimą.
- Kasmet trečiąjį gegužės sekmadienį minima žuvusiųjų atminimo diena, skirta pagerbti žuvusiuosius visuose Suomijos karuose ir taikos palaikymo misijose. Žuvusiųjų atminimo dienos tradicijos apima, pvz., pamaldas už žuvusiuosius, didvyrių kapų lankymą. Suomijoje švenčių ir minėjimų renginių nėra daug, nors ši šventė artima suomių širdžiai.
- Suomijos gynybos pajėgų vėliavos šventė Suomijoje kasmet švenčiama birželio 4 d. (feldmaršalo C. G. E. Manerheimo gimtadienis). 2022 m. ta proga Helsinkyje vyko labai didelis paradas, dalyvaujant aukščiausiems valstybės pareigūnams, užsienio diplomatams. Po parado Suomijos karo akademijoje vyko priėmimas. Tai, kad minėjimas buvo gana iškilmingas, įtakos galėjo turėti ir Suomijos apsisprendimas tapti NATO nare. Beje, 2023 balandžio 4 d., kai Suomija tapo NATO nare, jokių oficialių minėjimų ar švenčių Suomijoje nevyko. Nepaisant aukšto Suomijos visuomenės palaikymo narystei NATO, nepastebėtas ir stipresnis visuomeninis viešas minėjimas.

Istorinės atminties, įskaitant Holokausto atminimo, organizavimas

Holokausto tema Suomijos visuomenėje nėra plačiai diskutuojama, piliečiai šiuo klausimu neturi stigmos. 1943 m. jau buvo uždaryta galimybė Vokietijai pateikti Suomijai oficialų prašymą deportuoti visus Suomijoje esančius žydus arba užsienio žydus, taigi Suomija taip ir nepatyrė galutinio išbandymo. Suomija visą karą stengėsi palaikyti santykius su Vakarų sąjungininkais.

Sausio 27-oji Suomijoje nuo 2002 m. yra oficiali Holokausto aukų atminimo diena. Suomių kalba oficialiame tarptautinės Atminimo dienos pavadinime nėra nuorodos į Holokaustą. Suomių kalba ši diena vadinama Persekiojimo aukų atminimo diena (suom. *Vainojen uhrien muistopäivä*), švedų kalba, kuri yra antroji valstybinė kalba – Holokausto aukų atminimo diena (šved. *Minnesdagen för förintelsens offer*).

Suomijos Holokausto aukų atminimo asociacija¹²¹ (suom. *Holokaustin uhrien muisto ry*), finansuojama Švietimo ir kultūros ministerijos, atsakinga už kasmetinio pagrindinio minėjimo renginio organizavimą. Asociacija taip pat prižiūri interneto svetainę, skirtą Holokausto istorijai ir atminimui. Suomijos Holokausto aukų atminimo asociacija daugelį metų bando įtikinti Suomijos valdžios institucijas, kad jos pakeistų

---

¹²¹ Šaltinis: Suomijos Holokausto aukų atminimo asociacija. Prieiga internetu: <https://hum.fi>

suomišką pavadinimą, tačiau pastarosios argumentuoja, kad, esant dabartiniam pavadinimui, žmonės šią dieną galės minėti bet kokį didelį ar mažą persekiojimą. Šią dieną taip pat oficialiai minimas Suomijoje romų genocidas.

Lapkričio 6 d. minima kaip diena, kai Vyriausybė 1942 m. iš Suomijos deportavo aštuonis žydų pabėgėlius į Vokietijos saugumo policijos rankas. Šį įvykį įamžinantis paminklinis akmuo buvo atidengtas 2000 m. Helsinkyje. Tuomet atidarymo renginyje ministras pirmininkas Paavo Lipponenas Suomijos vyriausybės ir tautos vardu įteikė atsiprašymą Suomijos žydų bendruomenei. Helsinkio žydų bendruomenė kasmet prie šio paminklo rengia atminimo renginį, kuriame dalyvauja oficialūs Suomijos asmenys (pvz., 2022 m. kalbą sakė Europos reikalų ir nuosavybės valdymo ministrė Tytti Tuppurainen), Izraelio valstybės, kai kurių kitų valstybių ambasadoriai, Suomijos žydų bendruomenės atstovai, aukų šeimų nariai.

Kaip gerosios praktikos pavyzdį, susijusį su valstybei reikšmingų švenčių organizavimu Suomijoje, galima būtų išskirti Suomijos 100 metų nepriklausomybės sukakties renginius, vykusius 2017 m. Ministrų kabinetas šiai sukakčiai organizuoti ir poveikiui įvertinti yra parengęs viešas analizes¹²². Siekiant įvertinti Suomijos šimtmečio minėjimo renginius, 2021 m. kovo mėn. buvo sukviesta ekspertų grupė, kuri rengė Suomijos 100 metų jubiliejaus programą arba nagrinėjo jubiliejinius metus ar su jais susijusias temas. Diskusijoje buvo akcentuojama jubiliejinių metų istorinė ir politinė dimensija, pilietinės veiklos ir tarptautinės veiklos perspektyva.

Diskusijoje pažymėta, kad 2017-ieji Suomijos 100 metų jubiliejaus metai buvo unikali patirtis visai Suomijai. Valstybė ir jubiliejinių metų organizatoriai, užuot iš viršaus į apačią apibrėžę, kokie renginiai ir veikla turėtų apimti jubiliejinius metus, konstatavo, kad suomiams buvo suteikta laisvė spręsti, kaip turėtų atrodyti jubiliejiniai metai. Pastebima, kad Vyriausybė buvo aktyvioji ir įgalinančioji priemonė planuojant ir įgyvendinant jubiliejinius metus.

Manoma, jubiliejinių metų renginiai buvo sėkmingi – juose galėjo dalyvauti visi suomiai. **Jubiliejinių metų organizatoriai neapibrėžė suomiškumo ar kas galėtų vadintis suomiais, o diskusijos metu buvo galima teigti, kad tai skatino daugiakultūriškumą ir leido įsitraukti nepriklausomai nuo etninės kilmės.** Tačiau pastebėta, kad dalyvavimas jubiliejiniais metais buvo populiariesnis tarp jau aktyvių suomių. Vis dėlto manyta, kad jubiliejinių metų bendrumo tema pateisino lūkesčius. Kaip teigiama diskusijoje, jubiliejinių metų įgyvendinimas parodė, kaip Suomija išgyveno daugelį savo, kaip demokratinės valstybės, istorijos etapų.

Manoma, kad jubiliejiniai metai įgalins tolesnių jubiliejinių metų plataus visuomenės įtraukimo modelius.

Dar ankstesniais nepriklausomybės jubiliejaus metais buvo stengiamasi aktyviai įtraukti piliečius, jubiliejinę

---

¹²² Šaltinis: Impacts of the Finland 100 anniversary year: Part 4 : Conclusions: legacy of the centenary. Prime minister's office. Prieiga internetu: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163557>

programą įgyvendino gausus būrys atstovų iš įvairių visuomenės sluoksnių. Tačiau atviras kvietimas teikti projektus ir tūkstančiai pateiktų projektų pasiūlymų buvo reiškinys, kuris skyrėsi nuo ankstesnių jubiliejinių metų. Atviras įsitraukimo metodas atvėrė galimybę piliečiams ir įvairiems visuomenės veikėjams per savo veiklą apibrėžti jubiliejinių metų turinį. **Šiuo atžvilgiu jubiliejinių metų pamoka organizuojant kitas valstybines šventes yra ta, kad atviras, pilietinės visuomenės iniciatyva besiremiantis veiklos modelis yra funkcionalus.** Rengiant šimtmečio šventę buvo galima pasikliauti savitu situacijos pobūdžiu, tačiau manoma, kad būtų tikslinga pasvarstyti, ar panašia entuziazmo banga galima pasikliauti ir ne tokiais svarbiais jubiliejiniais metais ar kito minėjimo metu.

Kaip teigiama Ministrų kabineto atliktoje analizėje apie Suomijos šimtmečio poveikį, **jubiliejiniai metai leido surengti daugybę renginių, tačiau, kita vertus, jie neakcentavo jokios konkrečios temos, susijusios su Suomijos visuomene.** Nors jubiliejiniais metais buvo siekiama sutelkti dėmesį ne tik į praeitį ir dabartį, bet ir į ateitį, Suomijos visuomenei ypatingų vizijų nebuvo pristatyta. Galima socialinė diskusija buvo palikta atskiriems programos projektams. **Prisiminimai apie programą, jubiliejinių metų toną ir ateityje padės kurti įvairiapusę suomių tautinę tapatybę.** Jubiliejiniai metai dažniausiai prisimenami kaip kvietimas į bendrą šventę ir padeda įgalinti Suomijos visuomenę tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu mastu. Jubiliejiniais metais taip pat buvo kalbama apie tarptautiškumą ir daugiakultūriškumą, bent jau atskirų projektų lygmeniu, tačiau visų jubiliejinių metų lygmeniu šios temos nebuvo itin išryškintos. Be to, piliečiai nepajuto, kad jubiliejiniai metai turėjo socialinių padarinių suomių visuomenės įvairovei.

Manoma, kad jubiliejinių metų reikšmė tautiniam tapatumui, nepriklausomybės šventimo būdams ir šalies įvaizdžiui yra ribota, ypač ilgalaikėje perspektyvoje. Panašu, kad jubiliejiniai metai nepakeitė piliečių esminių nepriklausomybės šventimo praktikų ar pagrindinių suomių tautinio identiteto temų, nors jubiliejinių metų programa išryškino temų, papročių įvairovę ir atšakas, kurios, regis, siūlomos kanoniniam (pagrindiniam) tautiniam tapatumui. Bet kokių atveju pažįstamas Suomijos identitetas, kasdienės praktikos ir švenčių temos, kurios kasmet pabrėžiamos Nepriklausomybės dieną, turi stiprią ilgalaikę įtaką suomių identiteto suvokimui. Kalbant apie išorinį šalies įvaizdį, jubiliejiniais metais buvo siekiama pabrėžti Suomijos, kaip tarptautinės bendruomenės narės, poziciją.

Svarstoma, kad visuomenės prisiminimai turėtų nulemti jubiliejinių metų svarbą ir paveldą. Atlikti tyrimai rodo, kad suomių ir finofilai prisimena Suomijos 100 metų jubiliejų **kaip įgalinančią ir įvairią šventę su „geru jausmu“.** Vienas iš jubiliejinių metų tikslų buvo „sukurti įsimintiną šventę“. **Tačiau, kaip teigiama analizėje, jubiliejiniais metais nebuvo bandoma formuoti pagrindinių nacionalinių naratyvų ar stipriai burtis į tautą.** Ruošiantis jubiliejiniams metams įtempta socialinė situacija ir pabėgėlių krizė tarsi kvietė atvirai su pozityvia nuotaika švęsti, nesiekiant svarbiu metu kurti įtemptos atmosferos. Iš tiesų sėkmingi ir linksmi jubiliejiniai metai parodė, kad suomių vis dar gana gerai sutaria arba bent jau suteikia vienas kitam erdvės.

Jubiliejiniai metai buvo sėkmingi tiek organizuojant, tiek siekiant tikslų, kurie buvo išskirti jubiliejiniams metams. Tačiau Ministrų kabineto parengtoje analizėje pateikiama **pagrindinė Suomijos šimtmečio minėjimo organizavimo kritika:**

1. Pernelyg smarkiai išsiplėsta. Pagal užsibrėžtus tikslus, jubiliejiniai metai turėtų aptarti praeitį, dabartį ir ateitį, sukelti diskusiją apie tautos būklę.
2. Švenčiant valstybės nepriklausomybę šalies ir demokratinės visuomenės gimimas buvo nepakankamai akcentuojamas.
3. Demokratijos padėtis ir dabartinės grėsmės nebūtinai buvo aptartos tinkamu lygiu, pakankamai oriai ar garsiai.
4. Bendrai jubiliejinais metais nebūtinai buvo skatinama stipri socialinė diskusija, nors tai galėjo būti daroma atskirų projektų lygmeniu. Per jubiliejinius metus buvo konstatuota, kad 2017 m. Suomijos būklė daugeliu atžvilgių buvo gera, o problemų neišryškino. Greičiausiai tai susiję su tuo, kad jubiliejiniai metai turėjo būti „įtraukiantys, įtraukūs ir plačiai sudominti tautiečius“.
5. Jubiliejinais metais turėjo būti siekiama nagrinėti tautos jvaizdį ir ieškoti naujos krypties ateičiai. Tačiau, jubiliejiniai metai galiausiai neapėmė labai didelių ateities vizijų ar vizualizacijų: šimtmetis galėjo būti geras laikas kolektyviems, valstybės lygmens apmąstymams.
6. Paskutinė kritika susijusi su įgyvendinimu ir dalyvių grupe, o ne su jubiliejinių metų tikslais. Visų pirma, regioninių seminarų kritika ir projekto vykdytojų atsiliepimai susiję su tuo, kad, nepaisant atvirumo principo, retkarčiais pasitaikydavo administracinių ir techninių nesklaidumų teikiant projektines paraiškas jubiliejinių metų programai. Tokiu būdu iš projektų vykdytojų buvo pašalinta bene spontaniškiausia medžiaga ir negalėjo dalyvauti organizatoriai, neturintys ankstesnės projektų patirties ar resursų.

Apibendrinant, istorinės atminties klausimai valstybės institucijų kol kas nėra aktyviai propaguojami. Vengiama politizuoti istorijos tematiką. Užsienio reikalų ministerija neužsiima istorinės atminties klausimais plačiau, labiau linkę, kad šie klausimai liktų istorijos profesionalų, visuomeninių organizacijų diskurso dalimi, nors tikėtina, kad pamažu ši tema sulauks vis daugiau dėmesio, ypač kaip atsakas Rusijos bandymams iškraipyti istoriją propagandos tikslais. Pagrindinis dėmesys, minint įsimintinas datas ir metus – **vėliavos iškėlimas**. Suomijoje vėliavos kėlimas grindžiamas kaip puikus ir orus būdas išreikšti džiaugsmą ir pabrėžti šventės dieną. Kaip pagrindines istorinės atminties įtvirtinimo iniciatyvas galima išskirti gruodžio 6 d. (Suomijos nepriklausomybės diena), trečią gegužės sekmadienį (Atminimo diena) ir birželio 4 d. (Suomijos gynybos pajėgų vėliavos šventė). Taip pat, remiantis Suomijos šimtmečio minėjimo organizavimo praktika, ateityje organizuojant didesnius renginius, bus siekiama remtis „iš apačios į viršų“ **organizavimo modeliu**, siekiant aktyviai įtraukti ir paskatinti gyventojų bendrakūrą (*co-creation*).

Čekija

Čekijos situacija istorinės atminties minėjimo iniciatyvų požiūriu analizuojama remiantis Čekijos Respublikos nacionalinės kultūros politikos dokumentu, atminties muziejaus Prahoje direktoriaus atsakymais į anketos klausimus ir kitais viešai prieinamais informacijos šaltiniais, pateikiant jų internetines nuorodas.

Istorinės atminties kultūra ir minėjimo praktika

Šiuo metu Čekijos Respublikos šventinių dienų kalendoriuje yra **17 svarbių dienų**¹²³, kurios susijusios su įvairiais šaliai aktualiais istoriniais įvykiais. 2022 m. į nacionalinį kalendorių buvo įtrauktos dvi naujos atmintinos dienos: gegužės 27 d., **Nacionalinio pasipriešinimo diena**, ir birželio 25 d. **Okupacinių pajėgų išvykimo diena**.¹²⁴ Pasiūlymą minėti Okupacinės kariuomenės išvykimo dieną Čekijos įstatymų leidėjai pateikė 2021 m., kai buvo minimos 30-osios sovietų kariuomenės išvykimo metinės, o oficialų įstatymo dėl valstybinių švenčių pakeitimą 2022 m. birželį pasirašė valstybės prezidentas. Institucijos, dalyvaujančios sprendimų priėmimo dėl sukakčių paskelbimo svarbiomis dienomis:

- Senatas;
- Senato Žmogaus teisių ir Konstitucijos komitetai;
- Taryba ir jos nariai;
- Vietos meras;
- Atskiros Ministerijos.

15 lentelė. Svarbiausios valstybinės šventės (kurių metu vyksta minėjimai ir yra nedarbo dienos)

Šventė	Data
Nepriklausomos Čekijos valstybės atkūrimo diena	Sausio 1 d.
Pergalės diena arba Išsivadavimo diena	Gegužės 8 d.
Nacionalinio pasipriešinimo diena	Gegužės 27 d.
Okupacinių pajėgų pasitraukimo diena	Birželio 25 d.
Atminties diena	Rugpjūčio 21 d.
Čekijos valstybės diena (valstybingumo diena)	Rugsėjo 28 d.
Nepriklausomos Čekoslovakijos valstybės diena	Spalio 28 d.
Tarptautinė studentų diena ir Kovos už laisvę ir demokratiją diena	Lapkričio 17 d.

¹²³ Šaltinis: [Departure of Soviet troops officially marked for first time | Radio Prague International](#)

¹²⁴ Šaltinis: [Czech Republic adds two new memorial days to national calendar – Kafkadesk](#)

Kitos aktualios atmintinos datos:

- Sausio 16 d. Jano Palacho atminimo diena;
- Sausio 27 d. Holokausto aukų atminimo diena ir nusikaltimų žmoniškumui prevencija;
- Kovo 12 d. Čekijos Respublikos įstojimo į Šiaurės Atlanto sutartį (NATO) diena;
- Gegužės 5 d. Gegužės mėnesio čekų tautos sukilimas;
- Birželio 9 d. Lidicės kaimo sunaikinimo atminimo diena;
- Birželio 27 d. Komunistinio režimo aukų atminimo diena;
- Rugsjūčio 21 d. Varšuvos pakto kariuomenės invazijos ir vėlesnės okupacijos aukų atminimo diena;
- Spalio 8 d. Sokol atminimo diena;
- Lapkričio 11 d. Veteranų diena.

Čekijos Respublikos kultūros ministerijos dokumente „Čekijos Respublikos nacionalinė kultūros politika“¹²⁵ pripažįstama jubiliejinių minėjimų svarba ugdant žmonių, ypač vaikų ir jaunimo, priklausomybės savo šaliai jausmą. Kultūros ministerija rengia projektus, skirtus paminėti (Jano Huso sudeginimo ant laužo 600-ąsias metines) arba švęsti (Imperatoriaus Karolio IV gimimo 700-ųjų metinių minėjimas, Volfgango Amadėjaus Mocarto 260-osios gimimo metinės ir t. t.) konkrečias sukaktis. Kultūros ir švietimo srities programos taip pat skirtos kitoms mažumoms, tarkim, žydų bendruomenei. Remiami šių mažumų pilietinių asociacijų projektai, taip pat remiamas Žydų muziejus Prahoje. Kultūros ministerija taip pat valdo organizaciją Geto muziejus ir Terezino memorialas, kuri vykdo tyrimus ir Holokausto tematika.¹²⁶ Čekijos Respublikos valstybinės šventės primena piliečiams apie jų tradicijas, kilnius tikslus ir istorijos perversmus, kuriais remiasi Čekijos valstybingumas.

Kalbant apie tai, kokiomis formomis Čekijoje yra minimi / švenčiami istoriškai atmintini, valstybei reikšmingi įvykiai, įskaitant nacistinės ir / ar sovietinės okupacijos temas, nacionalinės reikšmės istoriniai įvykiai minimi dviem būdais:

1. Nacionalinių švenčių tradicija, kai minimi svarbiausi istoriniai įvykiai (valstybės įkūrimas, Antrojo pasaulinio karo pabaiga ir kt.);
2. Atmintinos dienos, kuriomis pabrėžiama asmenybių ar poelgių reikšmė (Jano Palacho atminimas, Holokausto aukos, Terezino šeimos stovyklos Aušvice-Birkenau, Gegužės sukilimo aukos, Lidicės kaimo sunaikinimo aukos, Antrojo pasipriešinimo didvyriai, komunistinio režimo aukos, Varšuvos sutarties kariuomenės okupacijos aukos ir t. t.).

---

¹²⁵ Šaltinis: [Cultural policy of the Czech Republic | Ministry of Culture Czech Republic \(mkr.cz\)](https://www.mkr.cz)

¹²⁶ Šaltinis: [Chapters | Compendium of Cultural Policies & Trends](#)

Be konstitucinių institucijų, minėjime dalyvauja istorinės, atminties ir švietimo institucijos, žiniasklaida. Tai vyksta edukacinių programų ir programų, viešų susitikimų, mokslinių konferencijų, debatų ar kultūrinių renginių forma.

Analizuojant kiekvieną šventę atskirai, galima išskirti, kokios minėjimo formos įprastos kiekvienai iš švenčių. Pirmoji Čekijos valstybinė šventė patenka į pirmąjį metų dieną (sausio 1-ąją). Šią dieną švenčiami ne tik Naujieji metai, bet ir **Nepriklausomos Čekijos valstybės atkūrimo diena**. Kartu su Naujųjų metų fejerverkais, vienas pagrindinių šventės minėjimo akcentų – **mojavimas nacionalinėmis vėliavomis** šalies sostinės Prahos gatvėse ir kituose didžiuosiuose miestuose.¹²⁷ Tai nedarbo diena visiems gyventojams, o mokyklos ir dauguma įmonių nedirba.

Kita svarbi data – Gegužės 8-oji, **Pergalės diena, arba Išsivadavimo diena**. Karo pabaiga yra viena iš Čekijos valstybinių švenčių, kuri kasmet minima įvairiose šalies vietose organizuojant **šventinius festivalius** ir **karinius paradus**. Taip pat per šią šventę žmonės lankosi **bažnyčiose, gieda patriotines giesmes ir prisimena žuvusiuosius kare**.¹²⁸ Šią dieną nedirba visos mokyklos ir valstybinės įstaigos, taip pat dauguma įmonių. Vienas iš garsiausių festivalių, skirtų prisiminti įvykius, susijusius su džiugia atmosfera, žyminčia karo siaubų pabaigą, yra kasmet vykstantis **Laisvės festivalis Plzene**. Šventės metu organizuojami koncertai, fejerverkai, galima išgirsti autentiškas radijo laidas, dokumentuojančias to meto atmosferą ir pamatyti inscenuotas scenas iš protektorato karių ir gyventojų kasdienio gyvenimo ir daug kitų programos dalių. Uždarymo ceremonija apima istorinių transporto priemonių parodą per miesto centrą. Prezidentas ir ministras pirmininkas prisijungia prie minios prie Nacionalinio memorialo ant Vitkovo kalno padėti vainikų ir vienos minutės tylos.

Valstybės diena (taip pat žinoma kaip Vaclavo diena) Čekijoje švenčiama rugsėjo 28 d. Šią dieną Prahos pilyje **prezidentas įteikia Šv. Vaclavo medalį** tiems, kurie svariai prisidėjo prie Čekijos valstybingumo kūrimo. Ši diena yra valstybinių švenčių ir religinių apeigų derinys. Čekai šventąjį Vaclavą laiko nacionaliniu globėju ir valstybės įkūrėju, todėl švenčiama dviguba šventė. Atsižvelgiant į tai, kad jis yra šventasis, **šventės paprastai vyksta kaip iškilmingos pamaldos** bažnyčiose visoje šalyje. Didžiausios iškilmės vyksta vietose, kurios istoriškai susijusios su jo gyvenimu ir vietose, kurios yra šalies istorijos simboliai. Šventojo Vaclavo iškilmių kulminacija – **iškilingos mišios**. Per šias mišias eksponuojamos šventojo Vaclavo relikvijos, įskaitant kaukolę, ant kurios guli karališkoji karūna. Toliau čekai **gieda Šventojo Vaclavo himną**. Per kitus Šventojo Vaclavo dienos Prahoje renginius žmonės gali susirinkti prie čia stovinčios Šventojo Vaclavo statulos.¹²⁹ Dažnai rugsėjo 28 d. rengiami kiti renginiai, įskaitant **koncertus ir šokius**, skatinančius

---

¹²⁷ Šaltinis: [JSEC - Den Obnovy Samostatného Českého Státu \(nato.int\)](https://www.nato.int)

¹²⁸ Šaltinis: [Victory in Europe Day 2023 - Czech Republic \(calendar.date.com\)](https://calendar.date.com)

¹²⁹ Šaltinis: [Czech Republic National Day: Celebrating Statehood Day \(czechclass101.com\)](https://www.czechclass101.com)

valstybingumo ir Šventojo Vaclovo reikšmę. Tai nedarbo diena visiems gyventojams, o mokyklos ir dauguma įmonių nedirba.

Galima pastebėti, kad gyventojai yra skatinami švęsti ne tik dalyvaujant valstybės organizuojamose renginiuose, bet ir atliekant savarankiškas veiklas. Pavyzdžiui, internete galima rasti patarimų, kaip švęsti šią dieną:¹³⁰

1. Užsisakykite tradicinį Šventojo Vaclovo patiekalą. Švęskite šventę užsisakydami tradicinį keptos žąsies patiekalą su raudonaisiais kopūstais ir bulvių virtinukais;
2. Dalyvaukite pamaldose bažnyčioje. Šią dieną visoje šalyje tradiciškai aukojamos bažnytinės pamaldos. Su šeima apsilankykite artimiausioje bažnyčioje, kad pagerbtumėte šventąjį globėją ir pasimelstumėte už nuolatinę tautos apsaugą;
3. Aplankykite šventojo globėjo statulą. Pagarbą šventajam Vaclovui išreikškite aplankydami jo statulą Prahoje.

Spalio 28 d. švenčiama **Nepriklausomos Čekoslovakijos valstybės diena**. Šventė minima daugelyje skirtingų šalies vietų. Svarbi šventės vieta yra Nacionalinis paminklas Vitkove Prahoje, kur vyksta **tradicinis karinis paradas ir padedami vainikai** (prezidentas deda gėles ant buvusio prezidento Masaryko, kuris buvo nepriklausomybės judėjimo prieš Austrijos-Vengrijos imperiją lyderis, kapo), o vakare politikai, kultūros veikėjai ir bažnyčios atstovai susirenka Prahos pilyje į **iškilmingą ceremoniją**, kurios metu prezidentas **įteikia aukštus valstybės apdovanojimus** už išskirtinius pasiekimus, profesinį meistriškumą ir pavyzdingas asmenines savybes. Tai nedarbo diena visiems gyventojams, o mokyklos ir dauguma įmonių nedirba.

2018 m. Čekija (ir Slovakija) minėjo **100-ąsias nepriklausomos Čekoslovakijos valstybės įkūrimo metines** ir surengė dideles šventes abiejose šalyse. Vienas didžiausių renginių buvo Prahoje surengtas didžiulis karinis paradas ir aviacijos šou. Kaip ir kiekvienais metais, Čekijos prezidentas per ceremoniją Prahos pilyje įteikė medalius už nuopelnus.¹³¹ Be parado ir apdovanojimų ceremonijos vyko specialūs Nepriklausomybės dienos seminarai ir kalbos, primenantys apie praeities įvykius. Taip pat šią dieną Čekijos Ministro Pirmininko rūmų ir Prahos mero rezidencijos durys buvo atviros plačiai visuomenei. Daugelis gyventojų vyko į poilsio vietas, kur su draugais ir šeimomis buvo galima rengti iškylas gamtoje.

¹³²

Laisvės ir demokratijos diena šventė, vykstanti lapkričio 17 d., skirta paminėti du konkrečius įvykius ilgoje Čekijos žmonių kovoje už laisvą, demokratinę visuomenę ir yra viena labiausiai švenčiamų Čekijos švenčių. Didžiausia ir ilgiausiai organizuojama Kovos už laisvę ir demokratiją dienos šventė Prahoje – **Korzo**

---

¹³⁰ Šaltinis: [ST. WENCESLAS DAY — STATEHOOD DAY - September 28, 2023 - National Today](#)

¹³¹ Šaltinis: [Happy October 28, Independent Czechoslovak State Day! - Prague, Czech Republic \(expats.cz\)](#)

¹³² Šaltinis: [October 28 Is Independent Czechoslovak State Day *Independence Day* | Day Finders](#)

Národní¹³³. 2022 m. šią šventę organizavo Čekijos Respublikos Vyriausybės kanceliarija, bendradarbiaudama su asociacija „Ačiū, kad galime“. Nuo 2014 m. šventė vyksta Národní gatvėje, kur 1989 m. lapkričio 17 d. masinė studentų demonstracija pradėjo Aksominę revoliuciją, dėl kurios žlugo komunistinis režimas. Visą šią šventę organizuoja studentų pilietinė organizacija „Ačiū, kad galime“. Organizatoriai siūlė įvairių kultūrinių potyrių, įskaitant autorines instaliacijas, diskusijas, seminarus, parodas, teatro spektaklius ir koncertus (beveik 90 programos dalių). Renginyje ne tik minimas revoliucinis laikotarpis, bet ir aktualios temos, socialiniai iššūkiai (organizuoti debatai apie prezidento rinkimus, Europos problemas ir Rusijos karo agresiją Ukrainoje). Tai nedarbo diena visiems gyventojams, o mokyklos ir dauguma įmonių nedirba.

Šventė suplanuota taip, kad ji išliktų visų pirma pilietinė, joje savo vietą rado ne tik dalyviai, norintys ramiai paminėti lapkričio 17-ąją, bet ir tie, kurie šventinę dieną ketino išnaudoti apmąstydami dabartinę visuomenės būklę ir demokratines vertybes. Visą dieną atmosferą kuria satyrinis gatvės teatras su praeities komunistinio režimo vaizdais ir garso instaliacija, atspindinti revoliucines 1989 m. dienas. Renginio centras – lapkričio 17-osios atminimo lenta, prie kurios kasmet revoliucijos metinių proga žmonės ateina uždegti žvakučių ir padėti gėlių. Negalintiems dalyvauti gyvai, lapkričio įvykius galima pagerbti ir nuotoliniu būdu. Renginius prie memorialo galima stebėti „Ačiū, kad galime“ socialiniuose tinkluose arba interneto svetainėje www.korzonarodni.cz, kurioje su savanorių pagalba prie memorialo buvo galima padėti internetinę žvakę su žinute. Šventės metu vyko ir koncertai, kuriuose pasirodė keliolika dainininkų ir grupių. Taip pat buvo vykdoma literatūrinė programa, kurios metu skaitomi ne tik Vaclavo Havelo tekstai, bet ir šiuolaikinių čekų autorių tekstai iš čekų aktorių ir žinomų asmenybių lūpų. Svarbus šventės akcentas – giedamas Čekijos himnas ir Aksominės revoliucijos himnas.

Visų šių įgyvendinamų istorinės atminties minėjimo iniciatyvų tikslai – stiprinti tautinę tapatybę, pilietinę visuomenę, atsparią įvairioms hibridinėms grėsmėms, stiprinti istorinio bendrumo suvokimą ir tapatinimąsi su Europos demokratinėmis vertybėmis.

Istorinės atminties, įskaitant Holokausto atminimo, organizavimas

Čekijos Respublikoje įprasta, kad daugelį renginių organizuoja muziejai ir atminties institucijos, juose aktyviai dalyvauja valstybė. Kai kurie renginiai išsiskiria valstybinėmis tradicijomis (pavyzdžiui, Čekoslovakijos Respublikos įkūrimo dieną tradiciškai įteikiami valstybiniai apdovanojimai ir pan.).

---

¹³³ Šaltinis: [Korzo Národní](https://www.korzonarodni.cz) · [#VisitCzechRepublic](https://www.facebook.com/VisitCzechRepublic)

Be valstybinių institucijų, į atminimo renginių organizavimą reikšmingai įsitraukia pilietinės iniciatyvos, švietimo ir mokslo įstaigos. Svarbu, kad valstybė deklaruotų savo interesą įamžinti reikšmingus pasipriešinimo ir rezistencijos aktus, totalitarinių režimų aukas ir akcentuotų praeities įvykių sąžiningą įvertinimą.

Veiksminga išbandyta metodika – minint istorinius įvykius derinti įvairius šaltinius ir metodus. Pavyzdžiui, aukų pagerbimo renginius turi lydėti tinkamai parinktas temos pristatymas žiniasklaidos priemonėse, taip pat moksliniai ir plačiai prieinami temos įamžinimo veiksmai (konferencijos, parodos, filmų vakarai, diskusijų forumai, pristatymai internete), labai svarbu, kad tema būtų įtraukta į ugdymo programą.

Visuomenės į(si)traukimas

Pasak atminties muziejaus Prahoje direktoriaus, šalies istorinės atminties įtvirtinimo iniciatyvų metu itin svarbu akcentuoti bendravimą su jaunąja karta. Reikia užtikrinti, kad ankstesnių kartų patirtis būtų perduodama tinkama forma, kad didvyriai turėtų savo vietą istorijoje, kad kaltininkai turėtų savo vardus ir būtų aiškiai įvardytos neigiamos patirties priežastys. Holokaustas (Antrasis pasaulinis karas apskritai) ir 1968 m. rugpjūčio okupacija yra svarbūs Čekoslovakijos ir dabartinės Čekijos Respublikos istorijos etapai. Pirmojo ir Antrojo pasaulinių karų, Holokausto ir 1968 m. rugpjūčio okupacijos aukų atminimas šiandien pagerbiamas tinkamai ir deramai. Šiuo požiūriu būtini trys elementai – žiniasklaida, mokykla ir šeima. Renginių, skirtų skirtingiems praeities aspektams paminėti, įvairovė yra svarbi, kad jų poveikis pasiektų kuo platesnį visuomenės ratą. Šalia organizuojamų aukų atminimo minėjimų, tikslinga rengti parodų projektus, edukacinius projektus ir programas, interaktyvias edukacines programas ir pritraukti žiniasklaidos dėmesį. Demokratiškos institucijų atsparumo požiūriu, svarbus turinio nepaneigiamumas ir tuo pačiu siekis kuo įvairesnių komunikacijos formų.

Įstaigos, vykdančios mokslinius tyrimus, švietimą ir komunikaciją žiniasklaidoje, naudoja skirtingas formas. Jos pasiekia gana platų visuomenės spektrą. Tačiau išlieka klausimas, ar net ir tokie plačiai minimi renginiai sulaukia reikiamo atgarsio ir poveikio. Atminties muziejaus Prahoje direktoriaus teigimu, tam tikros visuomenės dalies nepavyksta pasiekti, nes jiems netinka pranešimo forma arba pranešimas jiems nerūpi. Tinkama forma yra švietimo renginiai. Tarkim, atminties vietų lankymas (pavyzdžiui, vietų, susijusių su Holokaustu, Antrojo pasaulinio karo kovomis, komunistiniu režimu, 1968 m. rugpjūčio okupacija ir t. t.), kai jis palydimas tinkamai parinktais paaiškinimais, interpretacijomis, gali pasiekti tokia informacija besidominčią visuomenę. Įvykių poveikį rodo visuomenės susidomėjimas tam tikrais renginiais, įvykiais. Švietimo srityje Čekijos mokyklos dar turi pritaikyti savo mokymo programas taip, kad visuomenė galėtų perduoti jaunajai kartai (tiems žmonėms, kurie šiomis temomis domisi) informaciją, kur dar stipriau nei iki šiol būtų akcentuojamas Europos demokratiškos ir civilizacijos vertybių kūrimas.

Tačiau viena iš problemų, siejamų su istoriškai reikšmingų įvykių šventimu / minėjimu – kai kurių visuomenės veikėjų bandymas skleisti melagingą ar pusiau melagingą informaciją apie istorinius įvykius ar asmenybes. Šios tendencijos išryškėja tuo metu, kai visuomenė išgyvena įvairias krizes, kai skatinama spręsti dabartines grėsmes, istoriškai reikšmingi įvykiai sumenkinami iškraipant praeities faktus ar juos visiškai paneigiant. Ilgainiui tai kelia grėsmę demokratinėms vertybėms.

Apibendrinant, Čekijoje svarbias datas įprasta minėti iškilmingais paradais (ypač karinio pobūdžio), festivaliais, kurių metu vyksta ne tik koncertai, bet ir įvairios kitos veiklos: debatai, autentiškos radijo laidos, inscenuotos scenos, autorinės instaliacijos, diskusijos, seminarai, parodos, teatro spektakliai, šokiai ir daugelis kitų veiklų. Taip parodant ne tik šventimo, bet ir švietimo svarbą. Žinoma, svarbūs ir tradiciniai aspektai: mojavimas nacionalinėmis vėliavomis; himno ir patriotinių giesmių giedojimas, vainikų / gėlių padėjimas, žvakių uždegimas ir tylos minutės pagerbimo ceremonijos. Tam tikrų švenčių metu įprasta įteikti aukštus valstybės apdovanojimus už išskirtinius pasiekimus, profesinį meistriškumą ir pavyzdingas asmenines savybes. Taip pat labai svarbus religinis aspektas, daugumos švenčių metu žmonės lankosi bažnyčiose, aukojamos iškilmingos pamaldos. Šventes įprasta užbaigti fejerverkais. Čekijoje daugelį renginių organizuoja muziejai ir atminties institucijos, aktyviai dalyvauja valstybė. Be valstybinių institucijų, į atminimo renginių organizavimą įsitraukia pilietinės iniciatyvos, švietimo ir mokslo įstaigos. Gerai pasiteisinti metodika organizuojant minėjimo renginius – derinti įvairius šaltinius ir metodus, minint istorinius įvykius, pvz., aukų pagerbimo renginius turi lydėti tinkamai parinktas temos pristatymas žiniasklaidos priemonėse, taip pat moksliniai ir plačiai prieinami temos įamžinimo veiksmai (konferencijos, parodos, filmų vakarai, diskusijų forumai, pristatymai internete), taip pat labai svarbu, kad tema būtų įtraukta į ugdymo programą. Taigi švenčių minėjimas stiprina tautinę tapatybę, pilietinę visuomenę, didina atsparumą įvairioms hibridinėms grėsmėms, stiprina istorinio bendrumo suvokimą ir tapatinimąsi su Europos demokratinėmis vertybėmis.

Nyderlandai

Nyderlandų situacija, istorinės atminties minėjimo iniciatyvų požiūriu, daugiausia analizuojama remiantis Sveikatos, gerovės ir sporto ministerijos parengta Šalies ataskaita (*Country Report The Netherlands*¹³⁴), taip pat pasitelkiami kiti viešai prieinami informacijos šaltiniai, pateikiant jų internetines nuorodas.

Istorinės atminties kultūra ir minėjimo praktika

---

¹³⁴ Šaltinis: <https://www.holocaustremembrance.com/sites/default/files/inline-files/Country%20Report%20The%20Netherlands%20-%20version%20for%20IHRA%20website%202021.pdf>

Nyderlandų vyriausybė tradiciškai gana atsargiai žiūri į istorinės atminties kultūros kontroliavimą ar įtakos jai darymą, istorinės atminties puoselėjimo iniciatyvas pirmiausia vertindama kaip pilietinės visuomenės ir vietos bendruomenių reikalą. Laikydamosi šios pozicijos, vyriausybė sukuria erdvę diferencijuotai istorinei atminčiai, kur savo vietą turi įvairios atminties bendruomenės ir renginiai, įskaitant ir lokalius.

Per Nacionalinį gegužės 4 ir 5 d. komitetą (ol. *Nationaal Comité 4 en 5 mei*)¹³⁵, Nyderlandų vyriausybė skatina ir finansuoja kelias istorinės atminties minėjimo iniciatyvas:

- Holokausto paminėjimo diena (sausio 27 d., nacionalinis minėjimas vyksta sekmadienį, kuris yra artimiausias sausio 27 d.);
- Žuvusiųjų Atminimo diena (gegužės 4 d., įamžinant visų žuvusių karuose ar taikos palaikymo misijose nuo Antrojo pasaulinio karo pradžios atminimą);
- Išsivadavimo diena (gegužės 5 d., valstybinė šventė, pažyminti vokiečių okupacijos Antrojo pasaulinio karo metais pabaigą);
- Karo Azijoje pabaigos minėjimas (rugpjūčio 15 d., paminint Japonijos okupacijos Nyderlandų Rytų Indijoje (Indonezijoje) pabaigą ir Antrojo pasaulinio karo pabaigą).

Didžiausias visuomenės dėmesys Antrojo pasaulinio karo atminčiai skiriamas per gegužės 4 d. nacionalinę Atminimo dieną ir per gegužės 5 d. nacionalinę Išsivadavimo šventę. Nyderlandų istorinės atminties minėjimo tradicija daugiausia kilo iš privačių ir vietinių iniciatyvų iškart po karo, kai atminimo kultūroje vyravo nacionalinė perspektyva, pirmiausia skirta pasipriešinimui ir kariuomenei, joje beveik nebuvo vietos Holokaustą išgyvenusiems žmonėms. Nyderlanduose Holokausto atminimas pradėjo vystytis tik XX a. septintajame dešimtmetyje. Dėmesys karui Nyderlandų Rytų Indijoje sustiprėjo taip pat palyginti neseniai (minima nuo 1988 m.).

Nyderlandų atmintinų įvykių ir švenčių minėjimo tradicijos geriausiai gali būti pažintos bent bendrais bruožais pristatant pagrindines minimas / švenčiamas datas ir renginius:

- *Atminimo diena (gegužės 4 d.)* Nyderlanduose minima vakare – 20 val., kai visa šalis „nutyla“ dviem minutėms, minėdama žuvusiuosius Antrajame pasauliniame kare ir vėlesniuose konfliktuose. Tylos

---

¹³⁵ Nacionalinis gegužės 4 ir 5 d. komitetas buvo įkurtas 1987 m. Nacionalinio komiteto nariai skiriami karališkuoju dekretu (ministro pirmininko bei Sveikatos, gerovės ir sporto ministerijos valstybės sekretoriaus teikimu) šešerių metų laikotarpiui. Paprastai Nacionalinio komiteto nariai negali būti pakartotinai skiriami. Pagrindinės jų pareigos – suteikti kryptį, turinį ir formą minėjimams ir šventėms bei išlaikyti gyvą Antrojo pasaulinio karo atminimą. Nacionalinio gegužės 4 ir 5 d. komiteto įsteigimo tikslingumas grindžiamas tuo, kad nuo 1946 m. visoje šalyje vyko įvairios veiklos ir renginiai, susiję su gegužės 4 ir 5 dienų minėjimu, tačiau jie buvo organizuojami lokaliai, buvo mažai koordinuojami arba iš viso nekoordinuojami. Todėl buvo nuspręsta sukurti Nacionalinį komitetą, kuris organizuotų kasmetinį nacionalinį Atminimo dienos minėjimą ir valstybinę Išsivadavimo dienos šventę. Taip pat Komitetas siekia atskleisti mažiau žinomą nacionalinės svarbos istoriją. Šalia informavimo politikos, kuria siekiama didinti visuomenės įsitraukimo ir dalyvavimo minėjimuose ir šventėse jausmą, bei nacionalinių ir lokalių renginių koordinavimo, Nacionalinis komitetas rengia mokomąją medžiagą, edukacines programas, susijusias su karo ir laisvės temomis, bei atlieka istorinės atminties taikomuosius tyrimus. Nacionalinis komitetas yra sukūręs užfiksuotų minėjimo renginių duomenų bazę.

metu sustoja traukiniai ir automobiliai, Schipholio oro uoste nekyla ir nesileidžia lėktuvai, barai ir restoranai nutildo muziką¹³⁶. Radijas ir televizija transliuoja tik vykstančią ceremoniją. Pagrindinė ceremonija vyksta Amsterdamo Damo aikštėje prie nacionalinio memorialo, kurios metu sakomos kalbos, karališkoji šeima, kartu su karo veteranais, ginkluotųjų pajėgų nariais ir žuvusiųjų šeimos nariais deda gėles prie memorialo. Svarbūs minėjimai taip pat vyksta karo kapinėse Grebbeberge ir Waalsdorpervlakte (netoli Hagos), kurie irgi transliuojami¹³⁷. Mažesnio masto minėjimo ceremonijos vyksta visoje šalyje. Atminimo dieną nuo 18 val. iki saulėlydžio visuose Nyderlanduose vėliavos būna pusiau nuleistos kaip gedulo ženklas. Kitą dieną vėliava iškeliamą švenčiant Išlaisvinimo dieną.

- *Išsivadavimo diena (gegužės 5 d.)*. Nyderlandai savo išsivadavimą iš vokiečių okupacijos švenčia kaip nacionalinę šventę (tačiau išėigine ši diena yra tik kartą per 5-erius metus)¹³⁸. Išsivadavimo dieną visoje šalyje vyksta įvairūs festivaliai ir koncertai. Iškilms prasideda Vageningene¹³⁹ apie vidurnaktį, kur uždegama Išsivadavimo liepsna, o 1300 bėgikų estafetėje neša deglus į kitus miestus visoje šalyje. Palyginti nauja šios šventės tradicija – laisvės patiekalai, kurie ruošiami įvairiose šalies vietose ir jų menu yra speciali laisvės sriuba.¹⁴⁰
- *Karaliaus diena (balandžio 27 d.)* – tai Nyderlandų nacionalinė šventė, kuri švenčiama per karaliaus Viljamo Aleksandro gimtadienį (nuo 2013 m., iki tol buvo švenčiama Karalienės diena). Karaliaus dieną įprasta rengtis oranžiniais drabužiais (valdančioji dinastija yra Oranžinė dinastija, tai jų spalva), dažyti veidus ir plaukus oranžine spalva, gerti šios spalvos gėrimus, persirengti karaliumi ar karaliene ir juokauti apie karališkąją šeimą.¹⁴¹ Tipiški Karaliaus dienos renginiai: gatvės festivaliai, iškylos laivais, šokių renginiai ir blusų turgūs ir kt.¹⁴²
- *Vergijos atminimo diena (liepos 1 diena), Ketī Kotī festivalis*. Tai diena, kai Nyderlandų Karalystė panaikino vergiją Suriname ir buvusiuose Nyderlandų Antiluose (1863–1873).¹⁴³ Ši diena iš pradžių buvo minima tik Amsterdame, prie nacionalinio vergijos praeities monumento Oosterparke pravedant minėjimo ceremoniją ir po jos surengiant Ketī Kotī festivalį, kurio metu vyksta Karibų muzikos ir šokių pasirodymai, prekiaujama tradiciniu maistu ir gėrimais, vyksta paskaitos, filmai, tradicinių gaminių ir meno prekyba¹⁴⁴. Pastaruoju metu vis daugiau Nyderlandų miestų perėmė Amsterdamo iniciatyvą ir mini bei švenčia šią dieną, pvz., Roterdamas, Deventeris, Utrechtas ir kt.¹⁴⁵

---

¹³⁶ Šaltinis: <https://www.dutchnews.nl/news/2023/05/may-4-and-5-events-remain-important-but-there-is-support-for-change/>

¹³⁷ Šaltinis: <https://dutchreview.com/culture/society/national-remembrance-day-the-netherlands/>

¹³⁸ Šaltinis: <https://www.timeanddate.com/holidays/netherlands/liberation-day>

¹³⁹ Vokietija 1945 m. gegužės 5 d. Vageningene pasirašė kapituliacijos dokumentus.

¹⁴⁰ Šaltinis: <https://www.dutchnews.nl/news/2023/05/may-4-and-5-events-remain-important-but-there-is-support-for-change/>

¹⁴¹ Šaltinis: <https://www.amsterdam.info/kingsday/>

¹⁴² Šaltinis: <https://www.oetker.com/stories/kings-day-in-the-netherlands>

¹⁴³ Šaltinis: <https://nltimes.nl/2021/07/01/netherlands-commemorates-slavery-remembrance-day>

¹⁴⁴ Šaltinis: <https://www.iamsterdam.com/en/whats-on/calendar/festivals/events/keti-koti-festival>

¹⁴⁵ Šaltinis: <https://dutchreview.com/culture/keti-koti-and-its-significance-in-the-netherlands/>

Pabrėžiama, kad Vergijos atminimo diena ypatinga tuo, jog šią dieną ir liūdimą, ir švenčiama vienu metu¹⁴⁶. Pažymėtina, kad 2023–2024 m. paskelbti Vergijos atminimo metais¹⁴⁷.

- *Holokausto minėjimo diena (sausio 27 d.)*. Įprastai ši diena minima Karaliui skaitant Vesterborko stovyklos aukų vardus. Taip pat organizuojama tylioji eiseną nuo Amsterdamo rotušės iki Aušvico „Never Again“ paminklo, prie kurio vykstančioje ceremonijoje dalyvauja Ministras Pirmininkas, Sveikatos, gerovės ir sporto ministerijos Valstybės sekretorius, užsienio šalių ambasadoriai, įvairių organizacijų atstovai, sakomos paminėjimo kalbos¹⁴⁸.

Atkreiptinas dėmesys, kad minint ar švenčiant valstybei svarbius įvykius šalia nacionalinio masto minėjimų, vykstančių sostinėje, šimtai savivaldybių ir bendruomenių organizuoja vietinio lygmens minėjimus. Šiuo požiūriu Nyderlanduose labai plačiai taikomas iš apačios į viršų principas ir dominuoja lokalumo akcentavimo prieiga. Tarkim, Gegužės 4-ąją žmonės savo bendruomenėse mini savaip, ir Gegužės 5-ąją savaip švenčia išsivadavimą bei laisvę. Apskritai galima teigti, kad Nyderlanduose Holokausto aukos minimos platesniame Antrojo pasaulinio karo kontekste, taigi Gegužės 4-oji apjungia skirtingų grupių pasakojimus ir istorijas.

Nacionalinis Gegužės 4-osios ir 5-osios komitetas vietinių minėjimų ir švenčių organizatoriams padeda formuoti renginių turinį ir teikia patarimus, tačiau organizatoriai gali laisvai nuspręsti, ką ir kaip jie nori daryti. Tokia pati sistema taikoma ir kitiems minėjimams, pavyzdžiui, minint Holokausto atminimo, romų genocido paminėjimo ar karo Azijoje pabaigos minėjimo dienas.

Be pagrindinių valstybei svarbių Gegužės 4-osios ir 5-osios datų, į atminimo kalendorių įtrauktas ir buvusių Nyderlandų koncentracijos stovyklų išlaisvinimas: Vesterborke balandžio 12 d., Amersforte balandžio 19 d. ir Viugte rugsėjo 8 d. Be to, minima deportacija iš žydų psichiatrijos ligoninės Apeldoorsch Bosche sausio 21 d., vaikų gabenimas į Sobiborą birželio 7 d. ir Kristallnacho lapkričio 9 d., organizuojami išlaisvinimo iš tokių koncentracijos stovyklų kaip Dachau, Natzweiler, Neuengamme, Ravensbrück ir Sachsenhausen minėjimai. Lapkričio 9 d. Amsterdame, Utrechte ir kituose miestuose minima Krištolinė naktis, prisimenant 1938 m. nacių surengtus žydų pogromus Vokietijoje ir jos okupuotose teritorijose. Tarp vietinių Holokausto minėjimų reikėtų paminėti ir tuos, kurie pažymi žydų trėmimą iš konkrečių miestų ir kaimų.

---

¹⁴⁶ Šaltinis: <https://www.eur.nl/en/news/keti-koti-memorial-and-celebration-one>

¹⁴⁷ Šaltinis: <https://cultuurparticipatie.nl/herdenkingsjaareng>

¹⁴⁸ Šaltinis: https://www.holocaustremembrance.com/international-holocaust-remembrance-day-event-database?tid=26&field_date_range_value_1=All

Kaip ir kitus minėjimus, Holokausto minėjimus Nyderlanduose dažnai organizuoja privačios nevyriausybinės organizacijos. Tarkim, nacionalinį Holokausto minėjimą, kuris kasmet vyksta Amsterdame, organizuoja Nyderlandų Aušvico komitetas.

Istorinės atminties, įskaitant Holokausto atminimo, organizavimas

Nyderlanduose istorinės atminties minėjimo iniciatyvų įgyvendinimas apima kelias ministerijas, kurios koordinuoja skirtingas, tačiau tarpusavyje susietas sritis:

- Sveikatos, gerovės ir sporto ministerija (ol. *Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport*) koordinuoja temą „Karo aukos ir Antrojo pasaulinio karo atminimas“. Ministerija siekia teisingai įvertinti Antrojo pasaulinio karo istoriją ir išsaugoti jos atmintį ateities kartoms, susiejant ją su dabartimi. Taigi ministerija atsakinga už karo aukų ir Holokausto minėjimus, taip pat už memorialinius centrus ir karo muziejus. Siekdama šių tikslų, Sveikatos, gerovės ir sporto ministerija glaudžiai bendradarbiauja su kitomis ministerijomis.
- Švietimo, kultūros ir mokslo ministerija (ol. *Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen*) atsakinga už švietimą, įskaitant kultūrinį švietimą, meno muziejus, kultūrinį paveldą ir archyvų politiką.
- Kova su diskriminacija, įskaitant antisemitizmą, yra Socialinių reikalų ir užimtumo ministerijos (ol. *Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid*) politikos sritis.
- Vidaus reikalų ir Karalystės santykių ministerija (ol. *Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties*) taip pat koordinuoja diskriminacijos prevencijos veiklą.
- Teisingumo ir saugumo ministerija (ol. *Ministerie van Justitie en Veiligheid*) rūpinasi diskriminacijos, antisemitizmo, Holokausto neigimo ir iškreipimo nusikalstamais aspektais.

Šalia vyriausybės vaidmens, Nyderlandų provincijų ir savivaldybių valdžia remia karo atminimo įamžinimo veiklas. Be viešojo finansavimo, ši politikos sritis gali tikėtis paramos ir iš privačių fondų. Vienas svarbiausių iš jų – Nyderlandų nacionalinis Taikos, laisvės ir veteranų globos fondas (ol. *Nationaal Fonds voor Vrede, Vrijheid en Veteranenzorg*), kuris prisideda prie karo ir rezistencijos muziejų vykdomų projektų ir prie išsivadavimo dienos festivalių. Siekdamas išsaugoti karo laikų prisiminimus ir ugdyti supratimą apie taikos ir demokratijos išsaugojimo svarbą, šis fondas investuoja į projektus, kurių svarbiausia tikslinė grupė – jaunoji karta¹⁴⁹.

Organizacijos, užsiimančios Antrojo pasaulinio karo ir Holokausto minėjimu ir atminimo saugojimu, kuria savo tinklus ir vienija pajėgas. **Muziejų ir memorialinių centrų fondas 40-45** (ol. *Stichting Musea en*

---

¹⁴⁹ Šaltinis: <https://vfonds.nl/over-vfonds/about-vfonds/>

Herinneringscentra 40-45), vienija 30 didžiųjų ir 15 mažesnių Nyderlandų muziejų ir memorialinių centrų. **WO2 (Antrojo pasaulinio karo) platforma** – organizacijų tinklas, kurį sudaro NIOD Karo, Holokausto ir genocido tyrimų institutas (ol. *NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies*), Karo istorijos šaltinių tinklas (ol. *Netwerk Oorlogsbronnen de geschiedenis*), Muziejų ir memorialinių centrų fondas 40-45, Karo kapų fondas (ol. *Oorlogsgravenstichting*), Europos išsivadavimo maršruto fondas (ol. *Stichting Liberation Route Europe*) ir Nacionalinis Gegužės 4-osios ir 5-osios komitetas (ol. *Nationaal Comité 4 en 5 mei*). WO2 platforma, gyvuojanti nuo 2016 m., siekia išsaugoti Antrojo pasaulinio karo atminimą ateities kartoms. Abu šiuos tinklus (Muziejų ir memorialinių centrų fondą ir WO2) finansuoja Sveikatos, gerovės ir sporto ministerija.

Apžvelgiant koordinacinius mechanizmus, svarbus vaidmuo tenka Nacionaliniam Gegužės 4-osios ir 5-osios komitetui, kuris atsakingas už pagrindinių valstybei svarbių renginių organizavimą. Nors šalia to reikia pažymėti, kad nemažą vaidmenį vaidina ir Kultūrinio dalyvavimo fondas (ol. *Fonds voor cultuurparticipatie*) – tai Nyderlandų vyriausybės Švietimo, kultūros ir mokslo ministerijos Kultūros fondas, kuris finansuoja kultūrinius projektus. Pavyzdžiui, 2023–2024 m. šis fondas remia Nyderlandų vergovės atminimo metų renginius¹⁵⁰. Atkreiptinas dėmesys, kad Kultūrinio dalyvavimo fondas kvietimus skelbia viešai, o tinkamais pareiškėjais yra būtent pačios bendruomenės, kurios gali bendradarbiauti su kultūros organizacijomis, paveldo institucijomis ar švietimo įstaigomis¹⁵¹, tokiu būdu skatinant iš apačios į viršų iniciatyvas.

Visuomenės j(s)i)traukimas

Visuomenės nuomonės apie atmintinas dienas ir valstybines šventes tyrimus atlieka Nacionalinis gegužės 4-osios ir 5-osios komitetas. Šis tyrimas vadinamas „Nacionaliniu laisvės tyrimu“ (ol. *Nationaal Vrijheidsonderzoek*) ir vykdomas kiekvienais metais. 2016–2023 m. rezultatai pateikiami tyrimą reprezentuojančiame interneto tinklapyje¹⁵².

Remiantis atliktos apklausos duomenimis, konstatuojama, kad gyventojų parama Gegužės 4-osios žuvusiųjų Atminimo dienos nacionaliniam minėjimui išliko aukštas – 85 proc. apklaustųjų nurodė, kad jie Gegužės 4-ąją laiko svarbia arba labai svarbia. Šiais metais memorialiniame susibūrimo dalyvavo daugiau žmonių nei pernai (2023 m. – 9 proc., 2022 m. – 6 proc.). Paklausus apie priežastis, kodėl žmonėms svarbu apmąstyti Gegužės 4-ąją, dažniausiai nurodoma karo baimė (53–57 proc.), nors šią priežastį dažniausiai mini vyresni nei 65 m. žmonės (68 proc.), o jaunesni gyventojai rečiau: 39 proc. 16–24 m. jaunimo ir 44 proc. 35–44 m. žmonių.

---

¹⁵⁰ Šaltinis: <https://cultuurparticipatie.nl/funding/81/dutch-slavery-memorial-year>

¹⁵¹ Šaltinis: <https://cultuurparticipatie.nl/funding/81/dutch-slavery-memorial-year>

¹⁵² Šaltinis: <https://www.4en5mei.nl/app/uploads/2023/05/NVO-2023.pdf>

Žuvusiųjų Atminimo dienos minėjimo svarbos vertinimai skiriasi priklausomai nuo apklaustų gyventojų amžiaus ir kilmės. 25–54 m. amžiaus žmonės (84–89 proc.) nacionaliniam minėjimui skiria mažiau dėmesio nei kitų amžiaus grupių asmenys (vyresni nei 55 m. – 95–96 proc., 16–24 m. – 90 proc.). Nacionalinei Atminimo dienai mažiau dėmesio skiria žmonės, turkų / marokiečių (57 proc.), antilų / auringo (87 proc.) kilmės ar atvykę iš kitų Vakarų (81 proc.) ir ne Vakarų (82 proc.) šalių. Nyderlandų gyventojai 95 proc. mano, kad šis minėjimas svarbus.

Svarstant galimus nacionalinio Atminimo dienos minėjimo pakeitimus, vis labiau pritariama siūlymui skirti daugiau dėmesio ne tik Antrojo pasaulinio karo minėjimui (59 proc.). Taip pat 72–75 proc. apklaustųjų pageidautų daugiau paaiškinimo, kas ir kodėl minima.

Piliečių parama Gegužės 5-ąją Išsivadavimo dieną švęsti išlieka aukšta (77 proc. šią dieną laiko svarbia ar labai svarbia). Vykstančius renginius lankančių padaugėjo nuo 8 proc. 2022 m. iki 15 proc. 2023 m. Kaip ir ankstesniais metais, patraukliausia Išsivadavimo dienos pažymėjimo dalimi įvardijamas laivės ugnies uždegimas Vageningene (ši dalis patinka 57 proc. apklaustųjų). Kaip ir žuvusiųjų Atminimo dienos minėjimo atveju, matomi skirtumai tarp amžiaus grupių: palyginti su vyresniais nei 65 m. žmonėmis (85 proc.), Išsivadavimo diena mažiau patinka kitoms amžiaus grupėms (63–80 proc.), taip pat palyginti su vietinės kilmės piliečiais (76 proc.), Išsivadavimo diena mažiau patinka žmonėms iš Turkijos / Maroko (46 proc.).

Pastebėta, kad didesnei pusei žmonių patiktų, jei Išsivadavimo diena būtų pervadinta į Laisvės dieną. Taip pat 84 proc. apklaustųjų mano, kad Gegužės 5-ąją turėtų būti kasmetinė nacionalinė poilsio diena (šiuo metu ji yra išėiginė kartą per 5-erius metus).

Vertindami įvairius pristatomus istorinius įvykius, apklausti gyventojai mano, kad Nyderlandams didžiausią įtaką turėjo Antrasis pasaulinis karas (7,2 balai 10 balų skalėje). Beveik 60 proc. apklaustųjų teigė, kad domisi Antruoju pasauliniu karu, trečdalis yra neutralūs ir tik nedaugelis nesidomi. Pagrindiniais susidomėjimą karo įvykiais sukėlusiais šaltiniais dažniausiai nurodomi dokumentiniai (92 proc.) ir meniniai (87 proc.) filmai.

Gegužės 4-osios ir 5-osios dienų minėjimo / šventimo metu didžiausia dalis respondentų patiria bendrumo su kitais Nyderlandų gyventojais jausmą (50 proc.). Kitų renginių, pvz., Karaliaus dienos įtaka kuriant bendrą ryšį su kitais piliečiais mažėja nuo 46 proc. 2021 m. iki 43 proc. 2023 m. Galvodami apie gegužės 4-ąją ir 5-ąją, žmonės dažniausiai jaučia ryšį su šalimi – Nyderlandais (daugiau nei ¼ respondentų), 20 proc. jaučia ryšį su savo gimtuoju miestu ir kas penktas – su visu pasauliu.

Svarbu pabrėžti sistemingai atliekamų Laisvės tyrimų svarbą, siekiant nustatyti atmintinų dienų, valstybinių švenčių reikšmingumą gyventojams. Kasmet renkami duomenys leidžia ne tik užfiksuoti dominuojančias nuomones ir jų pasiskirstymą tarp įvairaus amžiaus, skirtingos kilmės gyventojų, bet kartu suteikia galimybę įvertinti pokyčius, palyginti įvairių metų tyrimų rezultatus.

Apibendrinant, Nyderlanduose už kelias (valstybei svarbiausias) istorinės atminties minėjimo iniciatyvas atsakingas vienas darinys – Nacionalinis Gegužės 4-osios ir 5-osios komitetas, nacionaliniu lygiu organizuojantis renginius, o regioniniu lygiu turintis patariamąjį balsą. Holokausto aukų minėjimo renginius organizuoja ne tik valstybinės institucijos, bet ir vietinės Holokausto atminties organizacijos, istorinės atminties institutai, muziejai ar žydų bendruomenės. Pasiteisinęs organizavimo principas iš apačios į viršų labiau įtraukia gyventojų bendruomenes savaip minėti šventes ir skatina gyventojų bendrakūrą. Anksčiau minėtas Nacionalinis Gegužės 4-osios ir 5-osios komitetas vietinių minėjimų ir švenčių organizatoriams padeda formuoti renginių turinį ir konsultuoja juos, tačiau organizatoriai turi laisvę spręsti, ką ir kaip jie nori daryti.

Latvija

Latvijos situacija istorinės atminties minėjimo iniciatyvų požiūriu analizuojama remiantis interviu su buvusiu Latvijos diplomatinio korpuso atstovu ir viešai prieinamais informacijos šaltiniais (Latvijos Kultūros ministerijos svetainėje pateiktais informaciniais pranešimais, kultūrinio dalyvavimo tyrimų ataskaitomis, žiniasklaidoje paskelbtomis renginių programomis ir pan.), pateikiant jų internetines nuorodas.

Istorinės atminties kultūra ir minėjimo praktika

Latvijos šventes, minėjimus ir švenčiamas dienas nustato Latvijos Respublikos įstatymas „Dėl švenčių, atminimo dienų ir švenčiamų dienų“. Latvijos Respublikoje yra 16 švenčių ir 28 atminimo ir šventimo dienos¹⁵³. Pagrindinės trys Latvijos istorinę atmintį pažymintios valstybinės šventės yra susietos su Latvijos valstybės susikūrimu¹⁵⁴:

- *Latvijos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo diena (gegužės 4 d.)*¹⁵⁵. 1990 m. gegužės 4 d. Latvijos TSR Aukščiausioji Taryba priėmė „Deklaraciją dėl Latvijos valstybinės nepriklausomybės atkūrimo“. Šią dieną vyksta iškilminga Seimo sesija, bažnyčiose aukojamos ekumeninės pamaldos, Rygos pilyje vyksta iškilminga vėliavos pakėlimo ceremonija, po iškilmingo posėdžio Saeimoje, gėlių padėjimas prie

¹⁵³ Šaltinis: <https://enciklopedija.lv/skirklis/4622-sv%C4%93tku,-atceres-un-atz%C4%ABm%C4%93jam%C4%81s-dienas-Latvij%C4%81>

¹⁵⁴ Šaltinis: Skangale, L. (2000). Latvijas Valsts svētku un atceres dienas. Rīga: Zvaigzne ABC.

¹⁵⁵ Šaltinis: <https://www.saeima.lv/par-saeimu/informativie-materiali-par-saeimu/infografika-4-majis-latvijas-republikas-neatkaribas-atjaunosanas-diena>

monumento Laisvei. Svarbiausiuose renginiuose dalyvauja aukščiausi valstybės pareigūnai. Šią dieną įteikiami ir aukščiausi šalies apdovanojimai. Visą dieną taip pat vyksta įvairūs šventiniai koncertai, ekskursijos muziejuose, filmų maratonai ir pan.¹⁵⁶ Pasak buvusio Latvijos diplomatinio korpuso atstovo, šventė minima plačiai – „labai daug tą dieną vyksta renginių provincijoje, valsčiuose, miestuose“. Nuo 2012 m. gyvuoja tradicija, pagal kurią ši diena švenčiama kariuomenės paradu viename iš tais metais pasirinktų Latvijos regioninių miestų¹⁵⁷: ši tradicija prasidėjo 2012 Rezeknėje, 2022 m. vyko Kuržemėje, Salduse, o 2023 m. – Vidzemėje, Alūksnėje. Kariuomenės parade paprastai dalyvauja Nacionalinių ginkluotųjų pajėgų (NBS), NATO sąjungininkų pajėgų ir Vidaus reikalų ministerijos padaliniai, pasitelkiama ir aviacija. Organizuojama ir karinės technikos paroda, parašiutininkų, pasieniečių šunų pasirodymai, kariuomenės orkestro koncertas. Paradui vadovauja Latvijos Respublikos prezidentas. Be to, 2016 m Latvijos valstybės šimtmečio biuras pasiūlė naują tradiciją – Baltosios staltiesės šventę, kuri sulaukė didelio visuomenės atgarsio¹⁵⁸. Baltosios staltiesės šventės metu vietinės bendruomenės, šeimos ir draugai baltomis staltiesėmis dengia stalus ir suruošia vaišes, apsirengia tautiniais drabužiais – „*sueina bendrai valsčiai, bendruomenės, regionai, organizuojami renginiai, koncertai, pasikalbėjimai prie padengto stalo. Ši tradicija dar nevisiškai prigijusi, tačiau vis dažniau organizuojama, būna gana aktyvi*“ (buvęs Latvijos diplomatinio korpuso atstovas).

- *Latvijos Respublikos paskelbimo diena (lapkričio 18 d.)*. 1918 m. lapkričio 18 d. Latvijos liaudies tarybos posėdyje buvo priimtas Nepriklausomybės aktas ir juo paskelbta, kad Latvija yra nepriklausoma parlamentinė demokratinė šalis¹⁵⁹. Šios dienos minėjimo metu visoje šalyje vyksta įvairūs kultūriniai renginiai – koncertai, spektakliai, parodos, paskaitos, kūrybinės dirbtuvės, taip pat kitokio pobūdžio renginiai¹⁶⁰. Rygoje ši diena prasideda ekumeninėmis pamaldomis Domo bažnyčioje, kurioje dalyvauja didžiausių krikščioniškų konfesijų vadovai. Vėliau aukšti valstybės pareigūnai pradeda iškilmingą gėlių padėjimo ceremoniją prie Laisvės paminklo, vyksta iškilmingas Seimo posėdis, kuriame dalyvauja aukšti šalies pareigūnai, buvę Aukščiausiosios Tarybos nariai, taip pat užsienio diplomatinio korpuso atstovai. Po to krantinėje vyksta tradicinis Nacionalinių ginkluotųjų pajėgų, Vidaus reikalų ministerijos padalinių ir užsienio šalių padalinių karinis paradas. Vakare prasideda iškilmingas renginys Brīvības aikštėje, kurio metu vyksta koncertas, Latvijos prezidento Egilo Levito kreipimasis, giedamas Latvijos Respublikos himnas, būna kiti pasirodymai¹⁶¹. Visus šiuos įvykius lydi istorinės informacijos fonas, ypatingas patriotizmo antplūdis, pasididžiavimas savo tautybe, taip pat latvių tautinė ir tradicinė

---

¹⁵⁶ Šaltinis: https://kultura.riga.lv/lv/kultura?target=news_item&news_item=latvijas-republikas-neatkaribas-atjaunosanas-dienai-veltitie-pasakumi-riga-4-maija-9158

¹⁵⁷ Šaltinis: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/04.05.2023-video-militara-parade-aluksne-4-maija.a507258/>

¹⁵⁸ Šaltinis: <https://enciklopedija.lv/skirklis/4622-sv%C4%93tku,-atceres-un-atz%C4%ABm%C4%93jam%C4%81s-dienas-Latvij%C4%81>

¹⁵⁹ Šaltinis:

https://www.mod.gov.lv/sites/mod/files/document/Latvijas%20valsts%20ideja%20un%20aizsardz%C4%ABba%20no%20dibin%C4%81%C5%A1anas%20%C4%ABdz%20m%C5%ABsdien%C4%81m_1.pdf

¹⁶⁰ Šaltinis: <https://www.visisvetki.lv/latvijas-republikas-proklamesanas-diena/>

¹⁶¹ Šaltinis: <https://eng.lsm.lv/article/culture/history/independence-day-marked-in-latvia.a483171/>

tematika bei simboliai. Reikia paminėti, kad lapkričio 18-oji yra ta diena, kai visoje šalyje viešasis miesto transportas yra nemokamas¹⁶².

- *Lačpleša diena (lat. Lāčplēša diena)* (lapkričio 11 d.). Ši diena skirta atminti kareiviams, žuvusiems Latvijos nepriklausomybės kovose – 1919.11.11 sunkiuose mūšiuose Latvijos kariuomenė Rygoje sumušė P. Bermonto vadovaujamą Vakarų savanorių armiją ir išlaisvino nuo priešo kariuomenės kairįjį Dauguvos krantą, taigi ir visą Rygą. Tai buvo svarbus lūžis Latvijos nepriklausomybės kare ir sustiprino Latvijos žmonių tikėjimą ką tik įkurtos nepriklausomos valstybės ateitimi. Sovietų okupacijos metais Latvijoje Lačpleša dienos minėjimas buvo uždraustas. Latvijos teritorijoje ši diena vėl pradėta viešai švęsti 1988 m., tuo metu prasidėjo tradicija prie Rygos pilies bastiono sienos ir Laisvės paminklo uždegti žvakutes, jos spįsta ir namų languose. Šią dieną aukščiausi valstybės pareigūnai iškilmingai padeda gėlių Rygos Brolių kapinėse (*latv. Brāļu kapos*) ir daugelyje kitų karių atminimo vietų visoje Latvijoje. Vakare vyksta fakelių eisenos nuo Brolių kapų iki Laisvės paminklo, kur aukojamos trumpos karių atminimo pamaldos, po kurių toliau Latvijos šaulių aikštėje Rygoje, prie Okupacijos muziejaus ir kitur vyksta koncertai, jau keletą metų Lapkričio 11-osios krantinėje bendrai giedamas himnas. Šventiniai koncertai, eisenos su deglais į vietas Brolių kapines, gėlių padėjimas prie Laisvės kovai skirtų paminklų, patriotinių filmų vakarai ir kt. renginiai organizuojami ir kitose Latvijos savivaldybėse. Šios dienos simbolis – raudonai balta juostelė (apverstos V raidės pavidalu), kuri stilizuotai nurodo pergalės ženklą arba datą 11. ^{Tai} Tai graži tradicija, suburianti visuomenę ir skatinanti patriotiškumą. Savaitė nuo Lačpleša dienos iki Latvijos Respublikos paskelbimo dienos lapkričio 18 d. yra žinoma kaip patriotų savaitė, kurios metu siekiama priminti visuomenei apie šalies istoriją, žmonių gyvybėmis sumokėtą nepriklausomybės kainą ir įvairiomis priemonėmis skatinti jaunosios kartos priklausymą Latvijai¹⁶³. Taip pat vyksta įvairūs sportiniai renginiai ir varžybos¹⁶⁴.

Be šių valstybinių švenčių, Latvijoje minima nemažai atmintinų dienų, susijusių su istorine atmintimi¹⁶⁵:

- 1) Sausio 20-oji – 1991 metų barikadų gynėjų atminimo diena;
- 2) Sausio 26-oji – Latvijos Respublikos tarptautinio (*de jure*) pripažinimo diena;
- 3) Sausio 27-oji – Tarptautinė Holokausto diena (visos konfesijos, diplomatinis korpusas pažymi Birkenekio miške);
- 4) Kovo 2-oji – Tautinių partizanų ginkluoto pasipriešinimo atminimo diena;
- 5) Kovo 17-oji – Tautinio pasipriešinimo sąjūdžio atminimo diena;
- 6) Kovo 25-oji – Komunistinio genocido aukų atminimo diena;
- 7) Balandžio 27-oji – Latgalos kongreso diena;

---

¹⁶² Šaltinis: <https://www.visisvetki.lv/latvijas-republikas-proklamesanas-diena/>

¹⁶³ Šaltinis: <https://enciklopedija.lv/skirklis/126064-L%C4%81%C4%8Dpl%C4%93%C5%A1a-diena>

¹⁶⁴ Šaltinis: <https://www.jekabpilssc.lv/lv/jaunumi/pasakumu-aktualitates/kraj-solus-un-sagaidi-latvijas-valsts-svetkus-kustiba-/>

¹⁶⁵ Šaltinis: <https://likumi.lv/ta/id/72608-par-svetku-atceres-un-atzimejamam-dienam>

- 8) Gegužės 8-oji – Nacizmo naikinimo diena ir Antrojo pasaulinio karo aukų atminimo diena;
- 9) Birželio 14-oji – Komunistinio genocido aukų atminimo diena;
- 10) Birželio 17-oji – Latvijos Respublikos okupacijos diena;
- 11) Birželio 22 d. – Didvyrių atminimo diena (Cėsių mūšio atminimo diena);
- 12) Liepos 4-oji – Žydų genocido aukų atminimo diena (pažymi Rygos Mirties keliu ir paminėjimu prie Rygos sinagogos išlikusių pamatų fragmento);
- 13) Rugsjūčio 11-oji – Latvijos laisvės kovotojų atminimo diena;
- 14) Rugsjūčio 21 d. – Konstitucinio įstatymo „Dėl Latvijos Respublikos valstybinio statuso“ priėmimo diena;
- 15) Rugsjūčio 23-oji – Stalinizmo ir nacizmo aukų atminimo diena;
- 16) Pirmasis gruodžio sekmadienis – Totalitarinio komunistinio režimo genocido prieš Latvijos žmones aukų atminimo diena.

Sovietinio režimo nusikaltimų aukoms, tremčiai atminti skirtos keturios atminimo dienos – kovo 25 d., birželio 14 d., rugsjūčio 23 d. ir pirmasis gruodžio sekmadienis¹⁶⁶. Holokaustui atminti skirta liepos 4 d., taip pat paminima ir lapkričio 30 d., kai Rygoje uždegamos žvakės prie Laisvės paminklo, siekiant atminti 1941 m. nacių nužudytus 30000 žydų Rumbulos miške. Paprastai šiame minėjime dalyvauja Latvijos Respublikos Prezidentas, Ministras Pirmininkas, Užsienio reikalų ir Krašto apsaugos ministrai, diplomatinį korpusą atstovai, žydų bendruomenių vadovai ir religinių bendruomenių lyderiai.¹⁶⁷ Visgi buvusio Latvijos diplomatinio korpuso atstovo pastebėjimu, manoma, kad šių atmintinų dienų yra per daug: „Kartais žmonės skundžiasi, kad švenčių per daug.“

Pasak buvusio Latvijos diplomatinio korpuso atstovo, visos atmintinos dienos paminimos mokyklose, per TV, radiją, organizuojamos konferencijos, skaitomi pranešimai universitete. Pavyzdžiui, 2021 m. buvo organizuota mokslinė konferencija, skirta Rugsjūčio 23-iosios dienos 30-čiui paminėti Nacionalinėje Latvijos bibliotekoje¹⁶⁸. Kai kurios atmintinos dienos turi savo tradicijas, pavyzdžiui, sausio 20 d. Rygos Domo aikštėje, Zakusaloje ir kitur Latvijoje dega laužai barikadų gynėjams atminti. Žuvusiųjų atminimo vietose Rygoje Bastejkalne ir prie Laisvės paminklo padedamos gėlės. Arba kovo 25 d. paminint tremtis, organizuojami renginiai Rygos geležinkelio stotyse „Šķīrotava“, „Torņakalns“ ir kitose Latvijos vietose ir padedamos gėlės prie Laisvės paminklo, dalyvaujant aukščiausiems valstybės pareigūnams ir politiškai represuotų bendrijų atstovams¹⁶⁹.

---

¹⁶⁶ Šaltinis: https://lv.wikipedia.org/wiki/Latvijas_sv%C4%93tku,_atceres_un_atz%C4%ABm%C4%93jam%C4%81s_dienas

¹⁶⁷ Šaltinis: <https://www.state.gov/reports/2021-report-on-international-religious-freedom/latvia/>

¹⁶⁸ Šaltinis: <https://www.mfa.gov.lv/en/media/3386/download?attachment>

¹⁶⁹ Šaltinis: https://enciklopedija.lv/skirklis/4622-sv%C4%93tku,_atceres-un-atz%C4%ABm%C4%93jam%C4%81s-dienas-Latvij%C4%81

Vis dėlto ne visos atmintinos dienos yra plačiai švenčiamos, pasak buvusio Latvijos diplomatinio atstovo, Latvijos gyventojams svarbesnės yra šios: „Birželio 17 d. – Sovietų okupacijos diena ir kovo 25 d. – Trėmimo diena, birželio 14 d. dar viena trėmimo diena, liepos 4 d. – žydų genocido diena, birželio 22 d. prisimenami Cesių mūšiai, birželio 25 d. simboliškai iki šių dienų akcentuojama, kai prieš vokiečius kovojo Latvija su Estija, rugpjūčio 23 d. – Ribentropo-Molotovo pakto diena.“ Kaip teigė informantas, paskutiniaisiais metais daug kalbama ir apie partizanus, bet „*liaudies pasąmonėje tokios atmintinos dienos dar nėra*“.

Latvijoje atminti metai, pasak buvusio Latvijos diplomatinio korpuso atstovo, daugiau susieti su Latvijos asmenybėmis. Pavyzdžiui, 2023 m. yra paminimi „*Janio Endzelyno metai ir tapytojo Vilhelmo Purvyčio jubiliejiniai metai. Yra renginių, taip pat per TV, bibliotekose, koncertai, kurie yra susieti su jais. Bet tai nėra plati nacionalinė šventė – tiesiog prisiminimai*“.

Paklausus apie tai, kiek minėtos valstybinės šventės ir atmintinos dienos padeda stiprinti tautinį tapatumą, pilietiškumą, patriotiškumą ir pasididžiavimą savo šalimi, informantas teigė, kad jos (ypač trys valstybinės šventės) be abejonės prisideda: „*oficialiosios šventės, kaip Gegužės 4-oji arba Lapkričio 18-oji tikrai pasididžiavimas savo šalimi, stiprinti valstybės raidą, patriotiškumą ir, aišku, Lapkričio 11-oji.*“ Tačiau, jo nuomone, prie to prisideda ir kitos šventės, tokios kaip Joninės ar Dainų šventė (kuriai 2023 m. bus 150 metų), nors jos ir nėra tiesiogiai siejamos su istorine atmintimi: „*Norint stiprinti tautinį tapatumą, pas mus yra Dainų šventė kas ketverius metus, šiais metais bus 150 metinės, plačiai švenčiamos liepos mėnesį. Šios šventės buvimas nueina net iki kitataučių, net rusakalbiam jį žino. Be abejo, per Jonines pabrėžiamas tautinis tapatumas.*“

Pasak informanto, šiame kontekste labai trūksta bendrų trijų Baltijos šalių (Lietuvos, Latvijos ir Estijos) iniciatyvų švėsti istorinę atmintį, pavyzdžiui, Baltijos kelio paminėjimo. Jo nuomone, jaunimas Latvijoje jau nelabai žino apie Baltijos kelią, nors tai priklauso nuo mokyklos. Jo nuomone, yra nemažai renginių „*per radiją ir TV, bet jaunimas TV nežiūri išvis – daugiausia telefonai ir socialiniai tinklai*“. Dar viena svarbi paminėjimui diena – „*nuo 1990 m. – rugsėjo 22 d. yra Baltų vienybės diena. Namuose, šeimose ji yra švenčiama. Masiškiau gal valsčiuose, ar Jelgavos mieste renginiai, transliuojama per radiją, TV*“. Tokiu būdu, pasak informanto, bendroms istorinės atminties minėjimo iniciatyvoms pažymėti yra tinkamos šios dvi dienos – „*labai geros dienos yra rugsėjo 22 d. ir rugpjūčio 23 d.– tinkamos bendrai minėti*“.

Istorinės atminties, įskaitant Holokausto atminimo, organizavimas

Latvijos valstybines šventes ir atmintinas dienas dažniausiai planuoja ir įgyvendina tiek valstybės, tiek savivaldybių institucijos pagal numatytą biudžetą, bendradarbiaudamos su nevyriausybinėmis

organizacijomis, muziejais, parodų salėmis, koncertų salėmis, kultūros centrais, švietimo įstaigomis, asociacijomis¹⁷⁰.

Buvusio Latvijos diplomatinio korpuso atstovo teigimu, Latvijos valstybinės šventės ir atmintinos dienos organizuojamos decentralizuotai, skirtingos institucijos atsakingos už tam tikras švenčių programos dalis pagal savo kompetenciją: „*Didelēms valstybinēms šventēms organizuoti nēra specialiu grupiu ar komitetu – visskas eina labai natūraliai. Jei tai Parlamento lygyje, tai jie rengia. Bažnyčia prisideda prie religinēs švenčių dalies. <...> Pas mus yra Barikadų muziejus – jie organizuoja savo renginius*“. Tokiems renginiams, kaip Dainų šventė ar Baltijos kelio paminėjimas yra sudaromi organizaciniai komitetai: „*Dainų šventė turi organizacinį komitetą. Yra naujesnių laikų minimos dienos, pvz., Baltijos kelias. Ten irgi yra koordinuojama. Žmonėms reikia tokio organizavimo, iš šeimos tai neišeis.*“

Teigiama, kad, švenčiant valstybinių švenčių ar atmintinų dienų jubiliejus, Latvijoje pirminės iniciatyvos imasi nevyriausybines organizacijos, kurios pateikia pasiūlymus Latvijos Respublikos Seimui, taip pat kreipiasi į Ministrą Pirmininką ir Valstybės Prezidentą. Savo ruožtu premjeras paveda vienai iš ministerijų (minėtuose pavyzdžiuose – Kultūros ministerijai arba Užsienio reikalų ministerijai) sukurti darbo grupę, kurioje dalyvautų kitos valstybės institucijos ir nevyriausybines organizacijos. Pavyzdžiui, vieno iš jubiliejų – 2014 m. Baltijos kelio 25-čio – minėjimo darbo grupėje dalyvavo atstovai iš Prezidento kanceliarijos, Seimo kanceliarijos, Valstybės kanceliarijos, Finansų ministerijos, Aplinkos apsaugos ir regioninės plėtros ministerijos, Užsienio reikalų ministerijos, Gynybos ministerijos, Vidaus reikalų ministerijos, Švietimo ir mokslo ministerijos, LRV, Rygos miesto tarybos, Latvijos instituto, Nacionalinės elektroninės žiniasklaidos tarybos, „Gegužės 4-osios deklaracijos“ klubo, Liaudies fronto muziejaus viešosios tarybos, draugijų „Latvijos didžiųjų miestų asociacija“ ir „Latvijos savivaldybių sąjunga“¹⁷¹.

Jubiliejų minėjimo darbo grupės be renginių programos sudarymo atsakingos ir už finansavimo užtikrinimą. Vienu iš atvejų darbo grupė išnagrinėjo įvairių organizacijų pateiktus pasiūlymus dėl renginių visoje Latvijoje ir nustatė daugybę renginių, kurių dalis buvo suplanuota neviršijant valstybės institucijoms skirto biudžeto, o kai kuriems pagrindiniams renginiams reikėjo papildomo finansavimo. Minėtais atvejais finansavimo prašymas negalėjo būti nagrinėjamas kartu su einamųjų metų valstybės biudžeto rengimu, nes šių sukakčių minėjimo klausimas buvo iškeltas likus vos keliems mėnesiams iki renginio, todėl finansavimo buvo prašoma iš valstybės biudžeto programos „Lėšos nenumatytiems atvejams“¹⁷².

---

¹⁷⁰ Šaltinis: <https://www.km.gov.lv/lv/jaunums/atbalsta-km-priekslikumus-sistemiskam-ilgtermina-risinajumam-ipasi-atzimejamo-svetku-un-atceres-pasakumu-nodrosinasanai-un-finansesanai>

¹⁷¹ Šaltinis:

https://pietiek.com/raksti/ka_panakt_lai_valsts_svetku_un_atceres_pasakumu_ipaso_gadadienu_atzimesana_notiktu_pec_viena_modela/

¹⁷² Šaltinis:

https://pietiek.com/raksti/ka_panakt_lai_valsts_svetku_un_atceres_pasakumu_ipaso_gadadienu_atzimesana_notiktu_pec_viena_modela/

Šiā jubilejinių valstybinių švenčių ar atmintinų dienų finansavimo praktiką buvo nutarta patobulinti. 2017 m. spalio 10 d. Vyriausybės posėdyje buvo peržiūrėtas Kultūros ministerijos (KM) parengtas informacinis pranešimas ir pritarta jame nurodytiems siūlymams dėl sistemingo ilgalaikio ypatingų švenčių ir atminimo renginių užtikrinimo ir finansavimo sprendimo. Pranešime teigiama, kad „Ateityje valstybės ir savivaldybių institucijos, vadovaudamosi kalendoriniu jubilejų grafiku, sistemingai vertins savo kuruojamų organizacijų pasiūlymus, taip pat bendradarbiavimo partnerių pasiūlymus dėl planuojamų renginių ypatingoms šventėms ir atminimo dienoms, pagal savo kompetenciją ir užtikrins tokių renginių, proporcingų institucijų dispozicijoje esančias valstybės biudžeto apimtį, įgyvendinimą, tuo pačiu užtikrinant, kad renginių visuma būtų įvairi, matoma, prisidėtų prie visuomenės nuomonės raidos ir šalies ateities“¹⁷³.

Taip pat informaciniame pranešime „Dėl sistemingo ilgalaikio ypatingų švenčių ir atminimo renginių aprūpinimo ir finansavimo sprendimo“ numatyta, kad institucijos, bendradarbiaudamos su Prezidento kanceliarija ir Seimo administracija, pateiks rinkinį priemonių pagal savo kompetenciją ir turimą biudžetą:

- 1) Visos sektorių ministerijos ir (ar) kuruojamos jų institucijos, taip pat Valstybės kanceliarija turi prisidėti prie renginių viešinimo tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu mastu;
- 2) Švietimo ir mokslo ministerija ir/ar jos kuruojamos institucijos atsakingos už konferencijas, seminarus, studentų konkursus ir kt. veiklas, susijusias su moksliniais tyrimais ir švietimu;
- 3) Krašto apsaugos ministerija atsakinga už Nacionalinių ginkluotųjų pajėgų įtraukimą į iškilmingas ceremonijas;
- 4) Kultūros ministerija ir/ar jos kuruojamos įstaigos atsakingos už parodas, kino seansus, koncertus ir kt. kultūrinius renginius.

Šiuo nutarimu buvo nuspręsta kai kurias šventes ir minėjimo dienas paminėti kas penkerius metus specialiais didelio masto renginiais, siekiant į šventes įtraukti kuo didesnį Latvijos gyventojų skaičių, taip stiprinant bendruomenės vienybės jausmą, istorinę atmintį ir patriotizmą: Baltijos kelio metinės (Stalinizmo ir nacizmo aukų atminimo diena); Latvijos Respublikos Nepriklausomybės atkūrimo metinės; 1991 m. barikadų gynėjų minėjimas; Latvijos nepriklausomybės *de facto* atkūrimo metinės (Konstitucinio įstatymo „Dėl Latvijos Respublikos valstybinio statuso“ priėmimo diena)¹⁷⁴. Išankstinis finansavimo numatymas šiems renginiams pagal nustatytą grafiką, manoma, padėtų išspręsti finansavimo klausimą, garantuotų sistemingą ir vieningą požiūrį į ypatingų švenčių ir minėjimo dienų renginių įgyvendinimą šalyje. Kartu toks požiūris „yra būtinas siekiant užtikrinti daugelio įvairaus lygio institucijų įsitraukimą į šių renginių įgyvendinimą ir

---

¹⁷³ Šaltinis: <https://www.km.gov.lv/lv/jaunums/atbalsta-km-priekslikumus-sistemiskam-ilgtermina-risinajumam-ipasi-atzimejamo-svetku-un-atceres-pasakumu-nodrosinasanai-un-finansesanai>

¹⁷⁴ Šaltinis: <https://www.km.gov.lv/lv/jaunums/atbalsta-km-priekslikumus-sistemiskam-ilgtermina-risinajumam-ipasi-atzimejamo-svetku-un-atceres-pasakumu-nodrosinasanai-un-finansesanai>

garantuoti, kad renginiai būtų skirti kuo platesnei auditorijai, nepriklausomai nuo amžiaus, tautybės ar politinių įsitikinimų“.¹⁷⁵

Pats paskutinis toks žymus jubiliejus vyko 2023 m. liepos mėnesį švenčiant Dainų šventės tradicijos 150-metį. Festivalį organizavo Latvijos nacionalinis kultūros centras, kuris yra Kultūros ministerijai pavaldi valstybinė įstaiga. Be valstybės lėšų pritraukti ir privatūs rėmėjai: „Latvijas Mobilais Telefons“ (LMT), „Elektrum“, „Swedbank“, „Rimi“, „Food Union“ ir „Kārums“, „Orkla“, „LIDO“, „Circle K Latvia“, „Latvijas Finieris“, „Dzintars“, „Bolt“, „SPICE“, „DHL“, „Coffee Address“, patarėjas – Pasaulio gamtos fondas¹⁷⁶. Teigiama, kad norint šį festivalį surengti planuotu lygiu, be garantuotų 10 mln. eurų prireikė dar 5,5 mln. dėl Covid-19 krizės ir Ukrainos karo sukeltos infliacijos¹⁷⁷.

Visuomenės į(s)traukimas

Analizuojant Latvijos valstybines šventes ir atmintinas dienas, nerasta atliktų tyrimų apie visuomenės įsitraukimą konkrečiai minint šias datas. Buvusio Latvijos diplomatinio korpuso atstovo teigimu, šios valstybinės šventės ir atmintinos dienos yra gana populiarios tarp Latvijos gyventojų, įtraukiančios tiek įvairias amžiaus grupes, tiek tautines mažumas: *„Tautinės mažumos integruojasi, dalyvauja, tik mes nepajuntame per tam tikras dienas.“*

Buvo paminėta tik viena problema, susijusi ne tiek su rusakalbiais, bet, kaip informantas apibrėžė, su „sovietkalbiais“ – jie gyvena kitame informaciniame lauke, kuriam didelę įtaką daro Rusijos žiniasklaida. Informanto požiūriu, buvo manoma, kad dėl karo Ukrainoje *„jie keisis, bus ramesni ir pan., bet, deja, tam tikruose sluoksniuose yra atvirkščiai – jie pasidarė dar brutalesni. Rygoje sovietinių paminklų nėra, nėra vietų jiems rinktis. Jie organizuojasi per socialinius tinklus“*. Tačiau bendrai paėmus, karas Ukrainoje, informanto nuomone, labiau sutelkė Latvijos gyventojus ir paskatino daugiau galvoti apie šalies likimą: *„Mobilizavo daugiau pagalvoti apie savo likimą, kas mes esame, kad mes turime daugiau tarpusavyje vienyti. Karas groja ir gerąja prasme, kad reikia daugiau galvoti apie valstybės likimą. Jei Lapkričio 18-gią žmonės susirenka, tai yra didesnis susikaupimas.“*

Taip pat informantas pastebi sumažėjusį dalyvavimą švenčių minėjime: *„Jei anksčiau tai buvo masyviau, tai dabar mažiau. Gegužės 3 dieną pas mus šiais metais švenčiamas poeto Imanto Ziedonio 90-metis. Buvo*

---

¹⁷⁵ Šaltinis: <https://www.km.gov.lv/jaunums/atbalsta-km-priekslikumus-sistemiskam-ilgtermina-risinajumam-ipasi-atzimejamo-svetku-un-atceres-pasakumu-nodrosinasanai-un-finansesanai>

¹⁷⁶ Šaltinis: https://www.km.gov.lv/jaunums/marta-saksies-dziesmu-un-deju-svetku-dalibnieku-individuala-registracija-svetkiem?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F

¹⁷⁷ Šaltinis: <https://www.lsm.lv/raksts/kultura/dziesmu-un-deju-svetki/20.03.2023-dziesmu-un-deju-svetku-budzeta-robi-jaaizpilda-ar-ienemumiem-no-svetkiem.a501557/>

renginys Siguldoje. Ne visai daug žmonių susirinko į parodą ar koncertą.“Tai siejama su didesniu dalyvavimu virtualioje erdvėje: „*Kadangi yra kompiuteriai, socialiniai tinklai – žmonės nesusirenka švęsti, lieka namuose pažiūrėti. Gal ateis metai, kai žmonės ateis gyvai susirinkti. Virtualumas, manau, yra problema, jei mes kalbame apie tapatumą, pilietiškumą. Vis tiek reikia asmeninio kontakto, negali visko daryti virtualiai.*“

Tokį mažesnį dalyvavimą patvirtina ir bendrieji kultūrinio dalyvavimo tyrimai. Pavyzdžiui, kultūrinio vartojimo ir dalyvavimo poveikio tyrimas „Kultūrinės veiklos barometras“¹⁷⁸, kurį kas 2 metus atlieka Latvijos Kultūros akademija, atskleidė, kad, nors pastaraisiais metais renginių ir užsiėmimų lankymas buvo daug prieinamesnis nei pandemijos metu, per pastaruosius dvejus metus gyventojų dalis, kurie per metus neaplankė jokio kultūros renginio ar veiklos, 2022 m. labai išaugo – „iki pandemijos tokių buvo mažiau nei 10 proc., ankstyvosiose pandemijos stadijose 2020 m. – 20 proc., tačiau 2022 m. šis rodiklis išaugo iki 34 proc. Taigi vienas iš trijų 15–75 metų Latvijos gyventojų per pastaruosius metus asmeniškai nesilankė jokiuose kultūros renginiuose ar veikloje.“¹⁷⁹ Tačiau tyrime teigiama, kad ateityje dalyvavimas renginiuose turėtų padidėti: „paprastyti įvertinti, ar ateinančiais metais planuoja lankytis kultūros renginiuose ar veikloje, 26 proc. apklaustųjų teigė, kad to daryti neketina. Ir, nors tai ir didelis neveiklumo lygis, jis yra gerokai mažesnis nei 2022 m. renginiuose nedalyvavusių dalis – 34 proc. Taigi gyventojų sugrįžimas į kultūros renginius vyksta, tačiau tai nėra greitas procesas ir priešpandeminiai rodikliai nebus pasiekti arba bus pasiekti tik ilgai.“¹⁸⁰

Latvijoje jaunimas daugiau nei kitos amžiaus grupės dalyvauja renginiuose ir kitose kultūrinėse veiklose: „*Jeigu Latvijoje savo miesto ar parapijos kultūros renginius iš viso yra lankę 64 proc. apklaustų gyventojų, jaunimo grupėje taip sakančių dalis siekia 78 proc.*“ Siekiant dar labiau paskatinti jaunimo dalyvavimą, siūloma didinti renginių kokybę bei pasirinkimą, nes jauni žmonės 13 proc. dažniau nei kitų amžiaus grupių atstovai nurodo, kad jiems svarbu, kokia įmonė organizuoja renginius, ir 10 proc. dažniau teigia, kad jiems aktualus platesnis renginių pasirinkimas¹⁸¹.

Apibendrinant, Latvijoje visos atmintinos dienos paminimos mokyklose, per TV, radiją, organizuojamos konferencijos, skaitomi pranešimai universitete. Tačiau ne visos atmintinos dienos yra plačiai švenčiamos, pastebimas sumažėjęs dalyvaujančiųjų skaičius valstybinių švenčių, atmintinų datų ar metų minėjimuose bendrai. Galima pastebėti, kad valstybinės šventės ir atmintinos dienos padeda stiprinti tautinį tapatumą, pilietiškumą, patriotiškumą ir pasididžiavimą savo šalimi, tačiau šiame kontekste labai trūksta bendrų trijų Baltijos šalių (Lietuvos, Latvijos ir Estijos) iniciatyvų švęsti istorinę atmintį. Latvijos valstybinės šventės ir

---

¹⁷⁸ Šaltinis: https://www.km.gov.lv/sites/km/files/media_file/kulturas-barometrs_2022_petijums.pdf

¹⁷⁹ Šaltinis: https://www.km.gov.lv/sites/km/files/media_file/kulturas-barometrs_2022_petijums.pdf

¹⁸⁰ Šaltinis: https://www.km.gov.lv/sites/km/files/media_file/kulturas-barometrs_2022_petijums.pdf

¹⁸¹ Šaltinis: https://www.km.gov.lv/sites/km/files/media_file/kulturas-barometrs_2022_petijums.pdf

atmintinos dienos organizuojamos decentralizuotai, skirtingos institucijos atsakingos už tam tikras švenčių programos dalis pagal savo kompetenciją, o minint valstybinių švenčių ar atmintinų dienų jubiliejus, Latvijoje pirminės iniciatyvos imasi nevyriausybinės organizacijos.

Airija

Airijos situacija istorinės atminties minėjimo iniciatyvų požiūriu analizuojama remiantis viešai prieinamais informacijos šaltiniais, pateikiant jų internetines nuorodas, interviu su Airijos diplomatinio korpuso atstovais.

Istorinės atminties kultūra ir minėjimo praktika

Airijoje iš viso fiksuojama 10 poilsio dienų. Nuo 2023 m. prisidėjo nauja poilsio diena – Šv. Brigitos diena, žyminti pavasario pradžią.

Poilsio dienos:

- Naujųjų metų diena (sausio 1 d.);
- Šv. Brigitos diena (pirmasis vasario pirmadienis, arba vasario 1 d., jei ši diena yra penktadienis);
- Šv. Patriko diena (kovo 17 d.);
- Velykų pirmadienis;
- Pirmasis gegužės pirmadienis;
- Pirmasis birželio pirmadienis;
- Pirmasis rugpjūčio pirmadienis;
- Paskutinis spalio pirmadienis;
- Kalėdos (gruodžio 25 d.);
- Šv. Stepono diena (gruodžio 26 d.).

Tarp poilsio dienų daugiausia yra religinių / kultūrinių švenčių ir nėra valstybinės reikšmės švenčių ar atmintinų datų. Airijos diena laikoma Šv. Patriko diena, pagrindinė valstybės šventė, išnaudojama **valstybės minkštajai galiai stiprinti** visame pasaulyje: „*Patriko diena unikali tuo, kad ją švenčia visas pasaulis. Jei taip paprastai pasakius, tai pasaulis suorganizuoja jiems šventę, o jie važiuoja po pasaulį švęsti. Pvz., Vilnelę žaliai dažo ne airiai, o Vilniaus savivaldybė. JAV prezidentas kiekvienais metais per Šv. Patriko dieną priima Airijos premjerą Baltuosiuose rūmuose. Tai yra vienintelis valstybės vadovas, kuris kiekvienais metais turi garantuotą susitikimą su JAV valstybės vadovu.*“ Šv. Patriko diena siekiama kurti Airijos, kaip „minkštos, linksmos, neagresyvios“ šalies, įvaizdį.

Airiai Šv. Patriko dieną išnaudoja ne tik valstybės įvaizdžiui kurti, bet ir **diasporai stiprinti**: „Per Šv. Patriko dieną Airijoje nelieka nė vieno ministro – visi politikai pasklinda po pasaulį švęsti Patriko dienos. Tai unikalų, nesu matę, kad visas politinis elitas išvažiuotų savaitei ar dviem per šventę. Ir tai išnaudojama diplomatiniais, valstybės dalykams. Vyksta susitikimai su šalies vadovais, politikais, diasporos bendruomenėmis. Šv. Patriko dieną airiai ypač išnaudoja savo diasporos mobilizavimui, sutelkimui.“

Airija iš kitų valstybių išsiskiria tuo, kad nepaisant to, jog yra iškovojusį nepriklausomybę, nacionalinės dienos, kuri pažymėtų nepriklausomybę, šalis neturi. Taip yra dėl nepriklausomybės iškovojoimo laikotarpiu vykusių įvykių kontraversiško: „Jie atkūrė savo nepriklausomybę tarp 1919–1921 metų ir buvo daug įvairių įvykių, bet jie visi buvo tarpiniai ir jie, kaip valstybė, negali susitarti, kur yra ta tikroji valstybės atsiradimo data, nes sala dar nesuvienyta. Vienus įvykius kūrė tie, kurie kovojo už suvienijimą, kiti kitus. Todėl jie nacionalinės dienos valstybės sukūrimo prasme neturi.“

Kai kur galima rasti, kad Airijos nepriklausomybės diena laikoma gruodžio 6 d., tačiau tai ne tik nėra poilsio diena, bet ir nėra oficialiai pripažinta ar laikoma svarbia data plačiojoje visuomenėje arba tarp istorikų. 1921 m. gruodžio 6 d. Airija ir Jungtinė Karalystė pasirašė sutartį, kuria Airija įgijo suverenitetą, tačiau aplinkybės, kuriomis ši nepriklausomybė buvo gauta, buvo kontraversiškos – šiaurės Airijos atskyrimas nuo likusios salos, (simbolinis) likimas britų monarchijoje – buvo manoma, kad ne dėl tokių sutarties sąlygų kovojo ir padėjo galvas airių revoliucionieriai.¹⁸²

Vietoj to, minima kita svarbi data – 1921 m. liepos 11 d. oficialiai baigėsi Airijos nepriklausomybės karas. Dėl to sekmadienis, esantis arčiausiai liepos 11 d., pažymimas kaip **Nacionalinė minėjimo diena**, skirta airiams, kurie žuvo karuose ar Jungtinių Tautų misijose, paminėti. Šią dieną rengiamos karinės ir religinės ceremonijos, dalyvaujant prezidentui, ministrui pirmininkui, kancleriui, vyriausybės ir parlamento nariams ir kitiems svarbiems asmenims.¹⁸³ Kita svarbi data yra **1916 m. Velykų sukilimo minėjimas**, vykstantys Velykų sekmadienį. Minėjimo ceremonijoje dalyvauja prezidentas, ministras pirmininkas ir jo pavaduotojas, Gynybos ministras, taip pat Gynybos pajėgos.¹⁸⁴

Airijos diplomatinio korpuso atstovai pastebi, kad švenčių ar atmintinų datų minėjimo pobūdis šiek tiek skiriasi, palyginti su Lietuva, kur pagrindinis naratyvas gali būti stiprinti tautinį identitetą ir pilietiškumą, ir orientuojasi labiau į **refleksiją**: „Lietuviai gal labiau švenčia šventes per emocinį sąlytį su švente, o airiai –

---

¹⁸² Šaltinis: <https://www.irishtimes.com/culture/books/when-is-ireland-s-independence-day-1.4695153>

¹⁸³ Šaltinis: <https://www.military.ie/en/public-information/defence-forces-ceremonial/national-day-of-commemoration/#:~:text=It%20occurs%20on%20the%20Sunday,the%20Royal%20Hospital%20Kilmainham%2C%20Dublin.>

¹⁸⁴ Šaltinis: <https://www.gov.ie/en/press-release/c15e5-2023-state-commemoration-to-mark-the-anniversary-of-the-1916-rising-easter-sunday-9-april-2023/#:~:text=State%20Commemoration%20to%20mark%20the%20anniversary%20of%20the%201916%20Rising,-From%20Department%20of&text=A%20ceremony%20to%20mark%20the,by%20the%20President%20Michael%20D.>

per refleksijos momentą. Kai valstybės organizuojamas renginys, visada turi tą refleksijos, supratimo momentą, kas čia įvyko, koks poveikis. Lietuviai irgi šiek tiek tai daro karo Ukrainoje akivaizdoje, šiek tiek kitaip savo narystę NATO suvokia. Supratome, kokia yra ta riba tarp buvimo ir nebuvimo NATO. Pas juos tai yra labai stipriai išreikšta. Lietuviai neseniai išsivadavo iš sovietmečio, kur pilietiškumas buvo užgniaužtas ir mums jį reikia, nežinau ar labiau atkurti, ar sukurti didelę dalimi visuomenėje. Pas airius tai jau buvo – jie jaučiasi salos gyventojai, kariavo ir sprogdino Šiaurės Airijoje, nes manė, kad tai jų sala. Tas tautinis suvokimas, kad aš esu airis, yra stiprus, tad į tą elementą jie kiek mažiau koncentruojasi, ir eina labiau į refleksiją. Jums reikia dar sudėti žmonėms į smegenis, kad būti lietuviu yra geras dalykas.“

2012 m. Airijos vyriausybė pradėjo dešimtmetį trunkančią „Šimtmečio jubiliejų dešimtmečio“ programą, skirtą skirtingoms atmintinoms datoms nuo 1912 m. iki 1923 m. paminėti, taip pažymint kiekvienos iš atmintinų datų šimtmečio jubiliejų. Į programą įtraukti tokie įvykiai kaip Velykų sukilimas, Airijos nepriklausomybės karas, Šiaurės Airijos atskyrimas, Anglų–Airių sutarties pasirašymas, laisvosios valstybės įkūrimas, pilietinis karas ir pan. – atmintinos datos ir įvykiai, prisidėję prie Airijos valstybės sukūrimo. Šią iniciatyvą koordinuoja Turizmo, kultūros, meno, Gaeltacht, sporto ir medijų departamento Kultūros divizija.¹⁸⁵ „Šimtmečio jubiliejų dešimtmečio“ programos minėjimų, besitęsiančių nuo 2012 iki 2023 m., tikslai yra:

- Daugiausia dėmesio skirti **susitaikymo** temai ir visų per 1912–1923 m. laikotarpį **žuvusiųjų atminimui**;
- Skatinti gilesnį reikšmingų šio laikotarpio istorinių įvykių supratimą, pripažįstant, kad tų metų istorinės patirtys sudarė sąlygas labai **skirtingiems naratyvams ir prisiminimams**;
- Skatinti apmąstyti **įvairias tapatybes, tradicijas ir perspektyvas**, kurios yra bendros Airijos istorinės patirties dalis;
- Su jautrumu reaguoti į **vietinį istorinį kontekstą**, pripažįstant, kad patirtys skirtingose Airijos apskrityse nebuvo tokios pačios;
- Toliau skatinti konsultacinį ir atvirą požiūrį į minėjimus, kuriais siekiama stiprinti **taiką ir susitaikymą** visoje Airijos saloje. Pagrindinis susitaikymo elementas yra **visų salos tradicijų**, kurios savo tapatybę ir kolektyvinę atmintį semia iš mūsų bendros istorijos, **teisėtumo pripažinimas**.¹⁸⁶

Šimtmetis nuo nepriklausomybės visuomenei tapo vienu iš tų refleksijos momentų: „*Airiai švenčia valstybės šimtmetį ir tai darydami sprendžia, kas yra Airijos tapatybė. <...> Nuo tada, kai saloje nebesišaudoma, praėjo tik 25 metai, vėliau negu pas mus nepriklausomybė atkurta. Viskas dar labai šviežia. Tas šimtmetis natūraliai iškelia klausimą, kas mes esame, kur nuėjome. Ar ta šalis ir yra tokia, kokia yra, ar turi susivienyti [su Šiaurės*

¹⁸⁵ Šaltinis: <https://www.dfa.ie/commemorations/commemorations-and-reconciliation/>

¹⁸⁶ Šaltinis: <https://www.gov.ie/pdf/?file=https://assets.gov.ie/251072/512b29f6-b021-47ca-8fc0-9ed93b386501.pdf#page=null>

Airija]. Tai per šiuos minėjimus visi šie klausimai atsidūrė ant stalo. Daug datų yra tokių, kurios labai skirtingai vertinamos, kovos dėl salos suvienijimo. Yra vietų, kur airiai kovojo prieš airius, šeimos nariai tarpusavyje, pilietinis karas vyko. Šis šimtmetis tapo refleksijos momentu – esame augimo kelyje, turime suprasti savo klaidas.“

Nepriklausomybės kovoms skirtas šimtmetis – ne vienintelė sukaktis. Tuo pačiu metu 2022–2023 m. Airija mini **stojimo į Europos Sąjungą 50-metį** ir 2023 m. mini **Didžiojo penktadienio susitarimo**, dėl kurio buvo nutraukta ugnis Šiaurės Airijoje ir pripažinta, kad Šiaurės Airija lieka Didžiosios Britanijos dalimi, **25-ąsias metines**. „Praktiškai visos trys svarbiausios dabartinei šalies istorijai datos sukrito į šį laikotarpį. Matyti diskusijos, kaip sala keitėsi – iš varganos, visiškai katalikiškos į pakankamai liberalią ir klestinčią, iš besišaudančios į taikią. Kiekviena data buvo skirta skirtingiems dalykams – šimtmetis sustiprinti **valstybingumui**, 50-metis įsisąmoninimui (ypač po Brexit'o), kad esame Europos dalis, tuo džiaugiamės ir iš to labai laimėjome, sukūrėme klestinčią valstybę ir **didžiuojamės europietišku pasirinkimu**, kad buvo teisingas pasirinkimas likti ES, kai britai iškeliavo, ir daug kitų dalykų. Buvo vieningos rinkos Europoje sukūrimo jubiliejus, tai airiai irgi stipriai įpaišė datą į minėjimus, kad įtvirtintų, jog yra didelės Europos rinkos dalis, tad jei dabar sunku prekiauti su D. Britanija, yra didžiulė rinka už jos ribų. Tai jie pakankamai plačiai tai išplėtė ir su skirtingais renginiais skirtingų dalykų siekė.“

Kritikai, analizuodami programoje akcentuojamus naratyvus, pastebi, jog nepaisant to, kad 1912–1923 m. buvo kupini smurto ir konfliktų, minėjimo programoje pasirinkti **pliuralizmo ir susitaikymo naratyvai**. Kaip rašo Maynootho universiteto profesorė Linda Connolly, „2019 m., kai Airija įžengė į antrąjį, kontraversiškesnį „dešimtmečio“ etapą, buvo laukiama ir net bijoma, kaip bus vertinami kai kurie nemalonesni Nepriklausomybės karo, Šiaurės Airijos įkūrimo ir Airijos pilietinio karo aspektai. Ne veltui. Įvairios valstybės partijos (Britanijos ir Airijos) ir svarbios istorinės asmenybės buvo neabejotinai implikuotos siaubingo, transgresinio smurto atvejų 1919–1923 m. atžvilgiu.“¹⁸⁷ Bėgant metams, programa sulaukė vis didesnio visuomenės susidomėjimo ir socialinės kritikos – 2020 m. Airijos valdžia planavo paminėti Karališkąją Airijos policiją (KAP) – policijos struktūrą, veikusią 1822–1922 m., kai Airija dar priklausė Jungtinei Karalystei, ir pasižymėjusią civilių šaudymu ir kitu neįstatyminiu elgesiu – tačiau po visuomenės ir istorikų nepasitenkinimo socialinėse žiniasklaidos priemonėse šis minėjimas buvo atšauktas. Kaip rašo Johnas Dorney'us, „Teigti, kad KAP mirusiųjų ir jų vienu paminėjimas rodo „brandumą“, reiškia, kad vyriausybė nesuprato prieš 100 metų siaubingo Airijos partizanavimo priežasčių arba manė, kad tai nebesvarbu. Jie klydo. <...> Plačiau kalbant, ginčas parodė tai, kad 1920 m. ir Nepriklausomybės karo, padalijimo ir pilietinio karo minėjimas be vertybių yra neįmanomas. Nebrandu primesti sutarimo naratyvą

---

¹⁸⁷ Šaltinis: <https://www.estudiosirlandeses.org/2022/03/the-decade-of-centenaries-commemoration-controversies-gender-and-trending/>

– brandu suprasti politinius skirtumus, dėl kurių prieš 100 metų Airijoje kilo kruvinos nesantaikos, ir kaip jie suformavo šiandieninę Airiją.¹⁸⁸

Istorinės atminties, įskaitant Holokausto atminimo, organizavimas

Pasak Airijos diplomatinio korpuso atstovų, nėra vieno darinio, organizuojančio ar teikiančio gaires švenčių ir atmintinų datų minėjimui. Šv. Patriko diena laikoma Vyriausybės lygmens klausimu, o minėtinas datas dažniausiai koordinuoja Užsienio reikalų departamentas, turintis kultūros skyrių, atsakingą už minėjimų parengimą. Savivaldybių lygmeniu pačios savivaldybės organizuojasi, o pvz., Šv. Patriko dienos šventimas yra organiškias – tai visų airių šventė, todėl **bendruomenės pačios savo viduje linkusios organizuoti ir dalyvauti šventėse**: „Airijoje bendruomeniškumas ugdomas tikslingai nuo pat vaikystės, darželyje vaikai yra mokomi būti bendruomeniški ir duoti bendruomenei. Tai atsispindi stipriai ir kaip po to viskas vystosi. <...> Bendruomenės savo viduje švenčia labai stipriai. Šiomet Šv. Patriko dieną važiauvau švęsti į mažą miestelį. Tai realiai Patriką šventė visas miestelis. Daug žmonių stovėjo gatvėse, visi verslai, visi gyventojai, bendruomenės, mokyklos, visi tame paradeėjo. Tai yra jų visų šventė, organiška. Patys verslai sumoka už tą šventę, scenų nuomas, turbūt ir savivaldybė kiek nors duoda. Tai visai kitaip nei paradas Dubline, kur tai yra tikras paradas. Dublino pagrindinis paradas yra toks, kur matyti, kad jis yra organizuojamas savivaldybės, nes tai pritraukia milijoną žiūrovų, bet nepaisant to, kiekvienas Dublino kaimukas turės savo atskirą paradą, kuriame dalyvaus mokyklos, vietiniai versliukai. Tai yra absoliučiai **bendruomenių šventė**. Kiekvienas mažas rajonėlis šventę darys.“

Apibendrinant, Airija iš kitų valstybių išsiskiria tuo, kad neturi nepriklausomybės dienos, tačiau taip pat turi globalaus masto šventę, kuri minima visame pasaulyje – Šv. Patriko dieną. Visuomenėje atmintinos dienos Airijoje neturi tokios pačios reikšmės kaip Šv. Patriko diena, tačiau yra minimos valstybės institucijų organizuojamuose renginiuose, kuriuose dalyvauja valstybės vadovai, dedamos gėlės ir egzistuoja kiti tradiciniai minėjimo renginių elementai. Airiai turi itin stiprų tautinį identitetą, kurio švenčių metu nereikia priminti kiekvienam airiui – dėl šios priežasties minėjimo renginių naratyvas labiau koncentruojasi į refleksiją. Kalbant apie Airiją, svarbu nepamiršti bendruomenių svarbos: svarbiausią Airijos dieną – Šv. Patriko dieną – šventė gausiai organizuojama kiekvienos bendruomenės viduje.

Lenkija

---

¹⁸⁸ Šaltinis: <https://www.theirishstory.com/2020/01/11/commemorating-1920-in-2020-the-perils-of-reconciliation/#.ZFf07xFBYUk>

Lenkijos situacija istorinės atminties minėjimo iniciatyvų požiūriu analizuojama remiantis viešai prieinamais informacijos šaltiniais, pateikiant jų internetines nuorodas. Taip pat remiamasi ekspertų iš keturių istorinės atminties institucijų atsakymais į anketos klausimus.

Istorinės atminties kultūra ir minėjimo praktika

Šiuo metu Lenkijoje įvairiais Seimo ir Senato dokumentais (įstatymais, nutarimais ir kt.) įteisinta ir švenčiama 14 valstybinių ir nacionalinių švenčių¹⁸⁹, nemaža kitų švenčių įteisinta įstatymu neapibrėžiant kaip valstybinės ar nacionalinės, abeiose kategorijose dalis švenčių yra nedarbo dienos ir didžiąją jų dalį sudaro istorinės šventės. Tiek oficialioje politikoje, tiek visuomenėje ir informavimo priemonėse laikomos svarbiausiomis ir yra populiariausios Nacionalinė nepriklausomybės šventė (lapkričio 11 d., 2019 m. ją laikė svarbiausia 76 proc. gyventojų) ir 1791 m. Gegužės 3-iosios Konstitucijos diena (61 proc.). Tarp kitų svarbių švenčių minimos rugpjūčio 15-oji – Lenkijos kariuomenės ir 1920 m. mūšio prie Vyslos metinių diena (43 proc.), rugpjūčio 1-oji – Nacionalinė Varšuvos sukilimo (1944 m.) atminimo diena, rugpjūčio 31-oji – Lenkijos Solidarumo ir Laisvės diena („Solidarumo“ susikūrimo 1980 m. diena), rugsėjo 1-oji – Vokietijos invazijos 1939 m. metinių diena, gegužės 8-oji – Nacionalinė pergalės diena; gegužės 2-oji – Lenkijos Respublikos vėliavos diena ir Lenkų diasporos bei lenkų užsienyje diena, liepos 12-oji – Kovos ir Lenkijos kaimo kankinystės (kaimo žmonių, per Antrąjį pasaulinį karą rėmusių pagrindžio vyriausybę pagerbimo) diena ir kt. Pastaraisiais dešimtmečiais dvi pirmosios šventės išlieka svarbiausios ir jų populiarumas (taip pat Valstybės vėliavos dienos) didėja. Tai siejama su sena tradicija ir džiaugsmingu jų minėjimo pobūdžiu. Kitų švenčių reikšmingumo hierarchija kinta, priklausomai nuo jų šventimo tradicijos senumo, taip vadinamų „apvalių“ sukakčių minėjimo, valstybės ir lokalių institucijų, piliečių įsitraukimo laipsnio ir kt.¹⁹⁰

Nacistinės okupacijos ir sovietinės okupacijos aukų minėjimo įvykių ir iniciatyvų yra daug. Su sovietinės okupacijos atmintimi susijusios šios dienos: balandžio 13-ioji – Katynėje 1940 m. NKVD nužudytų Lenkijos karininkų atminimo diena; kovo 1-oji – Nacionalinė „prakeiktų karių“ (penktojo–šeštojo dešimtmečių pagrindžio antikomunistinių kovotojų) atminimo diena, rugsėjo 17-oji – sovietinės invazijos į Lenkiją (1939 m.) ir Pasaulinė Sibiro tremtinių atminimo diena (nuo 2013 m. valstybės šventė); vasario 10-oji – masinio lenkų trėmimo į Sovietų Sąjungos gilumą diena, spalio 19-oji – Nacionalinė nepalaužtų dvasininkų atminimo diena, skirta lenkų dvasininkams, kurie priešinosi visų okupantų okupacijai.

---

¹⁸⁹ Vasario 19-oji – Lenkijos mokslo diena, Kovo 1-oji – Nacionalinė „prakeiktų karių“ atminimo diena, Kovo 24-oji – Nacionalinė vokiečių okupacijos metu žydus gelbėjusių lenkų atminimo diena, Balandžio 14-oji – Lenkijos krikšto diena, Gegužės 1-oji – Darbo šventė (nedarbo diena), Gegužės 3-oji – Nacionalinė Gegužės Trečiosios šventė (nedarbo diena), Gegužės 8-oji – Nacionalinė pergalės diena, Birželio 20-oji – Nacionalinė Silezijos sukilimų diena, Liepos 12-oji – Kovos ir Lenkijos kaimo kankinystės diena, Rugpjūčio 1-oji – Nacionalinė Varšuvos sukilimo atminimo diena, Rugpjūčio 31-oji – Solidarumo ir laisvės diena, Spalio 19-oji – Nacionalinė nepalaužtų dvasininkų atminimo diena, Lapkričio 11-oji – Nacionalinė nepriklausomybės šventė (nedarbo diena), Gruodžio 27-oji – Nacionalinė pergalingo Didžiosios Lenkijos sukilimo diena. https://pl.wikipedia.org/wiki/%C5%9Awi%C4%99ta_pa%C5%84stwowe_w_Polsce

¹⁹⁰ Šaltinis: Karkowska, M. Społeczny odbiór świąt ustanowionych przez Sejm i Senat. *INFOS.Biuro Analiz Sejmowych*, 5(271), 15 kwietnia 2020

Svarbiausia Holokausto aukų minėjimo diena Lenkijoje, kaip ir visame pasaulyje, yra sausio 27-oji, Aušvico-Birkenau koncentracijos stovyklos išlaisvinimo ir Tarptautinė Holokausto aukų atminimo diena. Lenkijoje Holokausto aukų atmintis ypatinga tuo, kad čia buvo daug nacistinės Vokietijos konclagerių, tad yra daug memorialinių vietų ir minėtų įvykių, taip pat čia gyveno nemažai išgyvenusiųjų aukų ar jų palikuonių. Ši diena ypač minėta 2015 ir 2020 m. – per 70-ąsias ir 75-ąsias išlaisvinimo metines. Šių metų minėjimo renginius Aušvico-Birkenau stebėjo ar peržiūrėjo žiniasklaidos priemonėse daugiau kaip milijonas žmonių.

Be šios dienos, Lenkijoje dar minima Varšuvos geto sukilimo pradžios metų diena (balandžio 19 d.), kovo 24-oji – Nacionalinė lenkų, gelbėjusių žydus, atminimo diena; rugpjūčio 2-oji – Romų ir Sinti genocido atminimo diena, kovo 17-oji – pirmosios žydų deportacijos į Belžeco konclagerį, kuriame buvo nužudyta apie 2 mln. žmonių, metinės; birželio 14-oji – Nacionalinė nacių konclagerių ir mirties stovyklų aukų atminimo diena, kada iš Tarnuvo kalėjimo buvo atvežtas pirmasis kalinių transportas į Aušvicą; liepos 10-oji – Jedvabno žudynių minėjimas, organizuojamas Lenkijos žydų bendruomenės ir vietos administracijos; liepos 22-oji – Atminties maršas Varšuvoje, organizuojamas Žydų istorijos instituto, Varšuvos geto likvidavimui atminti; dar minimos Aušvico, Maidaneko ir kitų konclagerių išlaisvinimo dienos ir kt.¹⁹¹

Pastaruoju metu pastebima tendencija decentralizuoti minėjimus – daugėja lokalių iniciatyvų, grindžiamų lokaliomis ar individualiomis mikroistorijomis. Pavyzdžiui, Nacionalinė lenkų, gelbėjusių žydus, atminimo diena paskelbta minint Ulmų šeimos, nacių nužudytos už žydų gelbėjimą, nužudymo metines, šeimos name įsteigtas muziejus ir pan. Lokalių mikroistorijų kuriamas pliuralistinis minėjimų kontekstas padeda kurti lokaliuose atminimo bendruomenėse gyvą emocinį santykį su minimais įvykiais. Panašų vaidmenį atlieka ir populiarūs įvairaus masto – nuo tarptautinių iki lokalių – Atminties, arba Gyvųjų maršai Varšuvoje, Treblinkoje ir kt. Asmeninių ar šeimų istorijų įtraukimas į minimų dienų sąrašus ir minėjimas, dažnai valstybės lygmeniu, padeda atskleisti istorijos sudėtingumą ir jos pasakojimo dimensijų įvairovę, pavyzdžiui, Šmulo Zygelbaumo savižudybės protestuojant prieš sąjungininkų neveiklumą dėl Holokausto metų minėjimas, kuriame dalyvavo ir šalies valdžios atstovai¹⁹².

Taip pat Seimas, Senatas ir vyriausybė kasmet skelbia tų metų globėjų (atmintinų metų) sąrašą: 2023 m. yra paskelbti Varšuvos geto didvyrių, 1863 metų Sausio sukilimo, Mikalojaus Koperniko, Jano Matejkos, Wisławos Szymborskos ir kt. metais.

---

¹⁹¹ Šaltinis:

<https://holocaustremembrance.sharepoint.com/po/Country%20Reports%20Documents/Forms/Only%202019%20Country%20Reporting.aspx?id=%2Fpo%2FCountry%20Reports%20Documents%2F2020%20Poland%27s%20country%20report%2Epdf&parent=%2Fpo%2FCountry%20Reports%20Documents&p=true&ga=1>

¹⁹² Šaltinis: <https://www.gov.pl/web/archiwum-kulturasport/uroczystosc-upamietnijaca-75-rocznice-samobojczej-smierci-szmula-zygielbojma>

Apibendrinant minimų švenčių ir datų sąrašą, galima pastebėti, kad, nors populiariausios yra herojiškąjį naratyvą išreiškiančios senesnės istorijos šventės, karo ir XX a. antrosios pusės įvykių minėjimai išreiškia kritiškąjį istorijos pasakojimą, atspindintį istorijos sudėtingumą ir daugiadimensiškumą. Minint Holokausto aukas nevengiama ir Lenkijai nepalankių momentų, primenančių lenkų atsakomybę (Jedwabno žudynės), minimos ir aukos, ir gelbėtojai.

Istorinės atminties, įskaitant Holokausto atminimo, organizavimas

Iš esmės Lenkijoje organizuoti ir inicijuoti minėjimus gali visi valstybės piliečiai, Seimas ir Senatas įstatymais ir nutarimais kasmet nustato tik konkrečios šventės minėjimo datą ir jos pavadinimą, nedarbo ar darbo dienas, šventės reikšmę ir minėjimų tematiką.

Lenkijoje nėra vienos institucijos, kuri organizuotų valstybės ar nacionalinių švenčių minėjimus. Šioje srityje veikia įvairūs nepriklausomi socialiniai veikėjai, įskaitant Prezidento kanceliariją, Seimą ir Senatą, Nacionalinės atminties institutą, vietos valdžios institucijas, nevyriausybinės organizacijas. Tačiau pagrindinis veikėjas yra didžiausias lėšas turinti Kultūros ir tautinio paveldo ministerija, kuri prižiūri svarbiausius muziejus ir nacionalinės atminties įstaigas. Ministerija taip pat atsakinga už pagrindinių jubiliejų minėjimų koordinavimą.

Jubiliejams minėti sukuriama komitetai. Pavyzdžiui, Lenkijos Nepriklausomybės šimtmečio minėjimui 2018 m. organizuoti ir koordinuoti prezidentas buvo paskyręs savo įgaliotinį, buvo priimti Seimo įstatymai ir kiti normatyviniai aktai. 2017 m. šiam tikslui buvo sukurtas komitetas. Organizavo kelios ministerijos ir daugybė joms pavaldžių institucijų.

Be to, šimtmečio minėjimui buvo sukurta speciali programa „Nepriklausoma“ („Niepodległa“) ir biuras jai įgyvendinti, kurią galima vertinti kaip geros praktikos pavyzdį. Ši programa buvo sukurta 2017–2022 metams, bet jos veikla tęsiama toliau. Nemaža aukščiau minėtų sėkmingų minėjimo iniciatyvų yra inicijuota ir įgyvendinta būtent šio biuro. Jo įgyvendinami minėjimo tikslai atspindi visų svarbiausių šalies valstybės švenčių minėjimo tikslus, kurių svarbiausias formuluojamas kaip „jungti visuomenę remiantis tautiniais simboliais ir reikšmingais istoriniais įvykiais“. Įgyvendinat šį tikslą, siekta: 1) skatinti visus piliečius dalyvauti šventėse; 2) stiprinti tautinį tapatumą, šviečiant apie bendrą paveldą; 3) kurti supratimą tarp šalių, turinčių bendrą istoriją; 4) didinti visuomenės informuotumą; 5) vienyti tautą valstybei svarbių įvykių pagrindu.

Siekiant šių tikslų, šimtmečio ir kiti minėjimai įgyvendinami keliais lygmenimis: a) edukacijos – didinant nemokamų seminarų prieinamumą jaunajai kartai; b) kultūriniai – siūlant nemokamų koncertų, festivalių ir

kitų renginių įvairovę; c) technologijų – siūlant piliečiams naujų technologijų, pavyzdžiui, žiūrėti istorinius filmus su VR akiniais; d) reklamos; e) vietos lygmeniu remiant (centrinės valdžios finansuojamas) iniciatyvas iš apačios ir dalyvauti jas įgyvendinant. Per keletą gyvavimo metų biuras „Niepodległa“ vykdė keletą dotacijų programų, kurios leido organizuoti atminimo renginius net mažiausiuose Lenkijos miesteliuose. Finansuotos ne visos iniciatyvos, o būtent prisidedančios prie siekiamų tikslų. Programos veikla vertinama kaip pasiekusi norimų rezultatų ir yra tęsiama. Visų pirma ši veikla vertinama kaip padidinusi renginių įtraukumą – dėl jos platesnė auditorija turi prieigą prie nemokamos ir įvairios renginių pasiūlos ir dalyvauja juos organizuojant. 2022 m. Nepriklausomybės dienos minėjimai vyko apie 1000 vietovių, dalyvaujančių minėjimuose žmonių skaičius padidėjo nuo 12 proc. 2016 m. iki 17,5 proc. 2019 m.¹⁹³ Šios programos ir biuro veikla vertintina kaip integraliai įvairias lygmenimis mokliškai pagrįstais būdais įgyvendinanti siekiamus ilgalaikius švenčių minėjimo tikslus.

Daug populiarių minėjimo renginių organizuoja muziejai ir institutai. Jų veikla istorinės atminties konsolidavimo srityje nepalyginamai platesnė negu vien minėjimai, bet jie siūlo ir organizuoja ir svarbias minėjimo iniciatyvas. Tradiciškai svarbų vaidmenį vaidina karališkosios rezidencijos – Karališkoji pilis Krokuvos muziejuje (Vavelyje) ir Karališkoji pilis Varšuvoje. Tarp svarbiausių naujų iniciatyvų minėtinas Varšuvos sukilimo muziejus, pirmasis pradėjęs pritaikyti popkultūrą istorijai propaguoti, Antrojo pasaulinio karo muziejus Gdanske, Aušvico muziejus, Lenkijos žydų istorijos muziejus „Polin“ Varšuvoje, Europos solidarumo centras Gdanske. Taip pat yra keletas įstaigų, skirtų ne lenkų etninėms grupėms, ypač žydams, atminti, pavyzdžiui, Polino muziejus, Žydų istorijos institutas ir statomas Varšuvos geto muziejus. Sovietinės okupacijos aukų minėjimo iniciatyvas įgyvendina ir nauji specializuoti muziejai – Sibiro muziejus Balstogėje ir Prakeiktų karių ir politinių kalinių muziejus buvusiam komunistiniame kalėjime Varšuvoje.

Organizuojant Holokausto minėjimus, dalyvauja įvairių lygmenų socialiniai veikėjai: **centrinė valdžia** (jos pagrindinis vaidmuo yra finansinis, bet svarbus ir pareigūnų dalyvavimas renginiuose, ministerijų vaidmuo); **lokalios institucijos** (lokalių renginių finansavimas, organizavimas, dalyvavimas); **muziejai, ypač memorialiniai** (parodos, minėjimai, edukacija ir kt.); **nevyriausybinės organizacijos**; profesionaliai dirbančios šioje srityje institucijos (**universitetai**, Pileckio vardo institutas, Tautos atminties institutas (*Institut Pamięci Narodowej*) ir kt.). Pileckio vardo institutas vykdo žmonių, karo metu gelbėjusių žydus ir jiems padėjusių, minėjimo ir atminimo įamžinimo veiklą. Tautos atminties institute yra atskiras Kovų ir kančių įamžinimo skyrius (*Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa*), kuris, greta tyrimo, įpaminklinimo, kapų ir memorialų priežiūros veiklos, organizuoja konkrečių datų, asmenybių, įvykių, susijusių su kovomis ir aukomis,

---

¹⁹³ Šaltinis: „Polacy o obchodach Święta Niepodległości. Raport z badania CATI na 100-lecie odzyskania niepodległości”, Laboratorium Badań Medioznawczych UW, Warszawa 2020

minėjimus. Organizuojant Holokausto atminimo renginius, dalyvauja **žydų bendruomenės ir išgyvenusieji Holokaustą žmonės**; pastarieji dalyvauja minėjimo ceremonijose ir memorialinių muziejų veikloje.

Visuomenės j(si)traukimas

Valstybės ir nacionalinių švenčių minėjimo būdai visuomenėje nemaža dalimi priklauso nuo to, tai darbo ar poilsio diena. Pirmuoju atveju minintys šias šventes lenkai iškelia valstybės vėliavas, nemaža dalis jas švenčia privačiai su šeima ir draugais, rengdami iškilmingus pietus, iškylas gamtoje, stebėdami renginius per TV ar žiniasklaidos priemones, apie 17 proc. dalyvauja renginiuose; trumpalaikėse simbolinėse akcijose kaip himno giedojimas ar „mano vėliava“ dalyvauja daugiau žmonių.¹⁹⁴ Darbo dienomis vykstančios valstybės šventės minimos stebint minėjimo iškilmes per žiniasklaidos priemones (48 proc.), dalyvaujant simbolinėse akcijose (pavyzdžiui, tylos minutė 17 val. rugpjūčio pirmąją, minint Varšuvos sukilimo pradžią); šeimose tomis dienomis dalijamasi prisiminimais ar skaityta informacija apie minimą įvykį ir pan., o renginiuose dalyvauja nedaugelis.

Pastaruju metu pastebimas didesnis ir organizatorių, ir dalyvių dėmesys lokaliems renginiams, daugėja lokalių organizavimo iniciatyvų. Didėja naujų minėjimo formų populiarumas, tokių kaip istorinės rekonstrukcijos, medžių sodinimas, sporto renginiai, festivaliai ir pan.

Svarbiausi minėjimo motyvacijos veiksniai – ilga minėjimo tradicija, nedarbo diena, džiaugsmingas šventės pobūdis, tikėjimas, kad minimas praeities įvykis turėjo teigiamų pasekmių dabartiniam šalies gyvenimui.¹⁹⁵

Apklausti ekspertai – atminties institucijų atstovai – kaip svarbiausias išskiria šias šalies masto iniciatyvas ir praktikas:

- Rugpjūčio 1 d. – vadinamoji „W valanda“ – Varšuvos sukilimo metinių minėjimas, organizuojamas Varšuvos sukilimo muziejaus 17 val. vyksta tylos minutė, kaukia sirenos, sustoja transportas ir pėstieji, prie paminklo Gloria Victis ir žuvusiųjų kapinėse prasideda minėjimo iškilmės. Vyksta koncertai, įvairios edukacinės veiklos, daug dalyvių sutraukia patriotinių dainų giedojimo miesto aikštėse renginys.
- Balandžio 19 d. – vadinamoji „narcizų akcija“ (#akcjażonkile), Varšuvos geto sukilimui atminti skirtų narcizus primenančių smeigtukų dovanojimas gatvėse.
- Gegužės 2 d. – kasmetinė akcija #mojaflaga (#mano vėliava) Valstybės vėliavos dienos proga – šventė, kurios metu žmonės ne tik kelia vėliavas privačiose ir viešose vietose, bet ir deda jų

---

¹⁹⁴ Šaltinis: CBOS. Polacy o Narodowym święcie Niepodległości i polityce pamięci Komunikat z badan. Nr 142/2018

¹⁹⁵ Šaltinis: „Polacy o obchodach Święta Niepodległości. Raport z badania CATI na 100-lecie odzyskania niepodległości”, Laboratorium Badań Medioznawczych UW, Warszawa 2020

nuotraukas socialiniuose tinkluose, vyksta daug edukacinių ir kultūros renginių (organizuoja biuras „Niepodległa“).

- Lapkričio 11 d. – kasmetinė akcija #niepodległadohymnu! tai visos šalies kampanija, skatinanti dalyvius vidurdienį kartu giedoti valstybės himną. Pastaraisiais metais himnas giedotas daugiau negu tūkstantyje vietų šalyje ir užsienyje, 2018 m. dalyvavo apie 90 proc. suaugusių gyventojų (organizuoja biuras „Niepodległa“).
- Lapkričio 11 d. – kasmetinis festivalis „Niepodległa“, vykstantis Nepriklausomybės dieną pagrindinėje Varšuvos gatvėje, siūloma daug ir įvairių renginių, pastaraisiais metais dalyvavo apie 300 tūkst. žmonių. (organizuoja biuras „Niepodległa“)
- Lapkričio 11 d. – Nepriklausomybės stotelė (*Przystanek Niepodległość*) yra labai sėkmingai vykdoma Lenkijos istorijos muziejaus iniciatyva, kurią paprastai sudaro mieste vykstantys istoriniai žaidimai (epochų, įvykių rekonstrukcijos ir pan.), vyksta specialistų ir politikų viešos diskusijos aktualiais Lenkijos istorijos ir ateities klausimais, kultūros renginiai ir kt. Iki šiol buvo surengta beveik dvidešimt tokių iniciatyvų.
- Rugsėjo 1 d. – kasmetinis Antrojo pasaulinio karo pradžios metinių minėjimas, kuriame dalyvauja daug institucijų, o pagrindinį renginį organizuoja Antrojo pasaulinio karo muziejus Gdansko mieste.

Apibendrinant galima paminėti kai kuriuos svarbius Lenkijos patirčių aspektus:

- Lenkijoje, kaip ir kitose Rytų-Vidurio Europos šalyse, dėl dar gyvos asmeninių patirčių atminties abiejų okupacijų įvykiai yra jautri tema ir dėl jų minėjimo neretai kyla konfrontacijos. Vis dėlto, nepaisant šios aplinkybės, šalies istorinės atminties minėjimo iniciatyvose stengiamasi įgyvendinti kritinį istorijos naratyvą, atskleidžiantį istorijos sudėtingumą, daugiadimensiškumą, vengiant supaprastinančio „kankinystės / herojiškumo“ modelio ribotumą.
- Į šią istorinės atminties jautrumo ir žmonių domėjimosi istorija situaciją atsižvelgiama ir formuluojant svarbiausią šaliai svarbių įvykių minėjimų tikslą – jungti visuomenę remiantis tautiniais simboliais ir šaliai reikšmingais istoriniais įvykiais.
- Iniciatyvų „iš viršaus“ ir „iš apačios“ jungimas, skatinant ir remiant lokalias iniciatyvas, įvairių grupių dalyvavimą inicijuojant ir organizuojant minėjimų, „mažųjų“ istorijų ir lokalių vietų įtraukimą ir pan.
- Naujų šiuolaikiškų minėjimo formų, skatinančių aktyvų dalyvavimą (istorinės rekonstrukcijos, sporto įvykiai, teatro, filmų, muzikos formos ir kt.) panaudojimas.
- Jungiančias visuomenę emocijas keliančių masinių ritualų, dažniausiai pagrįstų valstybės simboliais ir reiškiamų „mažosiomis“ formomis (himno giedojimas, akcija „Mano vėliava“ ir pan.) kūrimas ir panaudojimas svarbiausių valstybės švenčių minėjimuose.

Užsienio šalių praktikos apibendrinimas:

- ✓ Analizuojamos patirtys šalių su labai skirtinga istorija, todėl jose skiriasi valstybės švenčių ir atmintinių dienų skaičius (jų mažiausia Nyderlanduose ir Airijoje, daugiausia – XX a. patyrusiose daug okupacijų ir teroro Rytų–Vidurio Europos šalyse kaip Latvija, Lenkija, Čekija, Estija ir kt.) ir pobūdis. Šalyse, kur daug neseno trauminio paveldo, svarbesnę reikšmę turi aukų pagerbimo minėjimai ir ritualai.
- ✓ Palyginus visas analizuotas šalis, galima pastebėti tiek panašių, tiek skirtingų praktikų organizuojant valstybės šventes. Kiekvienoje šalyje valstybinių švenčių metu įprasta iškelti valstybės vėliavas. Daugelyje šalių populiari forma minėti valstybės šventes – iškilmingi paradai (dažniausiai karinio pobūdžio). Taip pat daugelyje šalių svarbių švenčių minėjimo metu įprasta dėti vainikus / gėles, uždegti žvakutes, organizuoti pamaldas, ceremonijas, kurių metu valstybės vadovai sako kalbas, teikti apdovanojimus ir kt. Bet atkreiptinas dėmesys, kad vengiama ir švenčių minėjimo vienodumo - pavyzdžiui, Estijoje abi Nepriklausomybės šventės minimos skirtingai, išryškinant minimų dienų savitumą, Estijos Respublikos metines minint labiau tradiciškai, o Nepriklausomybės atkūrimo dienos akcentu yra naujas simbolis – Nepriklausomybės atkūrimo memorialinis akmuo.
- ✓ Nemažoje dalyje šalių per valstybės šventes vyksta kultūros festivaliai (Čekijoje – Laisvės festivalis Plzene minint karo pabaigą, Laisvės ir demokratijos dienos festivalis Prahoje, Nepriklausomybės dienos festivalis Lenkijos sostinėje, festivaliai ir koncertai vyksta per pagrindines valstybės šventes, taip pat ir Vergijos atminimo dieną Nyderlanduose). Šie festivaliai pasižymi formų įvairove – greta teatro, muzikos, kino, gatvės meno renginių vyksta istoriniai žaidimai (įvykių rekonstrukcijos ir pan.), specialistų ir politikų viešos diskusijos aktualiais klausimais ir kt. ir kiti skatinantys aktyvų dalyvavimą renginiai.
- ✓ Daugumoje šalių, išskyrus Nyderlandus, nėra vienos visų švenčių ar atmintinių datų minėjimo renginius organizuojančios institucijos. Pavyzdžiui, Estijoje, Suomijoje, Nyderlanduose, Lenkijoje Holokausto aukų minėjimo renginius organizuoja ne tik valstybinės institucijos, tačiau ir vietinės Holokausto atminties organizacijos, istorinės atminties institutai ir muziejai, žydų bendruomenės. Kai kuriose šalyse sukuriama specialūs koordinuojantys biurai / komitetai organizuoti jubiliejinių datų minėjimams (Lenkijoje, Suomijoje, Latvijoje – nepriklausomybės šimtmečiui), kurių veikla suaktyvina ir atnaujina minėjimo praktikas. Jų veikla vertinama kaip gera patirtis ir daugelis jubiliejui sukurtų minėjimo formų tęsiama toliau. Suomijoje ir Lenkijoje tęsiama ir kai kurių šimtmečio minėjimui sukurtų institucijų veikla.
- ✓ Nyderlanduose taikomas organizavimo principas „iš apačios į viršų“ labiau įtraukia gyventojų bendruomenes savaip minėti šventes ir skatina gyventojų bendrakūrą. Nyderlandų Nacionalinis Gegužės 4-osios ir 5-osios komitetas vietinių minėjimų ir švenčių organizatoriams padeda formuoti renginių turinį ir konsultuoja juos, tačiau organizatoriai turi laisvę spręsti, ką ir kaip jie nori daryti.

Suomijoje praktika skatinant „iš apačios į viršų“ iniciatyvas (atviras kvietimas teikti projektus ir parama juos įgyvendinant) išbandyta minint Suomijos šimtmetį ir bus toliau naudojama organizuojant didesnius renginius. Analogiška praktika įgyvendinta ir Lenkijoje minint valstybės šimtmetį – bendruomenių ir mažų grupių iniciatyvos ne tik remtos finansiškai, bet ir padėtos įgyvendinti konsultacijų, mokymų, bendradarbiavimo su profesionaliomis institucijomis formomis. Abejose šalyse šio modelio rezultatai vertinami teigiamai ir ketinama jį taikyti toliau. Suomijoje pagrindinis rezultatas įvardytas kaip „įgalinanti ir įvairi šventė su „geru jausmu“, išryškinusi temų, papročių (ir suomių tautinio identiteto) įvairovę. Lenkijoje kaip svarbūs pasiekimai įvardijami padidėjęs renginių įtraukumas – žymiai didesnis negu anksčiau dalyvavusių ir organizavusiųjų procentas ir visuomenę vienijantys bendros istorijos pagrindu efektai.

- ✓ Tarp minėjimo formų ekspertų įvardijamų kaip sėkmingiausios didelę dalį sudaro iniciatyvos, jungiančios visuomenės emocijas keliančių masinių ritualų pagrindu, kuriose gali dalyvauti kiekvienas žmogus nepriklausomai nuo buvimo vietos. Visose šalyse yra nemažas spektras tokių minėjimo iniciatyvų. Tarp jų paminėtinos šalių masto tylos minutės (valanda Lenkijoje, Nyderlandai, Čekija, kt.), himno giedojimas Nepriklausomybės dienos vidurdienį Lenkijoje, Latvijoje populiarėjanti Nepriklausomybės dienos minėjimui pasiūlyta Baltosios staltiesės šventės tradicija, Lenkijoje per Vėliavos dieną vykstanti akcija „Mano vėliava“, kurios metu žmonės ne tik kelia vėliavas privačiose ir viešose vietose, bet ir deda jų nuotraukas socialiniuose tinkluose ir pan. Kaip efektyvios įvardijamos ir tokios formos kaip vadinamoji „narcizų akcija“ – Varšuvos geto sukilimo atminimui skirtų narcizus primenančių smeigtukų dovanojimas gatvėse ir pan.
- ✓ Aukų ir trauminių įvykių minėjimo ritualuose populiarėja „mažosios“ emociškai paveiktos minėjimo formos, įtraukiant lokalias vietas ir konkrečių žmonių istorijas. Tai aukų vardų skaitymai (Nyderlanduose juose dalyvauja ir karalius), Gyvųjų maršai, minėjimai lokaliuose memorialinėse vietose ir kt.

07 VALSTYBINIŲ ŠVENČIŲ IR ATMINTINŲ DIENŲ POVEIKIO DIDINIMAS

Įgyvendinant TS uždavinį 2.3.9. „parengti valstybinių švenčių ir atmintinų dienų komunikacinius aprašus, aktualizavimo metmenis, įskaitant pasiūlymus dėl valstybinių švenčių ir atmintinų dienų atpažinimo simbolių, minėjimų vietas, formos ir veiklų, kurios atlieptų 2.3.5.1–2.3.5.5 papunkčiuose nurodytų tikslinių grupių interesus ir lūkesčius, skatintų aktyvų piliečių, bendruomenių įsitraukimą, tampant pilnaverčiais valstybei reikšmingų švenčių ir minėjimų dalyviais“, pateikti pasiūlymai, remiantis interviu ir fokusuotų grupių diskusijų metu surinkta informacija.

Komunikaciniai aprašai – pasiūlymai dėl valstybinių švenčių ir atmintinų dienų minėjimo renginių organizavimo, kuriuose nurodomi renginio tikslai; siejami rodikliai (tokie kaip dalyvavimas oficialiuose renginiuose, specialiuose renginiuose, tiksliniuose renginiuose ir žinučių atpažinimas po renginių); pagrindinis naratyvas; pagrindinė žinutė; tikslinės žinutės (tikslinėms grupėms); emocinis fonas; nuostatos dėl vietos; nuostatos dėl simbolių; nuostatos dėl suasmeninimo; numatomi oficialūs renginiai ir rekomendacijos specialiesiems renginiams.

Komunikaciniai aprašai ir juose pateikiama informacija apie minėjimo renginius, turėtų skatinti aktyvų piliečių, bendruomenių įsitraukimą, tampant pilnaverčiais valstybei reikšmingų švenčių ir minėjimų dalyviais. Tačiau tam, kad valstybinių švenčių ir atmintinų dienų atpažinimo simboliai, minėjimo vietas, formos ir veiklos, atlieptų įvairių tikslinių grupių interesus ir lūkesčius, reikalingi platesni visuomenės svarstymai, turėtų būti prarastos diskusijos su visuomene dėl jų turimų lūkesčių ir valstybinių švenčių bei atmintinų dienų minėjimo formos, vietos, veiklos ir simboliai derinami su pagrindinėmis tikslinėmis grupėmis (visuomene, istorikais ir kt.).

Komunikacinių aprašų, skirtų valstybinių švenčių (Vasario 16-osios, Kovo 11-osios ir Liepos 6-osios) ir atmintinų dienų (Sausio 13-osios, Birželio 14-osios ir Rugsėjo 23-osios) minėjimo šventėms pavyzdžiai pateikti *Priede Nr. 13*

08 IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Apibendrinus visą atliktą tyrimą, šioje dalyje pirmiausia pateikiamos išvados, o toliau, remiantis jomis, formuluojami siūlymai ir rekomendacijos.

8.1. Išvados

VALSTYBINIŲ ŠVENČIŲ, ATMINTINŲ DIENŲ IR ATMINTINŲ METŲ ORGANIZAVIMAS:

- Valstybinių švenčių ir atmintinų metų minėjimo **koordinavimui užtikrinti svarbų vaidmenį vaidina sukurtos tarpinstitucinės komisijos** (Valstybės švenčių dienų minėjimo organizavimo komisija ir LRV komisija Lietuvos valstybės ir jos kūrėjų svarbiausių sukakčių minėjimo nacionaliniu ir tarptautiniu mastu ir atmintinų metų minėjimo klausimais), kurios **sukuria prielaidas politinio lygmens sprendimams įgyvendinti**. Atmintinų dienų minėjimo programų inicijavimas, rengimas ir jų įgyvendinimo organizavimas remiasi **nusistovėjusia atsakingų institucijų praktika, kuri menkai reglamentuota ir neturi sukurtos koordinacinės struktūros**;
- Kalbant apie istoriškai svarbias atmintinas dienas, galima pastebėti, kad jų yra gana daug – įstatymiškai patvirtintame atmintinų dienų sąrašė galima rasti daugiau nei 26 dienas, kurios skirtos pažymėti valstybei svarbius istorinius įvykius, todėl **jų minėjimo nacionaliniu mastu užduotis labai sudėtinga ir sunkiai realizuojama**;
- Kita vertus, tyrimas (interviu ir fokusuotų grupių diskusijos) parodė, kad **daugiausia minimos tik kelios svarbiausios atmintinos dienos**, kurios iš esmės apsiriboja **7 atmintinomis dienomis**: Lietuvos vėliavos diena (sausio 1 d.); Laisvės gynėjų diena (sausio 13 d.); Gedulo ir vilties diena (birželio 14 d.); Okupacijos ir genocido diena (birželio 15 d.); Romų genocido atminimo diena (rugpjūčio 2 d.); Laisvės diena (rugpjūčio 31 d.); Lietuvos žydų genocido atminimo diena (rugsėjo 23 d.). Ypač išsiskiria Laisvės gynėjų diena, kuri, pasak gyventojų, turėtų būti valstybinės šventės svarbos.

ESAMOS SITUACIJOS APŽVALGA:

- Gyventojai **nėra linkę sieti dalyvavimo kultūriniame gyvenime su patriotiškumu**, tačiau kai kalbama apie **asmeninio tapatumo ir kultūros siejimą, tam pritaria dauguma gyventojų**. Didžioji dalis gyventojų taip pat **linkusi puoselėti savo pilietinį ir tautinį tapatumą**, t. y. giedoti himną, švęsti valstybines šventes, skatinti šeimos narius ar draugus būti pilietiškais ar ugdyti savo tautiškumą. Tai daryti linkę ne tik Lietuvos gyventojai, bet ir užsienyje gyvenantys Lietuvos diasporos atstovai;
- Lietuvos diasporos atstovams lietuviškų švenčių minėjimo renginiai yra **viena svarbių priemonių lietuvybei išsaugoti**;

- Nors tautinis ir pilietinis tapatumas puoselėjamas didelio procento gyventojų, tačiau **dalyvavimas istorinės atminties įprasminimo renginiuose yra nepakankamai aukštas** – 2020 m. duomenimis, 46 proc. respondentų lankėsi valstybinėse šventėse, minėjimuose. Bet svarbu paminėti ir tai, kad **istorinės atminties įprasminimo renginiai lankomi dažniau nei muziejai, galerijos ar parodos**;
- Vertinant švenčių minėjimui skirtus renginius visuomet **geriausiai žinomi koncerto, eitynių ir himno giedojimo tipo renginiai**, mažiausiai žinomi ir atitinkamai mažiausiai susidomėjimo sulaukia kampanijų / akcijų pobūdžio renginiai;
- Vertinant gyventojų požiūrį į valstybines šventes, **Lietuvos valstybės atkūrimo diena (vasario 16 d.) yra svarbesnė už kitas šventes** – Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dieną (kovo 11d.) ir Valstybės dieną (liepos 6d.);
- Tarptautinių iniciatyvų augimas (tokių kaip kiekvienais metais vykstantis užsienio šalių vadovų sveikinimas Lietuvai Vasario 16-osios – Valstybės atkūrimo dienos proga; valstybės atkūrimo dienos minėjimai užsienyje; Akcija „Ištark, išgirk, išsaugok“ ir kt.), žmonių įsitraukimas į Lietuvos valstybinių švenčių ar atmintinų dienų minėjimus ne tik **prisideda prie kovos su dezinformacija, didina šalies saugumą, bet ir stiprina Lietuvos tarptautinį matomumą**;
- Tapatinimasis su buvimu europiečiu – svarbus aspektas kalbant apie **šalies ir jos gyventojų saugumą**. Šį tapatumą stiprina su šiuo klausimu susijusių atmintinų dienų (pvz., Europos diena) minėjimas, kurių metu vyksta įvairios iniciatyvos, gilinančios visuomenės žinias apie ES ir jos veiklą.

ISTORINĖS ATMINTIES INICIATYVŲ VERTINIMO TYRIMAS (INTERVIU, FOKUS GRUPĖS):

- Sutariama, kad kaip **Lietuvos piliečiui, nepriklausomai nuo tautinių šaknų, svarbu minėti šalies, kurioje gyvena, valstybines šventes**. Išskiriamos pagrindinės priežastys, kurios lemia valstybinių švenčių ir kitų minėjimų svarbą: **tautinio identiteto ir pilietiškumo puoselėjimas; pareiga, pagarba ir atsakomybė tėvynei; gyventojų konsolidacija; priminimas apie skaudžius įvykius ir atminties puoselėjimas**;
- Svarbių datų minėjimai vyksta įvairiomis formomis: organizuojami renginiai mieste, mokyklose ir bažnyčiose. Taip pat vykdomos įvairios asmeninės, visuotinės ir tarptautinės iniciatyvos, kampanijos. Interviu dalyvavę informantai **įvardijo jausmus, kuriuos jaučia, dalyvaudami valstybinių švenčių, atmintinų dienų / metų minėjimo renginiuose: patriotiškumas, pasididžiavimas savo valstybe ir piliečiais; vienybės, bendrystės jausmas; atsakomybės jausmas, noras išsaugoti laisvę ir prisidėti prie valstybės gerovės kūrimo; šventiška, linksma nuotaika**;
- Organizuojamų minėjimų renginių **forma ir turinys didžiąjai informantų daliai yra priimtinas**. Paklausti, kas labiausiai patinka valstybinių švenčių, įsimintinų dienų / metų minėjimo renginiuose, informantai išskyrė daug skirtingų minimų švenčių renginių sudedamųjų dalių, tokių kaip **koncertai,**

sportiniai renginiai, muziejų, specialių ekspozicijų lankymas, edukaciniai renginiai, modernusis menas, eitynės, himno giedojimas;

- Atkreipiamas dėmesys, kad *didžiuosiuose miestuose yra daugiau renginių, skirtų istoriškai svarbiems įvykiams pažymėti, jie originalesni nei regioniniuose miestuose, galimas didesnis pasirinkimas*. Taip pat pastebima, kad *regioniniuose miestuose švenčių minėjimas priklauso nuo savivaldybės dėmesio ir organizatorių įsitraukimo, o kaimo vietovėse jaučiamas minėjimo renginių trūkumas;*
- Interviu metu buvo išskirtos priežastys, nurodančios, kodėl daliai informantų (tiek lietuvių tautybės, tiek tautinių mažumų gyventojams) *organizuojami minėjimo renginiai neatliepia asmeninių lūkesčių*: mitingai, tampantys rutina; perteklinis politinių veikėjų dalyvavimas minėjimuose; per mažas savivaldybės vadovų įsitraukimas į renginius; nepakankamas kultūrinės programos lygis; renginių organizavimo praktiniai ypatumai; informacijos apie renginio veiklas trūkumas;
- Pastebima, kad *neigiamas švenčių atitikimo lūkesčiams vertinimas dažnu atveju priklauso nuo lankytojų politinių pažiūrų, valstybės ar savivaldybių valdžios atstovų vertinimo, o kartais nuo pačios minėjimų organizacijos ir informacijos nepakankamumo*. Informacijos sklaida itin aktuali norint prikviesti gyventojus įsitraukti į minėjimo renginius. Jei pirmu atveju švenčių ir atmintinių dienų / metų minėjimo organizatoriai sunkiai gali pakeisti potencialių minėjimo lankytojų pilietinius požiūrius, tai sprendžiant organizacinius minėjimų klausimus, galima būtų gerinti minėjimo renginių kokybę ir dalyvavimo juose patirtis.

FINANSUOTŲ ISTORINĖS ATMINTIES MINĖJIMO INICIATYVŲ VERTINIMAS:

- Kiekvienais metais KM, URM, KAM, LRV kanceliarija, LKT ir Lietuvių fondas finansuoja istorinės atminties išsaugojimo iniciatyvas, įskaitant nacistinės ir sovietinės okupacijos temas. Kiekviena iš institucijų prisideda prie finansavimo skirtingomis sumomis. Išanalizavus visų institucijų skiriamas finansavimo sumas, galima teigti, kad *KM, LRV kanceliarija ir LKT istorinės atminties išsaugojimo iniciatyvoms įgyvendinti skiria daugiausia lėšų;*
- Šių institucijų finansuojamų projektų kryptys ir tikslai yra įvairūs, bet kartu ir persidengiantys. Bendrai, visų institucijų finansuojami projektai *prisideda prie istorinės atminties išsaugojimo, visuomenės pilietinio sąmoningumo stiprinimo ir jaunimo įsitraukimo skatinimo*. Istorinės atminties įtvirtinimo projektai ne vien telkia visuomenę Lietuvoje, bet ir *skatina diasporos įsitraukimą į Lietuvos gyvenimą ir stiprina jos ryšį su Lietuva;*
- Tiek finansuotų iniciatyvų skaičius, tiek *skiriamo finansavimo suma kiekvienais metais labai skiriasi, todėl sunku nusakyti, ar finansuojamų iniciatyvų daugėja / mažėja, kaip kinta finansavimo sumos*. Tam tikrais metais didesnė finansavimo suma priklauso ir nuo tais metais vykstančių minėjimų, pvz., 2018 m. buvo švenčiamas Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmetis, dėl kurio tam tikrų institucijų

finansavimas, skirtas istorinės atminties iniciatyvoms, 2018 m. buvo didesnis nei kitais lyginamais metais. Taigi manoma, kad tokį stabilų iniciatyvų finansavimą reikėtų išsaugoti.

NACISTINĖ IR SOVIETINĖ OKUPACIJA:

- Istorinės datos, skirtos sovietinei okupacijai atminti, *telkia visuomenę, skatina pilietiškumą ir susivienijimą, atsakomybę savo šaliai, neleidžia užmiršti Lietuvai svarbių istorinių įvykių, pagerbia svarbias istorines asmenybes*. Šie minėjimai itin svarbūs dėl siekio *šviesti jaunimą, kad jie žinotų apie savo šalies istoriją ir istorinių įvykių svarbą kovojant su dezinformacija ir melagingomis naujienomis*. Kiekviena atmintina diena ir atmintini metai, skirti nacistinei okupacijai atminti, *primena apie skaudžius įvykius, pagerbia svarbius asmenis, skatina geriau pažinti savo krašto istoriją ir didinti bendradarbiavimą tarp tautų / bendruomenių*. Šių atmintinų dienų ir metų minėjimu *siekama užkirsti kelią neapykantai ir jos nulemtiems nusikaltimams žmogiškumui, mažinti diskriminaciją tautinių mažumų atžvilgiu*;
- Nacistinės okupacijos minėjimo iniciatyvos daugumos gyventojų siejamos su Holokausto atminties išsaugojimu, *mažesnį dėmesį skiriant romų tautybės žmonių genocidui, kurio minėjimas Lietuvoje pradėtas neseniai ir tam skirtų renginių yra palyginti nedaug*.

UŽSIENIO ŠALIŲ PRAKTIKA:

- Nyderlanduose *pagrindinių valstybinių įvykių organizavimui yra sukurtas Nacionalinis komitetas* (Karaliaus dekretu), kuris *atsakingas už nacionalinių renginių organizavimą ir teikia renginių turinio formavimo bei kitokią metodinę pagalbą vietos lygmens organizatoriams*. Tai svarbu siekiant formuoti bendranacionalinį nešamos žinutės kontekstą. Kartu Nacionalinis komitetas vykdo edukacinę, švietėjišką veiklą, formuodamas istorinę atmintį (leidiniai, filmai, diskusijų inicijavimas). Kitas svarbus Nacionalinio komiteto veiklos aspektas – tai *istorinės atminties renginių stebėseną*, sistemingai atliekant visuomenės nuomonės tyrimus, sekant vykstančius pokyčius ir fiksuojant gyventojų pageidavimus. Taip pat Nacionalinis komitetas kaupia įgyvendintų renginių duomenų bazę. Taigi, Nyderlandų pasirinkto koordinavimo modelio stiprybė – *visuminis požiūris, vienos institucijos rėmuose apjungiant visas funkcijas*;
- Nyderlanduose pasiteisinęs *organizavimo principas iš apačios į viršų labiau įtraukia gyventojų bendruomenes savaip minėti šventes ir skatina gyventojų bendrakūrą*. Suomijoje ši praktika išbandyta minint Suomijos šimtmetį ir bus toliau taikoma organizuojant didesnius renginius. Tokiu būdu bendruomenės gali bendradarbiauti su kultūros organizacijomis, paveldo institucijomis ar švietimo įstaigomis, taip toliau skatinant iš apačios į viršų iniciatyvas;
- Nyderlanduose pasiteisinę *sistemingai atliekami Laisvės tyrimai, siekiant nustatyti atmintinų dienų, valstybinių švenčių reikšmingumą gyventojams*. Kasmet renkami duomenys leidžia ne tik užfiksuoti

dominuojančias nuomones ir jų pasiskirstymą tarp įvairaus amžiaus, skirtingos kilmės gyventojų, bet kartu suteikia galimybę įvertinti pokyčius, palyginti įvairių metų tyrimų rezultatus;

- ***Daugelyje valstybių nėra vienos visų švenčių ar atmintinų datų minėjimo renginių organizuojančios institucijos*** – Estijoje abi nepriklausomybės minėjimo šventes koordinuoja skirtingos institucijos. Nyderlanduose už kelias istorinės atminties minėjimo iniciatyvas atsakingas vienas darinys – Nacionalinis Gegužės 4-osios ir 5-osios komitetas. Estijoje, Suomijoje, Nyderlanduose, Lenkijoje Holokausto aukų minėjimo renginius koordinuoja ne tik valstybinės institucijos, tačiau ir vietinės Holokausto atminties organizacijos, istorinės atminties institutai ar žydų bendruomenės;
- ***Užsienio šalyse stengiamasi skatinti ir individualias iniciatyvas, prie kurių gali prisidėti kiekvienas žmogus švenčių metu:*** pvz., Latvijoje 2016 m. buvo pasiūlyta Baltosios staltiesės šventės tradicija, sulaukusi didelio visuomenės atgarsio. Baltosios staltiesės šventės metu vietinės bendruomenės, šeimos ir draugai dengia baltomis staltiesėmis stalus ir suruošia vaišes, apsirengia tautiniais drabužiais. Lenkijoje per Vėliavos dieną inicijuota akcija „Mano vėliava“, kurios metu žmonės ne tik kėlė vėliavas privačiose ir viešose vietose, bet ir dėjo jų nuotraukas socialiniuose tinkluose;
- ***Šalia oficialių, institucijų organizuojamų renginių, daugelyje šalių yra ir bendruomenių ar nevyriausybinių organizacijų vedamų minėjimo tradicijų.*** Estijoje jaunimo judėjimas nuo 2014 m. organizuoja eiseną per Nepriklausomybės dieną, taip pat, deportacijų metinių dieną estai neša žvakutes į Laisvės aikštę. Čekijoje studentų pilietinė organizacija nuo 2014 m. Národní gatvėje organizuoja šventę per Laisvės ir demokratijos dieną. Airijoje, kuri pasižymi nuo mažens ugdomu bendruomeniškumu, yra tradicija svarbiausią šalies šventę organizuoti ir švęsti bendruomenėse, nepaisant didelio masto renginių;
- Čekijoje daugelį renginių ***organizuoja muziejai ir atminties institucijos, kuriuose aktyviai dalyvauja valstybė.*** Be valstybinių institucijų, į atminimo renginių organizavimą įsitraukia ir pilietinės iniciatyvos, švietimo ir mokslo įstaigos. ***Geraį pasiteisinusi metodika organizuojant minėjimo renginius – derinti įvairius šaltinius ir metodus,*** minint istorinius įvykius, pvz., aukų pagerbimo renginius turi lydėti tinkamai parinktas temos pristatymas žiniasklaidos priemonėse, taip pat moksliniai ir plačiai prieinami temos įamžinimo veiksmai (konferencijos, parodos, filmų vakarai, diskusijų forumai, pristatymai internete), taip pat labai svarbu, kad tema būtų įtraukta į ugdymo programą;
- Čekijoje ***Pergalės diena arba Išsivadavimo diena minima Laisvės festivalis Plzene,*** kuris skirtas prisiminti įvykius, susijusius su džiugia atmosfera, žyminčia karo siaubų pabaigą. ***Panašaus ar mažesnio masto festivalio analogas galėtų būti pritaikytas ir Lietuvoje minint Rugsjūčio 31-ąją;***
- Suomijoje atviras įsitraukimo metodas atvėrė galimybę piliečiams ir įvairiems visuomenės veikėjams per savo veiklą apibėžti jubiliejinių metų turinį. ***Šiuo atžvilgiu jubiliejinių metų pamoka organizuojant kitas valstybines šventes yra ta, kad atviras, pilietinės visuomenės veikla besiremiantis veiklos modelis yra funkcionalus.*** Taip pat svarbu paminėti, kad analizuojant

jubiliejinių metų organizavimą, analizėje pateikiama ir pagrindinė minėjimo organizavimo kritika. Stebėsenos mechanizmas, grindžiamas ir savikritika, yra itin svarbus ir aktualus aspektas. Toks modelis galėtų būti taikomas ir Lietuvoje, pvz., vertinant valstybės švenčių minėjimus ar atmintinų metų programas.

8.2. Rekomendacijos

REKOMENDACIJOS, SUSIJUSIOS SU VALDYMU IR KOORDINAVIMO MECHANIZMU:

Strateginiai, teisiniai ir kt. dokumentai:

- Analizuojant istorinės atminties minėjimo iniciatyvų įgyvendinimo poveikį, svarbu įvertinti tiek istoriškai svarbių datų minėjimo organizavimą reglamentuojančius dokumentus, tiek taikomas praktikas. Galima pastebėti, kad, siekiant šių iniciatyvų efektyvesnio įgyvendinimo ir koordinavimo, ***būtų tikslingas strateginių, teisinių ir kitų dokumentų, susijusių su valstybinėmis šventėmis, atmintinomis dienomis, atmintiniais metais, suderinimas / tikslinimas / papildymas*** ir kt., atkreipiant dėmesį į tokius tobulintinus aspektus:
  - ***rekomenduotina būtų optimizuoti istoriškai svarbių datų minėjimo organizavimą reglamentuojančių dokumentų apimtį (kai kuriais atvejais perteklių, kitais – trūkumą).*** Pavyzdžiui, šiuo metu atmintinų metų minėjimą reglamentuoja 3 aktualiai galiojantys dokumentai ir derinimo procese yra ketvirtas dokumentas, todėl naudinga būtų į naujai rengiamą dokumentą inkorporuoti visas svarbias šiuo metu galiojančių dokumentų nuostatas, suformuojant vieną galiojantį atmintinų metų reglamentuojantį dokumentą (ankstesnius paskelbiant negaliojančiais). Kita vertus, atmintinų dienų minėjimo iniciatyvos įgyvendinamos remiantis nusistovėjusia tradicine praktika, kuri nėra reglamentuota jokiais teisiniais ar programiniais dokumentais, todėl, siekiant efektyvesnio atmintinų dienų minėjimų inicijavimo, įgyvendinimo ir koordinavimo, būtų svarbu tokį dokumentą parengti.
  - ***tikslinga būtų atnaujinti galiojančius dokumentus, suderinant juos su naujai priimtais sprendimais (ir paskelbti negaliojančiais neaktualiūs dokumentus).*** Pavyzdžiui, 2023 m. sukurta LRV komisija atmintinų metų minėjimo klausimais ir jai priskirtos funkcijos nėra atspindėtos šiuo metu galiojančiuose dokumentuose, apibrėžiančiuose atmintinų metų paskelbimo, minėjimo programų sudarymo, koordinavimo ir sklaidos principus bei tvarką. Kitas pavyzdys – teisės dokumentais panaikintas kultūros ministro įsakymas „Dėl atmintinų dienų ir istorinių datų minėjimo ekspertų komisijos sudarymo“ oficialioje LRS e-dokumentų sistemoje patalpintas kaip galiojantis, kas potencialiai sukelia neaiškumų.

- **svarbu būtų suderinti skirtinguose dokumentuose įtvirtintas nuostatas.** Pavyzdžiui, „Rekomendacijose dėl reikšmingų istorinių įvykių arba reiškinių ir nusipelnusių asmenybių sukakčių minėjimų“ nurodyta, kad rekomenduojamą Valstybei reikšmingų sukakčių sąrašą rengia ir kultūros ministrui tvirtinti teikia „Istorinės atminties išsaugojimo iniciatyvas įgyvendinančių projektų dalinio finansavimo iš valstybės biudžeto lėšų taisyklėse“ nurodyta ekspertų komisija, tačiau minėtose taisyklėse ekspertų komisijos nėra konkretizuotos.
- **naudinga būtų mažinti istoriškai svarbių įvykių minėjimą reglamentuojančių dokumentų neapibrėžtumą, konkretizuoti įtvirtintas nuostatas.** Pavyzdžiui, „Istorinės atminties išsaugojimo iniciatyvas įgyvendinančių projektų dalinio finansavimo iš valstybės biudžeto lėšų taisyklėse“ tikslinga būtų įvardyti paraiškas svarstančias ir projektus finansuoti siūlančias komisijas ir aiškiai apibrėžti, kokios komisijos ir už kokių projektų vertinimą yra atsakingos. Kitas pavyzdys – LRV nutarime „Dėl LRV komisijos Lietuvos valstybės ir jos kūrėjų svarbiausių sukakčių minėjimo nacionaliniu ir tarptautiniu mastu ir atmintinų metų minėjimo klausimais sudarymo“ naudinga būtų konkrečiau apibrėžti šios komisijos funkcijas.
- **rekomenduotina būtų suvienodinti įvairiuose dokumentuose vartojamas sąvokas.** Pavyzdžiui, kai kalbama apie švenčių organizavimą, rengiamos Programos, o kalbant apie atmintinus metus – Planai. Be to, skirtinguose atmintinus metus reglamentuojančiuose dokumentuose vartojamos skirtingos sąvokos: „minėjimo planas“ (Valstybinių jubiliejų ir kitų sukakčių minėjimo koncepcija) ir „minėjimo programa“ (Rekomendacijos dėl reikšmingų istorinių įvykių arba reiškinių ir nusipelnusių asmenybių sukakčių minėjimų). Tas pats stebima, kai LRS nutarimuose dėl atmintinų metų paskelbimo LR Vyriausybei siūloma parengti atmintinų metų „programą“ (2 str.), tačiau LR Vyriausybė savo nutarimais tvirtina atmintinų metų „planus“.

Istoriškai svarbių įvykių minėjimo koordinavimo tarpinstituciniai mechanizmai:

- Optimizuojant atmintinų dienų minėjimo koordinavimą, tikslinga būtų **sukurti tarpinstitucinę atmintinų dienų minėjimo komisiją** (kaip ir valstybinių švenčių ir atmintinų metų atveju). Kita vertus, **svarstyтина galimybė atmintinų dienų koordinavimo funkciją priskirti jau sukurtai LRV komisijai Lietuvos valstybės ir jos kūrėjų svarbiausių sukakčių minėjimo nacionaliniu ir tarptautiniu mastu ir atmintinų metų minėjimo klausimais**, kadangi dažnu atveju valstybei svarbios sukaktys ir atmintinos dienos skirtos susijusiems istoriškai svarbiems įvykiams pažymėti;
- Kita perspektyvoje galimai svarstyтина istoriškai svarbių įvykių minėjimo koordinavimo alternatyva – **atskiros institucijos, apimančios tiek valstybinių švenčių, tiek kitų istorinės atminties įtvirtinimo iniciatyvų organizavimą, sukūrimas**. Šią mintį iš dalies pagrindžia esama Lietuvos praktika (kai už Dainų šventės organizavimą atsakinga atskira institucija – Lietuvos nacionalinis kultūros centras).

Taip pat sektinu pavyzdžiu gali būti ir kai kurių užsienio šalių (pvz., Nyderlandų) geroji praktika, **kai viena institucija, atsakinga už valstybei pagrindinių istorinių datų minėjimą, užtikrina visuminį požiūrį ir atlieka visas su tuo susijusias funkcijas**: organizuoja nacionalinius renginius, formuoja renginių turinį, teikia metodinę pagalbą vietos lygmens organizatoriams, vykdo istorinės atminties renginių stebėseną, kaupia įgyvendintų renginių duomenų bazę, plėtoja ir koordinuoja edukacinę, švietėjišką veiklą, nukreiptą į istorinės atminties įtvirtinimą;

- Nepriklausomai nuo organizacinio modelio pobūdžio, **rekomenduotina būtų į istorinių datų minėjimo koordinavimą didesniu mastu įtraukti akademijos atstovus** (Istorijos instituto, universiteto ir kt.), kurių ekspertinė pagalba ypač svarbi minint nevienareikšmiškai traktuojamus istorinius įvykius.

Atmintinų dienų skaičius ir jų minėjimo ypatumai:

- Dėl didelio istoriškai svarbių atmintinų dienų skaičiaus rekomenduotinas būtų tokios **atmintinų dienų minėjimo sistemos sukūrimas**, kai viena jų dalis (pačios svarbiausios) būtų **minimos ir įgyvendinamos nacionaliniu mastu**, o kitų minėjimo **įgyvendinimas būtų patikėtas labiausiai su minima data susijusių institucijų, įstaigų, organizacijų atsakomybei** (pvz., lapkričio 30 d. – Mažosios Lietuvos prisijungimo prie Didžiosios Lietuvos akto dienos minėjimą galėtų koordinuoti Šilutės r. sav., liepos 13 d. – Durbės mūšio dienos – Telšių r. sav., rugsėjo 28 d. – Tuskulėnų aukų atminimo dienos – Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, gegužės 14 d. – Pilietinio pasipriešinimo dienos – Lietuvos jaunimo organizacijų taryba ir t. t.), o tam tikros atmintinos dienos, pavyzdžiui, Baltijos kelio diena, Abiejų Tautų (Lietuvos ir Lenkijos) tarpusavio įžado paskelbimo diena, 1791 m. pirmosios rašytinės Konstitucijos Europoje diena ir kt., būtų minimos tarptautiniu lygiu, į koordinavimą įtraukiant Užsienio reikalų ministeriją. Šio pasiūlymo esmė – aiškus atsakomybių už konkrečios atmintinos dienos įgyvendinimą įvardijimas, užtikrinant, kad nė viena istoriškai svarbi data neliktų be dėmesio.

Istoriškai svarbių įvykių minėjimo programų įgyvendinimo koordinavimo optimizavimas:

- Tikslingas būtų istoriškai svarbių minėjimų **„konceptualių“ arba išplėstinių programų parengimo poreikis** (neapsiribojant numatomų renginių sąrašu), apibrėžiant bendruosius minėjimo organizavimo tikslus ir uždavinius, siekiamą poveikį visuomenei, tokiu būdu nubrėžiant švenčių / atmintinų dienų / metų minėjimo kryptį, turinį ir formuojant bendranacionalinę poziciją. **Tokios programos taip pat būtų naudingos užtikrinant geresnę vietos lygmens organizatorių iniciatyvų koordinavimą**. Konceptualių programų parengimo funkcija galėtų būti priskirta atitinkamų tarpinstitucinių komisijų arba LRS Laisvės kovų ir valstybės istorinės atminties komisijos kompetencijai;

- Siekiant tobulinti esamą istoriškai svarbių datų minėjimų koordinacinį mechanizmą, rekomenduotina būtų **numatyti minėjimo programų įgyvendinimo ataskaitų parengimą, apibendrinant visų Programos vykdytojų** (tiek viešojo sektoriaus subjektų, tiek dalinį finansavimą gavusių projektų vykdytojų, tiek per viešuosius pirkimus nupirktų paslaugų teikėjų ir kt.) **įgyvendintas veiklas ir joms skirtas lėšas, pritrauktų dalyvių / žiūrovų skaičių, sukurtus kultūros produktus bei paslaugas.** Šis reikalavimo reglamentavimas (numatant, kas turėtų būti atsakingas už ataskaitų rengimą ir jų vertinimą) palengvintų minėjimo programų įgyvendinimo efektyvumo vertinimo funkciją;
- Sudarant ir tvirtinant valstybinių švenčių, atmintinų dienų ir metų minėjimo programas, būtų tikslinga kartu **numatyti ir patvirtinti jų įgyvendinimui būtinas lėšas;**
- Būtų naudinga **didesnė patvirtintų valstybės švenčių, atmintinų dienų ir metų minėjimo Programų sklaida,** jas viešinant visų įgyvendinime dalyvaujančių institucijų tinklapiuose, pasitelkiant socialinius tinklus, žiniasklaidos priemones (įskaitant regioninę spaudą), ir tokiu būdu pasiekiant platesnes auditorijas. Taip pat **siūlytina įtvirtinti reikalavimą, kad viešinimas būtų numatytas kaip sudėtinė kiekvieno projekto įgyvendinimo dalis.**

Istoriškai svarbių įvykių minėjimų turinys:

- Siekiant tobulinti atminties minėjimų praktiką, siūloma **išlaikyti pusiausvyrą tarp tradiciškai susiklosčiusios minėjimų praktikos ir naujų patrauklių iniciatyvų,** kylančių tiek iš renginių organizavimo profesionalų pusės, tiek iš bendruomenių ir NVO pusės. Norint sulaukti naujų iniciatyvų pasiūlymų, **būtina kuo labiau įtraukti vietines bendruomenes ir nevyriausybinės organizacijas į programos kūrimą ir įgyvendinimą, atsiklausti pačių tikslinių grupių ir jas atstovaujančių organizacijų, kaip jos norėtų paminėti atmintinas datas;**
- Šalia masinių renginių siūloma **tęsti anksčiau pradėtą iniciatyvą pačias bendruomenes skatinti kitaip organizuoti šventes, ieškoti kitokių valstybinių švenčių, atmintinų dienų / metų minėjimo tradicijų,** tokių kaip šeimų, draugų ar darbo kolektyvų žygiai į istorines vietas; kavinių įtraukimas į minėjimus; užsienio diasporos atžvilgiu siūloma susieti minėjimus su tradiciniu lietuvių maistu, pavyzdžiui, cepelinais. Norint pajvairinti istorinių datų minėjimo formas, verta ieškoti **naujų netradicinių erdvių** renginiams, regionuose į renginius **pritraukti nevietines asmenybes,** didesniems jubiliejiniams minėjimams pritraukti **profesionalių renginių organizatorius, keistis patirtimi** su kitų Lietuvos (ir užsienio) miestų minėjimų organizatoriais;
- Siekiant didesnio auditorijų įtraukimo ir įgalinant naujo minėjimų turinio ir formos paieškas, vertinga būtų **stiprinti iniciatyvų iš apačios vaidmenį.** Šiuo tikslu svarbu būtų **sukurti naujų iniciatyvų finansavimo mechanizmą, skelbiant atvirus projektų, įgyvendinančių istoriškai svarbių įvykių minėjimo Programas, paraiškų kvietimus.** Šiuo atveju, projektų paraiškų konkurso sąlygos,

nustatydamos projektų tinkamumo reikalavimus, sudarytų galimybes užtikrinti siekiamus tikslus. Tokie reikalavimai galėtų įtvirtinti horizontalų tautinių mažumų įtraukimo į veiklą įgyvendinimą principą, o užsienio lietuvių organizacijų įtraukimas į tinkamų pareiškėjų ratą sudarytų galimybes diasporos atstovams dalyvauti įgyvendinant minėjimo programas Lietuvoje. Svarstyta galimybė šią projektų paraiškų konkurso organizavimo funkciją pavesti LKT, pavyzdžiui, numatant naują atskirą projektų, skirtų atmintinų datų minėjimų iniciatyvoms, finansavimo programą;

- Kita vertus, vietos (bendruomenių, verslo ir kt.) iniciatyvos galėtų būti **aktyvinamos ne tik finansinėmis paskatomis, pavyzdžiui, organizuojant įdomiausio / originaliausio / įtraukiausio ir pan. minėjimo ar šventės organizavimo konkursus** ar sugalvojant kitas aktyvinimo formas (svarstyta galimybė šią funkciją paskirti Lietuvos nacionalinės kultūros centrui).

BENDROSIOS REKOMENDACIJOS:

- Tyrimo metu apklausti gyventojai ir ekspertai išskėlė Lietuvos istorinės atminties minėjimo iniciatyvų turinio (ir atitinkamai formos) koregavimo idėją, nurodydami, kad **vertėtų mažinti liūdesio ir susikaupimo diskurso dominavimą ir įnešti daugiau šventinio pobūdžio elementų**. Pastebėta, kad Lietuvoje trūksta istoriškai svarbių švenčių ar atmintinų dienų, kurios būtų pažymimos linksmybėmis ar festivaliais (kaip, pvz., Šv. Patriko diena Airijoje, Nepriklausomybės diena JAV ir pan.). Šiuo požiūriu įdomi Nyderlandų patirtis, rodanti, kaip gali būti išlaikoma pusiausvyra tarp liūdesio ir linksmybių. Pavyzdžiui, Vergijos atminimo dieną, rimtai paminėjus šį valstybės smerkiamą reiškinį, toje pačioje erdvėje surengiamas Nyderlanduose ypač populiarus ir tarptautiniu mastu žinomas Kiti Koti festivalis, kurio metu buvusių Karibų kolonijų išeiviai pasipuošia spalvingais tautiniai kostiumais, šoka ir dainuoja, rengia tradicinių maistų ir dirbinių mugės ir pan. Todėl rekomenduotina būtų **inicijuoti visuomenės diskusijas, kokios (ar kokios) Lietuvoje minimos istoriškai svarbios datos galėtų tapti labiau orientuotos į džiugias šventes** (ar bent įtraukiančios daugiau pasilinksminimo elementų). Pažymėtina, kad siekiant tokių pokyčių, itin svarbiu taptų tinkamo konceptualaus pagrindimo poreikis (pvz., akcentuojant, kad minimas įvykis gali būti vertinamas kaip vertas pasididžiavimo ir šventimo);
- Naudinga būtų **vykdyti nuolatinius visuomenės nuomonės apie istoriškai svarbių įvykių minėjimus tyrimus**, siekiant išsiaiškinti įvairių socialinių demografinių gyventojų grupių pageidavimus ir lūkesčius, įvertinti esamą minėjimo renginių efektyvumą, jo pokyčius. Šiuo tikslu rekomenduotina būtų į nuosekliai (kas 3-ejus metus) vykdomą „Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis“ tyrimą **įtraukti klausimus, susijusius su konkrečių istorinių įvykių minėjimo vertinimais**. Pavyzdžiui, tikslinga būtų tyrime pateikiamą bendro pobūdžio klausimą „Ar per pastaruosius 12 mėn. lankėtės istorinės atminties įprasminimo renginiuose (valstybinėse šventėse, minėjimuose ir pan.)?“ sukongretinti klausiant „Ar per pastaruosius 12 mėn. lankėtės valstybinių

švenčių, minėjimų renginiuose?“ ir įvardijant konkrečias šventes bei minėjimus arba paliekant galimybę respondentui pačiam įrašyti, kokiuose renginiuose jis lankėsi. Taip pat būtų galima sukurti ir naujus rodiklių tokių, tokių kaip valstybinių švenčių, minėjimo renginių prieinamumo vertinimas ar gyventojų pasitenkinimas valstybinių švenčių, minėjimų renginių kokybe ir kt.;

- **Svarbu ne tik tirti gyventojų nuomonę, bet užtikrinti atgalinio ryšio sistemą**, t. y. rengiant minėjimo programas įvertinti, kaip jose atsispindi gyventojų nuomonė (pvz., jeigu gyventojų nuomonės tyrimas parodė, kad pageidaujama daugiau dieninės dalies renginių, ar programa numato atitikti šį poreikį);
- **Atgaliniam ryšiui užtikrinti naudingas ir viešas konkrečių atmintinų datų minėjimo apibendrinimas, kritiškas įgyvendintų veiklų įvertinimas** (pagal Suomijos šimtmečio minėjimo vertinimo pavyzdį). Tokios refleksijos, grindžiamos duomenų stebėseną, ypač veiksmingos istorinės atminties iniciatyvų įgyvendinimo kokybės gerinimo požiūriu;
- Siekiant labiau skatinti Lietuvos regionus, tikslinga **išplėsti pagrindinių minėjimų renginių organizavimą į regionus**, pavyzdžiui, tęsiant pasiteisinusią iniciatyvą, kai 2022 m. Alytuje, kaip Lietuvos kultūros sostinėje, buvo organizuotas pagrindinis nacionalinis Mindaugo karūnavimo ir Tautinės giesmės giedojimo renginys. Tokia pagrindinių minėjimų renginių organizavimo regionuose praktika sėkmingai taikoma ir Latvijoje – švenčiant Latvijos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo dieną (gegužės 4 d.), kariuomenės paradai vyksta viename iš tais metais pasirinktų Latvijos regioninių miestų;
- **Siekiant mažinti regionų atskirtį, siūloma remti ir kitas įvairius Lietuvos miestus, miestelius bei kaimus apimančias iniciatyvas**. Geras pavyzdys yra projektas „Gloria Lietuvai“¹⁹⁶, kuris sutelkė įvairių Lietuvos vietovių gyventojus, siekiant bendro iniciatyvos tikslo. Todėl, remiantis šiuo pavyzdžiu, rekomenduotina būtų įgyvendinant panašius projektus;
- Tyrimai rodo, kad didmiesčių gyventojai rečiau nei kitos lyginamos grupės dalyvauja minėjimo renginiuose, todėl **siūlytina daugiau dėmesio skirti renginių turiniui, o ne kiekiui**. Remiantis gyventojų išsakytais lūkesčiais galima teigti, kad vertėtų pasitelkti **daugiau kokybiškų parodų, edukacinių, koncertų ir pan.**;
- **Istorinės atminties minėjimams** rekomenduojama **siekti suteikti tarptautinį lygį**, kaip JAV Nepriklausomybės diena ar Airijos Šv. Patriko diena. Tautinės giesmės giedojimo iniciatyva pateikiama kaip sėkmingas pavyzdys, tačiau kyla poreikis rasti daugiau tarptautiškumo didinimo galimybių. Vienas iš siūlymų – **stiprinti bendradarbiavimą ir įgyvendinti bendras iniciatyvas** su Baltijos šalimis, švenčiant Baltijos kelio minėjimą rugpjūčio 23 d. (tokio bendro koordinuoto šventimo poreikis matomas ir iš užsienio šalių analizės), su Lenkija, minint Abiejų Tautų (Lietuvos ir Lenkijos) tarpusavio įžado paskelbimo dieną bei 1791 m. pirmosios rašytinės Konstitucijos Europoje

---

¹⁹⁶ Šaltinis: [Istorinės vaizduotės laboratorija: praeities tyrinėtojų ir menininkų dialogai](http://istorines.vaizduotes.laboratorija.praeities.tyrimetoju.ir.menininku.dialogai) - Kultūros tyrimai (kulturostyrimai.lt)

dieną (kuri Lenkijoje yra nacionalinė šventė), su kitomis ES šalimis pažymint Europos dieną ir pan. Šiuo požiūriu aktuali ir LR Prezidento iniciatyva sausio 22-ąją minėti kaip 1863–1864 m. sukilimo pradžios dieną, kai buvusios Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Lenkijos Karalystės tautos – lietuviai, lenkai, baltarusiai, ukrainiečiai – sukilo prieš okupacinę Rusijos imperijos valdžią;

- **Istoriškai svarbių minėjimų žinomumui didinti svarbi ir informacijos apie Lietuvoje įgyvendinamas iniciatyvas sklaida tarptautiniu mastu.** Šiuo tikslu būtų naudinga užtikrinti išsamesnės informacijos užsienio kalba prieinamumą;
- Rekomenduotina būtų **daugiau dėmesio skirti istorinės atminties puoselėjimui užsienyje** – tyrimo metu diasporos atstovai teigė, kad jie **pageidautų daugiau organizuojamų lietuviškų švenčių ar minėjimų, pabrėžė, kad reikėtų ne tik išsaugoti esamas iniciatyvas, bet ir galvoti apie naujų iniciatyvų organizavimą.** Taip pat buvo išsakyta pageidavimas, kad renginiai būtų organizuojami ne tik užsienio šalių sostinėse, bet ir kituose miestuose.

REKOMENDACIJOS ATSKIROMS AMŽIAUS GRUPĖMS IR TAUTINIŲ MAŽUMŲ GYVENTOJAMS, SIEKIANČIAMS ĮTRAUKTI Į VALSTYBINIŲ ŠVENČIŲ, ATMINTINŲ DIENŲ / METŲ MINĖJIMĄ:

- **Norint pritraukti vaikus ir jaunimą,** jaunimą ir jaunimo organizacijas reikėtų kviešti organizuoti renginius ir jų veiklas; didinti vaikų įtraukimą į minėjimo renginius, skiriant didesnę dėmesį vaikams prieinamoms veikloms; didinti švenčių ir minėjimo renginių kokybę mokyklose; susieti minėjimus su apdovanojimu už asmeninius pasiekimus moksle, sporte ar kūrybinėje veikloje; didinti patyriminių veiklų pasiūlą ir įtraukti jaunimą į praktiškas veiklas; ieškoti jaunimui patrauklių minėjimų renginių veiklų – populiarių atlikėjų koncertų, interaktyvių meno parodų, simuliacijų, istorinių inscenizacijų, žygių į atmintinas vietas, konkursų ir pan.; skatinti tarptautinį bendradarbiavimą su jaunimo organizacijomis. Istorinės atminties įtvirtinimo iniciatyvų metu itin svarbu akcentuoti jaunąją kartą. Ypač reikšmingą vaidmenį perduodant ankstesnių kartų patirtį vaidina **mokykla** (šalia šeimos). Apie šventes, minėjimus ir jų istorinę reikšmę vaikai geriausiai prisimena iš to, ką jų metu veikė mokyklose, taigi labai svarbu skatinti ir remti mokyklų iniciatyvas, skirtas pažymėti svarbius istorinius įvykius;
- **Norint pritraukti vidurinio ir vyresnio amžiaus gyventojus,** reikėtų organizuoti daugiau edukacinių ir kitų interaktyvių užsiėmimų, žaidimų, kuriuose po minėjimų galėtų dalyvauti ir šeimos su vaikais, ir įvairaus amžiaus žmonės; naudoti kuo įvairesnes šiuolaikiškas formas ir turinį – kiną, spektaklius, diskusijas, festivalius; daugiau dėmesio skirti gyventojų iš kaimo vietovių ir vyresnio amžiaus žmonių dalyvavimui renginiuose – tinkamai informuoti ir „mokėti pakviesti“;
- **Norint pritraukti tautines nacionalines mažumas,** reikėtų suteikti tautinių mažumų atstovams aktyvesnį vaidmenį ir turinyje pabrėžti įvairių tautybių žmonių bendrumą valstybėje; modifikuoti pagrindines minėjimų idėjas, labiau akcentuoti bendrus papročius, normas, tradicijas ir vertybes; į

minėjimų programą įtraukti tautinių bendruomenių kolektyvų pasirodymų, tautinių mažumų kultūros ir kalbos elementų; tęsti iniciatyvą organizuoti aukšto meninio lygio atlikėjų iš Lietuvos ar etninių tėvynių pasirodymus regionuose, kuriuose didelę dalį sudaro tautinių mažumų gyventojai, daugiau dirbti su tautinių mažumų bendruomenėmis organizuojant minėjimus; atsižvelgti į kiekvienos tautinės mažumos sąsajas su Lietuva ir jos istorija; palaikyti iniciatyvą valstybiniu lygiu finansuoti minėjimus tautinių mažumų dominavimo regionuose; paminėti Lietuvai nusipelnčius tautinių mažumų atstovus.

REKOMENDACIJOS HOLOKAUSTO IR SOVIETINĖS OKUPACIJOS ATMINTIES MINĖJIMO INICIATYVOMS:

- Iniciatyvos, skirtos nacių okupacijos aukoms pagerbti, šalia Holokausto minėjimo *didesniu mastu turėtų įtraukti ir romų tautybės žmonių genocido atmintį, kuriai skirtų minėjimų yra palyginti nedaug ir ji pradėta minėti visiškai neseniai*. Siekiant įveikti traumuojančią nacistinės okupacijos istorinę atmintį, *siūlytina minėjimų metu išreikšti ne tik gėdą dėl žuvusiųjų ir atgailą už dalies Lietuvos gyventojų dalyvavimą Holokausto žudynėse, bet ir paminėti Lietuvos gyventojų pagalbą žydų tautybės žmonėms Holokausto metu*. Taip pat visuomenę būtų naudinga *plačiau supažindinti su žydų ir romų kultūra, tradicijomis ir tokiu būdu sudaryti sąlygas suartinti įvairias visuomenės grupes*. Tai galėtų būti traumuojančios atminties įveikos procesas, panašus į Nyderlanduose pozityviai veikiančią vergovės atminties minėjimo tradiciją, kai paminint vergovės panaikinimo dieną šalia rimties renginių organizuojami įvairių buvusių kolonijų tautinių grupių kultūros festivaliai;
- Lietuvoje minint Holokausto aukas, tikslinga būtų pasiremti Estijos, Suomijos, Nyderlandų, Lenkijos patirtimi, kuriose *Holokausto aukų minėjimo renginius koordinuoja ne tik valstybinės institucijos, bet ir vietinės Holokausto atminties organizacijos, istorinės atminties institutai ar žydų bendruomenės*;
- Tam tikroms Lietuvos Holokausto minėjimo iniciatyvoms, pvz., minėjimo renginiui „Atminties kelias“ Panerių memoriale, būtų rekomenduotina *suteikti didesnį tarptautinį žinomumą*. Šiuo požiūriu sėkmingais pavyzdžiais galėtų būti Lenkija, kuri užtikrina tarptautinį dėmesį renginiams Aušvice, Čekija – Terezine ir t. t.;
- Tikslinga būtų *į atmintinių dienų sąrašą įtraukti tarptautinę Holokausto dieną (sausio 27-oji)*, skirtą paminėti ne vien Lietuvos, bet ir viso pasaulio žydų aukas ir tokiu būdu įtvirtinti Holokausto atmintį kaip bendraeuropę atmintį, parodant, kad Lietuvos Holokausto patirtis nėra unikali;
- Sovietinės okupacijos atminties minėjimo iniciatyvoms taip pat siūloma *išlaikyti pusiausvyrą tarp skaudžių įvykių atminties ir gėdulo dėl ištremtų ar žuvusių už laisvę žmonių ir pozityvių žinučių*, kurios keltų visuomenės pasididžiavimą savo vienybe, iškovota laisve ir gebėjimu išgyventi sunkius istorijos etapus, vėl atkurti klestinčią valstybę. *Organizuojant šias iniciatyvas verta atsižvelgti į visas*

pateiktas rekomendacijas dėl kūrybiškumo, atsižvelgimo į iniciatyvas iš apačios, tarptautiškumo didinimo ir visų visuomenės grupių įtraukimo rekomendacijas;

- Kai kurioms *sovietinės okupacijos minėjimo iniciatyvoms turėtų būti teikiamas didesnis dėmesys.* Tyrimas parodė, kad, gyventojų požiūriu, *Laisvės gynėjų diena* yra ypatingos svarbos ir jai reikėtų suteikti išskirtinę reikšmę. Taip pat daugiau dėmesio vertėtų skirti *Mažosios Lietuvos gyventojų genocido dienai*, kuri vis dar nesulaukusi teisinio, politinio įvertinimo ir išsamių istorinių tyrinėjimų, *Sąjūdžio dienai*, kuri dažnai lieka pamiršta ir nesulaukia deramo valdžios atstovų dėmesio.

PRIEDAI

---

1 PRIEDAS

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

---

1 pav. LRS priimtų nutarimų dėl 2022–2017 atmintinų metų skaičius	29
2 pav. Susiduriančių su dezinformacija ir galinčių ją atpažinti gyventojų procentas Lietuvoje, 2018-2022m.	51
3 pav. Tapatinimasis su tautybe / tapatinimasis su „buvimas europiečiu“	54
4 pav. KM finansuotos iniciatyvos 2018-2022 m.	124
5 pav. URM įgyvendinti viešosios / kultūrinės diplomatijos renginiai 2018-2021 m.	127
6 pav. LKT finansuoti projektai ir programos 2018-2021 m.	132
7 pav. Pritarimas teiginiui „Esu didesnis mūsų šalies patriotas todėl, kad dalyvauju kultūriniame gyvenime ir kultūrinėse veiklose“, proc., 2017-2020 m.	227
8 pav. Muziejų ir galerijų Lietuvoje ir užsienyje lankymas, proc., 2020 m.	229
9 pav. Muziejų ir galerijų Lietuvoje ir užsienyje lankymo dažnis, proc., 2020 m.	229
10 pav. Visuomenės dalis, dalyvaujanti istorinės atminties įprasminimo renginiuose ir kaip vertybę puoselėjanti pilietinį ir tautinį tapatumą, proc., 2020 m.	230
11 pav. „Neteko girdėti nei vieno iš šių renginių“, pagal amžiaus grupes, proc., 2017-2018 m. pav. 19 „Neteko girdėti nei vieno iš šių renginių“, pagal gyvenamąją vietovę, proc., 2017-2018 m.	230
12 pav. Ar viešojoje erdvėje pateikiama informacija apie artėjantį Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmetį pakankama ir aiški? Pagal amžiaus grupes, proc., 2017-2018 m. 13 pav. Ar viešojoje erdvėje pateikiama informacija apie artėjantį Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmetį pakankama ir aiški? Pagal gyvenamąją vietovę, proc., 2017-2018 m.	231
14 pav. Nurodykite kiek sutinkate su šiais teiginiais apie Lietuvos valstybės atkūrimo dieną?, proc., 2017-2018 m.	231
15 pav. Kalbant apie žemiau išvardintas šventes, kiek kiekviena iš jų yra svarbi jums asmeniškai?, proc., 2017-2018 m.	232
16 pav. Ar jums asmeniškai Lietuvos valstybės atkūrimo diena yra ypatinga, šventinė diena ar tai tokia pat diena, kaip kiti laisvadieniai?, proc., 2017-2018 m. 17 pav. Ar jums asmeniškai Lietuvos valstybės atkūrimo diena yra ypatinga, šventinė diena ar tai tokia pat diena, kaip kiti laisvadieniai?, pagal amžiaus grupes, proc., 2017-2018 m.	232
18 Prie kokių Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio proga organizuotų iniciatyvų jūs prisijungėte?, proc., 2018 m.	233
19 pav. Prie kokių Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio proga organizuotų iniciatyvų jūs prisijungėte?, pagal amžiaus grupes, proc., 2018 m.	233
20 pav. Prie kokių Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio proga organizuotų iniciatyvų jūs prisijungėte?, pagal gyvenamąją vietovę, proc., 2018 m.	234
21 pav. Kokiuose Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečiui skirtuose renginiuose jūs dalyvavote?, pagal amžiaus grupes, proc., 2018 m. 22 pav. Kokiuose Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečiui skirtuose renginiuose jūs dalyvavote?, pagal gyvenamąją vietą, proc., 2018 m.	234

23 pav. Ar jūsų artimoje aplinkoje savo iniciatyva patys organizavote šimtmečiui skirtas veiklas, pagal amžiaus grupes, proc., 2018 m. 24 pav. Ar jūsų artimoje aplinkoje savo iniciatyva patys organizavote šimtmečiui skirtas veiklas, pagal gyvenamąją vietą, proc., 2018 m.	235
25 pav. Ar planuojate 2018 m. paminėti Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmetį?, proc.	235
26 pav. Ar sutinkate, kad gyvenant užsienyje yra sąlygos išlaikyti lietuviškumą?, proc., 2018-2021 m.	235
27 pav. Ar jums svarbus Jūsų tautinis identitetas (lietuviškumą) gyvenant užsienyje?, proc., 2018-2021 m.	236
28 pav. Lietuviškumo išlaikymo būdas, proc., 2018-2021 m.	236

2 PRIEDAS

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Istorinės atminties minėjimo iniciatyvų įgyvendinimą reglamentuojantys bendrieji strateginiai dokumentai.....	15
2 lentelė. Lietuvos valstybinių švenčių dienos	19
3 lentelė. Valstybės švenčių dienų minėjimo organizavimo komisijos funkcijos teisės ir darbo organizavimo tvarka.....	20
4 lentelė. 2020–2022 m. Valstybei reikšmingų minėjimų ekspertų komisijos posėdžiai ir priimti sprendimai	22
5 lentelė. „Valstybinių jubiliejų ir kitų sukakčių minėjimo koncepcijos“ ir „Rekomendacijų dėl reikšmingų istorinių įvykių arba reiškinų ir nusipelnusių asmenybių sukakčių minėjimų“ palyginimas	24
6 lentelė. Tiesiogiai su istorinės atminties įamžinimu susijusių 2020-2022 m. atmintinų metų planuose numatytos veiklos (renginiai) pagal kategorijas	30
7 lentelė. Nacionaliniu mastu minimos atmintinos dienos ir už programų parengimą bei įgyvendinimą atsakingos institucijos	39
8 lentelė. Tapatinimasis su vertybėmis pagal šalis, 2020 m.....	53
9 lentelė. Priemonės atskiroms amžiaus grupėms ir tautinėms mažumoms	96
10 lentelė. Lietuvos diasporos organizacijų veiklos projektų finansavimas 2019-2022 m.	126
11 lentelė. Finansuotos „Globalios Lietuvos“ programos idėjos.....	133
12 lentelė. Finansuotos istorinės atminties minėjimo iniciatyvos.....	134
13 lentelė. Tarptautinės komisijos nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti įgyvendintų renginių skaičius ir skirtas finansavimas, 2018-2022 m.....	148
14 lentelė. Valstybinės šventės (poilsio dienos).....	154
15 lentelė. Svarbiausios valstybinės šventės (kurių metu vyksta minėjimai ir yra nedarbo dienos)	163
16 lentelė. LRS ir LRV nutarimai dėl 2022 m. atmintinų metų paskelbimo ir jų programų parengimo	222
17 lentelė. LRS ir LRV nutarimai dėl 2021 m. atmintinų metų paskelbimo ir jų programų parengimo	224
18 lentelė. LRS ir LRV nutarimai dėl 2020 m. atmintinų metų paskelbimo ir jų programų parengimo	225
19 lentelė. Esu didesnis mūsų šalies patriotas todėl, kad dalyvauju kultūriniame gyvenime ir kultūrinėse veiklose, pagal socialines-demografines charakteristikas, proc.	227

20 lentelė. Tautinio ir pilietinio tapatumo puoselėjimas, pagal socialines-demografines charakteristikas, proc.....	228
21 lentelė. Asmeninio tapatumo ir Lietuvos kultūros ryšys, pagal socialines-demografines charakteristikas, proc.....	228
22 lentelė. Ką įprastai veikiate Lietuvos valstybės atkūrimo dieną?, proc., 2017-2018 m.....	232
23 lentelė. Informantų Lietuvoje matrica	236
24 lentelė. KM finansuotos iniciatyvos 2018 m.	238
25 lentelė. KM finansuotos iniciatyvos 2019 m.	239
26 lentelė. KM finansuotos iniciatyvos 2020 m.	239
27 lentelė. KM finansuotos iniciatyvos 2021 m.	240
28 lentelė. KM finansuotos iniciatyvos 2022 m.	241
29 lentelė. Programos, kuriose finansuotos istorinės atminties minėjimo iniciatyvos 2018 m.	243
30 lentelė. Programos, kuriose finansuotos istorinės atminties minėjimo iniciatyvos 2019 m.	244
31 lentelė. Programos, kuriose finansuotos istorinės atminties minėjimo iniciatyvos 2020 m.	244
32 lentelė. Programos, kuriose finansuotos istorinės atminties minėjimo iniciatyvos 2021 m.	245
33 lentelė. Programos, kuriose finansuotos istorinės atminties minėjimo iniciatyvos 2022 m.	245
34 lentelė. Lietuvių fondo finansavimas istorinės atminties minėjimo iniciatyvoms, 2018-2021 m.....	245
35 lentelė. LRS organizuojami renginiai, skirti Gedulo ir vilties bei Okupacijos ir genocido dienų tragiškoms netektims ir pasipriešinimui atminti 2020-2022 m.....	246

3 PRIEDAS

ATMINTINŲ DIENŲ IR VALSTYBIŲ ŠVENČIŲ SĄRAŠAS

Atmintinos dienos

Atmintina diena – reikšminga diena, susijusi su esminiais Lietuvos valstybingumo kūrimo ir įtvirtinimo faktais ir (ar) įvykiais, visuotinių vertybių propagavimu, atminimo kultūros ir gyvosios istorijos išsaugojimu.

- 1) sausio 1-oji – Lietuvos vėliavos diena;
- 2) sausio 13-oji – Laisvės gynėjų diena;
- 3) sausio 15-oji – Klaipėdos krašto diena;
- 4) sausio 25-oji – Vilniaus pagarsinimo diena, Lietuvos samariečių bendrijos diena;
- 5) vasario 11-oji – Pasaulinė ligonių diena, Bausmių vykdymo sistemos pareigūnų diena;
- 6) kovo 4-oji – Lietuvos globėjo šv. Kazimiero diena;
- 7) kovo 8-oji – Tarptautinė moterų solidarumo diena;
- 8) kovo 9-oji – Lietuvos vardo diena;
- 9) kovo 12-oji – Europos kovos su smurtu prieš gydytojus ir asmens sveikatos priežiūros
- 10) kovo 15-oji – Lietuvos žydų gelbėtojų diena, Pasaulinė vartotojų teisių diena;
- 11) kovo 20-oji – Žemės diena;
- 12) kovo 27-oji – Tarptautinė teatro diena;
- 13) kovo 29-oji – Lietuvos įstojimo į NATO diena;
- 14) kovo 30-oji – Prokuratūros diena;
- 15) balandžio 6-oji – Saugaus eismo diena;
- 16) balandžio 7-oji – Pasaulinė sveikatos diena;
- 17) balandžio 15-oji – Kultūros diena;
- 18) balandžio 17-oji – Lietuvos energetikų diena;
- 19) balandžio 26-oji – Pasaulinė intelektinės nuosavybės diena;
- 20) balandžio 27-oji – Medicinos darbuotojų diena;
- 21) balandžio 28-oji – Pasaulinė darbuotojų saugos ir sveikatos diena;
- 22) balandžio paskutinis sekmadienis – Pasaulinė gyvybės diena, Geologų diena;
- 23) gegužės 1-oji – Lietuvos įstojimo į Europos Sąjungą diena;
- 24) gegužės 3-ioji – 1791 m. pirmosios rašytinės Konstitucijos Europoje diena;
- 25) gegužės 4-oji – Ugniagesių globėjo šv. Florijono diena;
- 26) gegužės 7-oji – Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos diena;
- 27) gegužės 8-oji – Antrojo pasaulinio karo aukų atminimo diena;
- 28) gegužės 9-oji – Europos diena;
- 29) gegužės 11-oji – Pagarbos mokesčių mokėtojams diena;
- 30) gegužės 14-oji – Pilietinio pasipriešinimo diena;

- 31) gegužės 15-oji – Steigiamojo LRS susirinkimo diena, Tarptautinė šeimos diena;
- 32) gegužės 17-oji – Pasaulinė informacinės visuomenės diena;
- 33) gegužės 21-oji – Lietuvos tautinių bendrijų diena;
- 34) gegužės trečiasis sekmadienis – Partizanų pagerbimo, kariuomenės ir visuomenės vienybės diena;
- 35) gegužės 25-oji – Tarptautinė dingusių vaikų diena;
- 36) birželio 1-oji – Tarptautinė vaikų gynimo diena;
- 37) birželio 3-ioji – Sąjūdžio diena;
- 38) birželio 14-oji – Gedulo ir vilties diena, Palaimintojo arkivyskupo Teofiliaus Matulionio diena;
- 39) birželio 15-oji – Okupacijos ir genocido diena;
- 40) birželio 23-ioji – Birželio sukilimo diena, Tarptautinė valstybės tarnautojų diena;
- 41) liepos pirmasis sekmadienis – Globėjų diena;
- 42) liepos 13-oji – Durbės mūšio diena;
- 43) liepos 15-oji – Žalgirio mūšio diena;
- 44) liepos 16-oji – Agronomų diena;
- 45) liepos 17-oji – Pasaulio lietuvių vienybės diena;
- 46) liepos paskutinis sekmadienis – Jūros diena ir Žvejų diena;
- 47) liepos 31-oji – Medininkų žudynių diena;
- 48) rugpjūčio 2-oji – Romų genocido atminimo diena;
- 49) rugpjūčio 12-oji – Tarptautinė jaunimo diena;
- 50) rugpjūčio 23-ioji – Europos diena stalinizmo ir nacizmo aukoms atminti ir Baltijos kelio diena;
- 51) rugpjūčio 31-oji – Laisvės diena;
- 52) rugsėjo 1-oji – Mokslo ir žinių diena;
- 53) rugsėjo pirmasis sekmadienis – Senelių diena;
- 54) rugsėjo 8-oji – Šilinė (Švč. Mergelės Marijos gimimo diena), Vytauto Didžiojo karūnavimo ir Padėkos už Lietuvos nepriklausomybės ir laisvės apgynimą diena;
- 55) rugsėjo antrasis šeštadienis – Statybininkų diena;
- 56) rugsėjo 22-oji – Baltų vienybės diena;
- 57) rugsėjo 23-ioji – Lietuvos žydų genocido atminimo diena;
- 58) rugsėjo 27-oji – Lietuvos socialinių darbuotojų diena;
- 59) rugsėjo 28-oji – Tuskulėnų aukų atminimo diena;
- 60) spalio 1-oji – Tarptautinė pagyvenusių žmonių diena, Besimokančių senjorų diena;
- 61) spalio pirmasis šeštadienis – Kūno kultūros ir sporto diena;
- 62) spalio 5-oji – Tarptautinė mokytojų diena;
- 63) spalio 10-oji – Vietos savivaldos diena;
- 64) spalio antrasis šeštadienis – Derliaus diena;

- 65) spalio 16-oji – Mažosios Lietuvos gyventojų genocido diena;
- 66) spalio 20-oji – 1791 m. Abiejų Tautų (Lietuvos ir Lenkijos) tarpusavio įžado paskelbimo diena;
- 67) spalio 25-oji – Konstitucijos diena;
- 68) spalio 29-oji – Teismo ekspertų diena;
- 69) spalio 31-oji – Reformacijos diena;
- 70) *netenka galios 2020-01-01*;
- 71) lapkričio 16-oji – Tarptautinė tolerancijos diena;
- 72) lapkričio 23-ioji – Lietuvos kariuomenės diena;
- 73) lapkričio 30-oji – Mažosios Lietuvos prisijungimo prie Didžiosios Lietuvos akto diena;
- 75) gruodžio 5-oji – Padėkos savanoriams diena;
- 76) gruodžio 10-oji – Tarptautinė žmogaus teisių diena;
- 77) gruodžio 15-oji – Lietuvos teismų diena.

LIETUVOS RESPUBLIKOS ATMINTINŲ DIENŲ ĮSTATYMAS, 1997 m. liepos 3 d. Nr. VIII-397, Suvestinė redakcija nuo 2022-11-30 (<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.41597/asr>)

Tiesiogiai susijusi su istorine atmintimi	Galimai sietinos su istorine atmintimi	Tiesiogiai nesusijusi su istorine atmintimi
1. sausio 1-oji – Lietuvos vėliavos diena		
2. sausio 13-oji – Laisvės gynėjų diena		
		sausio 15-oji – Klaipėdos krašto diena
	sausio 25-oji – Vilniaus pagarsinimo diena, Lietuvos samariečių bendrijos diena;	
		vasario 11-oji – Pasaulinė ligonių diena
		kovo 4-oji – Lietuvos globėjo šv. Kazimiero diena
		kovo 8-oji – Tarptautinė moterų solidarumo diena;
	kovo 9-oji – Lietuvos vardo diena	
		kovo 12-oji – Europos kovos su smurtu prieš gydytojus ir asmens sveikatos priežiūros specialistus diena;
		kovo 20-oji – Žemės diena
		kovo 27-oji – Tarptautinė teatro diena;

3. kovo 29-oji – Lietuvos įstojimo į NATO diena		
		balandžio 6-oji – Saugaus eismo diena;
		balandžio 7-oji – Pasaulinė sveikatos diena;
		balandžio 15-oji – Kultūros diena;
		balandžio 17-oji – Lietuvos energetikų diena;
		balandžio 27-oji – Medicinos darbuotojų diena;
		balandžio 28-oji – Pasaulinė darbuotojų saugos ir sveikatos diena;
		balandžio paskutinis sekmadienis – Pasaulinė gyvybės diena, Geologų diena;
4. gegužės 1-oji – Lietuvos įstojimo į Europos Sąjungą diena		
5. gegužės 3-ioji – 1791 m. pirmosios rašytinės Konstitucijos Europoje diena		
		gegužės 4-oji – Ugniagesių globėjo šv. Florijono diena
	gegužės 7-oji – Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos diena	
6. gegužės 8-oji – Antrojo pasaulinio karo aukų atminimo diena		
	gegužės 9-oji – Europos diena	
		gegužės 11-oji – Pagarbos mokesčių mokėtojams diena
7. gegužės 14-oji – Pilietinio pasipriešinimo diena		
8. gegužės 15-oji – Steigiamojo LRS susirinkimo diena, Tarptautinė šeimos diena		
		gegužės 17-oji – Pasaulinė informacinės visuomenės diena
		gegužės 21-oji – Lietuvos tautinių bendrijų diena
	gegužės trečiasis sekmadienis – Partizanų pagerbimo, kariuomenės ir visuomenės vienybės diena	
		gegužės 25-oji – Tarptautinė dingusių vaikų diena

		birželio 1-oji – Tarptautinė vaikų gynimo diena
9. birželio 3-ioji – Sąjūdžio diena		
10. birželio 14-oji – Gedulo ir vilties diena		
11. birželio 15-oji – Okupacijos ir genocido diena		
12. birželio 23-ioji – Birželio sukilimo diena		
		liepos pirmasis sekmadienis – Globėjų diena
13. liepos 13-oji – Durbės mūšio diena		
14. liepos 15-oji – Žalgirio mūšio diena		
		liepos 16-oji – Agronomų diena
15. liepos 17-oji – Pasaulio lietuvių vienybės diena		
		liepos paskutinis sekmadienis – Jūros diena ir Žvejų diena
16. liepos 31-oji – Medininkų žudynių diena		
17. rugpjūčio 2-oji – Romų genocido atminimo diena		
18. rugpjūčio 23-ioji – Europos diena stalinizmo ir nacizmo aukoms atminti ir Baltijos kelio diena		rugpjūčio 12-oji – Tarptautinė jaunimo diena
19. rugpjūčio 31-oji – Laisvės diena		
		rugsėjo 1-oji – Mokslo ir žinių diena
20. rugsėjo 8-oji – Šilinė (Švč. Mergelės Marijos gimimo diena), Vytauto Didžiojo karūnavimo ir Padėkos už Lietuvos nepriklausomybės ir laisvės apgynimą diena		
		rugsėjo pirmasis sekmadienis – Senelių diena
		rugsėjo antrasis šeštadienis – Statybininkų diena
21. rugsėjo 22-oji – Baltų vienybės diena		
22. rugsėjo 23-ioji – Lietuvos žydų genocido atminimo diena;		
		rugsėjo 27-oji – Lietuvos socialinių darbuotojų diena
23. rugsėjo 28-oji – Tuskulėnų aukų atminimo diena		

		spalio 1-oji – Tarptautinė pagyvenusių žmonių diena, Besimokančių senjorų diena
		spalio pirmasis šeštadienis – Kūno kultūros ir sporto diena spalio 5-oji – Tarptautinė mokytojų diena
		spalio 10-oji – Vietos savivaldos diena
		spalio antrasis šeštadienis – Derliaus diena
24. spalio 16-oji – Mažosios Lietuvos gyventojų genocido diena		
25. spalio 20-oji – 1791 m. Abiejų Tautų (Lietuvos ir Lenkijos) tarpusavio įžado paskelbimo diena		
	spalio 25-oji – Konstitucijos diena	
		spalio 31-oji – Reformacijos diena
		lapkričio 16-oji – Tarptautinė tolerancijos diena;
	lapkričio 23-oji – Lietuvos kariuomenės diena	
26. lapkričio 30-oji – Mažosios Lietuvos prisijungimo prie Didžiosios Lietuvos akto diena		
		gruodžio 3-oji – Lietuvos advokatūros diena;
		gruodžio 5-oji – Padėkos savanoriams diena;
		gruodžio 10-oji – Tarptautinė žmogaus teisių diena
		gruodžio 15-oji – Lietuvos teismų diena.

Švenčių dienos

Lietuvos Respublikos darbo kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas, Suvestinė redakcija nuo 2022-11-01 iki 2022-12-31

Įstatymas paskelbtas: TAR 2016-09-19, i. k. 2016-23709

Susijusi su istorine atmintimi	Galimai sietinos su istorine atmintimi	Tiesiogiai nesusijusi su istorine atmintimi
--------------------------------	--	---

		sausio 1-ąją – Naujųjų metų dieną
1. vasario 16-ąją – Lietuvos valstybės atkūrimo dieną;		
2. kovo 11-ąją – Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dieną		
		sekmadienį ir pirmadienį – krikščionių Velykų (pagal vakarietiškoją tradiciją) dienomis
	gegužės 1-ąją – Tarptautinę darbo dieną	
		pirmąjį gegužės sekmadienį – Motinos dieną
		pirmąjį birželio sekmadienį – Tėvo dieną
		birželio 24-ąją – Rasos ir Joninių dieną
3. liepos 6-ąją – Valstybės (Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo) ir Tautiškos giesmės dieną		
		rugpjūčio 15-ąją – Žolinę (Švč. Mergelės Marijos ėmimo į dangų dieną)
		lapkričio 1-ąją – Visų Šventųjų dieną
		lapkričio 2-ąją – Mirusiųjų atminimo (Vėlinių) dieną
		gruodžio 24-ąją – Kūčių dieną
		gruodžio 25-ąją ir 26-ąją – Kalėdų dienomis

4 PRIEDAS

NUTARIMAI DĖL ATMINTINŲ METŲ

Nutarimai

16 lentelė. LRS ir LRV nutarimai dėl 2022 m. atmintinų metų paskelbimo ir jų programų parengimo

Priimti nutarimai	Už Plano parengimą atsakinga ministerija	LRS nutarimo dėl atmintinų metų paskelbimo data	Data, iki kad nustatyta parengti Programą	Minėjimo Plano patvirtinimo data
LRV nutarimas Dėl leivos Simonaitytės metų minėjimo	Kultūros ministerija	2021 m. gegužės 13 d.	iki 2021 m. liepos 1 d.	2021 m. rugpjūčio 25 d.

2022 m. plano patvirtinimo ¹⁹⁷				
LRV nutarimas Dėl Romo Kalantos metų minėjimo 2022 m. plano patvirtinimo ¹⁹⁸	Krašto apsaugos ministerija	2021 m. gegužės 13 d.	iki 2021 m. spalio 1 d.	2021 m. gruodžio 1 d. (numatytos įgyvendinimo veiklos 2021 m. IV ketv. – logotipo sukūrimas)
LRV nutarimas Dėl Lietuvos valstybės Konstitucijos metų minėjimo 2022 m. plano patvirtinimo ¹⁹⁹	Kultūros ministerija	2021 m. gegužės 13 d.	iki 2021 m. spalio 1 d.	2021 m. gruodžio 1 d.
LRV nutarimas Dėl monsinjoro Kazimiero Vasiliausko metų minėjimo 2022 m. plano patvirtinimo ²⁰⁰	Kultūros ministerija	2021 m. gegužės 13 d.	iki 2021 m. spalio 1 d.	2021 m. gruodžio 1 d.
LRV nutarimas Dėl gyvūnų gerovės metų minėjimo 2022 m. plano patvirtinimo ²⁰¹	Aplinkos ministerija	2021 m. gegužės 13 d.	iki 2021 m. spalio 1 d.	2021 m. gruodžio 1 d.
LRV nutarimas Dėl Lietuvos universitetų metų minėjimo 2022 m. plano patvirtinimo ²⁰²	Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	2021 m. gegužės 13 d.	iki 2021 m. spalio 1 d.	2021 m. gruodžio 1 d.
LRV nutarimas Dėl Pranciškaus Skorinos metų minėjimo 2022 m. plano patvirtinimo ²⁰³	Kultūros ministerija	2021 m. gegužės 13 d.	iki 2021 m. spalio 1 d.	2021 m. gruodžio 1 d.
LRV nutarimas Dėl Sūduvos metų minėjimo 2022 m. plano patvirtinimo ²⁰⁴	Kultūros ministerija	2021 m. gegužės 13 d.	iki 2021 m. spalio 1 d.	2021 m. gruodžio 1 d.
LRV nutarimas Dėl Jono Meko metų minėjimo 2022 m. plano patvirtinimo ²⁰⁵	Kultūros ministerija	2021 m. gegužės 13 d.	iki 2021 m. spalio 1 d.	2021 m. gruodžio 1 d.
LRV nutarimas Dėl Lietuvos Jaunimo metų minėjimo 2022 m. plano patvirtinimo ²⁰⁶	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	2021 m. gegužės 13 d.	iki 2021 m. spalio 1 d.	2021 m. gruodžio 1 d.
LRV nutarimas Dėl „Lietuvos Katalikų bažnyčios kronikos“ metų minėjimo 2022 m. plano patvirtinimo ²⁰⁷	Krašto apsaugos ministerija	2021 m. gegužės 13 d.	iki 2021 m. spalio 1 d.	2021 m. gruodžio 1 d.

¹⁹⁷ Šaltinis: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/2600dba0065511ec9f09e7df20500045>

¹⁹⁸ Šaltinis: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/dc541f50533711ec862fdcbc8b3e3e05>

¹⁹⁹ Šaltinis: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/32a46240543011ec862fdcbc8b3e3e05>

²⁰⁰ Šaltinis: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/7b028990543011ec862fdcbc8b3e3e05>

²⁰¹ Šaltinis: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/9f4d0f70573a11ec862fdcbc8b3e3e05>

²⁰² Šaltinis: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/68b5d0d0573211ec862fdcbc8b3e3e05>

²⁰³ Šaltinis: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/0060d740543111ec862fdcbc8b3e3e05>

²⁰⁴ Šaltinis: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/c96d7710566611ec862fdcbc8b3e3e05>

²⁰⁵ Šaltinis: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/e5e578e0542f11ec862fdcbc8b3e3e05>

²⁰⁶ Šaltinis: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/557c8c40576211ec862fdcbc8b3e3e05>

²⁰⁷ Šaltinis: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/6b964680533711ec862fdcbc8b3e3e05>

LRV nutarimas Dėl Lietuvos krepšinio šimtmečio metų minėjimo 2022 m. plano patvirtinimo ²⁰⁸	Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	2021 m. gegužės 13 d.	iki 2021 m. spalio 1 d.	2021 m. gruodžio 1 d.
LRV nutarimas Dėl Savanorystės metų minėjimo 2022 m. plano patvirtinimo ²⁰⁹	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	2021 m. gegužės 13 d.	iki 2021 m. spalio 1 d.	2021 m. gruodžio 1 d.
LRV nutarimas Dėl Lietuvos karaimų metų minėjimo 2022 m. plano patvirtinimo ²¹⁰	Kultūros ministerija	2021 m. gegužės 13 d.	iki 2021 m. spalio 1 d.	2021 m. gruodžio 1 d.

17 lentelė. LRS ir LRV nutarimai dėl 2021 m. atmintinų metų paskelbimo ir jų programų parengimo

Priimti nutarimai	Už Plano parengimą atsakinga ministerija	Nutarimo dėl atmintinų metų paskelbimo data	Data, iki kad nustatyta parengti Programą	Minėjimo Plano patvirtinimo data
LRV nutarimas Dėl Lietuvai pagražinti draugijos metų minėjimo 2021 m. plano patvirtinimo ²¹¹	Kultūros ministerija	2020 m. lapkričio 10 d.	iki 2020 m. gruodžio 31 d.	2021 m. gegužės 5 d.
LRV nutarimas Dėl Jono Karolio Chodkevičiaus metų minėjimo 2021 m. plano ²¹²	Krašto apsaugos ministerija	2020 m. birželio 30 d.	iki 2020 m. spalio 1 d.	2020 m. gruodžio 2 d.
LRV nutarimas Dėl Vytauto Mačernio metų minėjimo 2021 m. plano patvirtinimo ²¹³	Kultūros ministerija	2020 m. birželio 30 d.	iki 2020 m. spalio 1 d.	2021 m. sausio 13 d.
LRV nutarimas Dėl Juozo Zikaro metų minėjimo 2021 m. plano patvirtinimo ²¹⁴	Kultūros ministerija	2020 m. birželio 30 d.	iki 2020 m. rugsėjo 1 d.	2021 m. sausio 20 d.
LRV nutarimas Dėl kardinolo Vincento Sladkevičiaus metų minėjimo 2021 m. plano patvirtinimo ²¹⁵	Kultūros ministerija	2020 m. birželio 30 d.	iki 2020 m. spalio 1 d.	2021 m. sausio 13 d.
LRV nutarimas Dėl Jurgio Ambraziejaus Pabrėžos metų minėjimo 2021 m. plano patvirtinimo ²¹⁶	Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	2020 m. birželio 30 d.	iki 2020 m. spalio 1 d.	2020 m. lapkričio 18 d.

²⁰⁸ Šaltinis: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ae51f300566311ec862fdcbc8b3e3e05>

²⁰⁹ Šaltinis: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/46889a90540511ec862fdcbc8b3e3e05>

²¹⁰ Šaltinis: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/8ba047c437dd11ec99bbc1b08701c7f8?jfwid=-pd74p6pfn>

²¹¹ Šaltinis: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/7f200200b15611eba871a26c1fc3fbc1>

²¹² Šaltinis: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/3d6cc680c03511eaae0db016672cba9c?jfwid=-pd74p6koo>

²¹³ Šaltinis: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/9e00bec4563011eba1f8b445a2cb2bc7?jfwid=-pd74p6k5b>

²¹⁴ Šaltinis: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/4ba116045bd211eba1f8b445a2cb2bc7?jfwid=-pd74p6jzb>

²¹⁵ Šaltinis: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/2e8d6754563011eba1f8b445a2cb2bc7?jfwid=-pd74p6jtk>

²¹⁶ Šaltinis: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/295d7e442d8711eb8c97e01ffe050e1c?jfwid=-pd74p6jo6>

LRV nutarimas Dėl Juozo Lukšos-Daumanto metų minėjimo 2021 m. plano patvirtinimo ²¹⁷	Krašto apsaugos ministerija	2020 m. birželio 30 d.	iki 2020 m. spalio 1 d.	2020 m. spalio 21 d.
LRV nutarimo projektas Dėl Abiejų Tautų Respublikos Gegužės 3-iosios Konstitucijos ir Tarpusavio įžado metų minėjimo 2021 m. plano patvirtinimo ²¹⁸	Užsienio reikalų ministerija	2020 m. gegužės 21 d.	iki 2020 m. liepos 1 d.	2020 m. rugsėjo 14 d. (projektas)
LRV nutarimas Dėl Lietuvos totorių istorijos ir kultūros metų minėjimo 2021 m. plano patvirtinimo ²¹⁹	Kultūros ministerija	2019 m. spalio 10 d.	iki 2020 m. spalio 1 d.	2020 m. spalio 14 d.
LRV nutarimo projektas Dėl Archyvų metų minėjimo 2021 m. plano patvirtinimo ²²⁰	Kultūros ministerija	2019 m. spalio 10 d.	iki 2019 m. gruodžio 1 d.	2020 m. liepos 9 d. (projektas)
LRV nutarimas Dėl Marijos Gimbutienės metų minėjimo 2021 m. plano patvirtinimo ²²¹	Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	2019 m. gruodžio 3 d.	iki 2020 m. spalio 1 d.	2020 m. spalio 7 d.

Šaltinis: sudaryta autorių

18 lentelė. LRS ir LRV nutarimai dėl 2020 m. atmintinų metų paskelbimo ir jų programų parengimo

Priimti nutarimai	Už Plano parengimą atsakinga ministerija	Nutarimo dėl atmintinų metų paskelbimo data	Data, iki kad nustatyta parengti Programą	Minėjimo Plano patvirtinimo data
LRV nutarimas Dėl Lietuvos Steigiamojo LRS šimtmečio minėjimo 2019–2020 m. plano patvirtinimo ²²²	LRS Valstybės istorinės atminties komisija – minėjimo programos metmenis Kultūros ministerija	2018 m. gegužės 15 d.	iki 2018 m. liepos 1 d.	2019 m. kovo 6 d.
LRV nutarimas Dėl Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metų minėjimo 2020 m. plano patvirtinimo ²²³	Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metų minėjimo komisija Kultūros ministerija	2018 m. gegužės 10 d.	iki 2019 m. vasario 1 d. 2019 m. vasario 1 d. Ministro pirmininko potvarkiu sudaroma darbo grupė ir nustatoma parengti	2019 m. liepos 24 d.

²¹⁷ Šaltinis: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/52f1c173183911eb9604df942ee8e443?jfwid=-pd74p6jj7>

²¹⁸ Šaltinis: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/1eb10ed3f67811eab72ddb4a109da1b5?jfwid=-8xfwh7o4c>

²¹⁹ Šaltinis: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/1cbc10c012c011ebb74de75171d26d52>

²²⁰ Šaltinis: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/b24e50d0aa1a11ea8aadde924aa85003?jfwid=3d1768o3j>

²²¹ Šaltinis: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/3c413970096011ebb74de75171d26d52>

²²² Šaltinis: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/cbc236e044d011e9a221b04854b985af>

²²³ Šaltinis: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c0251de4b41d11e982dae1db4290b1a9?jfwid=13h8j65svd>

			programos (plano) projektą iki 2019 m. balandžio 5 d.	
LRV nutarimas Dėl UNESCO pasaulio paveldo Lietuvoje metų minėjimo 2020 m. programos patvirtinimo ²²⁴	Kultūros ministerija	2019 m. gegužės 30 d.	iki 2019 m. spalio 1 d.	2020 m. sausio 8 d.
LRV nutarimas Dėl Tautodailės metų minėjimo 2020 m. plano patvirtinimo ²²⁵	Tautodailės metų komisija (sudėtis nenurodyta) Kultūros ministerija	2019 m. gegužės 30 d.	iki 2019 m. spalio 1 d.	2019 m. lapkričio 13 d.
LRV nutarimas Dėl Mokyklų bendruomenių metų minėjimo 2020 m. plano patvirtinimo ²²⁶	Mokyklų bendruomenių metų minėjimo komisija Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	2019 m. gegužės 30 d.	iki 2019 m. spalio 1 d.	2019 m. gruodžio 18 d.
LRV nutarimas Dėl Eugenijos Šimkūnaitės metų minėjimo 2020 m. plano patvirtinimo ²²⁷	Sveikatos apsaugos ministerija	2019 m. birželio 27 d.	iki 2019 m. spalio 1 d.	2019 m. spalio 9 d.
LRV nutarimas Dėl Ateitininkų metų minėjimo 2020 m. plano patvirtinimo ²²⁸	Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	2019 m. liepos 9 d.	iki 2019 m. spalio 1 d.	2019 m. gruodžio 11 d.
LRV nutarimas Dėl Čiunės Sugiharos metų minėjimo 2020 m. plano patvirtinimo ²²⁹	Energetikos ministerija Krašto apsaugos ministerija	2019 m. spalio 10 d.	iki 2019 m. gruodžio 1 d.	2019 m. gruodžio 18 d.
LRV nutarimas Dėl Vaikų emocinės gerovės metų minėjimo 2020 m. plano patvirtinimo	Sveikatos apsaugos ministerija	2019 m. gruodžio 20 d.	iki 2020 m. kovo 1 d.	2020 m. kovo 4 d.

²²⁴ Šaltinis: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ea0d0130379f11ea829bc2bea81c1194>

²²⁵ Šaltinis: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/2405a0b00f8f11ea9d279ea27696ab7b>

²²⁶ Šaltinis: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ab5a6600256e11eabe008ea93139d588>

²²⁷ Šaltinis: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/97758f50ef1011e99681cd81dcdca52c>

²²⁸ Šaltinis: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/01697140223511eabe008ea93139d588>

²²⁹ Šaltinis: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/11489af12af011ea8f0dfdc2b5879561?jfwid=uu1o99j3g>

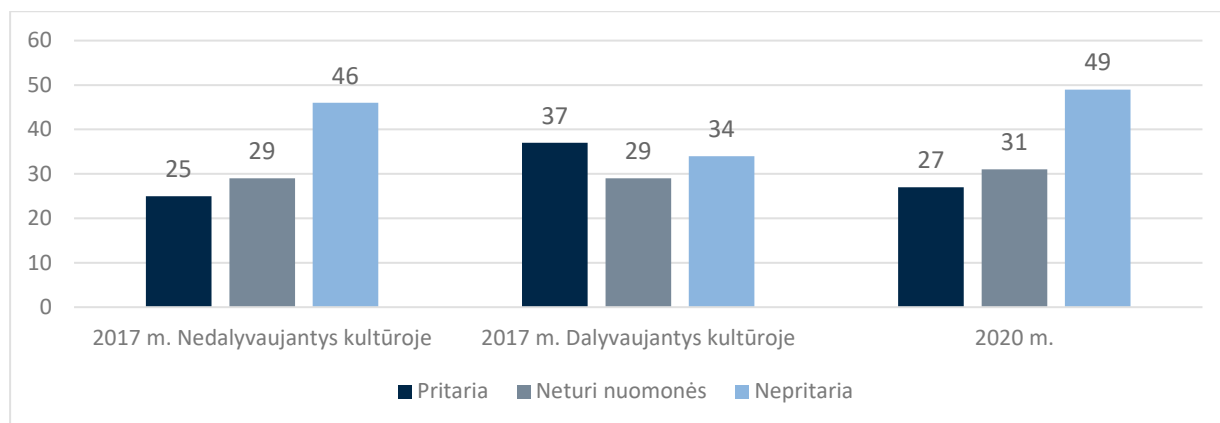
LRV nutarimas Dėl Šventojo Jono Pauliaus II metų minėjimo 2020 m. plano patvirtinimo ²³⁰	Kultūros ministerija	2019 m. gruodžio 12 d.	iki 2020 m. kovo 1 d.	2020 m. gegužės 6 d.
---	----------------------	------------------------	-----------------------	----------------------

Šaltinis: sudaryta autorių

5 PRIEDAS

ESAMOS SITUACIJOS TYRIMŲ APŽVALGOS GRAFIKAI IR LENTELĖS

Gyventojų tyrimas

7 pav. Pritarimas teiginiui „Esu didesnis mūsų šalies patriotas todėl, kad dalyvauju kultūriniame gyvenime ir kultūrinėse veiklose“, proc., 2017–2020 m.

Šaltinis: Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis 2017–2020 m.

19 lentelė. Esu didesnis mūsų šalies patriotas todėl, kad dalyvauju kultūriniame gyvenime ir kultūrinėse veiklose, pagal socialines–demografines charakteristikas, proc.

Esu didesnis mūsų šalies patriotas todėl, kad dalyvauju kultūriniame gyvenime ir kultūrinėse veiklose	Pritaria	Nepritaria
Lytis:		
Vyrai	19,2 proc.	52 proc.
Moterys	28,5 proc.	42 proc.
Amžiaus grupės:		
15-19 m.	35,9 proc.	37,6 proc.
20-29 m.	25,4 proc.	47,4 proc.
30-39 m.	28,6 proc.	45,5 proc.
40-49 m.	19,4 proc.	51,3 proc.
50-59 m.	21,2 proc.	49,7 proc.
60-69 m.	29,1 proc.	43,3 proc.
70 m. ir vyresni	19,3 proc.	44,2 proc.
Išsimokslinimas:		
Pradinis, pagrindinis	22,5 proc.	48,8 proc.
Vidurinis	18,5 proc.	54,5 proc.
Aukštesnysis	26,2 proc.	42,3 proc.
Aukštasis	31,1 proc.	38,8 proc.
Užsiėmimas		
Dirba, „baltosios apykaklės“	29,1 proc.	38,5 proc.
Dirba, „mėlynosios apykaklės“	17,7 proc.	52,5 proc.
Pensijoje	22,4 proc.	46,2 proc.
Nedirba, ieško darbo	20,7 proc.	55,8 proc.
Mokosi	40,4 proc.	36,9 proc.

²³⁰ Šaltinis: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ba5cb1e0904d11ea9515f752ff221ec9>

Santykis su kultūros sritimi:		
Dirba / dirbo / studijuoja kultūros srityje	48,6 proc.	22,9 proc.
Nedirba ir nestudijuoja kultūros srityje	22,8 proc.	47,9 proc.

Šaltinis: Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis 2017 m.

20 lentelė. Tautinio ir pilietinio tapatumo puoselėjimas, pagal socialines-demografines charakteristikas, proc.

Tautinio ir pilietinio tapatumo puoselėjimas	Pritaria	Nepritaria
Lytis:		
Vyrai	78 proc.	22 proc.
Moterys	84 proc.	16 proc.
Amžiaus grupės:		
15-19 m.	74 proc.	26 proc.
20-29 m.	81 proc.	19 proc.
30-39 m.	78 proc.	22 proc.
40-49 m.	83 proc.	17 proc.
50-59 m.	82 proc.	18 proc.
60-69 m.	80 proc.	20 proc.
70 m. ir vyresni	84 proc.	16 proc.
Išsilavinimas:		
Pradinis, pagrindinis	69 proc.	31 proc.
Vidurinis	76 proc.	24 proc.
Aukštesnysis	85 proc.	15 proc.
Aukštasis	88 proc.	12 proc.
Užsiėmimas		
Tarnautojai, specialistai	88 proc.	12 proc.
Dirbantys fizinį darbą	79 proc.	21 proc.
Pensijoje, turintys negalią	81 proc.	19 proc.
Nedirba, ieško darbo	71 proc.	29 proc.
Mokosi	74 proc.	26 proc.
Santykis su kultūros sritimi:		
Susiję su kultūros sritimi	87 proc.	13 proc.
Nesusiję su kultūros sritimi	80 proc.	20 proc.

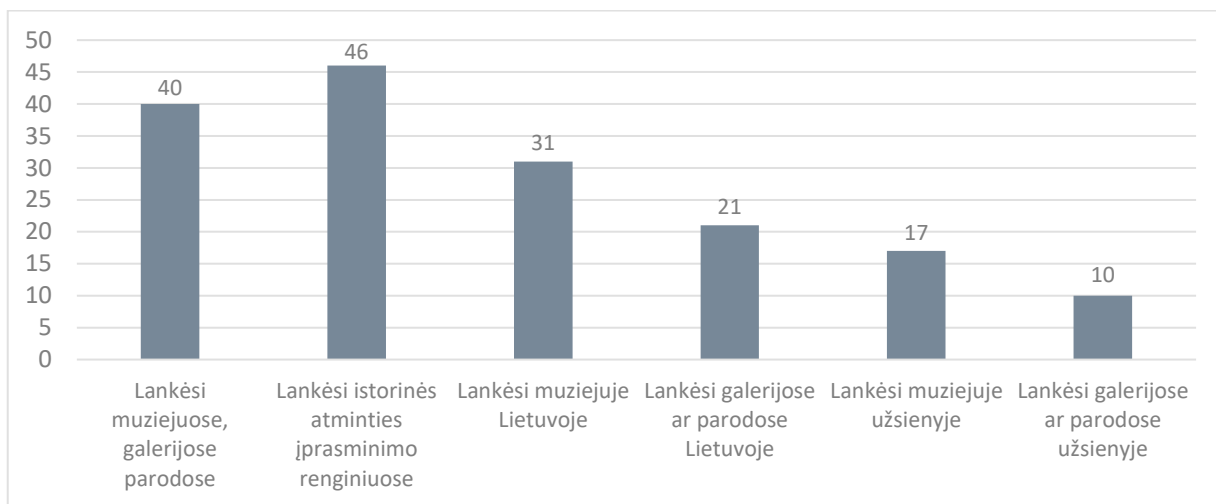
Šaltinis: Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis 2020 m.

21 lentelė. Asmeninio tapatumo ir Lietuvos kultūros ryšys, pagal socialines-demografines charakteristikas, proc.

Asmeninio tapatumo ir Lietuvos kultūros ryšys	Puoselėja	Nepuoselėja
Lytis:		
Vyrai	63 proc.	28 proc.
Moterys	75 proc.	19 proc.
Amžiaus grupės:		
15-19 m.	64 proc.	25 proc.
20-29 m.	68 proc.	24 proc.
30-39 m.	70 proc.	24 proc.
40-49 m.	75 proc.	21 proc.
50-59 m.	65 proc.	24 proc.
60-69 m.	71 proc.	21 proc.
70 m. ir vyresni	75 proc.	19 proc.
Išsilavinimas:		
Pradinis, pagrindinis	54 proc.	36 proc.
Vidurinis	64 proc.	26 proc.
Aukštesnysis	76 proc.	18 proc.
Aukštasis	80 proc.	15 proc.
Užsiėmimas		
Tarnautojai, specialistai	78 proc.	16 proc.
Dirbantys fizinį darbą	65 proc.	27 proc.
Pensijoje, turintys negalią	71 proc.	21 proc.
Nedirba, ieško darbo	58 proc.	33 proc.

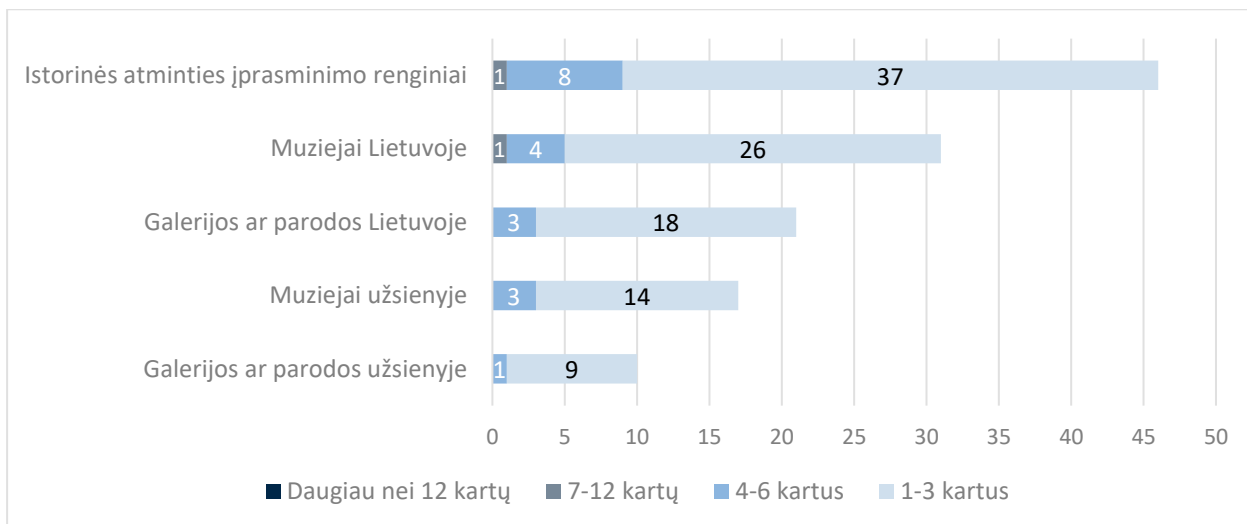
Mokosi	67 proc.	21 proc.
Santykis su kultūros sritimi:		
Susiję su kultūros sritimi	83 proc.	14 proc.
Nesusiję su kultūros sritimi	69 proc.	23 proc.

Šaltinis: Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis 2020 m.

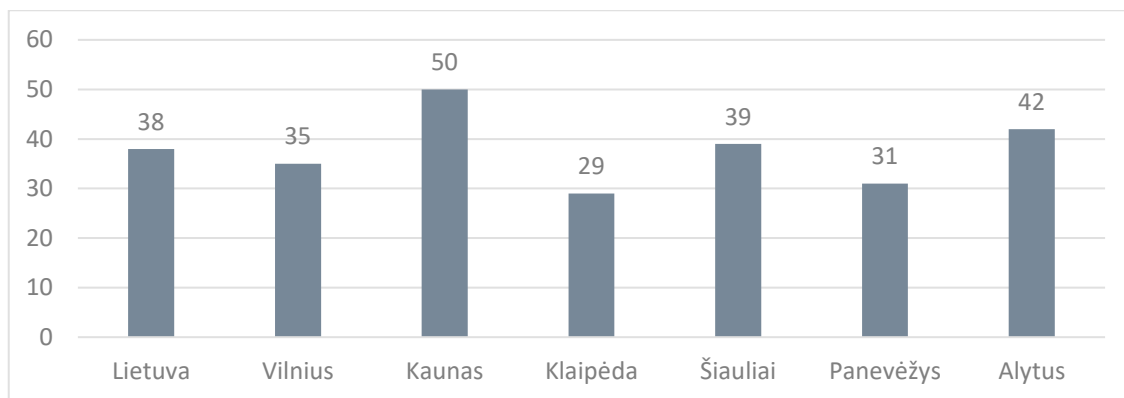
8 pav. Muziejų ir galerijų Lietuvoje ir užsienyje lankymas, proc., 2020 m.

Šaltinis: Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis 2020 m.

9 pav. Muziejų ir galerijų Lietuvoje ir užsienyje lankymo dažnis, proc., 2020 m.

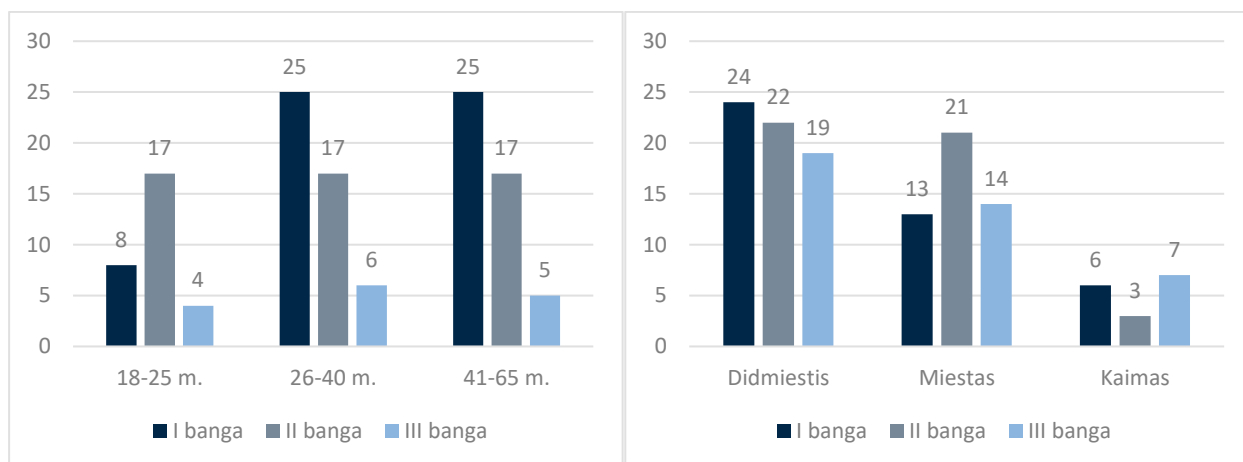
Šaltinis: Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis 2020 m.

10 pav. Visuomenės dalis, dalyvaujanti istorinės atminties įprasminimo renginiuose ir kaip vertybę puoselėjanti pilietinį ir tautinį tapatumą, proc., 2020 m.

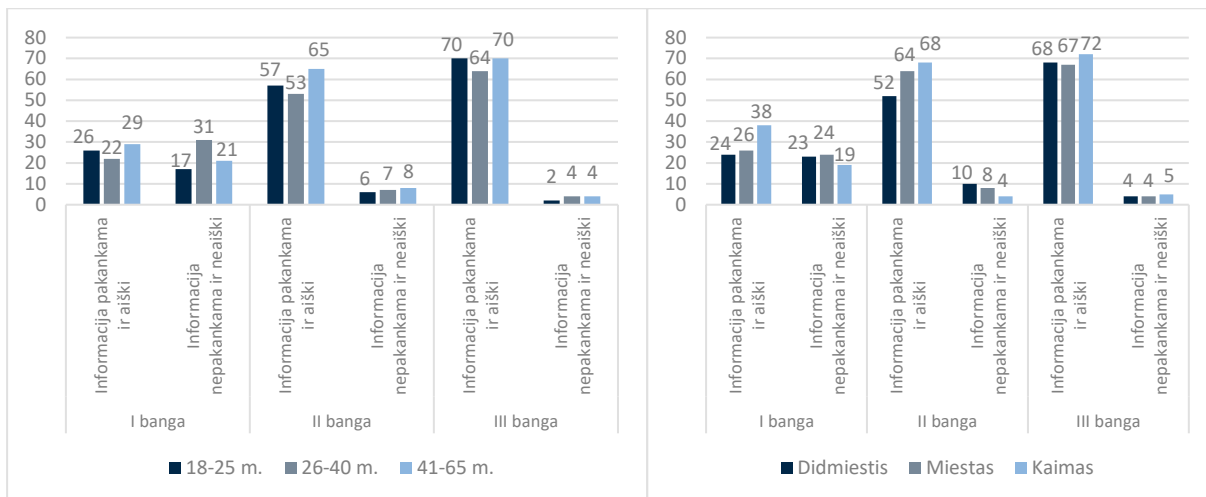
Šaltinis: Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis 2020 m.

Valstybės šimtmečio minėjimo tyrimas

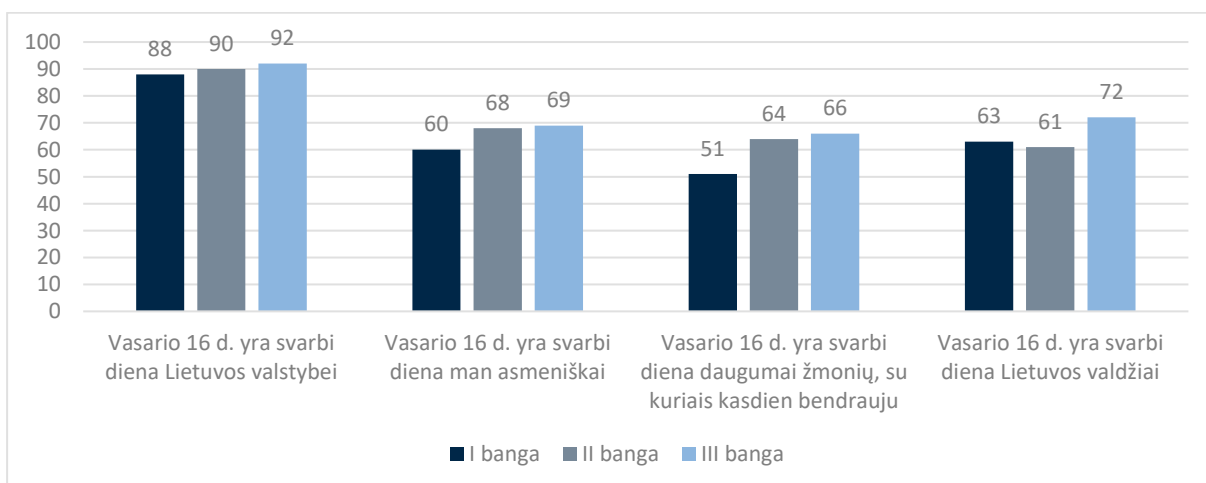
11 pav. „Neteko girdėti nei vieno iš šių renginių“, pagal amžiaus grupes, proc., 2017-2018 m. | pav. 19 „Neteko girdėti nei vieno iš šių renginių“, pagal gyvenamąją vietovę, proc., 2017-2018 m.

Šaltinis: Valstybės šimtmečio minėjimo tyrimas

12 pav. Ar viešojoje erdvėje pateikiama informacija apie artėjantį Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmetį pakankama ir aiški? Pagal amžiaus grupes, proc., 2017–2018 m. | 13 pav. Ar viešojoje erdvėje pateikiama informacija apie artėjantį Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmetį pakankama ir aiški? Pagal gyvenamąją vietovę, proc., 2017–2018 m.

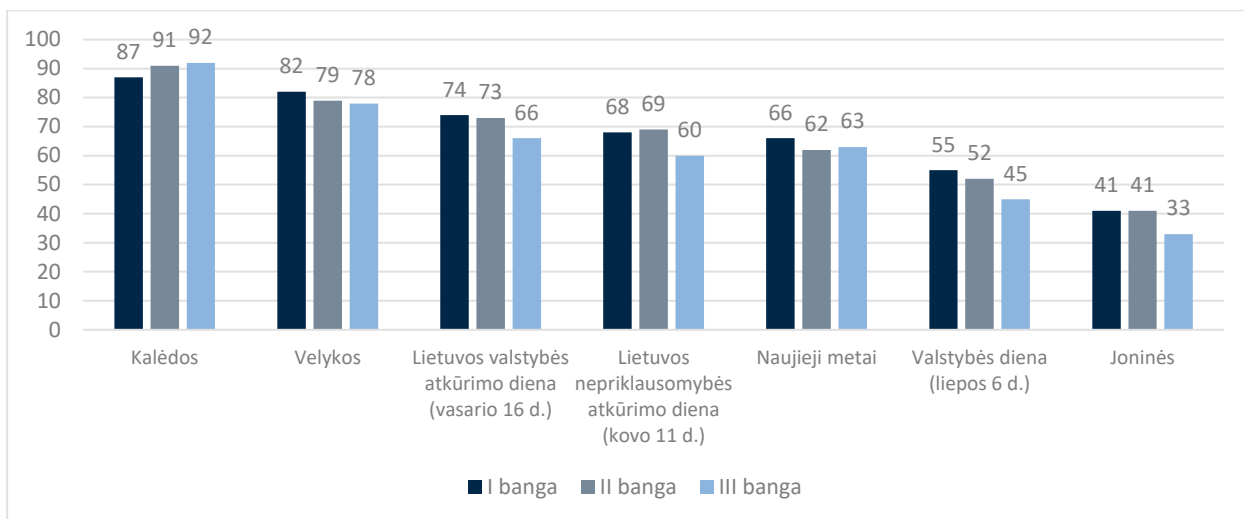
Šaltinis: Valstybės šimtmečio minėjimo tyrimas

14 pav. Nurodykite kiek sutinkate su šiais teiginiais apie Lietuvos valstybės atkūrimo dieną?, proc., 2017–2018 m.

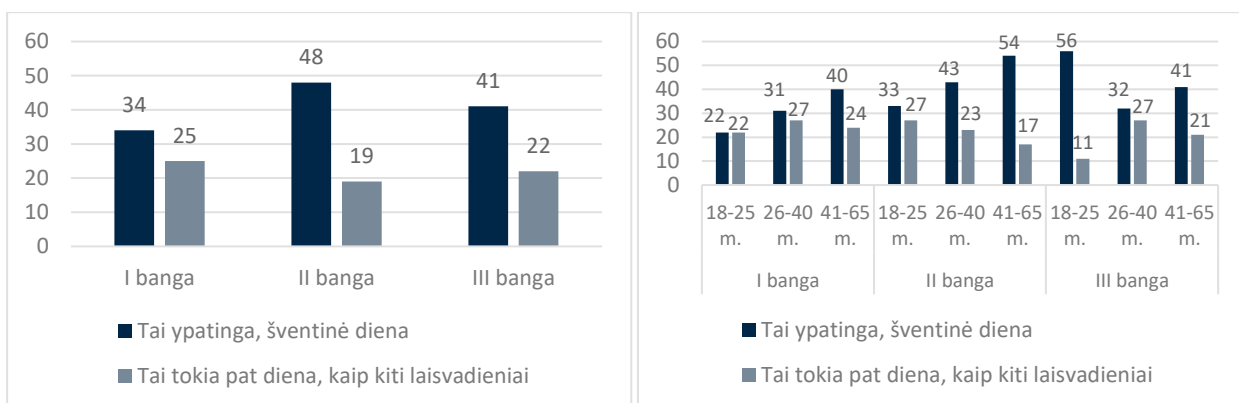
Šaltinis: Valstybės šimtmečio minėjimo tyrimas

15 pav. Kalbant apie žemiau išvardintas šventes, kiek kiekviena iš jų yra svarbi jums asmeniškai?, proc., 2017–2018 m.

Šaltinis: Valstybės šimtmečio minėjimo tyrimas

16 pav. Ar jums asmeniškai Lietuvos valstybės atkūrimo diena yra ypatinga, šventinė diena ar tai tokia pat diena, kaip kiti laisvadieniai?, proc., 2017–2018 m. | 17 pav. Ar jums asmeniškai Lietuvos valstybės atkūrimo diena yra ypatinga, šventinė diena ar tai tokia pat diena, kaip kiti laisvadieniai?, pagal amžiaus grupes, proc., 2017–2018 m.

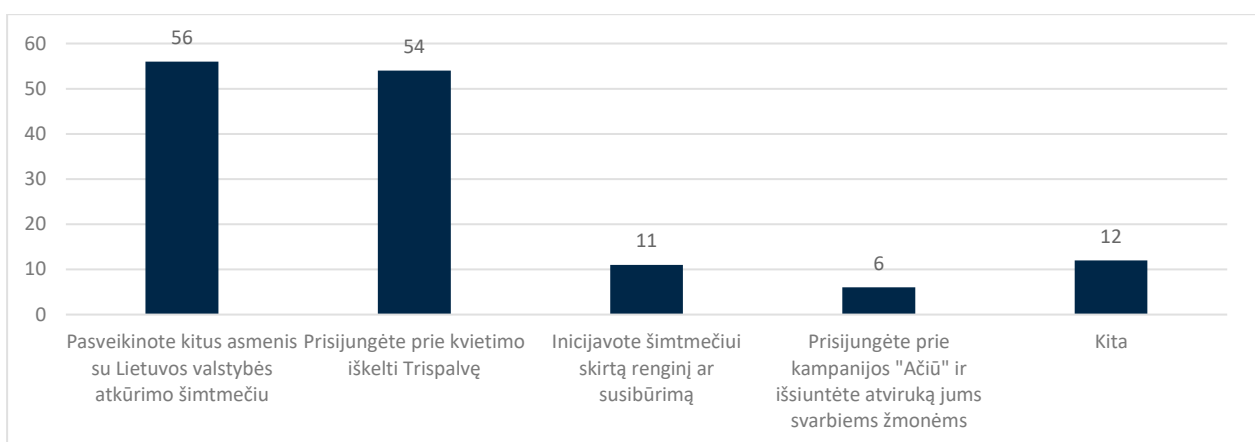
Šaltinis: Valstybės šimtmečio minėjimo tyrimas

22 lentelė. Ką įprastai veikiate Lietuvos valstybės atkūrimo dieną?, proc., 2017–2018 m.

Ką įprastai veikiate Lietuvos valstybės atkūrimo dieną?	Teigia, kad tai tokia pati diena kaip kiti laisvadieniai		Teigia, kad tai ypatinga, šventinė diena	
	2017 m.	2018 m.	2017 m.	2018 m.
Leidžiu laiką namie su šeima / draugais	72 proc.	53 proc.	57 proc.	48 proc.
Dalyvauju oficialiuose šiai dienai skirtuose renginiuose	8 proc.	13 proc.	53 proc.	40 proc.
Klausausi radijo / žiūriu televiziją	17 proc.	23 proc.	39 proc.	36 proc.
Dalyvauju šiai dienai skirtose eitynėse	6 proc.	6 proc.	21 proc.	19 proc.

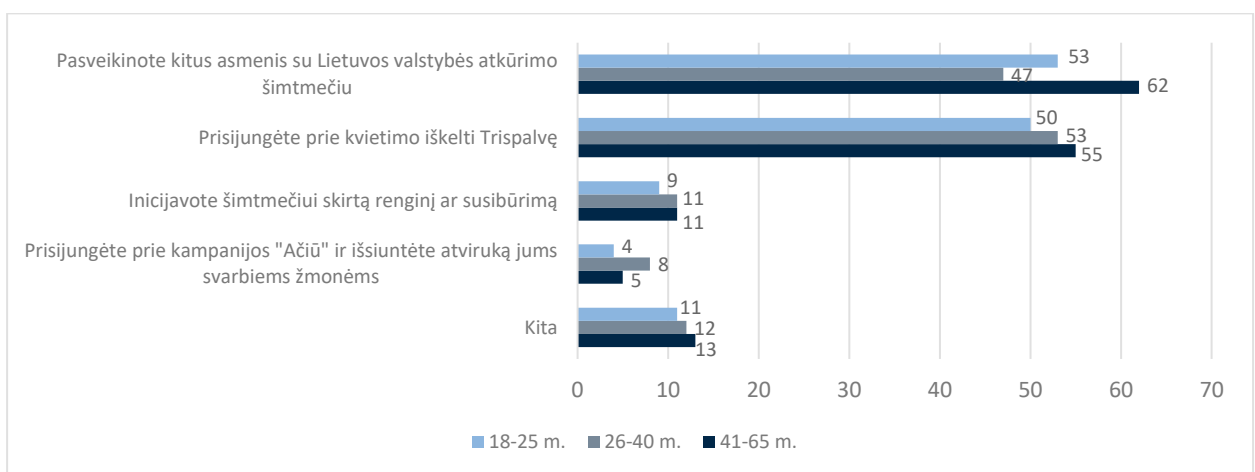
Keliauju po Lietuvą	5 proc.	4 proc.	16 proc.	10 proc.
Einu į kiną / spektaklį / koncertą	5 proc.	4 proc.	11 proc.	7 proc.
Išskylauju gamtoje su šeima / draugais	7 proc.	7 proc.	8 proc.	6 proc.
Lankau muziejus / parodas	2 proc.	4 proc.	11 proc.	12 proc.
Vykstu atostogų į užsienį	1 proc.	2 proc.	3 proc.	3 proc.
Kita	11 proc.	14 proc.	2 proc.	6 proc.

Šaltinis: Valstybės šimtmečio minėjimo tyrimas

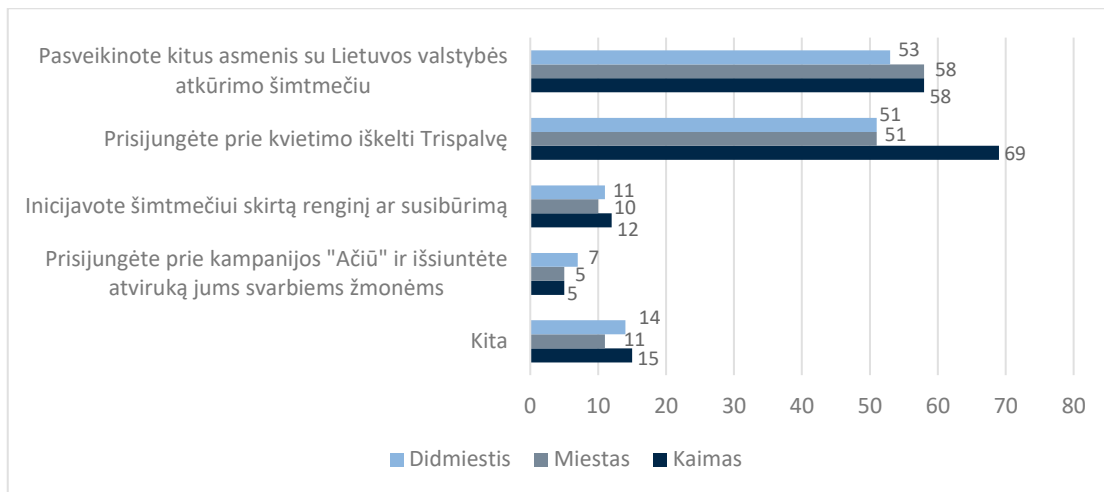
18. Prie kokių Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio proga organizuotų iniciatyvų jūs prisijungėte?, proc., 2018 m.

Šaltinis: Valstybės šimtmečio minėjimo tyrimas

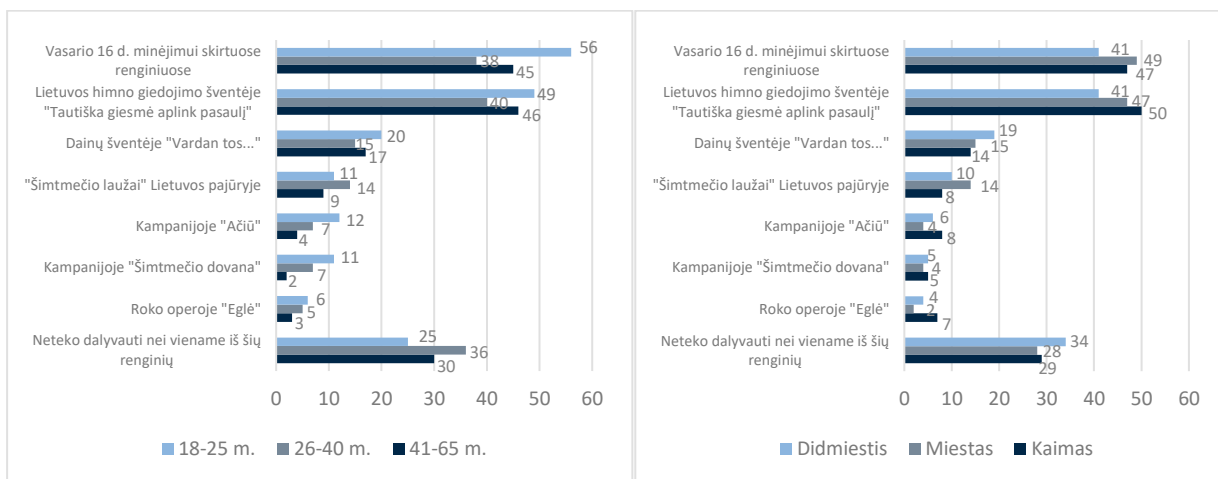
19 pav. Prie kokių Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio proga organizuotų iniciatyvų jūs prisijungėte?, pagal amžiaus grupes, proc., 2018 m.

Šaltinis: Valstybės šimtmečio minėjimo tyrimas

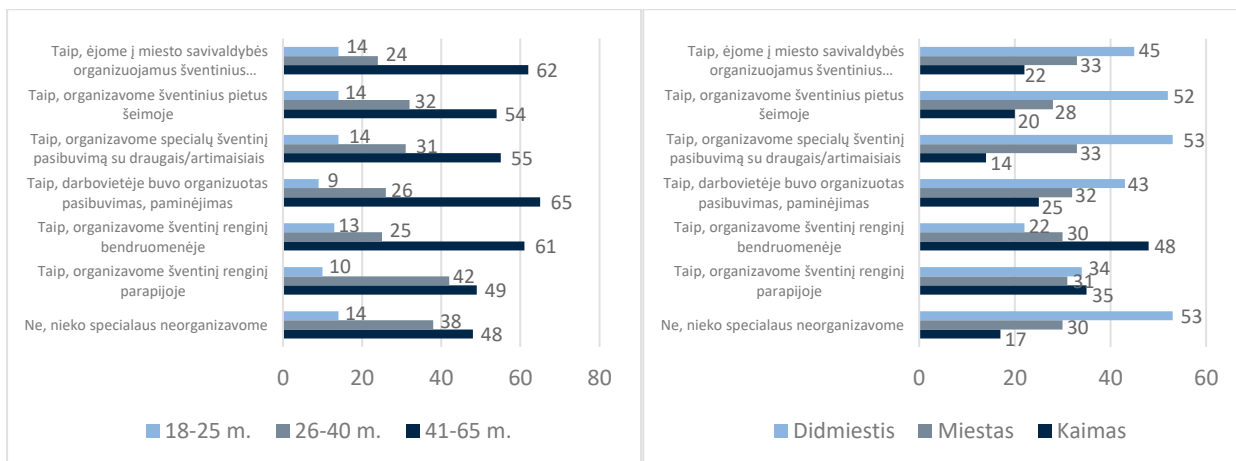
20 pav. Prie kokių Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio proga organizuotų iniciatyvų jūs prisijungėte?, pagal gyvenamąją vietovę, proc., 2018 m.

Šaltinis: Valstybės šimtmečio minėjimo tyrimas

21 pav. Kokiuose Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečiui skirtuose renginiuose jūs dalyvavote?, pagal amžiaus grupes, proc., 2018 m. | 22 pav. Kokiuose Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečiui skirtuose renginiuose jūs dalyvavote?, pagal gyvenamąją vietą, proc., 2018 m.

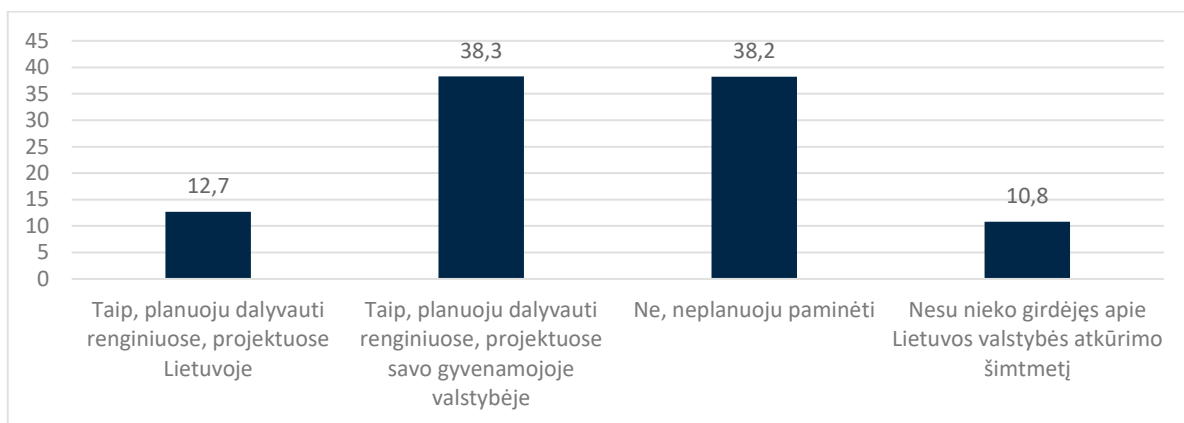
Šaltinis: Valstybės šimtmečio minėjimo tyrimas

23 pav. Ar jūsų artimoje aplinkoje savo iniciatyva patys organizavote šimtmečiui skirtas veiklas, pagal amžiaus grupes, proc., 2018 m. | 24 pav. Ar jūsų artimoje aplinkoje savo iniciatyva patys organizavote Šimtmečiui skirtas veiklas, pagal gyvenamąją vietą, proc., 2018 m.

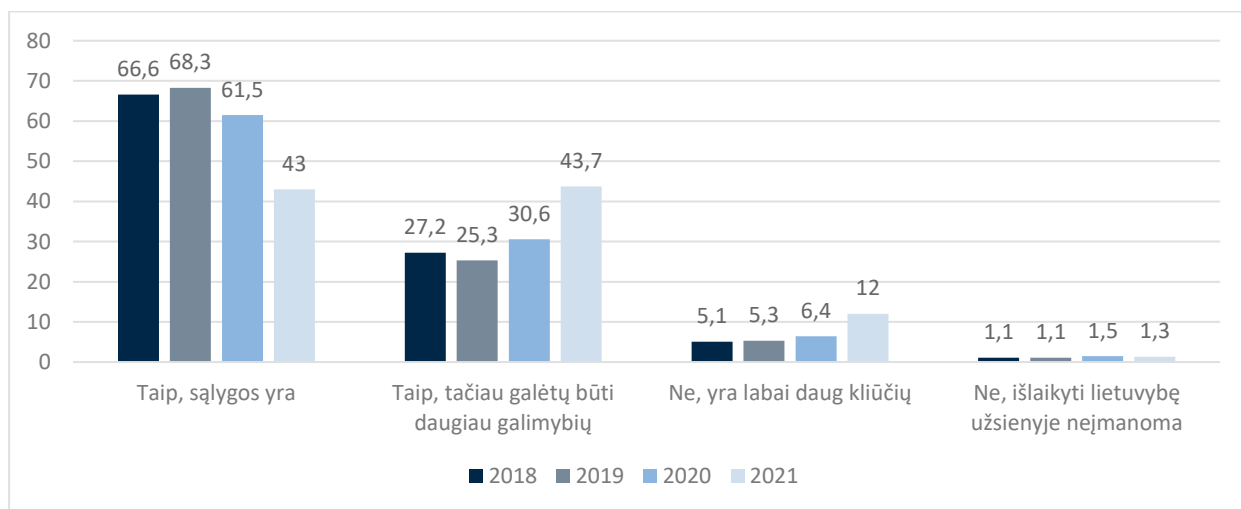
Šaltinis: Valstybės šimtmečio minėjimo tyrimas

Lietuvos diasporos apklausa

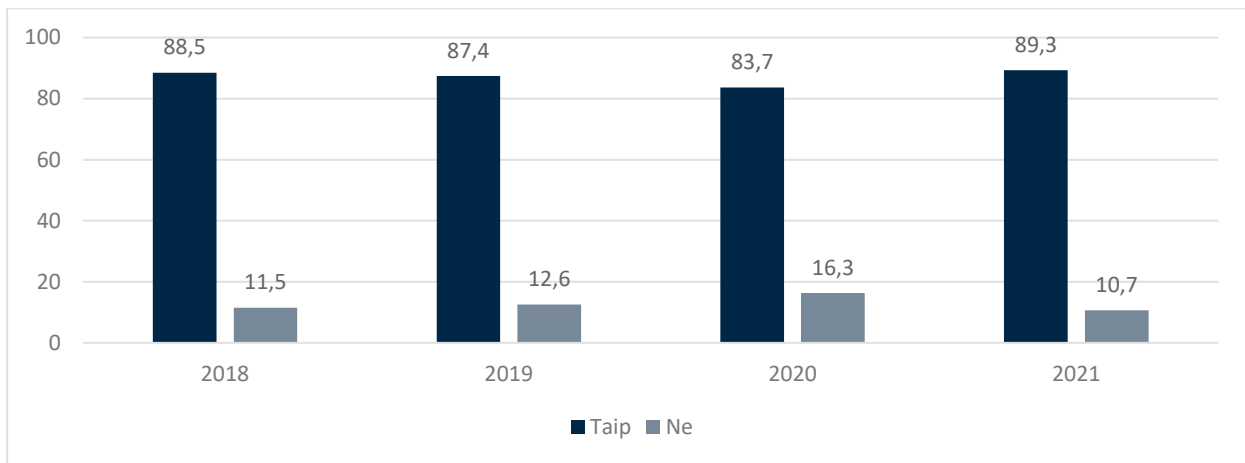
25 pav. Ar planuojate 2018 m. paminėti Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmetį?, proc.

Šaltinis: Lietuvos diasporos apklausa

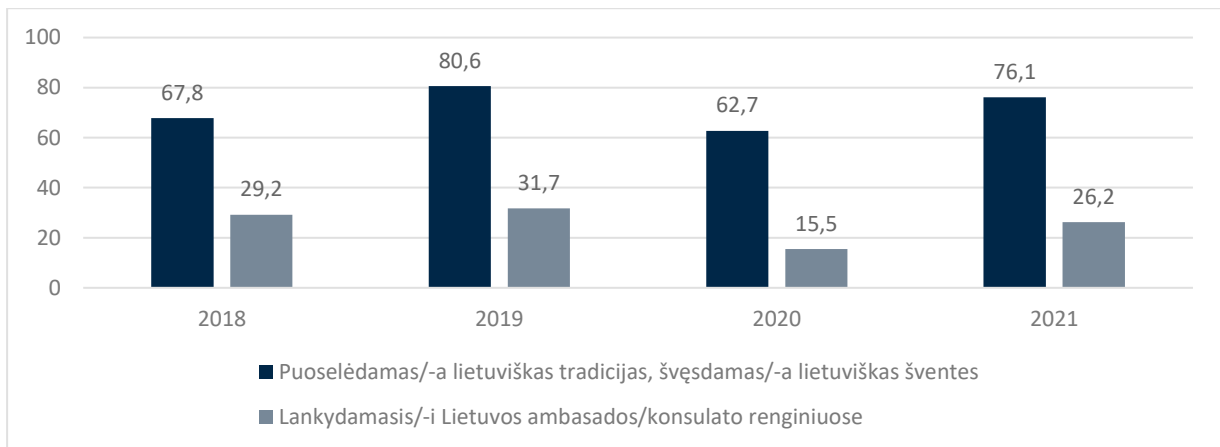
26 pav. Ar sutinkate, kad gyvenant užsienyje yra sąlygos išlaikyti lietuviybę?, proc., 2018-2021 m.

Šaltinis: Lietuvos diasporos apklausa

27 pav. Ar Jums svarbus Jūsų tautinis identitetas (lietuvybė) gyvenant užsienyje?, proc., 2018–2021 m.

Šaltinis: Lietuvos diasporos apklausa

28 pav. Lietuovybės išlaikymo būdas, proc., 2018–2021 m.

Šaltinis: Lietuvos diasporos apklausa

6 PRIEDAS

INTERVIU MATRICA

23 lentelė. Informantų Lietuvoje matrica

Vietovė/Amžius	Iki 29	30-65	Virš 66	Informantų skaičius
Didieji miestai	2 lietuviai/-ės 1 ne lietuvis/-ė	2 lietuviai/-ės 1 ne lietuvis/-ė	2 lietuviai/-ės 1 ne lietuvis/-ė	9 (9 apklausti)
Vidutiniai miestai	2 lietuviai/-ės 1 ne lietuvis/-ė	2 lietuviai/-ės 1 ne lietuvis/-ė	2 lietuviai/-ės 1 ne lietuvis/-ė	9 (9 apklausti)
Mažieji miestai ir kaimai	2 lietuviai/-ės 1 ne lietuvis/-ė	2 lietuviai/-ės 1 ne lietuvis/-ė	2 lietuviai/-ės 1 ne lietuvis/-ė	9 (9 apklausti)
Iš viso				27 (27)

Personalinių interviu informantų atrankos matrica (patobulintas variantas)

7 PRIEDAS

INTERVIU KLAUSIMYNAS

Interviu klausimynas

I. POŽIŪRIS Į VALSTYBINIŲ ŠVENČIŲ IR ATMINTINŲ DIENŲ / METŲ MINĖJIMĄ IR MINĖJIMO PATIRTIS

1. Jūsų nuomone, kodėl svarbu ar nesvarbu minėti valstybines šventes / atmintinas datas?

2. Ar minite valstybines šventes, atmintinas dienas, atmintinus metus?

Jeigu „ne“, tai:

- ✓ Dėl kokių priežasčių?

Jeigu „taip“, tai:

- ✓ Kokias šventes, atmintinas datas minite? (Kodėl būtent šias?)
- ✓ Kaip šias šventes, atmintinas dienas, atmintinus metus minite? Ką kiekvienos jų metu veikiate?
- ✓ Ar lankotės švenčių, atmintinų dienų minėjimo renginiuose?

Jeigu „taip“, tai

- ✓ Kokiuose renginiuose lankotės, kaip dažnai? Ar yra renginių, kuriuose būtinai lankotės? Kokius renginius stebite per TV, kitas medijas?
- ✓ Kokius jausmus Jums kelia dalyvavimas šiuose renginiuose (gyvai ar per TV, internetą)?
- ✓ Ar dalyvaujate švenčių/atmintinų dienų progomis organizuojamose visuotinėse iniciatyvose, kampanijose (pavyzdžiui, vėliavų kabinimas languose ir balkonuose Lietuvos valstybingumo atkūrimo šimtmečio proga 2018 m. vasario 16-ją, himno girdojimas Liepos 6-tąją, žvakės languose sausio 13-ją ir kt.)?

Jeigu „taip“, kokiose?

Jei „ne“, kodėl? Kaip jas vertinate?

3. Ar ir jei taip, kaip švenčių (atmintinų datų/ metų) minėjimas padeda ugdyti patriotiškumą, meilę tėvynei? Mūsų valstybės atsparumą išorės grėsmėms? Jei nepadeda, kodėl?

4. Ar ir jei taip, kaip švenčių, atmintinų dienų/ metų minėjimas padeda (gali padėti) puoselėti tautinį / pilietinį tapatumą? Jei nepadeda, kodėl?

5. Kokios šventės ir atmintinos dienos svarbiausios Jums kaip Lietuvos piliečiui(ei)?

II. VALSTYBINIŲ ŠVENČIŲ IR ATMINTINŲ DIENŲ / METŲ MINĖJIMO POREIKIAI IR LŪKESČIAI

6. Kaip vertinate valstybinių švenčių, atmintinų dienų / metų minėjimo renginius? (Ar vykdomų renginių turinys atitinka Jūsų lūkesčius? Kokie renginiai jums asmeniškai patinka labiausiai (pateikite pavyzdžių)? Kokie renginiai jums nepatrauklūs, kodėl? Pateikite pavyzdžių.

7. Ar vykdomi renginiai pakankamai įtraukia ir suburia visuomenę? Kaip valstybinių švenčių, atmintinų dienų / metų minėjimo renginiai galėtų tapti patrauklesni? Koks turėtų būti renginys, į kurį visada eitumėte?

- ✓ Jaunimui? Vidutinio amžiaus žmonėms? Vyresniajai kartai?
- ✓ Tautinėms mažumoms?

- ✓ Tiems, kurie tokių renginių nelanko?
8. Kokios pagrindinės idėjos turėtų būti perteikiamos tokių renginių metu?
  9. Ar pakanka informacijos apie pačias šventes (atmintinas dienas/ metus), jų minėjimo renginius? Jei ne, kokios informacijos trūksta?
  10. Per kokius kanalus (soc. media, TV, radijas, kt.) dažniausiai sužinote apie valstybinių švenčių, atmintinų dienų / metų minėjimo renginius?

8 PRIEDAS

KM FINANSUOTI PROJEKTAI

24 lentelė. KM finansuotos iniciatyvos 2018 m.

Iniciatyva	Finansuoti projektai	Skirtas finansavimas
Valstybės švenčių dienų minėjimai: vasario 16-oji; kovo 11-oji; liepos 6-oji	Projektai, skirti Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dienai; Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečiui paminėti: „Šimtmečio varpas“; koncertas „Dainuoju Lietuvą“; „Valstybingumo maršrutai: Geltona, Žalia, Raudona“; „Gloria Lietuvai“ ir kiti projektai bei koncertai skirti valstybinių švenčių minėjimui.	257 639 Eur
Atmintinų dienų ir istorinių datų minėjimai	Lietuvos gyventojų tremties iš Altajaus krašto į Arktį metinės; Gedulo ir vilties dienos minėjimas; tremtinių ir politinių kalinių pavardžių skaitymo akcija „Ištark, išgirsk, išsaugok“; projektas „Adolfo Ramanausko-Vanago prisiminimų knygos „Daugel krito sūnų...“ vertimas iš lietuvių į anglų kalbą ir leidyba“; projektas „Kalbos vakaras. Vakaras, skirtas Mažosios Lietuvos nepriklausomybės (Tilžės akto) minėjimo 100-osioms metinėms“, ir kt.	28 816 Eur
Atmintinų metų ir Lietuvai nusipelnusių asmenybių atminimo minėjimai	Projektas „Dokumentinė apybraiža „Ilgesio laiškas Juozui Naujaliui“.	10 000 Eur
Lituanistikos paveldo įprasminimo projektai	Projektai „Antanas Strazdas. „Giesmės svietiškos ir šventos. Serija <i>Gyvoji poezija su CD</i> “; „Simono Daukanto rankraščių ir spausdintinių dokumentų paroda, vieša prof. G. Subačiaus paskaita ir mokslinė konferencija“; „Klasikos skaitymai“; „Lituanistika Šiaulių rajone – iš praeities į dabartį“; „Spaudos pusryčiai“.	33 530 Eur

Šaltinis: KM finansavimo įsakymai 2018 m.

25 lentelė. KM finansuotos iniciatyvos 2019 m.

Iniciatyva	Finansuoti projektai	Skirtas finansavimas
Valstybės švenčių dienų minėjimai: vasario 16-oji; kovo 11-oji; liepos 6-oji	Koncertai, parodos, pilietinės akcijos, minėjimai, kurie vyko Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Panevėžyje, Šalčininkuose – miestų aikštėse ir kultūros centruose, Lietuvos Nacionaliniame operos ir baletų teatre, Lietuvos nacionaliniame muziejuje.	195 041 Eur
Atmintinų dienų ir istorinių datų minėjimai	Renginiai skirti sausio 1-ai ; sausio 13-ai; birželio 14-ai (Gedulo ir vilties diena); birželio 15-ai (Okupacijos ir genocido diena); Lietuvos žydų genocido aukų atminimo diena (rugsėjo 23 d.); Baltijos kelio 30-metis.	135 044 Eur
Atmintinų metų ir Lietuvai nusipelnusių asmenybių atminimo minėjimai	Kultūros, viešinimo, edukaciniai, dokumentinių filmų ir leidybos projektų renginiai, skirti Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metų minėjimui; Žemaitijos metų minėjimui; Juozo Tumo-Vaižganto 150-ųjų gimimo metinių minėjimui; Lietuvos Tarybos Pirmininko, Lietuvos valstybės Prezidento Antano Smetonos metų minėjimui; Jėzuitų misijos Lietuvoje metų minėjimui; Juozo Naujalo 150-osioms gimimo metinėms; Augustino Savicko 100-osioms gimimo metinėms; Alfonso Nykos-Niliūno (Alfonso Čipkaus) 100-osioms gimimo metinėms; Henriko Nagio 100-osioms gimimo metinėms; Jono Meko atminimo pagerbimui.	461 307 Eur
Lituanistikos paveldo įprasminimo projektai	Surengti „Spaudos pusryčiai“ Signatarų rūmuose; surengtas Kalbos vakaras Valdovų rūmuose, kuriame įteikta Felicijos Bortkevičienės atminimo Kalbos premija Punsko Kovo 11-osios licėjui.	40 781 Eur

Šaltinis: KM ataskaita už 2019 m. veiklą

26 lentelė. KM finansuotos iniciatyvos 2020 m.

Iniciatyva	Finansuoti projektai	Skirtas finansavimas
Valstybės švenčių dienų minėjimai: vasario 16-oji; kovo 11-oji; liepos 6-oji	Lietuvos valstybės atkūrimo dienos (vasario 16-osios) minėjimo renginiai, koncertai; koncertai sausio 13-ajai; internetinė svetainė „Lietuvos nepriklausomybės atkūrimas“; Valstybės (Karaliaus Mindaugo karūnavimo ir tautiškos giesmės) dienos minėjimo projektai; projektai, skirti Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dienos (kovo 11-osios) 30-osioms metinėms.	436 453 Eur
Atmintinų dienų ir istorinių datų minėjimai	Projektas „Lietuvoje gimusių, gyvenusių ar kūrusių litvakų fotografų atminimo sugrąžinimas“; kilnojamoji paroda „Pradę Tėvynę. Išveivų iš Baltijos šalių istorija. 1944-1952“; Lietuvos okupacijos 80-ųjų metinių, Gedulo ir vilties dienos bei dalies Lietuvos gyventojų tremties iš Altajaus krašto arkties 78-ųjų metinių minėjimas; Romų genocido atminimo dienos minėjimas; projektas „Negrįžusių Tėvynėn Lietuvos politinių kalinių kapų esančių Kazachstano Respublikoje išsaugojimo“; Laisvės gynėjų dienos minėjimas.	95 511 Eur

Atmintinų metų ir Lietuvai nusipelnusių asmenybių atminimo minėjimai	Projektai A. Mončio 100-osioms gimimo metinėms, Vytauto Mačernio 100-osioms gimimo metinėms; projektas „Diplomatai už gyvybę“; Leidinys „Jonas ir Adolfas Mekai: Gyvenimo lai(š)kai“; Juozo Zikaro memorialinio palikimo aktualizavimas ir sklaida; Karvedžio Jono Karolio atminimo renginiai; Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metai; profesoriaus Stasio Ušinsko atminimo renginiai; Lietuvos totorių istorijos ir kultūros metų minėjimas; Žemaitės atminimo renginiai; Tautodailės metų minėjimas ir kt.	248 127 Eur
Lituanistikos paveldo įprasminimo projektai	Leidinys „PASSPORT (Lietuvos tapatybė)“; Metraštis „Etnografija“.	36 400 Eur

Šaltinis: KM finansavimo įsakymai 2020 m.

27 lentelė. KM finansuotos iniciatyvos 2021 m.

Iniciatyva	Finansuoti projektai	Skirtas finansavimas
Valstybės švenčių dienų minėjimai: vasario 16-oji; kovo 11-oji; liepos 6-oji	Renginiai skirti Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dienos minėjimui; projektas „Video metraščio“ sukūrimo (interviu forma) apklausiant dar gyvus Sąjūdžio ištakų aktyvius dalyvius parengiamieji darbai ir kt.	148 860 Eur
Atmintinų dienų ir istorinių datų minėjimai	Koncertas Abiejų Tautų Respublikos Konstitucijos 230-mečiui paminėti; romų holokausto atminimas; projektas „Atminties kelias 1941-1921“; Rainių tragedijos 80-osios metinės; pilietinė akcija „Ištark, išgirk, išsaugok“; Lietuvos gyventojų pirmosios masinės tremties 80-ųjų metų minėjimas ir kt.	86 578 Eur
Atmintinų metų ir Lietuvai nusipelnusių asmenybių atminimo minėjimai	Ievos Simonaitytės atminimas; Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos metų minėjimas; Pranciškaus Skorinos metų minėjimas; Jono Meko atminimas; knygos apie Lietuvos Nepriklausomybės akto signatarą Gintautą Iešmantą; M.K. Čiurlionio atminimas; 80-ųjų „Didžiosios akcijos“ metinių minėjimas ir pilietinė eisena, kviečianti pagerbti nužudytųjų Kauno žydų atminimą; Kazimiero Vasiliausko gimimo 100-metis; Lietuvos totorių metai; A. Mončio atminimas; J. Zikaro atminimas; karvedžio Jono Karolio Chodkevičiaus atminimas; Vytauto Mačernio gimimo 100-metis ir kt.	311 774 Eur
Lituanistikos paveldo įprasminimo projektai	Projektas „Kalbos vakaras 2021“; leidinys „Anykščių šilelis“, serija <i>Gyvoji poezija su CD</i> “; knyga „Vincas Bartusevičius. Vokietijos lietuviai 1950-1990 m.“; renginių ciklas „Namai, kuriuose viešpatauja ramybė“; leidinio „Sub sidere septentrionali: Senosios Lietuvos literatūros studijos“ rengimas anglų kalba“; renginių ciklas „Klaipėdos krašto pasakojimai: išsaugota lietuviška tapatybė. Johanas Ferdinandas Kelkis“; renginių ciklas Laurynei Ivinskiui atminti; projektas	45 870 Eur

	„Lituanistikos akademija“; leidinys „Dainavos žynys istorijoje“; leidinys „Jurgio Ambroziojeaus Pabrėžos veikalo <i>Taislius augyminis</i> bendrinių žodžių indeksas“; leidinys „Lietuviško fakyro žydinti nostalgija. Vytautas Landsbergis apie Bronių Kutavičių“; projektas „Kolektyvinė monografija „Kultūros studijos Panevėžyje: Petras Būtėnas“.	
--	--	--

Šaltinis: KM finansavimo įsakymai 2021 m.

28 lentelė. KM finansuotos iniciatyvos 2022 m.

Iniciatyva	Finansuoti projektai	Skirtas finansavimas
Valstybės švenčių dienų minėjimai: vasario 16-oji; kovo 11-oji; liepos 6-oji	Lietuvos valstybės atkūrimo dienos minėjimo projektai ir renginiai; Valstybės (Karaliaus Mindaugo karūnavimo ir tautiškos giesmės) dienos minėjimo renginiai; projektai, skirti Valstybės švenčių minėjimams, kurie vyko Šalčininkuose, Visagine, Pabradėje ir Švenčionyse; projektas „Video metraščio sukūrimo (interviu forma) apklausiant dar gyvus Sąjūdžio ištakų aktyvius dalyvius antrojo etapo darbai; projektas „Alytus – Lietuvos kultūros sostinė 2022. Kuriantys tiltus“ ir kt.	403 810 Eur
Atmintinų dienų ir istorinių datų minėjimai	Renginiai skirti sausio 1-ai; sausio 13-ai; birželio 14-ai (Gedulo ir vilties diena); birželio 15-ai (Okupacijos ir genocido diena); Lietuvos žydų genocido aukų atminimo diena – 80-osioms Holokausto metinėms; Romų genocido atminimo dienos minėjimui; Jono Meko atminimui.	446 480 Eur
Atmintinų metų ir Lietuvai nusipelnusių asmenybių atminimo minėjimai	Projektai skirti pažinti M.K. Čiurlionį; Lietuvos Nepriklausomybės akto signatarų atminimo įamžinimui; A. Mončio šimtmečiui; levos Simonaitytės 125-osioms gimimo metinėms; projektas „Susipažinkime – mes iš etnografinio Mažosios Lietuvos regiono“; projektas „Klaipėdos krašto simboliai emalio mene“; projektas „Europos konstitucionalizmas: būklė ir perspektyvos“; projektas „Vilnius: bibliografija. I dalis.“; projektas „Leidinio „Gedimino laiškai“, serija „Ištakos“ sudarymas ir parengimas spaudai ir kt.	77 120 Eur
Lituanistikos tradicijų ir paveldo įprasminimo projektai	Projektas „Esė ciklas kalbos spindesys ir skurdas“; projektas „EFNIL konferencija“; „Paroda Telšiuose“; leidinys „Theatrum libri: mokslinių straipsnių rinkinys“ ir kt.	84 990 Eur

Šaltinis: KM finansavimo įsakymai 2022 m.

9 PRIEDAS

URM FINANSUOTI PROJEKTAI

2019 m. iš 59 finansuotų projektų, 16 iniciatyvų buvo skirta būtent Lietuvos valstybinių švenčių ir kitų svarbių datų minėjimo renginiams. Finansuoti projektai skirti:

- Vasario 16 d., Kovo 11 d., Liepos 6 d. minėjimams;

- Pasaulio lietuvių metų minėjimui (surengti lietuvių autorių knygų pristatymai, diskusijos ir susitikimai su žymiais Lietuvos veikėjais, suorganizuota tautinės atributikos gamyba; išleistas leidinys „Latvijos lietuviai“);
- Lietuvių dienos Izraelyje minėjimui;
- Lietuvos Laisvės kovos sąjūdžio 70-mečio paminėjimui (renginio metu buvo šventinamas bunkeris, dainuojamos partizanų dainos, skaitoma Vasario 16-osios deklaracija);
- Baltų vienybės dienos paminėjimui;
- Lietuvos valstybės atkūrimo 101-ųjų metinių minėjimui;
- Dariaus ir Girėno 86-ųjų žūties metinių minėjimui;
- Baltijos šalių vienybės dienos minėjimui;
- Baltijos kelio minėjimui (žygis, fotografijų paroda);
- Pasaulio lietuvių metų minėjimui.

2020 m. iš 48 finansuotų projektų, 19 iniciatyvų buvo skirta Lietuvos valstybinių švenčių ir kitų svarbių datų minėjimo renginiams. 2020 m. ypač daug finansuotų projektų, skirtų paminėti:

- Lietuvos Nepriklausomybės 30-metį (buvo vykdomi festivaliai, koncertai, mugės, parodos, pramogos; pristatomi lietuviški amatai ir rankdarbiai, lietuviška virtuvė; tęstinis Šv. Jokūbo kelio projektas, kurio metu lietuvių bendruomenės nariai ėjo piligriminiu keliu; lietuviškų dainų ir šokių festivalis; vyko PLB ir PLJS suvažiavimas);
- finansuoti projektai ir kitų valstybinių švenčių minėjimui (išvyka į Klaipėdą, buvo organizuojamos Pasaulio lietuvių šventė ir tradicinė etnokultūrinė šventė „Lietuvos dienos Lydos rajono regione“; istoriko A. Švedo paskaita apie Lietuvos kelionę nepriklausomybės link; žygis į Izraelio nacionalinį parką; paskaitos; koncertai; žygis į kalnus trispalvei išskelti ir kt.);
- Dariaus ir Girėno 87-ųjų žūties metinių minėjimui;
- Tautodailininkų metų minėjimui.

2021 m. iš 37 finansuotų projektų, 10 iniciatyvų buvo skirta Lietuvos valstybinių švenčių ir kitų svarbių datų minėjimo renginiams. Finansuoti projektai skirti:

- tradicinių lietuviškų ir valstybinių švenčių minėjimui (Vasario 16-osios proga bendruomenė kartu su „Kino pavasariu“ kvietė Ispanijos lietuvių bendruomenės narius ir svečius į filmų peržiūrą virtualioje erdvėje; vyko lietuviškų organizacijų susibūrimas; kovo 11-os ir liepos 6-os minėjimo renginiai);
- Marijos Gimbutienės 100-ųjų gimimo metinių minėjimui;
- L. Rėzos 245-ųjų gimimo metinių minėjimui;
- Baltijos šalių vienybės dienos minėjimui.

2022 m. iš 47 finansuotų projektų, 15 iniciatyvų buvo skirta Lietuvos valstybinių švenčių ir kitų svarbių datų minėjimo renginiams. Finansuoti projektai skirti:

- valstybinių švenčių minėjimui (edukacinė ekskursija į Lietuvą; tradicinė etnokultūrinė šventė „Lietuvos dienos Lydos regione“; kasmetinis tradicinis žygis „Šv. Jokūbo kelias“; Ispanijos lietuvių bendruomenių lyderių ir atstovų suvažiavimas; filmo „Partizanas“ peržiūra ir aptarimas su režisiere; koncertai; lietuvių literatūros festivalis,);
- Tautiškos giesmės diena;
- Dariaus ir Girėno skrydžio per Atlantą minėjimui;
- Gedulo ir vilties dienos minėjimui;
- Jaunimo metų minėjimui ir Vilniaus ir Lydos miestų 700-ųjų metinių minėjimui (planuotas vykimas į Lietuvą, Nacionalinio muziejaus, Valdovų rūmų, Trakų pilies lankymas);
- Romo Kalantos žūties metinių minėjimui. Valstybinių švenčių minėjimu užsienyje siekiama stiprinti bendruomeniškumą ir pilietiškumą, užsienyje gyvenantiems lietuviams.

10 PRIEDAS

LKT FINANSUOTI PROJEKTAI

LKT finansuoti projektai

29 lentelė. Programos, kuriose finansuotos istorinės atminties minėjimo iniciatyvos 2018 m.

<i>Programa</i>	<i>Įgyvendintų projektų skaičius</i>	<i>Finansavimo suma, Eur</i>
„Atminties institucijos (muziejai, bibliotekos, archyvai)“	19	152 200 Eur
„Dailė“	2	14 400 Eur
„Etninė kultūra“	7	35 800 Eur
„Fotografija“	1	8000 Eur
„Kultūros paveldas“	1	13 700 Eur
„Mėgėjų menas“	8	39 000 Eur
„Muzika“	8	43 000 Eur
„Skaitymo skatinimo iniciatyvos“	1	1250 Eur
„Sklaida užsienyje“	1	9000 Eur
„Tarpsritiniai projektai“	1	4700 Eur
„Teatras“	1	4500 Eur
„Pilietinis, tautinis, lituanistinis ugdymas ir atminties įprasminimas“ (trys programos: „Tremtinių ir politinių kalinių kapų ir palaidojimo vietų tvarkymas“; „Valstybinės reikšmės renginiai“; „Globalios Lietuvos idėjos sklaida“)	24	259 757 Eur

„Ugdymas kultūra“	1	3000 Eur
„Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmetis“	49	400 000 Eur
Iš viso	124	988 307 Eur

Šaltinis: LKT ataskaitos

30 lentelė. Programos, kuriose finansuotos istorinės atminties minėjimo iniciatyvos 2019 m.

<i>Programa</i>	<i>Įgyvendintų projektų skaičius</i>	<i>Finansavimo suma, Eur</i>
„Atminties institucijos (muziejai, bibliotekos, archyvai)“	8	55 500 Eur
„Etninė kultūra ir kultūros paveldas“	4	32 884 Eur
„Fotografija“	3	27 000 Eur
„Muzika“	2	6000 Eur
„Sklaida užsienyje“	2	83 100 Eur
„Pilietinis ugdymas ir atminties įprasminimas“ („Projektai, skatinantys Lietuvos gyventojų pilietiškumą“; „Valstybinės reikšmės renginiai“; „Tremties ir palaidojimo vietų lankymas ir (arba) tvarkymas“ „Globalios Lietuvos idėjos sklaida“)	39	245 400 Eur
„Humanitarinės literatūros leidyba“	1	5000 Eur
„Tolygi kultūrinė raida“	13	76 170 Eur
Iš viso	72	531 054 Eur

Šaltinis: LKT ataskaitos

31 lentelė. Programos, kuriose finansuotos istorinės atminties minėjimo iniciatyvos 2020 m.

<i>Programa</i>	<i>Įgyvendintų projektų skaičius</i>	<i>Finansavimo suma, Eur</i>
„Atminties institucijos (muziejai, bibliotekos, archyvai)“	8	96 400 Eur
„Etninė kultūra“	1	15 000 Eur
„Muzika“	3	31 000 Eur
„Teatras“	2	18 000 Eur
„Pilietinis ugdymas ir atminties įprasminimas“ („Valstybinės reikšmės renginiai“; „Projektai, skirti Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo (Kovo 11-osios) trisdešimtmečiui“; „Globalios Lietuvos idėjos sklaida“)	48	380 000 Eur
„Kultūros ir meno organizacijų naujų produktų ir (ar) paslaugų kūrimas“	7	102 580 Eur
„Humanitarinės literatūros leidyba“	1	5500 Eur
„Tolygi kultūrinė raida“	25	102 160 Eur
Iš viso	95	750 640 Eur

Šaltinis: LKT ataskaitos

32 lentelė. Programos, kuriose finansuotos istorinės atminties minėjimo iniciatyvos 2021 m.

<i>Programa</i>	<i>Įgyvendintų projektų skaičius</i>	<i>Finansavimo suma, Eur</i>
„Atminties institucijos (muziejai, bibliotekos, archyvai)“	9	268 500 Eur
„Dailė“	1	13 870 Eur
„Etninė kultūra ir nematerialus kultūros paveldas“	1	6 500 Eur
„Kultūros paveldo projektai“	2	12 700 Eur
„Muzika“	1	4 500 Eur
„Teatras“	1	5 000 Eur
„Pilietinis ugdymas ir atminties įprasminimas“ („Valstybinės reikšmės renginiai“; „Globalios Lietuvos idėjos sklaida“)	31	260 000 Eur
„Tolygi kultūrinė raida“	10	67 792 Eur
Iš viso	56	638 862 Eur

Šaltinis: LKT ataskaitos

33 lentelė. Programos, kuriose finansuotos istorinės atminties minėjimo iniciatyvos 2022 m.

<i>Programa</i>	<i>Įgyvendintų projektų skaičius</i>	<i>Finansavimo suma, Eur</i>
„Atminties institucijos (muziejai, bibliotekos, archyvai)“	6	81 800 Eur
„Dailė“	1	5 000 Eur
„Etninė kultūra ir nematerialus kultūros paveldas“	1	5 300 Eur
„Kultūros paveldas“	3	30 300 Eur
„Muzika“	1	14 800 Eur
„Teatras“	2	17 000 Eur
„Kūrybinės bendruomenių iniciatyvos“	1	12 000 Eur
„Pilietinis ugdymas ir atminties įprasminimas“ („Valstybinės reikšmės renginiai“; „Globalios Lietuvos idėjos sklaida“)	21	277 800 Eur
„Tolygi kultūrinė raida“	10	64 100 Eur
Iš viso	46	508 100 Eur

Šaltinis: LKT ataskaitos

11 PRIEDAS

LIETUVIŲ FONDO FINANSUOTI PROJEKTAI

34 lentelė. Lietuvių fondo finansavimas istorinės atminties minėjimo iniciatyvoms, 2018–2021 m.

Metai	Iniciatyvos	Istorinės atminties minėjimo iniciatyvoms	Bendrai visiems projektams skirta
--------------	--------------------	--	--

		skirtas finansavimas, doleriais	finansavimo suma, doleriais
2018	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio renginiai; 2. Prof. Liudo Mažylio paskaitos apie Vasario 16-osios Lietuvos Nepriklausomybės Aktą; 3. Baltijos šalių šimtmečio minėjimas Bostone; 4. Paroda „Už laisvę: Amerikos lietuvių vaidmuo užtikrinant Lietuvos nepriklausomybę“; 5. Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio šventė; 6. „Baltoween – 2018“, renginys, skirtas Lietuvos 100-mečiui; 7. Projektas „Misija Sibiras 2017“; 8. Lietuvos kultūros diena Tel Avive „100-as Lietuvai“. 	46 049 dol.	792 867 dol.
2019	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kilnojama paroda „Už laisvę: Amerikos lietuvių vaidmuo užtikrinant Lietuvos nepriklausomybę“; 2. Projektas „Misija Sibiras – 2018“; 3. „Apjuoskim Baltijos valstybes“. 	11 000 dol.	859 610 dol.,
2020	<ol style="list-style-type: none"> 1. Projektas „Misija Sibiras – 2019“; 2. „Ištark, išgirs, išsaugok“, tremtinių ir politinių kalinių pavardžių skaitymo akcija. 	9 500 dol.	913 363 dol.
2021	<ol style="list-style-type: none"> 1. Parodas „Jonas Mekas: The Camera Was Always Running“; 2. Internetinis simpoziumas „Išmintis per amžius – švenčiant archeomitologės Marijos Gimbutienės šimtmetį“; 3. Konferencija „100 metų su Donelaičio vardu – jungtinei Lietuvai“; 4. Projektas „Gyvosios atminties vardai“. 	31 500 dol.	1 042 722 dol.

Šaltinis: Lietuvių fondo metinės ataskaitos

12 PRIEDAS

RENGINIAI SKIRTI GEDULO IR VILTIES BEI OKUPACIJOS IR GENOCIDO DIENOMS MINĖTI

Renginiai skirti Gedulo ir vilties bei Okupacijos ir genocido dienoms minėti

35 lentelė. LRS organizuojami renginiai, skirti Gedulo ir vilties bei Okupacijos ir genocido dienų tragiškoms netektims ir pasipriešinimui atminti 2020–2022 m.

2020 m. ²³¹	2021 m. ²³²	2022 m. ²³³
Šv. Mišios Vilniaus arkikatedroje bazilikoje	Tarptautinė konferencija „Skaldanti praeitis: SSRS – Vokietijos karas ir masinio smurto naratyvai Vidurio Rytų Europoje“ Vilniaus rotušėje ²³⁴	Pirmųjų masinių trėmimų minėjimas prie Laptevų jūros tremtinių brolijos „Lapteviečiai“ atkurtos žeminukės-jurtos Lietuvos liaudies buities muziejuje
Tylos minutė – pilietinė akcija okupacijos aukoms atminti	Lietuvos gyventojų pirmųjų masinių tremčių (1941 m. birželio 14 d.) 80-ųjų metinių minėjimas prie „Lapteviečių“ jurtos Lietuvos liaudies buities muziejuje	Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių dainų ir poezijos šventė „Leiskit j Tėvynę – 2022“ prie Lietuvos partizanų memorialo Kryžkalnyje
Valstybės vėliavos pakėlimo ceremonija, Vilniuje	Pilietinė iniciatyva „Gyvybės medis“ Lietuvos bendrojo ugdymo įstaigose ir švietimo institucijose	Minėjimas, skirtas Gedulo ir vilties bei Okupacijos ir genocido dienoms atminti
Okupacijos, genocido ir sovietmečio represijų aukų pagerbimas prie paminklų politiniams kaliniams ir tremtiniams, Vilniuje	Gedulo ir vilties bei Okupacijos ir genocido dienų minėjimas Lukiškių aikštėje	Tylos minutė – pilietinė akcija okupacijos aukoms atminti
Istorinės atminties akcija „Ištark, išgirk, išsaugok“, Vilniuje	Atminties akcija „Ištark, išgirk, išsaugok“, Vilniuje	Valstybės vėliavos pakėlimo ceremonija Nepriklausomybės aikštėje, Vilniuje
Okupacijos, genocido ir sovietmečio represijų aukų pagerbimas prie Naujosios Vilnios geležinkelio stoties memorialo	Okupacijos, genocido ir sovietmečio represijų aukų pagerbimas prie Naujosios Vilnios geležinkelio stoties memorialo	Pagarbos eiseną Vilniuje
Gėlių padėjimo ceremonija prie paminklo žuvusiems už Tėvynę Lietuvos kariuomenės karių kapų memoriale Antakalnio kapinėse	Šv. Mišios Vilniaus arkikatedroje bazilikoje	Gėlių padėjimo ceremonija prie paminklų politiniams kaliniams ir tremtiniams Aukų gatvėje, Vilniuje
Pirmosios sovietų okupacijos aukos, pasieniečio Aleksandro Barausko pagerbimas	Koncertas „Lux aeterna“	Istorinės atminties akcija „Ištark, išgirk, išsaugok“, Vilniuje
Minėjimas, skirtas Gedulo ir vilties bei Okupacijos ir genocido dienų tragiškoms netektims ir pasipriešinimui atminti	Gėlių padėjimo ceremonija prie paminklo žuvusiems už Tėvynę Lietuvos kariuomenės karių kapų memoriale Antakalnio kapinėse, Vilniuje	Atminimo valanda prie Naujosios Vilnios geležinkelio stoties memorialo
Parodos, ekspozicijos: „Gulag’as. Vieno lagerio istorija“; „Kunigo Jono Augustausko fotografijos“; „Tuskulėnų dvaro paslaptys“; „Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio Tarybos 1949 m. vasario 16 d. Deklaracija ir jos signatarai“; „Labanoro gėlės“; „Lietuvos kovų už laisvę ir netekčių istorija“	Gėlių padėjimo ceremonija prie paminklo Lietuvos kariuomenės karininkams – sovietų ir nacių okupacijų aukoms Aukštųjų Šančių karių kapinėse, Kaune	Atminimo valanda-koncertas Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro kieme, Vilniuje
	Antrojo pasaulinio karo aukų kapavietės pašventinimo ir aukų pagerbimo ceremonija Ginkūnų	Šv. Mišios Vilniaus arkikatedroje bazilikoje

²³¹ Šaltinis: 2020 m. Gedulo ir vilties bei Okupacijos ir genocido dienų minėjimo programa - 2020 metų Gedulo ir vilties dienos minėjimo programos (Irs.lt)

²³² Šaltinis: 2021 m. renginių programa, skirta Gedulo ir vilties bei Okupacijos ir genocido dienų tragiškoms netektims ir pasipriešinimui atminti - 2021 m. Gedulo ir vilties dienos minėjimo programos (Irs.lt)

²³³ Šaltinis: 2022 m. renginių programa, skirta Gedulo ir vilties bei Okupacijos ir genocido dienų tragiškoms netektims ir pasipriešinimui atminti - 2022 m. Gedulo ir vilties dienos minėjimo programos (Irs.lt)

²³⁴ Mėlyna spalva pažymėti renginiai buvo transliuojami per televiziją

	civilinių kapinių prieigose, Šiauliuose	
	Atminimo vakaras „Daugiau niekada...“ Lukiškių aikštėje, Vilniuje	Prie šv. Rapolo bažnyčios monsinjoro Kazimiero Vasiliausko laiškų, rašytų iš lagerio, skaitymai
	Šv. Mišios Varėnos Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčioje	Koncertas, skirtas sovietinės okupacijos ir tremties aukoms atminti
	Pasieniečio Aleksandro Barausko pagerbimo ceremonija jo žūties vietoje ir paminklo jam atidengimas Ūtos kaime	Kompozitoriaus Karlo Jenkinso kūrinys chorams, simfoniniam orkestrui bei vizualinei instaliacijai „The Armed Man: A Mass for Peace“
	Konferencija „1941 metų birželis: okupacijos, didžiosios netektys ir pasipriešinimas“	Gėlių padėjimo ceremonija prie paminklo žuvusiems už Tėvynę Lietuvos kariuomenės karių kapų memoriale Antakalnio kapinėse
	Nacionalinio projekto „Atminties kelias 1941–2021 m.“, skirto Holokausto aukoms pagerbti, pradžia Gargžduose	Pirmosios sovietų okupacijos aukos, pasieniečio Aleksandro Barausko atminimo pagerbimas
	Juodupės žudynių aukų pagerbimas Juodupėje	Atviros Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus ekspozicijos
	Rainių žudynių 80-ųjų metinių minėjimo renginiai Telšiuose	Parodos: „12-ASIS KILOMETRAS: 1942–1943 m. Sverdlovske sušaudyti Lietuvos piliečiai“ ; „Atmintis Sibiro smėlyje“; Menininko Algio Augustaičio tapybos darbų paroda; „PILIEČIŲ VALIA: Lietuvos Respublikos Konstitucijai – 30“
	Renginys „Gyva birželio atmintis“, skirtas 1941 m. birželio 26 d. Pravieniškių lagerio žudynių 80-osioms metinėms ir jų aukoms pagerbti, prie kryžiaus Pravieniškėse	
	Renginys „Gelbėjo kitus, žuvo patys“, skirtas nukankintiems Panevėžio medikams pagerbti	
	Parodos: „Represuoti 1918–1940 m. Lietuvos Respublikos ministrų kabinetų nariai“; Skulptūrų paroda, skirta paminėti Lietuvos gyventojų trėmimų 80-metį. Lietuvos skulptoriaus Leono Pivoriūno skulptūros: „Šeima – 1941 birželis“ ir „Šeima, 1991-jų sugrįžimas“; „Skausmo laišakai iš šalčio žemės“; „Atminties saugikliai“; „Negalėjau neparasyti: pasakojimas apie tremtį“; „Išgelbėjęs vieną gyvybę, išgelbėjo pasaulį“; „Ilga kelionė namo“	

Šaltinis: LRS

13 PRIEDAS

KOMUNIKACINIAI APRAŠAI

KOMUNIKACINIS APRAŠAS

Skiriama: **Valstybės (Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo) ir Tautiškos giesmės diena (Liepos 6-oji)**

Renginio tikslas/ai:	– Prisiminti didingą Lietuvos praeitį, jos ilgaamžes valstybingumo tradicijas; – Sustiprinti vienybės, sutelktumo jausmą (kaip Mindaugas sukūrė valstybę suvienijęs Lietuvos žemes, taip dabar viso pasaulio lietuviai susivienija giedodami Tautišką giesmę).	
Siekiami rodikliai:	Dalyvavimas oficialiuose renginiuose:	<i>pvz.: 50 000 (numato Programos rengėjai)</i>
	Dalyvavimas specialiuose renginiuose:	<i>pvz.: 50 000 (numato Programos rengėjai)</i>
	Dalyvavimas tiksliniuose renginiuose:	<i>pvz.: 5 000 (numato Programos rengėjai)</i>
	Žinučių atpažinimas po renginių:	<i>pvz.: 70% (numato Programos rengėjai)</i>

Pagrindinis naratyvas:	<p>Valstybės dienos pagerbimas – tai duoklė Lietuvos valstybingumo pradžiai. Šią dieną švenčiama pirmojo Lietuvos valstybės valdovo, kunigaikščio Mindaugo vainikavimo karaliumi šventė. Nors istorikai spėja, kad Lietuvos valstybė jau buvo sukurta dar prieš pirmąjį Lietuvos karalių Mindaugą. Deja, tik apie jį turima tikslų istorijos duomenų.</p> <p>Vienas reikšmingiausių Mindaugo politikos žingsnių buvo krikščionių tikėjimo priėmimas 1251 metais. Dėl to buvo paskelbta popiežiaus bulė, kuri pripažino Lietuvos karalystę ir nurodė karūnuoti Mindaugą. Karalius Mindaugas ir kunigaikštienė Morta buvo vainikuoti 1253 metų liepos 6-ąją. Mindaugo karūnavimas leido jaunai Lietuvos valstybei tapti to meto viduramžių Europos politinės sistemos dalimi ir įteisino Lietuvos karaliaus Mindaugo, kaip suverenaus Europos monarcho, valdžią. Taigi Mindaugas, pirmasis Lietuvos karalius, gavo popiežiaus skirtą karūną, o jo suvienyta Lietuva – krikščioniškosios Europos pripažinimą.</p> <p>Šis valdovas nutiesė Lietuvai politinius, ekonominius ir kultūrinius ryšius į modernią Europą. Istorikų teigimu, pirmasis Lietuvos karalius buvo asmenybė, pranokusi savo epochą politine strategija, mentalitetu ir dvasine jėga. Šaltiniuose jis vadinamas Mindaugu Išmintinguoju, nes sugebėjo vykdyti tokią politiką, kuri niekais pavertė Kryžiuočių ordino planus ir leido jam sukurti suvienytą Lietuvos valstybę.</p> <p>Mindaugo karūnavimo, kaip Lietuvos valstybės europinio pripažinimo, diena buvo švenčiama jau nepriklausomoje tarpukario Lietuvoje. Atkūrus nepriklausomybę liepos 6-oji valstybės švente paskelbta 1990 metais ir pirmą kartą švęsta 1991 metų liepos 6-ąją.</p> <p>Himnas – tai oficialus valstybės simbolis, todėl viena iš svarbiausių Valstybės dienos paminėjimo tradicijų „Tautiškos giesmės aplink pasaulį“ giedojimas –</p>
------------------------	--

	tai tautos vienybės simboliu tapęs lietuvius visame pasaulyje sujungiantis renginys. Pasak „Tautiškos giesmės aplink pasaulį“ sumanytojo Raimundo Daubaro, solidarumas mus sustiprina, o tikroji jėga atsiskleidžia ir tampa juntama bei galinga tik tuomet, kai atskirų žmonių pastangos ir balsai sujungiami draugėn.	
Pagrindinė žinutė:	Lietuvos valstybė turi galias istorines tradicijas – nuo seno esame Europos dalis. Stiprindami savo valstybę turime skatinti piliečių vienybę.	
Tikslinės žinutės:	<i>Tikslinės grupės</i>	<i>Žinutė</i>
	Vaikai	Esam sena valstybė, turinti įdomią istoriją (riteriai, karžygiai, pilys ir kt.).
	Jaunimas	Mindaugo karūnavimas reiškė Lietuvos valstybės pripažinimą Europoje ir mes siekiame Europinės tradicijos tęstinumo.
	Tautinės mažumos	LDK, kaip daugiatautės, kalbų, tikėjimų ir kultūrų įvairove pasižyminčios valstybės, tradicijų tęstinumo užtikrinimas.
Emocinis fonas:	Pasididžiavimas garbinga istorija, pilietinės vienybės jausmas, džiaugsmas, kad išlaikėme savo nepriklausomą valstybę.	

Nuostatos dėl vietos:	<p>Vilniaus Katedros aikštė (viena iš versijų, kad Mindaugas dabartinės Katedros vietoje pastatė pirmąją katedrą);</p> <p>Valdovų rūmai (nuo XIII a. antrosios pusės Valdovų rūmų vietoje prasidėjo mūrinė statyba, kurią dalis tyrinėtojų bando sieti su karaliaus Mindaugo vardu);</p> <p>Šeimyniškių (Vorutos) piliakalnis Anykščių r. (siejamas su Mindaugo Vorutos pilimi²³⁵) ir/arba Palatavio piliakalnis Anykščių r. (siejamas su Mindaugo Latavos dvaru²³⁶).</p>
Nuostatos dėl simbolių:	Lietuvos valstybės istorinė vėliava, karūna, kitų Lietuvos valdovų simbolika: Gediminaičių stulpai, Jogailaičių dvigubas kryžius.
Nuostatos dėl suasmėninimo:	<ul style="list-style-type: none"> – „Karališkų“ viduramžių pietų idėjų konkursai; – Karališkos šeimos (Mindaugo ir Mortos) antrininkų konkursai; – Neįprasčiausių Tautiškos giesmės giedojimo akimirų fiksavimas.

Numatomi oficialūs renginiai:	<ul style="list-style-type: none"> – Minėjimas Valdovų rūmuose: įvairių laikų Lietuvos vadovų pasisakymai, kitų šalių vadovų kviestinis dalyvavimas; – Triumfo eisena (kasmet pažymint pasirinktą tautos laimėjimą); – Tautiškos giesmės giedojimas, kuris nacionaliniu mastu transliuojamas tų metų kultūros sostinėje.
-------------------------------	---

²³⁵ Voruta – tai vienintelė Mindaugo pilis, kurios vardą išsaugojo istorijos šaltiniai – Volynės metraštyje apie 1251 m. paminėta lietuvių pilis, kurioje Mindaugas apsigynė nuo vidaus kare prieš jį kovojusių lietuvių kunigaikščių ir jiems talkinusios Haličo-Volynės valstybės kariuomenės. Istorikai ir archeologai, remdamiesi šalia Šeimyniškių piliakalnio tekančio upelio (*Varutis/Varutė, Varelis, Variukas*) ir Vorutos pilies pavadinimų panašumu bei archeologinių tyrimų duomenimis, Vorutą siūlo lokalizuoti dab. Šeimyniškių piliakalnyje, kuriame XIII a. viduryje ir antroje pusėje stovėjo tipiška medinė valstybinė pilis.

²³⁶ Mindaugo karūnavimo akte yra nurodyta šio istorinio rašto sudarymo vieta – „Letovijoje (Lettowia), mūsų dvare“. Tuo pačiu vardu buvo vadinamas ir Latavos upelis, o šalia jo esantis piliakalnis XIV a. dokumentuose – Lettow. Archeologas G. Zabiela piliakalnio paviršiuje aptiko keletą XIII–XIV a. radinių. Šioje vietovėje Mindaugo karūnavimo laikais buvo Lietuvos pasienis. Manoma, kad Latavos dvaras skirtas Mindaugo susitikimams su Livonijos atstovais, taigi jis reprezentavo valstybę. Esama prielaidų, kad šiame dvare įvyko Mindaugo krikštas ir karūnacija.

	<i>Kartu kiekvienoje gyvenamoje vietovėje gali būti organizuojamos savos gyventojų susirinkimų vietos bendram Tautiškos giesmės giedojimui (stiprinti tradiciją 21 val. Tautišką giesmę giedoti visose Lietuvos viešose vietose).</i>
Rekomendacijos specialiesiems renginiams:	<ul style="list-style-type: none"> – Mindaugo krikšto, Mindaugo ir Mortos karūnavimo rekonstrukcijos; – Viduramžių gyvenimo, riterių kovų inscenizacijos; – Viduramžių stiliaus linksmybės; – Istoriniai kvizai (angl. quiz) / detektyvai; – Kasmet šią šventę nacionaliniu mastu pažymėti Tų metų Lietuvos kultūros sostinėje, siekiant tokiu būdu apjungti ir kartu "pakelti" regionus; – Minėjimams regionuose pasiūlyti istorines vietas savo regionuose: piliakalnius, pilis, dvarus ir pan. vietas.

KOMUNIKACINIS APRAŠAS

Skiriama: | **Sausio 13 d. minėjimas**

Renginio tikslas:	Lietuvos visuomenės sutelktumas laisvės sargyboje, priminimas apie istorinį 1991 sausio 13 d. susitelkimą apginant sprendimą gyventi laisvoje šalyje bei žuvusių už laisvę pagerbimas.	
Siekiami rodikliai:	Dalyvavimas oficialiuose renginiuose:	<i>pvz.: 50 000 (numato Programos rengėjai)</i>
	Dalyvavimas specialiuose renginiuose:	<i>pvz.: 50 000 (numato Programos rengėjai)</i>
	Dalyvavimas tiksliniuose renginiuose:	<i>pvz.: 5 000 (numato Programos rengėjai)</i>
	Žinučių atpažinimas po renginių:	<i>pvz.: 70% (numato Programos rengėjai)</i>

Pagrindinis naratyvas:	<p>1990 m. kovo 11 d. Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba paskelbė atkurianti Lietuvos Nepriklausomybę. Sovietų Sąjunga siekė šio sprendimo atšaukimo, demonstravo karinę galią ir tikėjosi smurtu sunaikinti Laisvės siekj. Lietuvos žmonių laikysena buvo išbandyta 1991 metų sausį, Sovietų Sąjungos karinės agresijos prieš Lietuvos valstybę dienomis. Tūkstančiai beginklių žmonių stojo prieš tankais ir automatais ginkluotus Sovietų Sąjungos desantininkus, budėjo prie laužų Nepriklausomybės aikštėje, kad apgintų savo valstybę.</p> <p>Sausio 13 d. sovietų kariai pradėjo užiminėti valstybinių įstaigų pastatus įvairiuose Lietuvos Respublikos miestuose, tarp jų ir Vilniuje. Žmonės rinkosi prie šių pastatų ir, tapę gyvąja barikada, saugojo Lietuvos nepriklausomybę. Televizijos bokšto šturmas sausio 13-osios naktį tapo Sovietų Sąjungos agresijos atomazga, kai įvyko vienas svarbiausių XX amžiaus Lietuvos mūšių – Vilniuje žmonės plikomis rankomis nugalėjo tuos, kurie buvo ginkluoti tankais ir automatais. Tačiau tą naktį prie Televizijos bokšto ir Lietuvos radijo ir televizijos pastato gyvybes paaukojo 14 beginklių Lietuvos laisvės gynėjų,</p>
------------------------	---

	<p>beveik 1000 jų buvo sužeisti. Šie įvykiai primena žmones vienijusį ryžtą bet kokia kaina atsilaukti prieš brutalią jėgą. Nepriklausomybės aikštėje budėjusius žmones palaikė jausmas, kad iškilus pavojui bus stovima petys petin. Aikštėje buvo galima sutikti ne tik lietuvius, bet ir rusus, lenkus, baltarusius, ukrainiečius, kitų Lietuvos tautinių bendrijų atstovus. Visų jų vėliavos tuo metu plazdėjo Nepriklausomybės aikštėje greta Lietuvos trispalvių. Greta stovėjo senoliai, jaunuoliai, vyrai, moterys, netgi vaikai.</p> <p>Šiandien Vilniaus televizijos bokštas simbolizuoja ne tik 1991 m. sausį vykusią agresiją, bet ir apgintą Laisvę. Svarbiausias tų laimėjimas buvo žmonių vienybė pavojaus akivaizdoje, ne mažiau svarbi buvo ir ryžtinga parlamento laikysena – priešintis ir nepasiduoti. Nepriklausomybės aikštėje kūrenami parlamento gynėjų laužai tapo vienybės simboliu, o žmones šildę laužai ir puodelis arbatos tapo neatsiejamu 1991 metų sausio atributu²³⁷.</p>	
Pagrindinė žinutė:	<i>Lietuvos visuomenė buvo ir yra vieninga išorės pavojaus akivaizdoje</i>	
Tikslinės žinutės:	Tikslinės grupės:	Žinutė:
	Vaikai	Laisva vaikystė stiprioje šalyje.
	Jaunimas	Visuomenės vienybė yra stiprios šalies pagrindas.
	Tautinės mažumos	Kiekviena tautybė svarbi kuriant vieningą laisvos Lietuvos visuomenę.
Emocinis fonas:	Balansas tarp pasididžiavimo, kad Lietuvos visuomenė gali būti vieninga išorės grėsmių akivaizdoje bei gedulo dėl žuvusiųjų už laisvę.	

Nuostatos dėl vietos:	Didesnis dėmesys Vilniaus miestui, daugiau specialiųjų renginių prie Lietuvos parlamento rūmų, Vilniaus televizijos bokšto, Lietuvos radijo ir televizijos pastato. Regionuose taip pat degami laužai, uždegamos žvakės, primenami žuvusieji.
Nuostatos dėl simbolių:	<ul style="list-style-type: none"> – Pagrindinis šalies laisvės simbolis yra trispalvė; – Laužai kaip vienybės simbolis, uždegamos žvakės languose; – Nesiūloma stipriai populiarinti neužmirštuolės²³⁸ simbolio, kaip keliančios susipriešinimą visuomenėje.²³⁹
Nuostatos dėl aktyvaus įsitraukimo:	Laužų kūrenimas, dalyvavimas tarptautiniame pagarbos bėgime „Gyvybės ir mirties keliu“.

²³⁷ Parengta pagal Akmenytė-Ruzgienė ir kt. Sausio 13-oji: Kaip apgynėme Laisvę? Per internetą:

https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=39493&p_k=1

²³⁸ „Neužmirštuolė – tai nacionalinė iniciatyva, raginanti visus Lietuvos gyventojus Sausio 13 d. į atlapą įsisegti vieningą simbolį – Neužmirštuolės žiedą“. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija (2021). Prieiga per internetą:

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=3715103878535394&set=neu%C5%BEmir%C5%A1tuol%C4%97-tai-nacionalin%C4%97-iniciatyva-raginanti-visus-lietuvos-gyventojus-sau>

²³⁹ „Neužmirštuolė“ – iniciatyva, raginanti visus Lietuvos gyventojus Laisvės gynėjų dieną į atlapą įsisegti simbolį – neužmirštuolės žiedą, jau ne vienerius metus kelia sumaištį prieš kiekvieną šią atmintiną datą. Vieniems tai – patriotinis simbolis, kitiems – svetimybė, skleidžianti atgrasias asociacijas“. Dykoviėnė, A. (2021). Neužmirštuolė kelia sumaištį: vieniems tai – patriotinis simbolis, kitiems – svetimybė. Kauno diena, 2021.01.13. Prieiga per internetą: <https://m.klaipeda.diena.lt/naujienos/klaipeda/miesto-pulsas/neuzmirstuole-kelia-sumaisti-vieniems-tai-patriotinis-simbolis-kitiems-svetimyb-1006445>; „[Neužmirštuolės simbolis] vartojamas ne tik Vokietijos bet ir viso pasaulio masonų. Jis reiškia pagarbą visiems, kas žuvo dėl masonų idėjų ir žinomas visame pasaulyje. Tiesa, neužmirštuolės simbolis dar vartojamas Rusijos Motinos dieną pažymint, armėnų genocidą ir ukrainiečių holodomorą minint, tačiau Sausio 13-osios aukų mastas nevertinamas kaip genocidas“. Zolubas, A. (2018). Ar tinka Sausio 13-tajai neužmirštuolė?. Alkas.lt. 2018.01.07. Prieiga per internetą: <https://alkas.lt/2018/01/07/a-zolubas-ar-tinka-sausio-13-ajai-neuzmirstuole/>; „Ši gėlėlė jau turi savo įkrovą – ji yra Alzheimerio ligos simbolis“. Lietuvos rytas (2019). Sausio 13-osios simboliu tapusi neužmirštuolė sulaukė aštrios juvelyrės J. Lago kritikos. Lrytas.lt, 2019.01.14. Prieiga per internetą: <https://www.lrytas.lt/verslas/rinkos-pulsas/2019/01/14/news/sausio-13-osios-simboliu-tapusi-neuzmirstuole-sulauke-astrios-juvelyres-j-lago-kritikos-8865642>.

Numatomi oficialūs renginiai:	<ul style="list-style-type: none"> – Laisvės gynėjų dienos minėjimas ir Laisvės premijos įteikimo ceremonija LRS Kovo 11-osios Akto salėje; – Valstybės vėliavos pakėlimo ceremonija Nepriklausomybės aikštėje; – Žuvusiųjų pagerbimo ceremonija Antakalnio kapinėse; – Atminimo laužų uždegimo ceremonijos prie Vilniaus televizijos bokšto, prie Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos pastato, Nepriklausomybės aikštėje; – Tradicinis parlamento gynėjų susitikimas Vilniaus įgulos karininkų ramovėje; – Šv. Mišios Vilniaus arkikatedroje bazilikoje.
Rekomendacijos specialiesiems renginiams:	<ul style="list-style-type: none"> – Tęsti tradicinį tarptautinį pagarbos bėgimą „Gyvybės ir mirties keliu“; – Tęsti pilietinę akciją „Atmintis gyva, nes liudija“. Kiekviename lange uždegamos žvakutės; – Dalinamasi šių įvykių atsiminimais šeimose, mokyklose, kultūros centruose, savivaldybių ir vyriausybinių institucijų aplinkoje; – Jaunimui skiriamos istorinės inscenizacijos, sudaro galimybę jose dalyvauti; – Į visas veiklas įtraukiamos tautinės mažumos.

KOMUNIKACINIS APRAŠAS

Skiriama: | Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo diena (Kovo 11-oji)

Renginio tikslas/ai:	<ul style="list-style-type: none"> – Prisiminti 1990 m. dieną Aukščiausiosios Tarybos – Atkuriamojo Seimo pasirašytą Lietuvos nepriklausomybės atstatymo aktą; – Pagerbti Akto signatarus; žuvusiuosius už Lietuvos laisvę. – Švęsti Lietuvą kaip nepriklausomą valstybę. 		
Siekiami rodikliai:	Dalyvavimas oficialiuose renginiuose:		<i>pvz.: 50 000 (numato Programos rengėjai)</i>
	Dalyvavimas specialiuose renginiuose:		<i>pvz.: 50 000 (numato Programos rengėjai)</i>
	Dalyvavimas tiksliniuose renginiuose:		<i>pvz.: 5 000 (numato Programos rengėjai)</i>
	Žinučių atpažinimas po renginių:		<i>pvz.: 70% (numato Programos rengėjai)</i>

Pagrindinis naratyvas:	<p>1990 m. kovo 11-ąją buvo priimtas penkių dokumentų rinkinys. Svarbiausias šio rinkinio dokumentas – jau Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos priimtas Aktas „Dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo“, kuris skelbė, kad Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatai reikšdami „Tautos valią, nutaria ir iškilmingai skelbia, kad yra atstatomas 1940 m. svetimos jėgos panaikintas Lietuvos Valstybės suvereninių galių vykdymas, ir nuo šiol Lietuva vėl yra nepriklausoma valstybė. Lietuvos</p>
------------------------	---

	<p>Tarybos 1918 m. vasario 16 d. Nepriklausomybės aktas ir 1920 m. gegužės 15 d. Steigiamojo Seimo rezoliucija dėl atstatytos Lietuvos demokratinės valstybės niekada nebuvo nustoję teisinės galios ir yra Lietuvos Valstybės konstitucinis pamatas.²⁴⁰</p> <p>Įvertindamas šios kadencijos parlamento nuopelnus, Lietuvos Respublikos Seimas 1996 m. lapkričio 28 d. priėmė deklaraciją, kuria 1990–1992 m. Lietuvos Respublikos Aukščiausiąją Tarybą pavadino Lietuvos Respublikos Aukščiausiąją Taryba-Atkuriamuoju Seimu. Taip buvo įvertinta Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos veikla atkuriant valstybės Nepriklausomybę, įtvirtinant Lietuvos valstybingumą, nustatant demokratinės valstybės raidos kelią, tai yra buvo pripažintas visų Atkuriamojo Seimo uždavinių įgyvendinimas.</p> <p>Pradedant 1991 m., Nepriklausomybės atkūrimo diena kasmet pažymima iškilmingu Seimo posėdžiu, kuris paprastai vyksta istorinėje Kovo 11-osios Akto salėje. Nuo 1996 m. kovo 11 d. yra nedarbo diena pagal Švenčių dienų įstatymą. Tą dieną visoje šalyje vyksta renginiai, pagerbiami Akto signatarai. Organizuojamos eisenos, koncertai, parodos. Iškilmingo posėdžio metu įteikiama Valstybės nepriklausomybės stipendija humanitarinių ir socialinių mokslo sričių jauniems mokslininkams už Lietuvos valstybingumo stiprinimui svarbius mokslo tyrimus.</p>	
Pagrindinė žinutė:	Lietuva yra nepriklausoma ir ryžtinga valstybė.	
Tikslinės žinutės:	<i>Tikslinės grupės</i>	<i>Žinutė</i>
	Vaikai	Vaikystė laisvoje valstybėje.
	Jaunimas	Esame ryžtinga valstybė, pasiryžusi kovoti už savo laisvę.
	Tautinės mažumos	Kiekviena tautybė svarbi prisidedant prie vieningos laisvos Lietuvos visuomenės kūrimo.
Emocinis fonas:	Pasididžiavimas iškovota laisve, atkurta nepriklausoma valstybe; patriotiškumas, pasididžiavimas savo valstybe, vienybės ir atsakomybės jausmas.	

Nuostatos dėl vietos:	<p>Tęsti tradiciją renginius vykdyti Lietuvos Respublikos Seime, Vyriausybės rūmuose, Seimo lankytojų centre; Nepriklausomybės aikštėje; Gedimino prospekte.</p> <p>Įvairios iniciatyvos galėtų būti organizuojamos ne tik miesto centre, bet ir kituose rajonuose bei įvairiuose regionuose apskrityse.</p>
Nuostatos dėl simbolių:	Lietuvos valstybės vėliava (Trispalvė), herbas (Vytis), himnas, Gediminaičių stulpai.
Nuostatos dėl aktyvaus įsitraukimo:	<ul style="list-style-type: none"> – Trispalvės simbolika (Trispalvės spalvų įsisegimas į atlapą; su savimi turėti mažas vėliavėles ar originalaus dydžio vėliavas); – Vaikų įtraukimas (pvz. įteikti vaikams trijų spalvų balionus, kuriuos renginio pabaigoje jie galėtų paleisti į dangų – taip simboliškai paminint Lietuvos valstybės laisvę); – Dalyvavimas minėjimo renginiuose kartu su bendruomenėmis, kolektyvais, darbovietė; – Leisti jaunimui inicijuoti idėjas.

²⁴⁰ Prieiga per internetą: https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=37675&p_k=1

<p>Numatomi oficialūs renginiai:</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Gėlių padėjimo ceremonija prie Kovo 11-ajai skirto paminklo „Žinia“ Nepriklausomybės aikštėje; – Minėjimas, skirtas Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dienai ir Valstybės Nepriklausomybės stipendijos įteikimo ceremonija Seimo Kovo 11-osios Akto salėje; – Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dienai skirti renginiai Seimo lankytojų centre (edukaciniai užsiėmimai ir kūrybinės dirbtuvės vaikams, vaizdo medžiagos demonstravimas, teminių parodų ir ekspozicijų lankymas, dalyvavimas žinių viktorinose); – Trijų Baltijos valstybių vėliavų pakėlimo ceremonija Nepriklausomybės aikštėje; – Atvirų durų valandos Valstybės pažinimo centre; – Lietuvos kariuomenės Garbės sargybos kuopos ir Lietuvos kariuomenės orkestro žygiavimas Gedimino prospektu nuo Nepriklausomybės aikštės iki Katedros aikštės; – Eitynės „Nepriklausomybės atkūrimo kelias“ Gedimino prospektu; – Atvirų durų valandos Seimo I rūmuose, Lietuvos laisvės gynėjų ir Vitražo galerijose. Meno kolektyvų pasirodymai, vaikų kūrybinės dirbtuvės, istorinių vaizdo įrašų kadry peržiūros, parodos; – Šv. Mišios Vilniaus arkikatedroje bazilikoje.
<p>Rekomendacijos specialiesiems renginiams:</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Renginiai mokyklose (viktorinos istorinių žinių patikrinimui, vėliavėlių gaminimas, langų ir kitų vietų puošimas, ekskursijos, edukacijos); – Dalinamasi šių įvykių atsiminimais šeimose, mokyklose, kultūros centruose, savivaldybių ir vyriausybinių institucijų aplinkoje; – Koncertai (pvz. populiarių atlikėjų, kurie pritrauktų jaunimą); – Į visas veiklas įtraukiamos tautinės mažumos; – Tematiniai sportiniai renginiai; – Istorinių įvykių simuliacijos. – Edukaciniai renginiai ir interaktyvūs užsiėmimai / žaidimai (pvz. orientacinės varžybos).

	– Naudoti kuo įvairesnes šiuolaikiškas formas ir turinį – kiną, spektaklius, diskusijas, festivalius.
--	---

KOMUNIKACINIS APRAŠAS

Skiriama: | Lietuvos valstybės atkūrimo 1918 metais diena (Vasario 16-oji)

Renginių tikslas:	– Istorinio įvykio (1918-aisiais Lietuvos Tarybos narių pasirašytas Lietuvos nepriklausomybės nutarimas) atmintis; – Bendrumo, sutelktumo stiprinimas; – Identiteto ir tapatinimosi su valstybe stiprinimas.
Siekiami rodikliai:	Dalyvavimas oficialiuose renginiuose: pvz.: 50 000 (numato Programos rengėjai)
	Dalyvavimas specialiuose renginiuose: pvz.: 50 000 (numato Programos rengėjai)
	Dalyvavimas tiksliniuose renginiuose: pvz.: 5 000 (numato Programos rengėjai)
	Žinučių atpažinimas po renginių: pvz.: 70% (numato Programos rengėjai)

Pagrindinis naratyvas:	1918 metų vasario 16 dieną Lietuvos Taryba paskelbė atstatanti nepriklausomą demokratinius pamatais sutvarkytą Lietuvos valstybę su sostine Vilniuje. Ši diena gali būti laikoma modernios Lietuvos valstybės gimtadieniu. Tačiau dėl laisvės dar reikėjo ilgai kovoti. Sovietinės okupacijos metu šios datos minėjimas buvo draudžiamas, tačiau įvairiomis formomis ši istorinė data buvo minima šeimose ar mažuose susibūrimuose. Gal šis draudimas ir tapo priežastimi kad ši data visuomenėje laikoma pagrindine valstybingumo data. Datos minėjimas skiriamas tiek atminti tuos, kurie prisidėjo prie nepriklausomybės atkūrimo, tiek švęsti modernios Lietuvos gimtadienį.	
Pagrindinė žinutė:	Lietuvos valstybė yra stipresnė už laikinas okupacijas.	
Tikslinės žinutės:	Tikslinės grupės:	Žinutė:
	Vaikai	Laisva vaikystė modernioje šalyje.
	Jaunimas	Branginkime laisvę savo ateičiai.
	Tautinės mažumos	Moderni Lietuva yra sukurta visų ir skirta visiems.
Emocinis fonas:	Pasididžiavimas savo šalimi ir jos unikaliais gebėjimais atsitiesti.	

Nuostatos dėl vietos:	Siūlomas didesnis dėmesys Kauno miestui bei daugiau specialių renginių rajonų centruose.
Nuostatos dėl simbolių:	Lietuvos valstybės vėliava (Trispalvė), herbas (Vytis), himnas, Gediminaičių stulpai.
Nuostatos dėl aktyvaus įsitaikymo:	– Trispalvės spalvų derinimo konkursas (nuotraukos); – Dalyvavimas minėjimo renginiuose kartu su bendruomenėmis, kolektyvais, darbovieta;

	–Viktorinų, skirtų žaisti mažesniuose susibūrimuose, parengimas ir koordinavimas.
--	---

Numatomi oficialūs renginiai:	<ul style="list-style-type: none"> –1918 m. vasario 16-osios Nepriklausomybės Akto Signatarų pagerbimas Rasų kapinėse (Vilnius); –Valstybės apdovanojimų įteikimo ceremonija (Vilnius); –Lietuvos kariuomenės ginkluotės ir technikos paroda (Vilnius); –Trijų Baltijos valstybių vėliavų pakėlimo ceremonija Vilniuje Simono Daukanto aikštėje, Lietuvos Respublikos Prezidento kalba (Vilnius); – Šv. Mišios Vilniaus Šv. vyskupo Stanislovo ir Šv. Vladislovo arkikatedroje bazilikoje (Vilnius); –Vasario 16-osios minėjimas prie Lietuvos nepriklausomybės signatarų namų (Vilnius); –Ceremonija prie 1949 m. vasario 16 d. Deklaracijos signataro – Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio Tarybos pirmininko, partizanų generolo Jono Žemaičio-Vytauto paminklo (Vilnius); –Iškilmingas Vasario 16-osios koncertas (Vilnius); –Šv. Mišios Kristaus Prisikėlimo bažnyčioje ir Šv. arkangelo Mykolo (Jgulos) bažnyčioje (Kaunas); –Kariliono muzikos koncertas (Kaunas); –Jaunesniųjų karininkų vadų mokymų priesaikos ceremonija (Kaunas); –Iškilmingas minėjimas (Kaunas).
Rekomendacijos specialiesiems renginiams:	<ul style="list-style-type: none"> –Diskusijos istorinių įvykių tema miestuose, ypatingą dėmesį skiriant tautinėms mažumoms; –Laužų uždegimas visuose miestuose; –Trijų Baltijos valstybių vėliavų pakėlimas rajonų centruose; –Minėjimo renginiai ir koncertai; –Edukaciniai renginiai ir interaktyvūs užsiėmimai / žaidimai (pvz. orientacinės varžybos); –Naudoti kuo įvairesnes šiuolaikiškas formas ir turinį – kiną, spektaklius, diskusijas, festivalius.

KOMUNIKACINIS APRAŠAS

Skiriama: | **Gedulo ir vilties bei Okupacijos ir genocido dienos (birželio 14-15 d.)**

Renginio tikslas/ai:	– Prisiminti ir pagerbti sovietinės okupacijos aukas.		
Siekiami rodikliai:	Dalyvavimas oficialiuose renginiuose:		<i>pvz.: 50 000 (numato Programos rengėjai)</i>
	Dalyvavimas specialiuose renginiuose:		<i>pvz.: 50 000 (numato Programos rengėjai)</i>

Dalyvavimas tiksliniuose renginiuose:	pvz.: 5 000 (numato Programos rengėjai)
Žinučių atpažinimas po renginių:	pvz.: 70% (numato Programos rengėjai)

Pagrindinis naratyvas:	<p><i>Birželio 14 d.</i> 1941 m. birželio 14 d. pradėtas pirmasis masinis Lietuvos piliečių trėmimas į Sibirą. Vien tik 1940 m. birželio 15 d. – 1941 m. birželio 22 d. įkalinta, nužudyta ir ištremta apie 23 000 Lietuvos piliečių.²⁴¹ Genocido akcija buvo kruopščiai suplanuota ir parengta, buvo sukurtos smulkios instrukcijos, kaip vykdyti trėmimus. Kiekvienoje apskrityje buvo parengti išsamūs trėmimo vykdymo planai. Tremtis palietė visas Lietuvoje gyvenusias tautas – lietuvius, žydus, lenkus, rusus ir kt., neaplenkė nė vieno šalies gyventojų sluoksnio. Daugiausia tremtinių 1941 m. išvežta į Altajaus kraštą, kiti – į Komijos ASSR, Tomsko, Novosibirsko sritį, Kazachiją ir Krasnojarsko kraštą. Dėl atšiaurios klimato, bado, antisanitarinių sąlygų sukeltų ligų žmonės tremtyje sirgo, daug jų mirė, o pirmiausia sirgo ir mirė vaikai. Į Lietuvą po 15 ir daugiau metų grįžo mažiau nei pusė 1941 m. tremtinių²⁴².</p> <p><i>Birželio 15 d.</i> 1940 m. birželio 15 d., sulaužydama tarptautines sutartis ir pasiūsdama per 150 tūkstančių raudonarmiečių, Sovietų Sąjunga okupavo Lietuvos Respubliką. Prasidėjo 50 metų trukusi Lietuvos okupacija. Jau 1940 m. birželio 17 d. sudaryta marionetinė Lietuvos „Liaudies vyriausybė“, nuosekliai naikinusi Lietuvos visuomenę, politines institucijas ir atvėrusi kelią komunistų partijai įsitvirtinti. Tuo pačiu laiku prasidėjo pirmieji masiniai suėmimai – iki didžiojo trėmimo 1941 m. birželio 14 – per 6 000 žmonių²⁴³. 1940 metais Sovietų Sąjungos įvykdyta Baltijos šalių aneksija neturėjo jokio pagrindo pagal tarptautinę teisę ir didesnė dalis tarptautinės bendruomenės atsakė formaliai pritarti šiam užgrobimui. Okupacijos režimas kaip toks nebuvo nutrauktas iki pat Estijos, Latvijos ir Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo 1990–1991 metais²⁴⁴.</p>	
Pagrindinė žinutė:	Lietuva didvyriškai išgyveno sovietų okupaciją ir trėmimus.	
Tikslinės žinutės:	<i>Tikslinės grupės</i>	<i>Žinutė</i>
	Vaikai	Vaikystė laisvoje valstybėje.
	Jaunimas	Esame ištverminga šalis, pasiryžusi kovoti už savo laisvę.
	Tautinės mažumos	Kiekviena tautybė nukentėjo nuo sovietinės okupacijos ir genocido.
Emocinis fonas:	Balansas tarp gedulo dėl tremties ir joje žuvusiųjų ir pasididžiavimo, kad Lietuvos valstybė didvyriškai išgyveno okupaciją ir genocidą.	

Nuostatos dėl vietos:	Tęsti tradiciją renginius vykdyti Lietuvos Respublikos Seime, Vyriausybės rūmuose, Seimo lankytojų centre; Nepriklausomybės aikštėje; Gedimino prospekte.
-----------------------	---

²⁴¹ Lietuvos okupacija (1940 m. birželio 15 d.) Prieiga per internetą: https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=37823&p_k=1

²⁴² Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras. „Prieš 70 metų“. Prieiga per internetą: <http://genocid.lt/centras/lt/1372/a>

²⁴³ Lietuvos okupacija (1940 m. birželio 15 d.) Prieiga per internetą: https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=37823&p_k=1

²⁴⁴ Anušauskas, A. (2014). *Istorijos pamokos: 1940 metų tylioji okupacija*. Prieiga per internetą: <https://www.lrs.lt/docs2/ZEWHVXRXR.PDF>

	<p>Įvairios iniciatyvos galėtų būti organizuojamos ne tik miesto centre, bet ir kituose rajonuose bei įvairiuose regionuose apskrityse.</p> <p>Kadangi sovietų okupacija ir genocidas palietė visas tris Baltijos šalis ir Lenkiją, tikslinga būtų koordinuoti bendrus renginius visose šiose šalyse.</p>
Nuostatos dėl simbolių:	Lietuvos valstybės vėliava (Trispalvė), gėlės.
Nuostatos dėl aktyvaus įsitraukimo:	<ul style="list-style-type: none"> – Tremtinių vardų skaitymas; – Pagarbos eisenos ir minėjimai ne tik Vilniuje, bet ir regionų centruose; – Aktyvus mokyklų dalyvavimas renginiuose; – Aktyvus muziejų ir įvairių tautybių organizacijų įsitraukimas į minėjimo renginių organizavimą.

Numatomi oficialūs renginiai:	<p><i>Birželio 14 d.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Minėjimas, skirtas Gedulo ir vilties bei Okupacijos ir genocido dienoms atminti Seimo Kovo 11-osios Akto salėje; – Valstybės vėliavos pakėlimo ceremonija Nepriklausomybės aikštėje, Vilniuje; – Pagarbos eiseną nuo Nepriklausomybės aikštės Gedimino pr. iki Aukų gatvės, Vilniuje; – Okupacijos, genocido ir sovietmečio represijų aukų pagerbimo ceremonija prie paminklų politiniams kaliniams ir tremtiniams Aukų gatvėje, Vilniuje; – Istorinės atminties akcija „Atminties neišstremsi“ šalia Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus Vilniuje (siūloma akciją vykdyti ir kituose Lietuvos miestuose); – Atminimo valanda prie Naujosios Vilnios geležinkelio stoties memorialo; – Šv. Mišios Vilniaus arkikatedroje bazilikoje. <p><i>Birželio 15 d.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Gėlių padėjimo ceremonija prie paminklo žuvusiems už Tėvynę Lietuvos kariuomenės karių kapų memoriale Antakalnio kapinėse, Vilniuje (siūloma šią ceremoniją vykdyti ir kituose Lietuvos miestuose); – Renginiai Okupacijų ir laisvės kovų muziejuje; – Parodos Lietuvos Respublikos Seime.
Rekomendacijos specialiesiems renginiams:	<ul style="list-style-type: none"> – 11.59 val. – Tylos minutė – pilietinė akcija okupacijos aukoms atminti; – Renginiai mokyklose (viktorinos istorinių žinių patikrinimui, ekskursijos, edukacijos); – Dalinamasi šių įvykių atsiminimais šeimose, mokyklose, kultūros centruose, savivaldybių ir vyriausybinių institucijų aplinkoje; – Į visas veiklas įtraukiamos tautinės mažumos; – Istorinių įvykių inscenizacijos, teatralizuoti spektakliai vaikams ir jaunimui; – Naudoti kuo įvairesnes šiuolaikiškas formas ir turinį – kiną, spektaklius, diskusijas, festivalius.

KOMUNIKACINIS APRAŠAS

Skiriama: | Lietuvos žydų genocido atminimo diena (rugsėjo 23 d.)

Renginio tikslas/ai:	<ul style="list-style-type: none"> – Pagerbti Holokausto metu žuvusių Lietuvos žydų atminimą; – <i>Pasmerkti nusikaltimus žmoniškumui</i>; – Užkirsti kelią neapykantos ir antisemitizmo apraiškoms. 	
Siekiami rodikliai:	Dalyvavimas oficialiuose renginiuose:	<i>pvz.: 50 000 (numato Programos rengėjai)</i>
	Dalyvavimas specialiuose renginiuose:	<i>pvz.: 50 000 (numato Programos rengėjai)</i>
	Dalyvavimas tiksliniuose renginiuose:	<i>pvz.: 5 000 (numato Programos rengėjai)</i>
	Žinučių atpažinimas po renginių:	<i>pvz.: 70% (numato Programos rengėjai)</i>

Pagrindinis naratyvas:	<p>Lietuvos žydų genocido atminimo diena – tai nacių režimo vykdyto žydų persekiojimo ir naikinimo prisiminimas, pagerbiant visų Lietuvos žydų, nužudytų Holokausto metu Lietuvoje, atminimą.</p> <p>Holokaustas (lot. <i>holocaustum</i> – sudeginta auka²⁴⁵) arba sistemingas, masinis žydų genocidas – tai tarptautinis nusikaltimas žmonijai, kuris buvo vykdomas Vokietijoje ir jos okupuotose valstybėse įgyvendinant rasistinę antisemitinę Trečiojo reichio nacionalsocializmo ideologiją. Bendras Holokausto aukų skaičius visose nacių režimo kontroliuojamose šalyse – apie 6 mln. žmonių. Dėl žudynių masto ir motyvų, dėl pirmą kartą žmonijos istorijoje valstybės vykdyto iš anksto parengto plano visiškai sunaikinti vieną tautą Holokaustas laikomas išskirtiniu istorijos reiškiniu.</p> <p>Naciams okupavus Lietuvą, šalyje prasidėjo masinis žydų persekiojimas ir žudymas. Žmonės buvo suimami gatvėse, žudomi masinių žudynių vietose, uždaromi į getus. Okupuotoje Lietuvoje per 1941–1944 m. iš 208 tūkst. iki karo gyvenusių žydų buvo nužudyta 195 tūkst. žmonių (94 proc.).</p> <p>Tai tapo didžiule visos Lietuvos tragedija ir netektimi, nes buvo beveik visiškai sunaikinta savo istorija ir kultūra garsi Lietuvos žydų bendruomenė (litvakai)²⁴⁶, prarasta dalis intelektualinio, kultūrinio, politinio ir ekonominio mūsų šalies potencialo. Iki Holokausto, daugelyje Lietuvos miestų ir miestelių gyveno gausios ir aktyvios žydų bendruomenės²⁴⁷, palikusios gausų kultūrinį ir architektūrinį paveldą.</p> <p>Vienas skaudžiausių Lietuvos žydų genocido atminimo aspektų – faktas, kad, nežiūrint į tai, jog Lietuvoje Holokaustą inicijavo ir organizavo nacių okupacinė valdžia, vis dėlto jame dalyvavo ir vietos administracija, policija bei palaikė dalis gyventojų. Bandydami suprasti, kodėl kitų tautybių ir konfesijų žmonėms buvę tolerantiški ir taikūs lietuviai dalyvavo holokausto nusikaltimuose, istorikai ir politikai pažymi karo akivaizdoje išryškėjusius fundamentalius žydų ir lietuvių požiūrio į okupacinę sovietų valdžią</p>
------------------------	---

²⁴⁵ Šaltinis: <https://www.vle.lt/straipsnis/holokaustas/>

²⁴⁶ Šaltinis: <http://genocid.lt/centras/lt/2258/a/>

²⁴⁷ Šaltinis: <https://www.jewish-heritage-lithuania.org/lt/stetlai-ir-ju-istorijos/>

	<p>skirtumus²⁴⁸ ir pirmosios sovietų okupacijos netekčių siejimą su žydų išdavyste²⁴⁹, kuo savo propagandoje pasinaudojo naciai.</p> <p>Tačiau jokie paaiškinimai negali pateisinti šturpių nusikaltimų ir paneigti moralinės atsakomybės už budeliais tapusius tautiečius. Todėl Lietuvos žydų genocido atminimo dienos minėjimas susijęs su atgaila ir kolektyvine atsakomybe (Prezidentas A. Brazauskas 1995 m. lietuvių tautos vardu atsiprašė žydų tautos už lietuvius, kurie Holokausto metu žudė žydus²⁵⁰).</p> <p>Kita vertus, ši diena kartu yra ir vilties diena, kadangi minint šią dieną galime kalbėti ne tik apie aukas ir budelius, bet ir apie gelbėtojus, kurie net mirtino pavojaus akivaizdoje išsaugojo humanistines vertybes – Pasaulio tautų teisuolių sąrašė yra 925 Lietuvos piliečiai²⁵¹.</p>	
Pagrindinė žinutė:	Lietuva gedi ir prisimena žuvusius ir nukankintus savo žydų tautybės piliečius; reiškia moralinę atsakomybę ir atgailą už Holokauste dalyvavusius tautiečius; tvirtai pasiryžusi užtikrinti, kad tai niekada nepasikartotų.	
Tikslinės žinutės:	<i>Tikslinės grupės</i>	<i>Žinutė</i>
	Vaikai	Žydų genocidas – tai vienas baisiausių Lietuvos istorijos įvykių, kurį vien už priklausymą žydų tautai išgyveno ir vaikai. Kad tai nepasikartotų, svarbu nebūti abejingu, nepasiduoti „bandos instinktui“ ir ištiesti pagalbos ranką (Lietuvos gyventojai gelbėjo žydus, nors tai buvo pavojinga).
	Jaunimas	Verta susimąstyti, kaip tai galėjo atsitikti? Minimos tragedijos kontekste svarbi pilietinė konsolidacija tolerancijos, humanizmo ir pagarbos bendražmogiškoms vertybėms pagrindu, kurios aktualios mažinant bet kokias nepakantumo ir diskriminacijos apraiškas. Pagerbiant Holokausto aukas, svarbu pažinti Lietuvos žydų bendruomenės istoriją, tradicijas, išlikusį kultūros paveldą.
	Tautinės mažumos	Holokaustas – tai ne vien žydų, bet visos Lietuvos visuomenės tragedija, nes Lietuvą šimtmečiais kūrė ir tebekuria ištisos kartos skirtingų kultūrų, tautybių ir religijų žmonių.
Emocinis fonas:	Rimtis, gedulas ir atgaila; viltis, kad „pamoka išmokta“; pagarba Pasaulio Tautų Teisuoliams.	

Nuostatos dėl vietos:	<p>Holokausto minėjimas turėtų vykti visose Lietuvos vietovėse, kuriose yra:</p> <ul style="list-style-type: none"> – buvusių žydų getų ir stovyklų vietos²⁵²; – masinių žudynių vietos ir jose įrengti memorialai; – žydų bendruomenės atminimą jamžinantys memorialai (pvz. Sinagogų aikštės memorialas Jurbarke²⁵³, „Dingęs štetlas“ Šeduvoje²⁵⁴ ir pan.).
Nuostatos dėl simbolių:	Geltona Dovydo žvaigždė; žvakės; akmenukai.

²⁴⁸ Jovaišas, K. (2022) Žydams svetinga Lietuva ir „Dvigubo Holokausto“ teorija. Prieiga internete: <https://alkas.lt/2022/11/17/k-jovaisas-zydams-svetinga-lietuva-ir-dvigubo-holokausto-teorija/>

²⁴⁹ Stasiulis, S. (2017) Holokaustas Lietuvoje: žvilgsnis į vakarų istoriografijos diskursą. *Lietuvos istorijos studijos*, 40, p. 93-104. Prieiga internete: <https://www.zurnalai.vu.lt/lietuvis-istorijos-studijos/article/download/11623/10201/>

²⁵⁰ Šaltinis: <https://lrv.lt/lt/naujienos/holokausto-kanciu-istorija-negyjanti-europos-zaizda>

²⁵¹ Šaltinis: <https://www.jmuseum.lt/lt/pasaulio-tautu-teisuoliai/i/1256/lietuvis-pilieciu--pasaulio-tautu-teisuoliu-sarasas/>

²⁵² Šaltinis: <https://www.istorija.lt/data/public/uploads/2021/03/lim-1999-9-a.-bubnys.-mazijsi-lietuvis-zydu-getai-p.-151-180.pdf>

²⁵³ Šaltinis: <https://www.bernardinai.lt/2019-07-20-sinagogu-aikstes-memorialas-jurbarke-zydu-ir-lietuviu-bendrai-istorijai/>

²⁵⁴ Šaltinis: <https://www.lrt.lt/naujienos/kultura/12/1988476/nebaigtas-statyti-o-jau-zinomas-visame-pasulyje-seduvoje-kyla-memorialas-sunaikintai-stetlo-kulturai>

Nuostatos dėl suasmeninimo:	<ul style="list-style-type: none"> – Lokalių žydų bendruomenės gyvenimo istorijų rinkimas ir viešinimas; – Originalių, suasmenintų genocido aukų atminties įamžinimo idėjų fiksavimas; – Moksleivių rašinių ir kt. kūrinių Holokausto tema konkursai.
-----------------------------	--

Numatomi oficialūs renginiai:	<p>Visoje šalyje vykstantys:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Minėjimai (dalyvaujant centrinei ir vietos valdžiai); – „Atminties kelio“ eisenos; – Holokausto aukų vardų skaitymai.
Rekomendacijos specialiesiems renginiams:	<ul style="list-style-type: none"> – Apskrito stalo diskusijos su mokslininkais, žymiais visuomenės veikėjais; – Parodos, filmai, spektakliai ir kt. Holokausto tema; – Apleistų žydų kapinių tvarkymas; – Renginiai supažindinantys su Lietuvos žydų bendruomenės gyvenimu bei kultūros palikimu, turimų žinių įvertinimas (pvz. testas apie Lietuvos žydus²⁵⁵).

²⁵⁵ Šaltinis: <https://www.15min.lt/gyvenimas/naujiena/ar-zinai/testas-ar-atsakysite-bent-i-10-is-15-os-klausimu-apie-lietuvos-zydus-1634-1478756>